

The Project Gutenberg eBook of Kuusi vuotta Siperiassa, by Johannes Granö

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kuusi vuotta Siperiassa

Author: Johannes Granö

Release date: October 4, 2011 [EBook #37620]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUUSI VUOTTA SIPERIASSA ***

Produced by Tapio Riikonen

KUUSI VUOTTA SIPERIASSA

Kertonut

Kirkkoherra Johannes Granö

Helsingissä Weilin & Göös'in osakeyhtiön kirjapainossa ja kustantamana 1893.

SISÄLTÖ:

- I. Johdanto
- II. Matka Omskiin
- III. Omsk ja sen ympäristö
- IV. Suomalainen siirtola Rishkova
- V. Bugene
- VI. Bojarka
- VII. Siirtokunta Omskin rannalla
- VIII. Verhne-Suetuk
- IX. Ashtshangul
- X. Ensimmäinen virkamatkani Om-siirtokuntaan 1885
- XI. Matka Bugeneen Kesäkuussa 1886
- XII. Ensimmäinen matka Itä-Siperiaan 1886
- XIII. Matka Siperiassa 1887
- XIV. Matkalla 1888. — Venäläisten luona.
- XV. Meikäläiset Siperiassa
- XVI. Kirgiisi-arolla 1891

- XVII. Häälauluja, koottu Bugenen siirtokunnassa Siperiassa
- XVIII. Eräs höyrylaivamatka Irtish-joella
- XIX. Tobolsk
- XX. Ivanoffin nunnaluostari
- XXI. Irtish, Obi ja Jenisei
- XXII. Eräs yö syrjäteillä
- XXIII. Zaimka ja ukkojen koti
- XXIV. Kirgiisit
- XXV. Viimeinen käynti Om-siirtolassa ja ukkojen kodin hyvästi jättäminen
- XXVI. Paluumatka Omskista Suomeen.

I.

Johdanto.

Ensimmäisen kehoituksen lähteä Siperiaan antoi minulle sittemmin kuollut Turun lääninvankilan pastori Lidelius. Kim minä syksyllä 1880 oleskelin jonkun aikaa Turussa, tapasin mainitun Lideliuksen useampia kertoja. Erään kerran sanoi hän: "Sinun pitää lähteä Siperiaan hoitamaan meidän hyljättyjä maanmies raukkojamme siellä. Minä olen itse paljo ajatellut sinne lähtemistä, mutta näethän että minä tuskin jaksan hoitaa nykyistä helpompaa tointani; ja kun Jumala on antanut sinulle hyvän terveyden ja vahvan ruumiin, niin on sinun velvollisuutesi lähteä sinne." Päivä päivältä tuli hän ja esitti saman toivomuksensa. Antaakseen voimakkaampaa vaikutusta kehotukselleen, kutsui hän minua vankilaan. Täällä antoi hän erään Siperiasta karanneen siirtovangin kertoa kuinka surullinen oli suomalaisten tila Länsi-Siperiassa. Puheena oleva mies kertoi silloin asioista niinkuin ne todella olivat. Seurakunnan tilan kuvasi hän kyllä synkillä väreillä. Ulkonaiset elantosuhteet sanoi hän sitä vastoin erittäin hyviksi.

Kaiken tämän vaikuttamana tunsin itseni pian taipuisaksi lähtemään Siperiaan. Oli nyt vaan enää voitettavana se vastarinta, jota minulla oli odotettavana niiltä, jotka olivat minua lähinnä. Sittenkuin tämä vastarinta oli lakannut ja vaimoni suostunut tuumaan, läksin syksyllä 1882 Helsinkiin ilmoittamaan itseni asianomaisten luona halukkaaksi lähtemään Siperiaan sikäläisten suomalaisten sielunhoitajaksi. Virkaa oli nimittäin pastori Roschierin palattua kotiin v. 1879 useampia kertoja julistettu haettavaksi, eikä ketään hakijaa ollut ilmestynyt. Senaatissa sain kuulla että laajoja muutoksia Siperian papinviran suhteen oli tekeillä, ja olivat muutokset nyt odottamassa H. Majesteettinsa vahvistusta. Niinpä ei pastorin asunto enää tulisi olemaan Verhne-Suetukissa Itä-Siperiassa, vaan Omskissa Länsi-Siperiassa, ja pastori tulisi hoitamaan suomalaisia ei ainoastaan Jenisein vaan myöskin Tobolskin ja Tomskin kuperneissa. Asemapaikka tulisi kyllä mieluisampi kuin ennen; työ ja vaivat sitävastoin moninkertaisesti lisääntyisivät. Mutta tähän katsoen oli myöskin virka-aikaa lyhennetty. Viiden vuoden virka-ajan perästä olisi oikeus ylennykseen kotimaassa, jos halusi palata, kun ennen sellaisen edun saavutti vasta 15 vuoden palveluksen jälkeen.

Tämä muutos ynnä paremmat palkkaedut uudelle pastorille tekivät, etten enää pitänyt muuttoa Siperiaan uhrautumisena. Sittemmin sain kuitenkin kuulla että virkaa seuraavat edut, 1,000 ruplan vuotuinen palkka, eivät vastanneet helpoimpiakaan vaatimuksia toiminnasta ja oleskelusta pahantekijä-siirtolassa 15 vuoden aikana.

Uusi asetus, joka sisälsi parannetut ehdot Siperian papille, ilmestyi joulukuun 23 p. 1884 ja virka julistettiin haettavaksi helmikuussa seuraavana vuonna.

Nautittuani kolme kuukautta virkavapautta venäjänkielen oppimista varten, hain ja sain minä pastorinviran Siperiassa olevia suomalaisia vankeja ja siirtolaisia varten, sekä lähdin matkalle kesällä 1885 Siperiaan, jonka nimellä on niin surullinen sointu ei ainoastaan meidän vaan myös kaikkien muiden eurooppalaisten korvissa. Monelta taholta saamieni kehoitusten johdosta olen tässä kirjoittanut muistelmia olostani ja matkoistani Siperiassa. Kun teos on syntynyt siten että on liitetty yhteen havaantoja ja muistoonpanoja, joita on monen vuoden kuluessa kirjoiteltu, niin on ollut mahdotonta saada siitä mitään kokonaista sekä välttää sitä että samoihin asioihin on useampia kertoja kajottu. Jos olen kuitenkin näillä kuvauksilla, joista osa jo ennen on ollut luettavana eri lehdissä, voinut herättää harrastusta Siperiassa olevia suomalaisiamme kohtaan ja hiukankin hajoittaa niitä väriä luuloja mitä tästä maasta on ollut, niin on kirjan tarkoitus saavutettu.

II.

Matka Omskiin.

Heinäkuun 6 p. lähdimme Turusta höyrylaivalla Vasa. Ilma oli mitä ihaninta matkalla Pietariin. Helsingissä liittyi seuraamme eräs sukulainen, neiti Fontell, joka seurasi meitä Siperiaan. Kun minun veljeni vielä tuli joukkoon Pietarissa, niin oli meitä viisi täysikasvuista henkeä, palvelustyttö siihen luettuna, ja kaksi lasta. Pietarissa viivymme me erityisten valmistelujen puuhassa viikon. Niinpä kävin täällä ministeri-valtiosihteerin puheilla, joka ystävällisesti ja kohtelijaasti otti minut vastaan. Hän lähetti tiedon sisäasiain ministerille että minä olin matkalla Omskiin. Hän tarjoutui vielä tuttavainsa kautta hankkimaan minulle yksityisen suosituskirjeen Omskin kenraalikuvernöörille. Sitä paitsi näki h. ylh. sen vaivan että itse kävi Pietarin kenraalikonsistoriossa, josta hän hankki minulle suosituskirjan Moskovan kenraalisuperintendentille Jürgensenille. Uudestaan käydessäni vapaaherra Bruunin luona puhui hän paljo ja harrastuksella tulevasta toiminnastani. "Varsinkin pyydän teitä ettette väsy tähän työhön, vaikka se kyllä usein tulee olemaan vaikeata", sanoi hän, sekä lisäsi erotessa: "Jumala auttakoon teitä, ja jos jotakin tarvitsette, niin voitte kirjoittaa minulle yksityisesti."

Kun minä sitten tulin Omskiin, oli tieto minun odotettavasta tulostani jo saapunut sinne kaikkiin virastoihin ja sikäläinen kenraalikuvernööri Kolpakoffski pyysi minua kääntymään hänen puoleensa, jos joitakin vaikeuksia ilmestyisi.

Päivä tuli, jolloin meidän täytyi ottaa ero suomalaisista ystävistämme ja lähteä Pietarista. Vaikka me tulimme asemalle, josta matkaa Moskovaan piti alettaman, puolin tuntia ennen junan lähtöä, olivat kuitenkin melkein kaikki paikat otetut, ennenkuin me ehdimme antaa piletit ja saimme matkasälymme jätetyksi tulliin. Kuitenkaan ei meidän tarvinnut jäädä junasta ja matkalla onnistuimme saamaan paikatkin vaikka tilaa aluksi oli kyllä niukalta. Tie Pietarin ja Moskovan välillä on jotenkin yksitoikkoista, mutta on siinä sentään vaihteluakin. Tuuheita lehtimetsä-ryhmiä ja niiden mehukas vihanta väikkyä läheltä ja kaukaa. Paikoittain on näköala niin laaja, että näkee useampia kirkonkyliä yhtä kauvan. Venäläiset rautatiet ovat tasaisia ja niillä matkustaa koko mukavasti. Ateria-asemilla tarjotaan hyvin laitettua ruokaa kohtu hinnasta. Kaikki on siistiä ja miellyttävää, ei ainoastaan ruokasaleissa vaan myös keittiöissä, joita minä parissa paikassa näin. Pöydille on asetettuna eri hintaisia ruokalajeja eri ryhmiin. Hinnat ovat ilmoitetut kunkin ruokalajin kohdalla paperilla. Useimmilla asemilla seisoo lapsia ja vaimoja myymässä maitoa. Ne vaativat 4 à 5 kopeekkaa pullosta. Useimmilla matkustajilla on omat eväät ja he syövät vaunuissa sekä hankkivat maitoa asemilta.

Moskovaan tulimme Heinäkuun 18 p. k:lo 9 aamulla ja astuimme *Le Nord*-nimiseen hotelliin lähellä Pietarin rautatie-asemaa. Täällä otimme isonpuolisen, väliseinillä kolmeksi jaetun huoneen, josta maksoimme 2 ruplaa vuorokaudessa. Tämä oli tavallinen hinta huoneista, joihin matkalla poikkesimme. Tässä on lisättävä että matkustajan pitää itse kustantaa itselleen sänkyvaatteet. Meidän täytyi viipyä hetken Moskovassa, sillä minun oli käytävä kenraalisuperintendentti Jürgensenin luona, jonka hiippakuntaan kaikki luteerilaiset koko Aasianpuoleisella Venäjällä kuuluvat. Sattui kumminkin kenraalisuperintendentti olemaan matkalla ja ilmoitettiin ettei hän palaisi ennen kuin kahden viikon päästä.

Konsistorin sihteerin, Hasselblatt, lausui mielipahansa siitä että kenraalisuperintendentti nyt oli poissa. "Pastori Roschierin kanssa oli väärin-ymmärryksiä toinen toisensa jälkeen", sanoi hän, "sillä me tulimme persoonallisesti tavanneiksi häntä vasta hänen palatessaan Siperiasta". Hän arveli että olisi ollut parempi jos suomalaisen pastorin asentopaikka olisi tullut muualle kuin Omskiin, jossa jo on yksi luteerilainen pappi. Minä sanoin että Omsk oli valittu asentopaikaksi sen vuoksi että useimmat suomalaiset asuvat siellä ympäristöllä. "Mitä hyötyä on muuten meidän suomalaisilla papista, joka ei taida heidän kieltänsä?" lausuin minä. Tähän ei sihteerillä ollut mitään väittämistä. Hänen toivotettuaan minulle onnea ja menestystä työssäni, jätin hänet hyvästi.

Erään saksalaisen papin, P. Mikaelin kirkon pastorin, tapasin myös Moskovassa; tämä hyvästijätöissä antoi minulle veljensuutelon ja sanoi: "Jesus Kristus on meidän rauhamme." Näistä hänen sanoistaan, vaikk'ei niitä sen useampia ollut, voin minä päättää että hän tunsu meidän Herramme ja Mestariimme. Hän pyysi hyväntahtoisesti minua vielä päivälliselle seuraavana päivänä, josta minun kumminkin piti kieltäytyä hankkeissa olevan matkan tähden. Me katselimme Moskovassa sitä kaunista kirkkoa, jota kutsutaan "Vapahtajan kirkoksi". Se on aivan uusi ja jättää kauneudessa jälkeensä kaiken mitä minä olen sen tapaista nähnyt. Maalaukset ovat mainioimpain mestarien tekemät ja esittävät tapauksia sekä raamatun että Venäjän historiasta. Eräs kirkonpalvelija näytti meille kaikki ja kertoi meille muutamien maalausten sisällön y.m. Kirkko oli maksanut jonkun verran yli 30 miljoonaa ruplaa.

Lauvantai-iltana kävimme me Kremlissä. Silloin oli meillä tilaisuutta kuunnella messua useammissa

kirkoissa. Kirkkolaulu, joka ylimalkaankin on vaikuttavaa kreikkalaisessa kirkossa, oli erittäin kaunista muutamissa Moskovan kirkoissa. Varsinkin oli niin laita Uspenskin tuomiokirkossa, jossa meidän nykyinen keisarimme on kruunattu.

Omituisen vaikutuksen tekee tämä ihmeellinen kaupunki, kun korkealta paikalta silmäilee sen satoja kirkkoja sekä kuuntelee kellojen syväsointuista ääntä.

Saatuamme hotellin-isännältämme Moskovassa osoitteen hyvään ja halpaan ravintolaan Nizhnij-Novgorodissa, läksimme sille rautatie-asemalle, josta juna menee sinne, ja lähdimme matkaan 19 p:nä k:lo 4 j.p.p. Seuraavana aamuna k:lo 8 saavuimme me tähän omituiseen kaupunkiin. Tie Moskovasta Nizhnij-Novgorodiin kulkee viljeltyjen vainioiden ja suurien kyläin läpi. Rakennukset näissä ovat kurjia ja usein olkikatolla varustettuja. Jokaisen venäläisen kylän läpi kulkee raitti, jonka molemmille puolille asuinhuoneet ovat rakennetut, pääty kadulle päin. Siperiassa olen minä nähnyt kyliä, joissa useampia tuhansia ihmisiä asuu. Niinpä laskettiin eräässä sellaisessa kylässä kokonaista 450 asuinrakennusta. Mainittakoon että Siperiassa on paljo paremmat rakennukset kuin muualla Venäjällä. Asuintupa sisä-Venäjällä näyttää aivan rautaruukin luona olevalta hiiliuunilta.

Oli sunnuntai-ilta, kun me jätimme Moskovan. Kylän nuorisoa oli monin paikoin kokoontunut rautatie-asemille. Punaista väriä näyttivät rakastavan sekä naiset että miehet. Sekä täällä että myös matkustaessa Volgalla ja Kamalla voi välistä nähdä 5 à 6 maankirkkoa samalla kertaa. Nämä näyttävät hyvin sieviltä valkoisine rapattuine seinineen ja viheriäisine kattoineen. Verrattaessa näitä ja Suomen kirkkoja, täytyy antaa edellisille etusija.

Nizhnij-Novgorod on, kuten sanottu, omituinen kaupunki. Kun mennään rautatie-asemalta Volgan rannalla olevalle höyrylaivasillalle, kolmen virstan matka, niin kuljetaan markkinakaupungin kautta eikä nähdä juuri mitään muuta kuin suuria makasiineja, joissa on äärettömät varastot kaikenlaisia tavaroita. Viikon päästä siellä olostamme alkaisivat markkinat, suurimmat maailmassa. Yötä päivää oli täällä elämää ja liikettä. Nähtiin kaikenlaisia kansantyyppejä. Asujanten kunniaksi mainittakoon että sangen harvoin näki päihtyneen. Kun sattui olemaan erittäin kova kuumuus meidän oleskellessamme Nizhnij-Novgorodissa, emme me paljo voineet liikkua ulkona muina aikoina kuin varhain aamulla. Lämpömittari osoitti päivällä 55 astetta C. ja yöllä 33°. Voi avonaisten ovien kautta nähdä makasiineihin ja katsella heidän varastojaan. Yksi oli täynnä köysikimppujen lattiasta kattoon, toinen niinimattoja, kolmas teepakkoja j.n.e., sanalla sanoen, siellä oli kaikenlaista tavaraa. Kuvatessani paluumatkaamme Siperiasta, joka sattui juuri markkina-aikaan, tulen tarkemmin kertomaan markkinaelämästä Nizhnijssä. Minua ihmetytti etteivät suomalaiset kauppiaat käy näillä markkinoilla. Onhan luultavaa että monellaisia tavaroita saisi täällä ostetuksi halvalla. Samoin luulisi Suomen teollisuustuotteiden voivan mennä kuupaksi täällä, jos vaan tultaisiin oikein tuntemaan nämä markkinat.

Varsinainen kaupunki, jota ei voi nähdä markkinapaikalta, on useampia satoja jalkoja korkeammalla kuin tämä ja näyttää oikein sievältä. Sieltä tarjoutuu laaja näköala yli Volgan ja ympärillä olevain seutujen.

Kuten kaupungissa niin oli myös virralla elämää ja liikettä. Sanottiin meille, että noin tuhannen laivaa oli täällä ankkurissa. Toinen hinaajahöyry toisensa perästä tuli, vetäen perässään 4-5 mahdottoman suurta proomua. Vuokrattuamme kaksi hyttiä eräällä Kamenski-veljesten laivalla, muutimme me laivalle, vaikka se olikin vielä pari vuorokautta Nizhnijssä. Erinomaisella kohtelijaisuudella ja ystävyydellä kohtelivat meitä laivalla sekä päällystö että miehistö. Ensimmäisenä iltana, kun me olimme laivassa ja joimme teetä yläkannella, tuli kapteeni tuoden purkin hilloa ja pyytäen meitä käyttämään sitä hyväksemme. Venäjällä on tavallista että nautitaan marjahilloa teen kanssa. Teetä käytetään kaikkialla täällä ja teekeittiötä, samovaaria, ei puutu yhdestäkään mökistä. Kahdesti päivässä, aamiaiseksi ja illalliseksi, sekä usein päivälliseksikin, pannaan teekeittiöön valkea. Keittotaidossa ei ole tultu kauvas tässä maassa rahvaan kesken. Se syö enimmäkseen leipää ja suolaa sekä juo teetä lisäksi. Sokuria käytetään hyvin tarkasti. Jos tulee vieras, niin asetetaan sokurinpala hänelle kun teetä tarjotaan, mutta jos hän ei ole kovin sysmäläinen, niin jättää hän sokurinpalan koskematta. Mutta jos hän on niin taitamaton, että pistää sen poskeensa, niin sanotaan hänen mentyään: "Sitä koiraa, joka söi koko sokurinpalan!" Pian perehtyy maan tapoihin ja minä join teeni jo yhtä mielelläni ilmankin sokuria kuin sokurin kanssa. Että me kaikki juomme sitä pari kertaa päivässä, tarvitsee tuskin sanoa.

Sellaista ystävyyttä, jota laivan kapteeni ja kaikki matkustajat osoittivat meille, tulisi tuskin, pelkään mä, vieraan perheen osaksi suomalaisella laivalla.

Matkustajain joukossa oli useita saksaa puhuvia, ja niiden kanssa vietimme me monta hauskaa hetkeä. Erittäin hyvä sopu näytti vallitsevan laivan päällystön ja miehistön kesken. Kun laiva lähti liikkeelle, paljastivat kaikki päänsä ja supattivat hiljaisen rukouksen. Niin tekivät ne myös, kun me onnellisesti saavuimme Permiin, jonka jälkeen kapteeni, perämies ja ruorimiehet pudistivat toisiaan kädestä, kiittolisuudeksi siitä että kaikki olivat hyvin tehneet velvollisuutensa. Tämä yksinkertainen tempu näytti minusta sekä kauniilta että kohtuulliselta.

Perm on paikatellen hyvin rakennettu kaupunki. Kaunis puisto kukkais-istutuksineen ja kesäteatterineen on ihan vieressä. Heti kaupungin ulkopuolella Jekaterinenburgiin päin on kruunulla kanuuna- ja luotitehdas. Juna lähti k:lo 1/2 9 j.p.p. Permistä ja k:lo 1 yöllä saavuttiin Ural-vuorten rajalle. Tuskin kuitenkaan huomasi olevansa vuoriseudussa. Toinen ylänkö tuli kyllä toisen perästä ja usein oli laaja näköala yli kukkulain ja laaksojen, mutta en voi muistaa nähneeni ainoatakaan paljasta kallioseinä tai huippua koko ylimeno-matkalla.

Rata kulkee synkkien metsien läpi ja asemat ovat hyvin vähäpätöisiä. Kolmen aseman nimestä: Eurooppa, Ural ja Aasia, tulee huomaamaan astuvansa toiseen maan-osaan. Ennenkuin laskeudutaan Uraalin juurelle, kuljetaan Nizhnij Tagilskin kautta, jossa kuuluisat Demidoffin kaivannot sijaitsevat. Kuinka suurenmoisia nämä laitokset ovat, voi ymmärtää siitä että väkiluku nousee niissä 30-40 tuhanteen henkeen. Junasta päin voimme nähdä savun nousevan monista paikoin, jota paitsi kolme kirkkoa ja joukko rakennuksia tuli näkösälle. Mielelläni olisin sinne pysähtynyt päiväksi, kun minulla oli syytä olettaa että luteerilaisia oli paikkakunnalla, mutta tämä ei voinut erityisistä syistä tapahtua. Asemalla söimme päivällistä ja kaksi nuorta miestä matkatovereistamme, jotka olivat seuranneet meitä aina Nizhnij-Novgorodista, tarjosi meille viiniä virkistykseksi. Me emme tulleet oikein selville mitä väkeä nuo meidän matkatoverimme olivat. Minun kysymyksiini antoi toinen, insinööri, kierteleviä vastauksia. Kysymykseen "missä asutte?" vastasi hän: "toisella jalalla Euroopassa ja toisella Aasiassa." Vielä kiihkeämmäksi tuli utelijaisuutemme, kun tämä kutsui meitä tulemaan puutarhaansa illalla Jekaterinenburgissa. Olin siinä luulossa että matkatoverimme oli köyhä paikkaa etsivä insinööri ja täytyy sanoakseni että minun oli vaikea nauttia sitä viiniä mitä hän tarjosi "köyhyydessään", kuten minusta näytti. Sen vuoksi, kun hän kutsui meitä puutarhaansa, minä kysyin oliko hän palveluksessa jollakin, jolla oli puutarha Jekaterinenburgissa. "Ei, se on minun oma puutarhani", vastasi hän aivan lyhyesti.

Matkatoverimme neuvoivat meille ravintolan, johon asetuimme. Heti kun olimme pukeutuneet, saapuivat he ja veivät meidät suurenmoiseen vanhaan puistoon, jossa oli synkkää metsää ja keinotekoisia vesilammikoita. Päästäksemme puistoon, oli meidän kuljettava erään linnanpihan kautta. Sen vieressä oli vanha, suuri linna. Kysymykseen kenen tämä oli, vastasi isäntämme: "minun". Puistossa oli ravintola, ja kävelyämme jonkun hetken käytäviä pitkin tarjottiin meille teetä ja muita virvoitusjuomia ja viimein hieno illallinen. Isäntämme nautti perinpohjaisesti ja tahtoi vaatia vieraitansakin tekemään samoin. Vaikeata olisi meille ollut siitä selvitä, jollei eräs toinen nuori mies olisi osoittanut meille keinoa: "kaatakaa maahan", kuiskasi hän, ja niin teimme. Myöhempään yöllä rupesi satamaan ja isäntämme tahtoi että me jäisimme linnaan, mutta me mieluummin lähdimme asuntoomme, johon herrat kohteliasti saattelivat meitä. Kun minä seuraavana aamuna tulin Siperian pankkiin ja siellä tapasin erään pankkireviisorin, joka oli tullut meidän kanssamme Permiin, kysyi tämä hymyillen: "oletteko tavanneet matkatoverinne vielä?" "Kyllä, eilis-iltana olimme yhdessä eräässä puistossa, jota hän sanoi omakseen", vastasin minä. "Varma onkin, että se on hänen", jatkoi reviisori.

Insinööri matkusti samana päivänä pois, mutta se toinen, nuori mies, jäi ja tuli seuraavana iltana hakemaan meitä kaupungille. Hän vei meidät eräasen kauppakojuun, jossa oli kaikenlaisia valutavaroita Uraalin vuorista sekä osti meille muistia sieltä. Sitten vei hän meidät jo mainittuun linnaan, jonka hän näytti meille aina linnan kappelista saunaan asti alaholvissa.

Näiden muurien sisällä asui ainoastaan eräs vanha mies. Tarina kuuluu käyvän kaupungissa että täällä näkyy aaveita. Meille osoitettiin sänkyä, missä Aleksanteri I oli maannut oleskellessaan Jekaterinenburgissa sekä sohvia, jolla Katariina II oli istunut. Suuren osan salin seiniä täyttivät komeaunivormuiset muotokuvat, joista yhden sanottiin esittävän suvun kantaisää. Meidän oppaamme oli, kuten sitten saimme kuulla, edellispäiväisen isäntämme, linnan nykyisen omistajan, serkku. Samoin kuulimme että tällä jälkimäisellä myös on suuria kaivantoja Uraalin vuoristossa ja että hän kuuluu Venäjän vanhimpaan aateliin.

Vanha kirkko, jota hyvin harvat kuuluvat saaneen kunnian nähdä, sisälsi hienoja maalauksia ja hopeakaluja, joka kaikki osoitti suurta rikkautta. Kerrottiin meille että kun Aleksanteri I oli vieraana linnassa, antoi sen omistaja illalliset 300 hengelle ja että koko pöytäkalusto oli puhdasta hopeaa. Nuorempi meidän matkatovereista, jonka kanssa me katselimme linnaa, oli hieno herrasmies. Hän oli vielä tieteellisessä tarkoituksessa kerran käynyt Suomessakin erään ruotsalaisen tiedemiehen seurassa. Hänen nimensä, ruhtinaallinen nimi, on hyvin tunnettu Venäjällä ja mainittu myöskin Suomen lehdissä. Saatuamme kunnian pitää matkatoveriamme yhden illan luonamme teellä, erosimme siinä toivossa että seuraavana vuonna tapaamme toisemme Omskissa, jonne hän silloin tulisi. Myöskin sanoi hän tulevansa käymään Helsingissä pian, ja jos niin tapahtuu, niin toivon minä että häntä siellä kohdeltaisiin edes osalla sitä auliutta ja ystävällisyyttä, jota hän täällä kaukaisessa maassa osoitti meille.

Jekaterinenburgissa ostin minä vaunut, johon meidän tavaramme sälytettiin. Enimmät olimme me lähettäneet Pietarista kuljetusyhtiöllä Rossija. Tavaramme saapuivat vahingoittumattomassa ja hyvässä

kunnossa Omskiin kohta viikkoa jälkeen kuin me olimme sinne saapuneet. Tämä mainittakoon sanotun yhtiön ylistykseksi, se kun ennen muita on tunnettu säännöllisestä toimituksestaan. Kenraali R. Nybergiä saan kiittää siitä että tiesin käyttää tätä yhtiötä; hän muutenkin teki minulle neuvoilla ja ohjauksilla suuria palveluksia.

Pakattuamme, kuten sanottu, tavaramme ja kiinnitettyämme arkkumme rautavitjoilla ja lukoilla, lähdimme matkaan nelivaljakolla. Hämmästyimme ensin täristyksestä, sillä emme olleet sitä niin kauheaksi kuvitelleet. Osaksi oli ehkä syytä ajopelimme laadussakin, ja minä ajattelin jo hankkia tarantassin heikoimmille meistä. Mutta vähitellen tulivat tiet paremmiksi ja me tottuneemmiksi, niin että me aivan terveinä tulimme kahden ja puolen päivän ajamisen perästä Tjumeniin. Vaikka teitä ei Siperiassa juuri rakenneta eikä kunnossa pidetä, ovat ne kuitenkin kuivana vuodenaikana vallon hyvät. Paraat ovat ne yhden tai kaksi päivää jälkeen sateen. Silloin ovat ne kovat kuin kivi, mutta pitkän poudan jälkeen nousee hienoa vastenmielistä pölyä tieltä kun ajaa. Joutuu ihan kuin tomupilven sisään ja on sitten sen näköinen kuin riihestä tulisi. Voi muuten ajaa mihin tahtoo monin paikoin, sillä aro on sileätä kuin pöytä. Usein tapahtuu että joutuu puolen virstan päähän varsinaiselta tieltä, etenkin sadeaikana. Tavallisinta ajopeliä, mitä käytetään matkoilla Siperiassa, kutsutaan tarantassiksi. Kun nämä ajopelit ehkä ovat lukijalle tuntemattomia, kerron niistä tarkemmin. Etu- ja takapyörät ovat yhdistetyt neljällä tai kuudella, 10 à 12 jalan pituisella hoikalla leipävartaan tapaisella puutangolla. Tällä aluksella lepää sitten vaununkori, joka on rautainen; siinä on istuin ajajalle sekä peitetty kuomi. Hyvä tarantassi joustaa varsin hyvin. Kun siinä matkustaa, on paras asettua puoleksi makaavaan asentoon. Sen vuoksi on tehtävä itselleen säännöllinen vuode, jos ei tahdo tulla runnelluksi. Mutta laittakoon itselleen vuoteen ja tilan kuinka hyvän tahansa, niin tuntee itsensä kankeaksi ja araksi ensimmäisen päivän ajettua. Nopeus, jolla kuljetaan Siperiassa, on uskomattoman suuri: aina 250-300 virstaan mennään vuorokaudessa, jos tiet ovat hyviä. Minä olen kulkenut 34 virstaa kahdessa tunnissa. Koskaan ei ole minun tarvinnut kiiruhtaa ajajaa, päin vastoin on sattunut että olen saanut hillitä häntä, kun hän liiaksi on hevosia hoputtanut.

Me hämmästyimme melkoisesti, nähdessämme niin asuttuja seutuja toisella puolen Ural-vuoria, kuin Jekaterinenburgin ja Tjumenin välillä on. Lähemmä 200 virstaa ajoimme yhtä menoa peltoa ja niittyä pitkin. Sysimusta multa pellolla sekä kukoistavat laidot todistavat kylläksi maan hyvydestä. Molemmiin puolin tietä oli puita istutettuna, niin että välistä sai ajaa useampia penikulmia kuin lehtokujaa myöten. Liikenne on mahdottoman suuri tällä tiellä. En luule liioittelevani kun sanon että me kohtasimme noin viisituhatta kuormaa Jekaterinenburgin ja Tjumenin välillä. Tästä päättäen pitäisi rautatien, joka pian avataan näiden kaupunkien välille, tuleman kannattamaan. Kun paljon tavaroita kuljetetaan Siperiasta Europaan, luulisi että rautatie olisi erittäin välttämätön koko tämän maan poikki ja että sitä liikemiehet kaipaisivat. Mutta niin ei ole kuitenkaan laita. Hevosia on niin runsaasti länsi-Siperiassa ja rehu niin halpaa, että rautatie ei tule olemaan kovinkaan onnellinen kilpailija elävän hevosen kanssa. Rautatien Siperiassa tulee sen vuoksi synnyttään kiittää enemmän sota- kuin kauppa-näkökantaa.

Tulimme Tjumeniin lauantai-iltana elokuun 1 p. Kun ei voitu toimittaa mitään sunnuntaina eikä maanantaina, joka jälkimäinen oli Marian päivä, ja sen johdosta yleiset laitokset olivat suljetut, niin täytyi meidän odottaa muutamia päiviä tässä kaupungissa. Minun ensimmäinen huoleni oli saada selkoa maanmiehistäni, joita muutamia tiesin asuvan täällä. Lopuksi löysin erään kultasepän, joka oli täällä tehnyt työtä 22 vuotta. Tämän kautta sain tietoa muutamista toisista maanmiehistä. Kutsuttuani ne asuntooni, kirjoitin muistoon heidän nimensä ja pidin raamatunselityksen heille. Pesonen, se oli kultasepän nimi, ei ollut kuullut Jumalan sanaa saarnattavan eikä selitettävän äidinkielellään sitten vuoden 1859. Iloansa ja kiitollisuuttansa meille osoittivat maanmiehemme monella tavalla. Sittenkuin ne vielä kerran olivat olleet koossa minun luonani, erosimme me, ja minä lupasin joskus käydä heitä katsomassa, vaikka heitä oli vähä tällä paikkakunnalla. Erään suomalaisen naisen, joka oli kääntynyt kreikan-oppiin, tapasin Tjumenissa. Hän kertoi että tämä kääntyminen tekee hänen omantuntonsa aina rauhattomaksi.

Tjumenissa on konttori, jossa määrätään se paikka, johon siirtovangit viedään. Sieltä alkaa heidän vaelluksensa jalkasin. Tiistaina kävin minä vankikonttorissa ja pääsin sen päällikön puheille. Hän arveli että suomalaiset eivät vielä olleet saapuneet, mutta pyysi minun kumminkin käymään kruununkyyti-vankilassa katsomassa. Kun minä osoitin hänelle asetuksen siitä, että suomalaiset ovat koottavat muutamiin, heitä varten määrättyihin paikkoihin, niin sanoi hän ettei ole saanut mitään sellaista määräystä, sekä lisäsi että oli mahdotonta asettaa niitä kaikkia samaan paikkaan, kun ei ollut kylläksi maata kaikille yhdessä kylässä. Näytti siltä kuin ei voisi tässä mitään tehdä, vaikka minä koetin panna parastani.

Mutta sattumalta tulivat asiat kääntymään ihan toisin. Kun tämä upseeri kuuli että minä puhuin saksaa, oli hän niin kohtelias että haastoi minun kotiinsa, kun hänen rouvansa puhui saksaa ja oli luteerilainen. Minä en ollut hidas ottamaan vastaan kutsua. Rouva oli miellyttävä nainen ja näytti hellivän uskolaisiaan. Hänelle lausuin minä kuinka vaikeata oli toimittaa luteerilaisille mitään säännöllistä sielunhoitoa, kun ne olivat hajallaan siellä ja täällä ympäri koko länsi-Siperian.

Seurauksena oli, että päällikkö lupasi tehdä mitä hänen vallassaan oli. Että hän teki enemmän kuin mitä minä edes olisin voinut uskoa, huomasi jälkepäin.

Kun minä iltapäivällä kävin vankilassa niin sain minä kuulla eräältä suomalaiselta, joka sairauden vuoksi oli jäänyt toisista jällelle, että kaikki sinä vuonna lähetetyt jo olivat lähteneet Tjumenista. Minä pidin varmana, että he tulisivat hajotettaviksi sinne tänne venäläisiin kyliin kuten ennenkin. Sittemmin sain kuulla siirtovangeilta, että he matkalla olivat saaneet käskyn pysähtyä vankilaan Tshukalinissa. Täällä täytyi heidän odottaa kaksi viikkoa, ymmärtämättä syytä viivytykseen. Sitten tuli käsky että he olivat tiloitettavat vanhaan luterilaiseen siirtolaan Rishkovaan ja laskettavat vapaiksi. Että tämä oli seuraus käynnistäni Tjumenin vankikonttorin päällikön luona, ymmärsin heti. Mainituissa konttorissa kuulin että 18-20,000 siirtovankia tulee vuosittain Siperiaan. Vahinko vaan että konttorin nykyinen päällikkö tulee luopumaan siitä toimestaan ja siirtymään korkeampaan virkaan Omskissa. Sillä ei tiedä kuinka uusi tulee noudattamaan tuota asetusta. Kuitenkin lupasi nykyinen päällikkö osoittaa asetusta jälkeläiselleen. Asetusta oli minulla mukana kaksi venäläistä kappaletta ja jätin toisen tähän konttoriin. Tjumen on hyvin renttumainen kaupunki. Eräässä tappelussa täytyi meidän sattumalta vasten tahtoamme olla läsnä. Ajoimme issikalla ja kun tämä eräässä kadunkulmassa näki niin hauskan asian kuin tappelun, pysähtyi hän heti ja näytti hänellä olevan hyvä halu sekaantua mellakkaan. Mutta kun hän nyt kumminkaan ei ollut siihen tilaisuudessa, niin huusi hän kuitenkin toiselle puolelle: "lyökää, lujasti!" Omituiselta näytti tappelu. Osanottajia oli? 7 à 8 miestä. He asettuivat ensin piiriin ja sitten hyökkäsivät he toistensa kimppuun lyöden ja hosuen. Sitten hajosivat he taas tullen entiseen asentoonsa piiriin ja silloin tehtiin uusi hyökkäys. Mutta heidän huomaamattansa mitään vaaraa tulikin poliisi ja sieppasi kiinni muutamia heistä, ja asia oli lopussa. Täällä olivat kaikki ikkunat varustetut luukuilla, jotka huolellisesti suljettiin yöksi. Tämä tapa on yleinen Siperiassa, sekä kaupungissa että maalla. Luukkujen taitse kulkee rautakanki ja sen toisessa päässä on koukku, jonka voi seinän läpitse pistää huoneeseen; siellä pistetään nappula koukun läpi tehtyyn reikään ja varas ei siis voi helposti tulla sisään tätä tietä. Kun piha sitä paitsi on aidattu neljän kyynärän korkuisella lauta-aidalla, jonka harja usein on varustettu terävillä piikeillä, sekä kaksi tai kolme valpasta koiraa vartioimassa, niin voi ymmärtää ettei varas paljo saa toimeen sellaisissa paikoissa, varsinkin kun tähän on lisättävä että yksi tai useampia yövartijoita kävelee ympäri myöskin kylissä.

Matka Tjumenista Omskiin, joka tapahtui höyrylaivalla, kesti kymmenen päivää. Kun harvoin astuttiin maihin eikä laivassa ollut mitään ruoaksi ostettavana, niin oli usein ruoan puoli sangen laihaa. Varsinkin kärsivät lapset siitä ettei maitoa ollut saatavissa. Siperian entisen pääkaupungin Tobolskin, jonka ohi kulimme ja jossa viivyimme kuusi tuntia, tulen myöhemmin kuvaamaan. Höyrylaivamatka näiden seutujen kautta oli jotenkin yksitoikkoista. Ei voinut nähdä muuta kuin joen ja sen jyrkät rannat. Mitä rannan takana oli, sitä ei tiennyt. Eräs laivalla olevista matkustajista, ylimekaaniko lennätinlaitoksessa Scharon, seurasi meitä aina Omskiin saakka. Tämän kanssa juttelin minä päivät päästään. Hän tunsikin Siperiassa, sillä hän oli ollut täällä kolmetoista vuotta. Hän oli syntynyt Pietarissa ja palasi käymästä syntymämaillaan. Hän piti itseään onnellisena kun sai palata kotiinsa. Lauvantai-iltana k:lo 9 (Elokuun 15 p.) saavuimme me Omskiin, mutta kun kova ukkosen ilma ja sade oli alkanut, jäimme laivaan yöksi. Koko matkallamme oli meillä ollut mitä kauniin ilma ja hyvin harvoina päivinä satoi sittenkuin me saavuimme tänne.

III.

Omsk ja sen ympäristö.

Omsk teki hyvän vaikutuksen meihin jokaiseen. Kaupungissa on useampia suuria kivikartanoita, joista monta kuuluu kruunulle. Kadut ovat hyvin leveitä. Kaupungin rajana on lännessä majesteetillinen, virstan levyinen Irtish-joki, idässä silmäkantamattomat arot, ja sen halki juoksee Om-joki, jonka poikki kaksi siltaa on rakennettu. Kaupunki on hyvin varustettu sivistyslaitoksilla. Täällä on kahdeksanluokkainen klassillinen lyseo, kahdeksanluokkainen naiskymnaasi, kadettikoulu, opettajaseminaari, reaalikoulu ja suuri joukko pienempiä kouluja. Tästä voi ymmärtää että koko joukko sivistyneitäkin ihmisiä asuu täällä; varsinkin kun ottaa huomioon että länsi-Siperian ja aroseudun kenraalikuvernööri, Akmolinskin alueen kuvernööri ja suuri joukko upseereja asuu Omskissa. Viime vuosina on kaupunkiin laitettu useampia puistoja, joissa soitokunnat puhaltavat kahdesti viikossa.

Omsk on se paikka Siperiassa, jonne kaikki mielellään haluavat tulla, sekä sen vuoksi että elintarpeet täällä ovat halpoja ja siitä syystä että täällä on, kuten mainittu, tilaisuutta sivistyneeseen seurusteluun. Erirotuisia, -kielisiä ja -uskoisia kansoja tavataan täällä. Siitä muistuttavat eri kirkot, jotka kohottavat

torninhuippuun taivasta kohdin. Että kreikan-uskoiset asukkaat ovat lukuisimmin edustetut, ymmärtää itsestään. Niillä on neljä kirkkoa, joista tuomiokirkko on rakennettu puolittain göötiläiseen tapaan. Luterilaisilla on pieni sievä kirkko, jota valtio ylläpitää. Sitä paitsi on täällä roomalais-katolinen kirkko, kaksi synagogaa ja muhamedilainen moskeija puolikuineen. Moskeijan tornista kuulee välistä yksitoikkoista huutamista, jolla Allahin tunnustajia kutsutaan jumalanpalvelukseen.

Höyrylaivalla Nizhnij-Novgorodin ja Kasanin välillä oli muhamedilainen pappi eli mollah sekä useampia tataareja. Nämä harjoittivat hartauttaan uskollisesti useampia kertoja päivässä. He seisoivat ensin hetken paikallaan, pää käännettynä Mekkaa kohden, silittivät kämmenillään kasvojaan, katsoivat kankeasti käsiinsä, ikäänkuin olisivat niistä jotain lukeneet, suuntasivat katseensa milloin oikealle milloin vasemmalle ja lanquesivat ehtimiseen kuten komennon perästä kasvoilleen. Tataarit ovat rotevaa kansaa, kasvot jyrkät ja terävät, kuten pronssiin hakatut. Sitä vastoin ovat kirgiisit — nämä myös muhamedilaisia — jotka asuvat arolla Omskin ympärillä ja joita näkee kaikkialla kaupungissa, lyhytkasvuisempaa vinosilmäistä kansaa. Ne näyttivät raaoilta mutta kuuluvat olevan hyvin vieraanvaraisia. Eräs Om-siirtolan suomalainen kertoi että hän matkallaan aikoi huomaamatta ajaa kirgiisi-teltin ohi, jonka asukkaat hän tunsu. Mutta poika huomasi hänen, juoksi perään, hyppäsi hänen hevosensa selkään ja suisti sen teltalle. "Sano nyt mitä sinun sydämesi haluaa", sanoi vieraanvarainen isäntä, "jos puolellakin sanalla mainitset että mielelläsi söisit lihaa, niin tapatan heti lampaan". Kun vieras kumminkin sai tämän estetyksi, pakotettiin hänet juomaan maljan kumis'ia (tammanmaidosta tehtyä juomaa, joka menee päähän).

Kuitenkaan ei kuulu olevan hyvä mennä ilman turvasaattoa kovin kauvas niiden luo. Omskissa näkee niitä, kuten sanottu, joka päivä, sillä he tuovat kaupunkiin heiniä ja halkoja. Minä ostin kaksi kuormaa halkoja eräältä 4 ruplalla. Hän oli tuonut kuormansa yli 200 virstan päästä. Halot ja huoneenvuokra Omskissa ovat jotenkin samanhintaiset kuin Turussa, eli hiukan halvemmat kuin Helsingissä. Lämpöisestä ja jotenkin mukavasta huoneistosta, vaikka sellaista on jotensakin vaikea saada Omskissa, saa maksaa 3-400 ruplaa vuodessa. Vuokratun huoneiston mukana tulee navetta, talli, vaja, makasiini ja jääkellari, jotka mukavuudet löytyvät kaikissa, pienimmissäkin, taloissa. Ruokatavara on ylimalkaan halpaa. Ruisjauhot maksavat noin 40 kop. puuta, vehnä 80 kop. à 1 rupla puuta, naudanliha 4 kop. naula, perunat 90 kop. tynnyri, kaurat 1 rupla à 1 rupla 15 kop. tynnyri. Ulkoa tuodut tavarat ovat kalliimpia kuin Suomessa. Kuitenkin maksaa sokuri ainoastaan 20 kop. naula.

Kahdensadan virstan päässä Omskista on suuria suolajärviä. Se joka tahtoo nähdä sen vaivan ja hakea suolaa, saa sitä täältä ottaa järvenpohjasta niin paljo kuin vaan tahtoo ilmaiseksi. Jos maksaa kaksi kopeekkaa puudasta, niin saa sitä valmiiksi kuivattuna paikalla. Tämä suola ei ole niin valkoista kuin mitä meillä Suomessa on, mutta erittäin hyvää. Ennenkuin sitä voi käyttää, on se pestävä.

Omskin ympärillä olevalla arolla kasvaa metsää harvassa. Maiseman laatu muistuttaa saaristoa suurine selkineen ja tuuheine saarineen. Nämä saaret eli metsät ovat lehtimetsää, enimmäkseen koivua. Hirsii ja tukkia uitetaan Omskiin Om-jokea pitkin paikoista, jotka ovat 250-300 virstan päässä ja Irtish-jokea myöten Semipalatsinskin piiristä, 700-1,000 virstaa Omskista etelään. Tämä aro on suurempi pinta-alaltaan kuin mikään valtakunta Euroopassa; maapohja on enimmäkseen ruokamultaa, mutta etelässä on myös hiekkamaata.

Kun on tottunut näkemään laihaa maaperää Suomessa, joka antaa niukan leivän ahkeralle työntekijälle, ei tahdo uskoa silmiään kun näkee nämä hedelmälliset kedot Siperiassa, jotka lähes ilman työtä tuottavat runsaan kasvullisuuden. Usein olen kulkenut apilaa ja virnaa kasvavien kotojen poikki ja ihmetellyt miksi ei kukaan ole niittänyt sitä. On silloin sanottu minulle: "täällä on niin huonoa". "No, mutta tähän ruoho on parasta heinälaajaa", väitin minä. "Kyllä tätä eläimet mielellään syövät, mutta kun menee hiukan edemmä, niin voi päivässä niittää monta kertaa enemmän", on vastattu. He kuljeskelevat sen vuoksi kaukana ympäristöillä niittämässä vaan sellaisia paikkoja, missä ruoho on kasvanut korkeaksi ja paksuksi kuin kaisla. Mutta kuivina kesinä polttaa auringonpaiste aron, niin että se heinäkuussa tulee ruuninkeltaiseksi. Silloin saa heinää vaan suoperäisiltä paikoilta. Maata ei viljellä sen enempää kuin että kynnetään se ja äestetään siemen multa. Kun on kylvetty kerran ruista, niin tavataan toisinaan korjata kaksi kertaa samasta kylvöstä. Tapahtuu kuitenkin täällä kuten muuallakin, että välistä saadaan katovuosi. Tänä vuonna on sato ollut hyvä. Mikäli olen kuullut, on saatu noin viidestoista jyvää rukiista ja kahdeskymmenes kaurasta. Vehnän suhteen voi välistä onnistua hyvin. Niinpä kertoi maanmiehemme översti Ammond t että hän kerran kylvi ei täyttä puoltatoista tynnyriä turkkilaista vehnää ja sai 136 tynnyriä hyvää ja 8 tynnyriä huonompaa viljaa siitä.

Suurin maanviljelijän vihollinen on karjarutto, joka nytkin raivoaa Omin piirissä. Kun se kerran on ilmestynyt, on se vaikea hävitettävä, kun talonpojat eivät mielellään jätä kuollutta eläintä nylkemättä. Översti Ammond, jolta yhdeksänkymmentä härkää ja viidenkymmenen paikoilla lehmiä kuoli muutamassa päivässä, kertoi että kirgiisejä seisoi kuopan ympärillä jonne elukat haudattiin ja sanoivat: "viisitoista ruplaa annamme näistä, kaksikymmentä näistä raadoista". Varma on että moni antaa itsensä viekotella ottamaan rahat vastaan ja sillä tavalla leviää karjarutto yhä edemmä.

IV.

Suomalainen siirtola Rishkova.

Ennenkuin rupean kertomaan matkustuksistani Siperiassa, kuvaan lyhyesti sekä erityisten suomalaisten siirtolain maantieteellisen aseman sekä myös niiden synnyn ja historian.

Vanhin suomalainen siirtola Siperiassa on Rishkova Tshukalinin piirissä Tobolskin kuvernementtiä. Vuonna 1802 siirtyi vähä yli kahdenkymmenen perheen inkeriläisiä suomalaisia Narvan seudulta tuohon kaukaiseen maahan. Syyksi siirtymiseen sanovat nämä jälkeläiset kuulleensa esi-isiltään sen julmuuden, jolla heitä kohtelivat tilanhaltijat, joiden orjia he olivat ja joille heidän piti alinomaa tehdä työtä, niin että oman maanviljelyksensä, josta heidän ja heidän perheidensä oli elettävä, oli heidän tehtävä yöllä. Kun tämä olo tuli yhä raskaammaksi, lähettivät he kaksimiehisen lähetyskunnan keisari Aleksanteri I:sen luo Pietariin. Näiden oli anottava useampien puolesta, että Hänen Majesteettinsa vapauttaisi heidät tästä orjuudesta sekä toimittaisi heidät vapaina talonpoikina vaikka mihin paikkaan hyvänsä suurta valtakuntaansa. Saadakseen tavata keisaria, kääntyivät edustajat jonkun korkearvoisen virkamiehen puoleen. Mutta tämä ei esittänyt heidän asiaansa yksinvaltiaalle vaan antoi tilanhaltijalle tiedon mitä hänen maaorjansa puuhasivat. Seurauksena oli, että nämä edustajat siepattiin kiinni, silvottiin kuten kerrotaan ja lähetettiin kaivantoihin Siperiassa. Itsepäisyys on ominaisuus, jota on Siperiassa syntyneillä inkeriläisillä suurena määrin. Tietysti on heidän isillään ollut samaa ominaisuutta, joka on mennyt perintönä heidän lapsiinsa. He eivät pelästyneet siitä huonosta onnesta, mikä heidän ensimmäisellä lähetyskunnallaan oli ollut, vaan lähettivät uuden kerran samallaisen Pietariin, viemään pyyntökirjaa keisarille. Nämä miehet kääntyivät erään venäläisen sotamiehen puoleen saadakseen neuvoa millä tavalla he voisivat saada pyyntökirjansa Majesteetin käsiin. Sotamies oli ruplalla osoitettua kiitollisuutta vastaan vienyt heidät eräasen paikkaan, josta keisari oli kulkeva ohitse sekä käskenyt heidän langeta polvilleen ja ojentamaan paperia. Niin olivat he tehneetkin. Keisari oli antanut käskyn että joku seurueesta ottaisi haltuunsa sekä miehet että heidän paperinsa. Kun ukot suljettiin eräasen huoneeseen, olivat he jo olettaneet että heitä odottaisi samallinen kohtalo kuin ensimmäistä lähetyskuntaa. Mutta kun heitä oli ruokittu hyvällä ruoalla, niin olivat he päättäneet siitä ettei heille kai niin pahaa tarkoitettane. Parin päivän odotuksen jälkeen oli ihmis-ystävällinen keisari Aleksanteri I ottanut heidät vastaan, kuunnellut heidän asiaansa ja luvannut suostua heidän pyyntöönsä. Eräs virkamies lähetettiinkin heti Narvaan, mutta tämä käyttäytyi puolueellisesti tilanhaltijan hyväksi ja vaikutti sellaisen kauhistuksen monessa, joka oli aikonut muuttaa, että eivät uskaltaneet ilmoittaa itseään siihen halullisiksi. Kun joku oli kehoittanut toisia etteivät epäröitsisi ja pelkäisi, selitettiin tämä ynseydeksi ja kiihoitukseksi, ja rankaistiin ankaralla vitsasaunalla.

Ne, jotka pysyivät lujina ja pelkäämättöminä, velvoitettiin parissa päivässä myymään omaisuutensa ja olemaan valmiina matkalle. Siten lähti näitä suomalaisia kolmattakymmentä perhettä, pitäen parempana matkustaa tuntemattomaan kaukaiseen Siperiaan, kuin jäädä orjuuteen Inkerissä. Pitkän ja vaivaloisen matkan perästä tulivat he heille osoitettuun asuinpaikkaan Rishkovaan. Silloin lienevät he myös aikoneet kääntyä kreikanuskoon, kun luulivat etteivät koskaan tulisi saamaan apua luteerilaiselta papilta. Mutta eräs vanha mies, joka sittemmin täytti kirkollisia toimituksia uskolaistensa kesellä, oli kehoittanut heitä pysymään isiensä uskossa. Hänen sanojaan kuunneltiinkin. Ensimmäisiä rakennuksia mitä tehtiin oli pieni rukoushuone, josta vielä näkyy jälkiä seurakunnan hautuumaalla. Sittemmin matkusti muutamia suomalaisia kuvernöörin luo Tobolskiin ja saivat aikaan hänen kauttaan että luteerilainen pappi silloin tällöin kävi Rishkovassa. Oman papin saivat he luultavasti noin v. 1820, kun Omskin-Rishkovan pastori sai asentopaikakseen mainitun kylän. Tämä pastori, joka elää kansan muistossa nimellä Roman Karpovitsh, ja joka on haudattuna Rishkovan hautuumaassa, näyttää olleen monissa suhtein merkillinen pappi. Mikäli näkyy kertomuksista hänestä, kuului hän vapaamuurareihin. Hän näyttää olleen laajoissa ystävyysväleissä, joiden avulla hän voi hankkia siirtolaan erilaisia kotieläimiä. Korkeampi-arvoisia venäläisiä virkamiehiä kuuluu usein käyneen hänen luonaan. Omituisessa asemassa kirkollistapoihin ja menoihin oli Roman Karpovitsh ollut. Niinpä oli Rishkovan kirkko koristettu kreikkalaisilla pyhäinkuvilla, ja rukouksen aikana kulki lukkari vahakynttilöillä valaistussa kirkossa ja viskoi kreikkalaisen tavan mukaan pyhää savua suitsutusastiasta. Mutta kun Suomesta lähtenyt Pundani hänen kuolemansa jälkeen tuli pastoriksi Rishkovaan, tuli suuri puhdistus kirkossa, ja seurakunnan ent. vanha lukkari Markoff, joka näytti minulle muun muassa käytetyn suitsutusastian, kertoi: "kun Pundani tuli, niin se sanoi ettei tätä tarvita meillä, vaikka sitä kyllä Romani Karpovitshin aikana suitsutettiin". Kuten kerrottiin vallitsi Rishkovassa oikea hyvinvointi koko alkupuolella tätä vuosisataa. Kylä, joka sijaitsee 220 virstan päässä länteen Omskista ja 12 virstan päässä Orlovan kylästä, suuren Tjumenin ja Omskin välisen tien varrella, on alhaisella paikalla, runsaskasvuisten niittyjen ympäröimänä, jota vastoin pellot ovat vähemmän hedelmällisiä kuin ylimalkaan Siperiassa. Kuitenkin ovat ne siksi hyviä ettei niitä milloinkaan tarvitse lannoittaa eikä ojittaa. Muinoin oli runsaasti koivumetsää, josta otettiin hirsitä asuinrakennuksiin. Mutta nykyään on

metsä niin haaskattuna, että on vaikea saada muuta kuin polttopuuta siitä. Kaikki suuremmat tarvepuut ovat ostettavat. Useampia suurempia ja pienempiä järviä on ympäristöllä. Pieni lampi on myöskin keskellä Rishkovan kylää, mutta on niin matala etteivät kalat viihdy eivätkä elä siinä. Sitä vastoin on joku järvi kahdenkymmenen virstan päässä Rishkovasta, jossa kuuluu runsaasti olevan kaloja. Sinne menevät Rishkovalaiset usein kalastamaan. Muutamat järvet Tshukalinin piirissä ovat niin suuria, että ne ovat tavallisissa koulukartoissakin. Maanviljelys ja karjanhoito ovat molemmat yhtä tärkeitä elinkeinohaaroja siirtolalle.

Useimmat suuret markkinat pidetään vuosittain Omin piirissä. Niinpä ovat markkinat Ishimin kaupungissa, joka on vaan kuudenkymmenen virstan päässä Rishkovasta, suurimmat järjestyksessä Irbitin markkinain jälkeen. Ne alkavat pyhän Nikolain päivänä ja kestävät lähemmä kuukauden. Toiset suuret markkinat pidetään Pietarin päivänä viidenkymmenen virstan päässä olevassa Arbatskunkylässä. Näillä markkinoilla saa maakansa kaupaksi tuotteitaan kuten voita, talia ja nahkoja niin edullisesti kuin se Siperiassa on mahdollista.

Vanha Rishkova kuuluu olleen niin hyvin rakennettu että kaukana ylt'ympäri on siitä puhuttu. Myös kuuluu talonpojilla olleen suuria viljavarastoja ja aitat täynnä kaikkea. Tavat kuuluvat olleen yksinkertaisia ja puhtaita sekä siveys ja järjestys vallalla. Mutta tämä kultainen aika Rishkovalle loppui vuonna 1846. Silloin paloi koko kylä ja pappila poroksi. Jo vuonna 1843 määrää keisarillinen ukaasi, että kaikki länsi-Siperiaan tuomitut luteerilaiset ovat koottavat Rishkovan kylään. Niinpä alettiin koota sinne lättiläisiä, virolaisia, saksalaisia — viimeksi mainittuja varsinkin siirtoloista Samaran ja Saratoffin kuvernementeissa — sekä suomalaisia. Ensimmäiset Suomesta eli Viaporista siirretyt saapuivat vuonna 1848. Näistä löysin vielä elossa kaksi, Makkosen ja Levanderin. Mutta aavistaen minkälaista aikaa oli nyt odotettava kylässä, muuttivat parhaat kylän vanhoista suomalaisista ja perustivat kylät Bojarka ja Bugene. No siis, paremmat ainekset alkoivat siirtymään pois, muutamat aina Minusinskiin itä-Siperiassa ja huonompia virtasi paikalle, niin että tila kuusikymmen-luvulla kuvataan eräässä kertomuksessa Venäjän Evankelis-luteerilaisten seurakuntain apukassan toiminnasta hyvin surkeaksi. Lausutaan muun muassa: Huolimatta poismuuttamisista oli väkiluku Rishkovassa vuonna 1859 kasvanut 1,700:aan. Siirtolalle mitattu maa, 18 tuh. desjätinaa [desjätina on noin kaksi hehtaaria], ei voinut antaa elatusta kaikille, varsinkin kun he olivat saaneet paljon suolapitoista ja suoperäistä maata, mutta vähä hyvää peltoa. — Paremmat rakennukset olivat kadonneet. Kirkon peljättiin romahtavan kasaan. Pappila, jona oli kaksi turvekattoista asuinhuonetta, joissa pastori oli elänyt monta vuotta, oli niin kehnossa kunnossa että se myytiin 16 ruplasta. Koko siirtola tarjosi surullisen näön — järjestyksetön joukko kurjia puurakennuksia ja turvehökkeliä sekaisin pahalta haisevan lammen ympärillä. Mutta kaikkein sietämättömin oli sekaannus, joka oli syntynyt eri kansallisuuksien kokoamisesta yhteen paikkaan, joka myös tuotti vaikeuksia sielunhoidon toimittamisessa ja järjestyksenpidossa. Sen vuoksi syntyi eräässä tarmokkaassa nuoressa pastori Johanssonissa ajatus perustaa uusi siirtola, jossa eri kansallisuudet asuisivat eri kylissään. Tämä tapahtui vuonna 1861, kun Omskin kenraalikuvernööri osoitti luteerilaisille maapalstan Om-joen rannalla. Sinne siirtyi suuri osa Rishkovan asujamia. Mutta osa vanhaa suomalaista kantaväestöä piti kuitenkin vanhaa Rishkovaansa siksi rakkaana, ettei heitä saatu muuttamaan. Samoin jäi useita sinne karkoitettuja sekä suomalaisia että virolaisia ja lättiläisiä. Niinpä oli siellä kirjoissa v. 1880 kokonaista 1,420 luteerilaista, vaikka ehkä vaan puolet niistä vakinaisesti asuivat kylässä. Nykyään on suomalaisten luku tässä kylässä noin 400 henkeä, ja koululapsien luku on vaihdellut 25 ja 40 välillä. Tällä välin oli se luteerilainen pastori, joka oli ennen asunut Rishkovassa, valinnut Omskin asemapaikakseen. Tämä oli tarpeellistakin, kun uusia siirtoloita, joita hänen myöskin oli hoitaminen, oli syntynyt. Uusi kirkko rakennettiin Rishkovaan apukassan varoilla, samoin kuin koulutalo. Suomalaista jumalanpalvelusta toimitti lukkari, eräs Rishkovassa syntynyt suomalainen, jota kutsuttiin Omskin divisioonan suomalaiseksi lukkariksi. Hän sai palkkaa valtionrahastosta Omskissa 75 ruplaa vuodessa. Kuitenkin vähennettiin hänen palkkaansa sittemmin. Sillä asetettiin myöskin lättiläinen lukkari, jonka piti saada puolet mainitusta palkkasummasta. Nyt ei suomalainen koulumestari saa mitään näistä varoista. Pundanin ajan jälkeen ei kukaan pastori ollut pitänyt huolta suomalaisen nuorison lukutaidosta. Varsinkin kärsivät suomalaiset siitä että saksalaiset pastorit tavallisesti eivät ymmärtäneet suomea. Opettaja Itämeren maakunnista asetettiin Rishkovaan apukassan kustannuksella. Mutta kun tämän asettamisella oikeastaan tarkoitettiin virolais-lättiläisten lasten opetusta, niin on suomalaisilla ollut hänestä varsin vähä hyötyä. Kuitenkin ovat muutamat edistyneemmät suomalaiset lapset oppineet lukemaan ja kirjoittamaan hänen koulussaan. Minun tullessani Siperiaan syksyllä 1885 oli tila Rishkovassa kaikkea muuta kuin tyydyttävä. Valtava osa kylän väestöstä ovat tänne tuomittuja ja sen vuoksi olivat kaikki siveelliset siteet katkeamaisillaan. Juoppous, varkaus, murha, murhapoltto, huoruus, väärät valat olivat miltei jokapäiväisiä tapahtumia. Tosin koetti vanha kantaväestö yhä edelleenkin tavallaan vastustaa tuota pahaa, mutta iso osa heidänkin jälkeläisiään oli ottanut turmelevaa vaikutusta siirretyistä. Lukutaidon parantamiseksi kasvavan polven keskuudessa toimitin minä opettajan, joka oli tänne karkoitettu suomalainen, ja palkkasin häntä osaksi valtion myöntämällä osaksi vapaaehtoisesti kootuilla varoilla kaksi talvea. Sittenkuin minä 1888 valtion varoilla olin ostanut talon koulumestarin asunnoksi, saatiin sellainen Suomesta 1889, joka yhä edelleen työskentelee täällä sekä saa palkan Suomessa kootuista

lahjavaroista. Kerran käydessäni Rishkovassa joulukuussa 1889 perustettiin sinne raittiusyhdistys, haaraosastoksi Om-siirtolan raittiusseuralle. Vaikkapa se ei ole voinutkaan saada suurempaa joukkoa itseensä liittymään, niin on se kumminkin uljaasti taistellut väkijuomia vastaan, jotka ovat aivan imeä tyhjäksi ja turmella lopunkin väestöstä. Kylän kapakoitsijat ovat suurempina juhlina, kuten jouluna, pääsiäisenä ja helluntaina, saaneet myydyksi paloviinaa aina 250 kannua. Kapakoihin on kylä tavallisina vuosina vienyt 4-6 tuhatta ruplaa. Mutta kun kapakoitsija maksaa 200 ruplaa kylän rahastoon saadakseen avata kapakkaliikkeensä, niin pitävät asukkaat tätä niin edullisena asiana, että he eivät voi vastustaa tarjousta, varsinkin jos he ovat saaneet tingityksi kaupan päätettyä oikeuden saada juoda ilmaiseksi kaksi tai kolme ämpäriä "votkaa". Raittiusyhdistykseen Rishkovassa kuuluu noin neljäkymmentä jäsentä. Minun vakaumukseni on, ettei kylän tila voi parata ennenkuin raittius on saanut niin suurta kannatusta, että kapakka on saatu pois. Mutta tämä riippuu kokonaan siitä kuinka voimakasta apua työ saa Suomesta. Muulta taholta ei ole odotettavana mitään ei aineellista eikä moraalista apua. Että Suomen kansa, joka, vaikka ilman tahtomattansa, karkoitettujen pahantekijäinsä kautta on turmellut siirtolan, on velvollinen ottamaan osaa työhön sen takaisin auttamiseksi tästä kurjuudesta, ei kukaan, joka kohtuudella punnitsee asiaa, voine kieltää.

V.

Bugene.

Tämä siirtola, jota Moskovan konsistorin asiapapereissa ja kirjoissa kutsutaan nimillä Pudene tai Budene, mutta jonka nimenä kaikissa venäläisissä kirjoituksissa ja papereissa on Bugene pienen samannimisen puron mukaan, jonka varrella kylä on, syntyi siten että varakkaimmat suomalaiset perheet muuttivat vuonna 1848 Rishkovasta palon jälkeen tänne alhaisten soiden takana olevaan metsäiseen erämaahan. Bugene on Taran piirissä Tobolin kuvernementtia, 60 virstaa länteen Taran kaupungista ja Irtish-joesta. Sateisina kesinä on vaikeata päästä sinne, mutia kun on kerran sinne päässyt, niin elää rauhallisesti ja turvallisemmin siellä kuin useimmissa muissa suomalaisissa siirtoloissa, sillä sen erillään oleva asema tekee että varkaita siellä harvoin käy. Sitä paitsi ei karkoitettuja ole koskaan sijoitettu sinne, vaan ne kymmenkuntaan nousevat suomalaiset karkoitettut, jotka siellä asuvat, ovat muuttaneet Bugeneen muista kylistä ja päässeet kylän kirjoihin vasta sitten kun on saatu varmuutta heidän kunnostaan ja rehellisyydestään. Siirtolaan kuuluu kolme eri kylää: Bugene, Matinsaimikka ja Arikova. Bugenesta Arikovaan lasketaan kolmekymmentä virstaa, mutta Matinsaimikkaan vaan kaksikymmentä. Näiden kylien välillä sekä ympärillä on vesiperäisiä maita, joissa on loppumaton määrä aivan miehenkorkuista ruohoa. Näiden rummakkojen pohjana ei ole suota ja rahkaa, kuten meillä, vaan puhtainta ruokamultaa ja alla savi. Jos hiukkasenkin johdettaisiin vettä pois, niin kuivaantuisi maa mitättömällä kustannuksella ja olisi aivan sopivaa pelloksi. Tavallisina kesinä on se heinä- ja elokuussa kuivaa. Korkeammilla paikoin kasvaa lehtimetsää. Aron luonnetta ei ole maalla tällä seudulla, vaan on raivattava metsä pois siellä missä tahtoo kyntää peltoa. Peltomaa Bugenessa on samanlaatuista ja arvoista kuin Rishkovassa, s.o. ei parasta mitä Siperiassa on. Vehnä, jota paikkakunnalla vähä kylvetään, ei tule yhtä hyvää kuin Irtishin seuduilla ja etelämpänä. Sitä vastoin menestyy talviruis erinomaisen hyvin tässä metsäisessä ja lumisessa seudussa. Maanviljelystä harjoittavat kuitenkin ainoastaan varakkaammat talonpojat, jota vastoin köyhemmät elättävät itseään pääasiallisesti karjanhoidolla. Bugenessa on vielä monta rikasta talonpoikaa vanhasta suomalaisesta kantaväestöstä. Ahkeruudella ja säästäväisyydellä ovat he koonneet itselleen melkoisia varoja. Heillä on aina varastossa enemmän viljaa kuin ympäristön venäläisillä, jotka tarpeen tullessa usein ostavat heiltä velaksi. Monta hyvinrakennettua taloa on tässä siirtolassa. Nimellä "tshuhni" on tällä seudulla hyvä kaiku ja venäläiset naapurit eivät voi kyllä kauniilla kiitossanoilla ylistää tshuhnien rikkautta ja hyvinvointia. Eräällä höyrylaiva-matkalla Irtish-joella satuin kuulemaan miten eräs venäläinen, joka oli käynyt Bugenessa, toiselle kertoi siitä melkein satumaisesta karjanpaljoudesta, minkä hän siellä oli nähnyt. "Jumaliste ovatkin tshuhnit varakasta väkeä siellä soiden takana", vakuutti hän. Sen vuoksi ovatkin usein kuntahallinnon luottamusmiehet Butakovin volostihallituksessa usein suomalaisia. Mieshenkilöt osaavat myöskin venäjänkieltä ja tuntevat venäläisten tavat. He voivat sen vuoksi kaikkialla esiintyä yhtä varmasti kuin mitkä muut venäläiset talonpoikaisylimykset hyvänsä. Ympärillä asuvien naapurien kanssa elävät he mitä parhaimmassa sovussa. Niissä kylissä tai siirtoloissa, missä asianlaita on toinen, ei vikaa ole etsittävä venäläisissä vaan Siperiaan karkotetuissa suomalaisissa.

Se ääretön ruohonpaljous, mikä kasvaa ympäristöllä monen penikulman alalla, on luonnollisesti tehnyt että asukkaat Bugenessa ovat antautuneet karjanhoitoon. Teuraseläimiä myydään suurissa määrin Taran kaupunkiin ja kierteleville ostajille, joita tulee sinne eri seuduilta. Taran hevoset ovat

hyviksi tunnettuja koko länsi-Siperiassa ja Bugenessa on myöskin tavattoman hyviä hevosia. Arbatskun ja Ishimin markkinoilla myyvät he Venäjältä tulleille ostajille arvollisimmat oriinsa. Kuitenkin pitävät he usein hyvää hevosta niin rakkaana, etteivät raahdi siitä luopua mistään hinnasta. Sen sain kerran kokea, kun tahdoin itselleni ostaa parin samankarvaisia kauniita oriita.

Lintuja, varsinkin teeriä ja metsikanoja, pyydetään suurissa määrin. Myöskin on hirviä muinoin runsaasti ollut siellä, mutta kun venäläiset pyydystivät niitä tavalla, joka pikemmin oli hävityssodan kaltaista, niin ovatkin ne nykyään melkein sukupuutossa. Karhu vieraillee seudulla jolloinkin, vaikka harvoin. Sitä vastoin lienee susi hyvin kotiutunut näihin metsiin, sillä viimeisellä matkalla Bugeneen näin neljä kappaletta ihan likellä tietä. Ne juuri järsiskelivät jotain raatoa. Eivät vähintäkään ne häiriintyneet toimessaan, vaikka me ajoimme ohitse tiukujen ja kellojen kanssa.

Jos missään niin on täällä runsaasti maata. Bugenen kyläkunnalle ei ole mitään rajoja mitattu. He saavat siis mennä mihin ja kuinka kauvas haluavat kyntämään itselleen peltoa ja niittämään heinää. Kuitenkin on monella mielessä lähteä täältä helppopääsysteemille paikoille. Mutta edut ovat niin monet täälläkin, että ei lähdöstä sittenkään tahdo tulla mitään vaikka joku yksityinen sentään on muuttanut. Viimeistä kertaa ollessani Bugenessa oli eräs mies saanut siirtymiskuumeen. Hän neuvotteli minun kanssani enkö minä ehkä voisi houkutella kymmenkuntaa suomalaista perhettä muuttamaan siihen mainioon paikkaan, jonka hän sanoi löytäneensä erämaassa Irtishin itäpuolella. Paikka kuului olevan korkealla ylängöllä, syvällä aarniometsässä, erään Irtishin kalarikkaan sivuhaaran varrella. Metsässä oli mäntyä, kuusta, seetripuuta, lehtikuusta ja lehtimetsää. Ihan lähellä oli puuton ruokamulta-"griva", 8-10 virstan pituinen, josta tulisi mitä mainiota peltoa. Heinää olisi siellä myöskin hänen puheensa mukaan saatavissa ja metsästysmaat olisivat äärettömän suuria ja laadultaan parhaimpia. Mitä puuttui siis? Mutta kun hän ei saanut niin monta perhettä muuttamaan sinne kuin olisi tarvittu, niin ei hänen ollut mitenkään mahdollista asettua sinne. Siinä tapauksessa että kymmenen à viisitoista perhettä pyytää jotain paikkaa, niin saavat ne sen ynnä kaikki kyläoikeudet uudelle siirtolalle. Puheena oleva henkilö näytti oikein kärsivän siitä ettei saanut haltuunsa tätä hänen mielestään niin erinomaista paikkaa — ja kyllä olen taipuisa uskomaan, että asia oli niin kuin hän sanoi.

Havumetsät Taran luona Irtishin itäpuolella ovat minua aina erinomaisesti vetäneet puoleensa. Kuitenkaan en koskaan joutunut tunkeutumaan syvälle niihin. Paikkakunnan herrasmiehiltä kuulin että he perheineen usein viettävät kesää jonkun joen rannalla näissä metsissä sekä että he syksyllä lähtevät metsästysretkille kauvas tuohon metsään. Eräs rikas tataarilainen ruhtinas Tarassa on sitä tarkoitusta varten rakennuttanut huoneita sadan virstan päähän metsän syvyyteen. Sinne matkustaa hän joka syksy metsästämään ja viipyy silloin siellä useampia viikkoja. Myöskin lähtevät Bugenen suomalaiset syys- ja lokakuussa "Urmanniin" ampumaan oravia ja pyitä. Näillä matkoilla kuuluu usein tapahtuvan että metsästäjä kulkee päiväkausia tietämättä missä hän oikeastaan on. Kun toverit, jotka mahdollisesti ovat jääneet nuotiopaikalle tai osanneet sinne takaisin, huomaavat että joku joukosta on eksynyt, on heillä keino, miten voivat auttaa eksyneitä tai pitkän matkan päähän antaa tietoa itsestään. He lyövät nimittäin kirvespohjalla kuivanutta pystössä olevaa puuta vastaan, ja sen kumean äänen sanotaan kuuluvan äärettömän kauvas, kauvemmaksi kuin pyssyn pamahdus. Sitä paitsi kuulutaan aina voivan erottaa mistä päin tämä ääni tulee, jota muuten sanotaan vaikeaksi aarniometsässä.

Mutta ihmiset eivät mene aarniometsään ainoastaan metsästämään, vaan myös kokoamaan seetripähkinöitä. Tämä kokoaminen, joka tapahtuu elokuussa, tuottaa suuria rahasummia paikkakunnalle. On tuskin mökkiä koko Siperiassa, johon ei hankita seetripähkinöitä suuriksi juhliksi, jouluksi ja pääsiäiseksi. Kun vieraita tulee taloon, tarjotaan heille niitä, ja kun venäläisen kielenkanta on täysin työssä, särkee hän uskomattomalla taitavuudella pähkinän toisensa perästä. Nämä seetripähkinät ovatkin saaneet tuon kuvaavan "Siperialaisen keskustelun" nimen.

Syvällä aarniometsässä asuu ostjaakki, mutta niin kaukana että hän harvoin tulee ulos Irtishin rannoille. Suuri asumaton alue on tällä leveysasteella Irtishin ja Obin välillä. Irtishin sivuhaarat kuuluvat olevan hyvin kalaisia. Kerran kertoi eräs venäläinen minulle että kaksi hänen tuttavistaan oli lähtenyt isonpuolisella veneellä, ottaen mukaansa kalastimia, evästä ja suolaa, hyvin syvälle aarniometsään sellaista haarajokea pitkin. Kauvan ei viipynyt ennenkuin he palasivat täysinlastatulla veneellä. He olivat saaneet niin äärettömän paljo kaloja, että heidän suolansa pian loppui.

Näissä metsissä löytyy paljo muinaisjäännöksiä, nimittäin suuria "kurgaaneja" eli hautakumpuja, joista toiset ovat ympäröidyt valleilla ja juoksuhaudoilla. Muutamat kuuluvat olevan niin kauhean suuria, että ne näkyvät kymmenen virstan päähän. Varsinkin on niitä Tartass-joen yläjuoksun varrella. Kun kulkee Takmitskoen kylästä Irtishin rannalla Kopiovan kautta Jelankkaan, niin näkee tien varrella sellaisia jättiläiskurgaaneja, vieläpä toisin paikoin näkee niitä useampia samalla kertaa.

Venäläisiä ja tataareja asuu nyt täällä, mutta mitkä kansat ennen ovat eläneet täällä ja jättäneet jälkeensä nämä muistomerkit, sitä ei ole kukaan selville saanut. Minun kysymykseeni mistä kansasta näiden muistomerkkien arveltiin johtuvan, vastasi eräs kyytimies: Kertovat tshuhnia asuneen täällä.

Mistä hän oli tuon tiedon saanut, en tiedä, mutta että meidän esi-isämme olisivat kerran maailmassa asuneet täällä, missä metsästyks ja kalastus ovat olleet niin tuottavia, on kyllä todenmukaista. Suomalaiset kansat olisivat siinä tapauksessa joutuneet väistymään länteen, pohjoiseen ja koilliseen etelästä tulevien turkkilaisten kansojen tieltä. Taran seudulla asuvat tataarit sanovat johtuvansa Bukarasta. Tämän alueen, Jäämeren rannikolta pitkin Irtishiä sen lähteille saakka, vuoriseudun Vernoin ympäristöllä, jossa sanotaan asuvan ugrilaista kieltä puhuvan kansan, ja paikkakunnan sieltä länteen ja luoteeseen pitäisi olla erittäin tärkeitä suomalaisille kielen- ja muinaistutkijoille.

Mutta palatkaamme tuossa tiheässä lehtimetsässä Bugenen luona asuviin suomalaisiimme. Suomalaisten Inkeristä tuomat kansantavat ja kansanlaulut ovat parhaiten säilyneet Bugenessa. Mitä minä jouduin kuulemaan, kirjoitin minä muistiin. Kun he jo lähes sata vuotta ovat oleskelleet Siperian sydänmaissa, ilman mitään vaikutusta ympäristöstä, lienee lauluilla jonkun verran arvoa. Lienee hauska lukijalle tulla tuntemaan muutamia niistä. Sen vuoksi olen XVII luvussa julkaissut muutamia kappaleita.

Vaikka ulkonainen turvallisuus hengen ja omaisuuden puolesta vallitsee Bugenessa sekä varallisuus myöskin on suurempi kuin muissa suomalaisissa siirtoloissa, niin on kuitenkin tietämättömyys siellä verraten suurempi kuin missään muussa kylässä. Jotain kirkollista harrastusta osoittavat he kuitenkin itsellään olevan. He ovat rakentaneet rukoushuoneen, hankkineet kirkonkellon ja ovat aina palkanneet jonkun joka on lukenut heille rukoushuoneessa, kastanut lapset j.n.e. Nämä lukkarit ovat kuitenkin välistä olleet niin tietämättömiä että he eivät ole osanneet kunnollisesti veisata virttä eikä kirjoittaa muistiin väestön muutoksia. Virka-aikanani Siperiassa oli minulla tavallisesti toimitettuna joku henkilö siirtolassa, joka voi opettaa lapsia lukemaan. Tämä sai siitä palkakseen kylältä niin paljo kuin entiset lukkarit olivat saaneet, ja sen lisäksi maksoin minä heille Suomessa kootuista vapaaehtoisista varoista. Koulumestari osti minä talon, jossa on kaksi asuinhuonetta ja tarvittavat ulkoisuudet. Kylä jatkoi rakennusta koulutuvalla ja sitoutui antamaan koulumestarin, jos sellainen voitaisiin saada Suomesta, viljellä kaksi desjätinaa koulurakennuksen vieressä olevasta kylän ha'asta. Sitä paitsi saisi hän kasvattaa viljaa ja niittää heinää kuten kaikki muut kylän asukkaat, tarvitsematta maksaa mitään kruununveroa, olla vapautettu kaikista muista ulosteista sekä saada hiukkasen viljaa, voita j.n.e. joka talosta. Nykyään ei ole mitään lukkaria eikä koulumestaria seurakunnassa, joka on kyllä surullista, kun on noin sata lasta kouluijässä. Näistä on muutamia jo yli kahdenkymmenen vuoden vanhoja, mutta ripille lukemattomia.

Tähän rukoushuone-seurakuntaan kuuluu muutamia ympärillä olevissa venäläisissä kylissä asuvia virolaisia ja suomalaisia perheitä. Taran piirissä asuu sitä paitsi Suomesta karkoitettuja suomalaisia, joita on hajallaan useammassa volostissa. Mutta näillä ei ole vakinaista asuntoa, vaan kulkevat työhaussa laajalta pitkin Siperiaa ja ovat sen vuoksi vaikeita tavata. Kuitenkin asettavat he matkansa niin että ovat Bugenessa siihen aikaan kun pappi on tavallisesti tavattavana siellä. Usein tapahtuu myös että he matkoillansa poikkeavat pastorin luokse Omskiin.

Mutta ennenkuin minä jätän näitä metsäisiä niittymaita, mainitsen myös muutamia sanoja eräästä pienestä suomalaisesta siirtokunnasta, joka on Rishkovan ja Bugenen välillä ja jonka nimi on Bojarka.

VI.

Bojarka.

Kuten Bugenekin, syntyi Bojarka Rishkovan palon jälkeen, kun muutamia suomalaisia muutti tähän, erittäinkin siihen aikaan asumattomaan seutuun. Sittemmin asettui sinne myöskin muutamia Suomesta karkoitettuja, jotka olivat perustaneet perhe-elämän Siperiassa. Bojarka on sadan virstan päässä Rishkovasta pohjoiseen ja ainoastaan muutaman virstan päässä Tobolskin ja Taran väliseltä postitieltä ja kahdentoista virstan päässä Atshinovan postiasemalta. Väkiluku täällä nousee tuskin sataan henkeen. Mistä se tullee, en tiedä, mutta Bojarkan talonpojat ovat hyvin köyhiä, vaikka heillä on hyvä peltomaa, hyvä metsä, hyvät niityt ja kaikki tämä — ihan lähellä.

Tietämättömyys, joka peittää synkkyyteensä sekä Siperian yleensä että myös suomalaiset siirtokunnat ja varsinkin Bojarkan pienen seurakunnan, vaikuttaa ehkäisevästi kaikkeen kehitykseen. Päivä menee yhtä yksitoikkoisesti kuin toinen, toinen vuosi kuin toinen. Merkillisin tapaus kylässä on, kun pappi joskus käy siirtokunnassa ja viipyy siellä jonkun päivän. Silloin on elämää ja liikuntaa leirissä. Lasten kasteet ovat vahvistettavat, nuoriso päästettävä ripille, täysi-ikäiset käyvät Herran pyh. Ehtoollisella j.n.e. Tila kylässä on kyllä tullut hiukan paremmaksi sitten kun minun asettamani koulumestari on siellä

tehnyt työtä viisi vuotta. Lapset ovat tällä aikaa oppineet lukemaan välttävästi ja säännöllistä jumalanpalvelusta on pidetty joka sunnuntai. Minun tullessani Siperiaan oli kylässä vaan yksi tai pari miestä, jotka osasivat lukea kirjasta, kuitenkin kovin kehnosti. Yksi näistä toimitti tavallisesti hätäkasteet ja hautasi ruumiit. Mutta kun minä sittemmin tutkin hänen lukutaitoaan, oli se niin aliarvoista, että minun täytyi hämmästyä siitä kuinka hän oli voinut ottaa tehdäkseen kirkollisia toimituksia. Jos toimitusmiehet ovat olleet heikkoja, niin on myös seurakunta ollut sellaista, joka ei ole paljo voinut ymmärtää siitä mitä on luettu. Esimerkkinä siitä kuinka kehnotietoisia he siinä suhteessa ovat olleet, mainitsen seuraavan pikku tapauksen, joka tosin ei tapahtunut Bojarkassa vaan Bugenessa, jossa valistus on hiukan suurempi. Eräs isäntä kertoi nimittäin uutisena, jonka hän jouluaamuna oli saanut kirkossa, että lukkarin emäntä oli saanut pojan. Mutta sekä hänen vaimonsa että muut saapuvilla olevat naapurivaimot inttivät vastaan ja väittivät ettei tämä suinkaan voinut olla totta, sillä eivät mitään sellaista olleet lukkarin emännässä huomanneet. Mutta mies pysyi lujana sanassaan ja väitti kiven kovaan että lukkari oli sen itse sanonut samana päivänä kirkossa. Kun alettiin tutkia ja kuulustella, mistä hän oli sellaisen uutisen saanut, niin huomattiin että mies niin oli käsittänyt joulupäivän epistolatekstissä löytyvät sanat: "lapsi on meille syntynyt, poika on meille annettu" j.n.e.

Bojarka on pienen puron varrella, ympärillä heinäisiä niittymaita, jotka kyllä ovat alhaisia mutta eivät kuitenkaan niin vesiperäisiä kuin Bugenen ympäristöt.

Epäkohtana, joka on suuressa määrässä estänyt Siperian suomalaisten siirtokuntien kehitystä, on ollut se, että on ollut paljo vähemmän naisia kuin miehiä. Moni mieshenkilö on sen vuoksi ollut pakotettu vasten tahtoaan elämään yksin. Niinpä muistan että eräs talonpoika Bojarkassa, joka oli kadottanut vaimonsa monia vuosia sitten, oli joutunut yksin hoitamaan talouttaan ilman mitään naisen apua. Kun minä tiesin kuinka vaikeata keski-ikäisellä miehellä on saada vaimoa suomalaisissa kylissä, sanoin minä puoleksi leikillä puoleksi totuudessa: "Te tulette niin vanhaksi pian ettei kukaan tyttö huoli teistä". Niin, sanoi hän syvästi huoaten, "sepä se juuri on, joka niin harmittaa." Jos yhtä suoraa kieltä puhuttaisiin meidän maassa, niin saisi sellaista valitusta pikemmin kuulla toiselta sukupuolelta. Kaikille naimahaluisille naisille on Siperia oikea luvattu maa. Sillä yli kahdenkymmenen olevaa naimatonta naista ei liene Siperian suomalaisten siirtokuntien rajojen sisällä.

Puheen kerran ollessa perhe-asioista, niin voinee lisätä että perhe Siperiassa tuntee itsensä sitä onnellisemmaksi, mitä useampia lapsia sillä on. Maata on kyllin kaikille niin paljo kuin he vaan voivat viljellä. Sen vuoksi ei vanhempien tarvitsekaan olla huolissaan lastensa tulevaisuudesta tässä suhteessa ja leivästä ei ole ollut puutetta tähän päivään asti länsi-Siperiassa. Jos joku lapsi jää aivan orvoksi, niin tarjoutuu useammiten monet perheet ottamaan lapsen omakseen. Kuinka toisin on meillä! Mutta monta taloutta on täälläkin, jotka eivät milloinkaan kylvä mitään, vaan ostavat leivän-aineen, vaikka kuten sanottu hyvää peltomaata on kyllä runsaasti saatavana.

Voimainsa mukaan on kylä auttanut koulumestarinsa eli lukkarinsa, kuten heitä yleensä kutsutaan Siperiassa, palkkaamiseen. Mutta ei voima eikä halukaan ole varsin suuri, ja näyttää arveluttavalta koulun kohtalo vastaisuudessa, sillä sen lukkarin, joka heikon vointinsa mukaan on toiminut Bojarkassa, täytyi minun taloudellisista syistä sanoa irti.

Ennenkuin lukkari asetettiin Bojarkaan, kuuluu siellä hyvin vähä olleen erotusta pyhän ja arkipäivän välillä. Moni ei edes huolinut pitää selvillä koska sunnuntai olikaan, vaan jatkoi työtänsä. Kun otan huomioon kuinka paljo Jumalan sanaa juuri kirjain kautta on levitetty Siperian suomalaisiin siirtokuntiin, niin uskallan toivoa että tämä kylvö aikanaan tuottaa hyvän hedelmän. Mutta kaikesta sydämestä toivon minä samalla ettei Bojarka eikä mikään muukaan kylä jäisi ilman "lukkaria", sillä näissä kaukaisissa kylissä ovat he, vaikka meidän vaatimustemme mukaan Suomessa vähäarvoisia, suuresta merkityksestä sekä lapsille että aikaihmisille; edellisille opettajana ja jälkimäisille ystävänä ja neuvonantajana.

VII.

Siirtokunta Omin rannalla.

Niissä kylissä, joita tähän saakka olemme kuvanneet, on, kuten mainittu, kantaväestönä olleet Inkerin suomalaiset. Nyt tulemme erääseen siirtokuntaan, missä on kylä, jonka väestö on tai ainakin alussa on ollut vaan Suomesta karkoitettuja pahantekijöitä. Tämän kylän nimenä on kruunun kirjoissa Helsinki, mutta naapurien kesken sitä sanotaan Ruotsinkyläksi eli Putkovaksi. Mutta ennenkuin rupeamme

tarkemmin ottamaan selvää tilasta Helsingissä, mainitsemme hiukkasen siitä miten Omin siirtokunta on syntynyt sekä luomme katsauksen muihin siellä oleviin kyliin.

Kuten jo ennen on mainittu, tuli tila Rishkovassa luteerilaisille liian ahtaaksi ja suuri vaikeus syntyi siitä, että monia eri kansallisuuksia asui sekaisin samassa kylässä. Sen vuoksi syntyi pastori Johanssonissa ajatus perustaa uusi siirtokunta, jossa olisi kaikilla saatavana sekä peltoa että metsää. Sellaiseen tarkoitukseen sopiva paikka löytyikin 120 virstan päässä Omskista Om-joen rannalla. Vuonna 1861 osoitti Omskin kenraalikuvernööri mainitun alueen, jossa oli 29,000 desjätinaa maata, asuinpaikaksi luteerilaisille. Ei viipynytkään kauvan ennenkuin iso osa Rishkovan väestöstä ja paljon venäläisissä kylissä asuvia perheitä muutti sinne, sekä perustivat omat kylät kansakunnillani. Niinpä perustivat lättiläiset kylän nimeltä Riiga, virolaiset Tallinna-nimisen, Inkerin suomalaiset Narvan ja Suomen suuriruhtinaskunnan suomalaiset Helsingin. Vuonna 1889 nousi siirtokunnan koko väestö 2,300 henkeen. Siirtola on rakennettu viiden virstan matkalle länsi- eli etelärannalle Om-jokea. Kuitenkaan eivät kylät ole yhteen rakennetut, vaan on esim. Helsingin ja Narvan kylien välillä puolen virstan asumaton taipale. Om-joki, joka on siirtolan rajana pohjoiseen, on varsinkin kevät aikaan mahtava joki jyrkkine savisine rantoineen. Kun joki on hyvin virtava, niin tapahtuu harvoin että elukkaa, joka tapaturmasta on joutunut jokeen, voidaan pelastaa. Om on hyvin kalainen joki, kuitenkin ei siinä ole niitä kallisarvoisia kalalajeja, joita löytyy Siperian pääjoissa. Haukia, ahvenia, säynäitä, mateita ja useita särjen kaltaisia kalalajeja saadaan täältä. Kun ruokaa on runsaasti, tulevat kalat hyvin lihaviksi. Niinpä esim. säynäs ei hyvyytensä puolesta ole paljon huonompi Suomen lohta. Joessa löytyvällä kalanpaljoudella ei ole mitään vastinetta Suomen joissa. Muutamin ajoin vuodesta, kun kalat ovat enemmän liikkeellä, on kuin koko joki eläisi. Melkoisena sivu-elinkeinona on sen vuoksi kalastus Om-siirtokunnassa, vaikka kalastuksen tapa on niin alkuperäistä että ainoastaan kalojen suuri runsaus voi tehdä että työ kannattaa.

Seutu aina Omskista Om-siirtolaan on ylänköruohoaron luonteista, vaikka tosin isohkot lehtimetsät, jotka muistuttavat saaria saaristossa, antavat eloa ja suloa sille. Keväällä kun lumi on sulanut auringon lämpimistä säteistä, muuttuu aro äkkiä kuin taikasauvan voimalla mehevän viheriäksi. Sadoittain erilaisia loistavia kasvia pistää silloin esiin ja loistaa mitä komeimmissa väreissä. Aron iloiset laulajat, leivokset, lentelevät lukemattomin parvin yli koko aron. Lukuisia karjalaumoja on laitumella tuolla tasangolla. Talonpoika kyntää ja kylvää viljavaa ruokamultaista aroa, josta hän voi odottaa runsasta satoa, jos Jumala vaan antaa sadetta. Mutta jos hän poistuu pelloilta tunniksikin hevosineen lepäämään, vie hän varovaisesti auran pois, sillä muuten se voitaisiin varastaa. Yöllä ei ole hänen leponsa myöskään suuri, sillä silloin täytyy hänen valvoa ja vartioida hevosiansa, jotka syövät arolla, etteivät varkaat, joita kiertelee kaikkialla väjymässä piilopaikoissaan, saisi tilaisuutta varastaa niitä. Kuinka usein tapahtuu kumminkin että kun hän nukkuu päivän raskaasta työstä väsyneenä, herätessään huomaakin kauhukseen vetojuhtiensa kadonneen. Hän, jolla on koko toimeentulonsa maanviljelyksestään, on nyt siinä avuton voimatta saada kylvöään päätteeseen. Mutta jos hän voi seuraamalla jälkiä kasteisessa ruohossa päästä varkaan perille, niin voi tätä, jos ei ole kerinnyt pääsemään pakoon. Usein ovat nuo pelätyt hevosvarkaat tällä tienoolla Om-siirtokunnan karkoitettuja, ja sinne viedään useinkin varastetut hevoset. Kun ne kerran sinne tulevat niin voidaan ne saada takaisin ainoastaan suurilla lunnailla. Mutta ei ainoastaan hevosia, vaan myös kaikkea mitä ottaa voi, alkoivat nämä pahantekijäin asumat kylät varastaa rauhallisilta venäläisiltä naapureiltaan. Turmeluksen luola, vitsaus koko paikkakunnalle tuli Om-siirtokunnasta. Omituisuutena kaikilla näillä kansoilla, sekä suomalaisilla että virolaisilla ja lättiläisillä on se, että he ovat rohkeita ja viekkaita sekä tarmokkaita aikeittensa täyttämässä. Kun pahimmat varkaat kaikista näistä kansoista vuosi vuodelta ovat kootut samaan paikkaan, mitäpä muuta on odotettavakaan. Paloviinaan taipuvaisia ovat he ja tätä tavaraa on yltäkyllin Siperiassa, sillä ei ainoastaan laillisia kapakoita ole Om-siirtokunnassa, vaan joka toisessa talossa on salakapakka-liike sivutulona. Mitä kohtauksia on näytelty kylässä ja kapakkain edustalla! Loppuna oli useimmiten verinen tappelu ja murha. Kun varoja tällaiseen roskaelämään puuttui, lähdettiin varastelemaan. "Mennään varkaisille" sanottiin vaan, ikäänkuin olisi ollut hankkeessa jotain luvallista tointa. "Kylään tuli aika lailla tavaraa taas viime yönä", sanotaan sitten.

Luteerilaisia ruvettiin yhtä pahoin vihaamaan kuin pelkäämään ympäristöllä. Kuinka paljon tämä vaikeutti säädyllisempien karkoitettujen ja vapaiden inkeriläisten asemaa ja kuinka paljon se alensi heidän arvoaan ja luottamustaan, on helposti ymmärrettävää. Kun pahe oli päässyt vallan puolelle, niin oli vaan harvoja, niin tuskin ketään joka uskalsi ilmoittaa varasta, vaikka kyllä tiesikin kuka oli varastanut sen mitä etsittiin. Useimmiten ei kuitenkaan venäläisillä ollut rohkeutta tulla siirtokuntaan etsimään varastettua, vaikka kyllä tiesivät, että se oli sinne joutunut. Vaarallista todella olikin tulla sinne käymään, mutta vielä vaarallisemmaksi tahtoivat pahantekijät kuvata sen kuin todella oli. Helsingin kylä oli pahimmassa maineessa vielä vuonna 1885, kun minä tulin Siperiaan. Kuitenkin oli elämä siellä muutamia vuosia ennen ollut vielä hirveämpää. "Siellä henkensä kuulemma pian menettää." Tämän jos ei muuta tiesivät kauvimpanakin asuvat Siperian suomalaiset sanoa Om-siirtokunnasta. "Mutta jos eivät löisi kuolijaaksi kun tulee sinne", kysyivät Venäläiset kyytimiehet peloissaan, kun heidän piti minua kyyditä siirtolaan. Kuinka luteerilaiset ovat saaneet venäläiset niin

pelkäämään, kuvaa seuraava kertomus. Annan erään karkoitettun maanmiehen, joka asuu venäläisessä kylässä 60-70 virstan päässä siirtolasta, kertoa. "Eräältä minun naapuriltani", sanoi hän, "varastettiin useampia hevosia, ja kun oli varmoja syitä olettaa että ne oli viedyt suomalaiseen kylään, niin pyysi minun venäläinen naapurini minua ja erästä toista suomalaista saattamaan häntä Helsinkiin, koettamaan saada takaisin hänen hevosiaan. Kun nyt on tapa naapurusten kesken että toisen naapurin on autettava toista sellaisissa tapauksissa, niin emme voineet evätä hänen pyyntöään, vaikka huolestuneina seurasimme häntä. Tulimme oikein Ruotsinkylään. Minä tunsin erään talonpojan kylässä ja tämän luokse ohjasimme matkamme. Sidoimme hevosemme kiinni ja astuimme tupaan. Siellä istui joukko rosventapaisia miehiä pöydän ympärillä, ryyppiskellen paloviinaa. Kun he saivat tietää mitä me tahdoimme, nousi eräs heistä, jättiläisen kokoinen mies ylös, otti pitkän puukon tupostaan, ojensi käsivartensa ja viilsi puukolla pitkin pöytää, karjuen: 'kenen teistä minä ensin tapan, kuten te ryssät tapatte meidän miehiä, niin teemme mekin teille.' Sitten astui hän meidän luoksemme ja kysyi meidän nimiämme. Minut jätti hän rauhaan, mutta minun suomalaiselle toverilleni, joka ei näyttänyt häntä miellyttävän, antoi hän iskun vasten kasvoja, niin että verta tuli nenästä ja suusta. Me olimme kuoleman hädässä. Ulos emme me uskaltaneet ja sisälläkin oli olo kamalaa. Vihdoin tulimme onnellisesti ulos ja saatuaamme hevosemme irti lähdimme ajamaan hyvää kyytiä. 'Niin, kyllä se oli minun viimeinen matkani tshuhnien luo, vaikka he varastaisivat kaikki mitä minulla on', sanoi venäläinen ja huokasi helpotuksesta, kun kylän olimme jättäneet taaksemme." Niin kertoi maanmiehemme. Mutta jos venäläiset pelkäävät uskolaisiamme, niin oli näilläkin syytä pelätä edellisiä. Jos he löysivät luterilaisen maidensa sisällä ja jos tämä ei voinut tehdä selvää asiastaan, joka jo kielen tähden usein voi olla vaikeata, niin sai hän kiittää onneaan jos hän pääsi heidän kynsistään hengissä. Mutta että tämän vihamielisyyden syy oli kokonaan etsittävä luterilaisista, käynee selville edellä sanotusta. Kaikki tämä oli luonnollisena seurauksena siitä että suuri joukko yhteiskunnan hylkytavaraa oli kasattu yhteen paikkaan. Vielä sen lisäksi oli kehnua siirtokunnan hengellinen hoito. Niin kauvan kun siirtolan perustaja, pastori Johansson, pysyi paikkakunnan luterilaisten pastorina, kävi jotenkin hyvin. Sillä pastori on ainoa henkilö, jota nämä ihmiset hiukan kunnioittavat. Jos hänen esiintymisensä on varmaa ja sukkela, kuten oli pastori Johanssonin, niin on hänellä suuri vaikutus tuohon kansaan. Varmalla esiintymisellään piti hän heidät aisoissa. Mutta kun hän muutti pois ja heikompiä voimia tuli hänen sijaansa, kävi kaikki yhä pahemmaksi. Asiat eivät parantuneet vaikka sivistynyt saksalais-virolais-lätiläinen katekeetta sijoitettiin paikkakunnalle. Kerta kerralta varastettiin häneltä elukoita sekä häntä uhattiin kuolemalla, kun hän astui sorrettujen puolustajaksi. Suomalaiset, joita siirtolassa oli yli kahdeksansataa henkeä, jäivät kaikkea muuta hengellistä hoitoa vaille kuin mitä he virolaiselta katekeetalta voivat saada. Tämä toimitti sekä niiden lastenkasteen että myös hautasi kuolleet ja piti jonkunlaista kirjaa väenmuutoksista seurakunnassa, mutta ei mitään kirkonkirjaa löytynyt. Saksalaiset pastorit päästivät lapset ripille, jos he ulkoa osasivat lukea isämeidän ja uskontunnustuksen, jotka toiset oppivat porstuassa, kun pastori jo kuulusteli toisia sisällä. Suomalainen väestö oli sitä paitsi enimmäkseen irtolaisia, jotka kuleskelivat toisin ajoin vuodesta venäläisissä kylissä työn-ansiolla. Heillä oli pienet mökkinsä kylässä, mökit, jotka olivat toisilla tehdyt koivunhirsistä, toisilla maasta tai mäntäistä. Tavallisesti eli joku mies ja nainen jonkun aikaa yhtenä huonekuntana yhdessä, mutta pitkällinen ei ollut heidän liittonsa. Tunnen naisia, jotka ovat eläneet muutamassa vuodessa neljän tai viiden eri miehen kanssa. Tavallisesti on nainen se, joka valitsee kenen mukana tahtoo kulkea. Kuten yllä mainittiin, on niin vähä naisia, että he ovat hyvin haluttuja. Kuinka asiat tulivat sentään paremmiksi Helsingissä ja Narvassa, vieläpä jossain määrässä koko siirtokunnassa, käy selville tähän liitetyistä matkakertomuksista. Mitä ulkonaisten olojen suhteen tehtiin, voitane lyhykäisessä tässä mainita.

Minun ensimmäinen huoleni oli, kun aloin ryhtyä työhön, saada suomalainen jumalanpalvelus joka sunnuntaiksi ja koulun kylään. Sitä varten sopivana henkilönä oli minulla mukanaani tulkkina seurannut pehtoori A. Granö, joka perheineen muutti mainittuun suomalaiseen kylään syksyllä 1886. Monellaisten puutosten alaisena kylmissä huoneissa ja kehnolla palkalla alkoi hän työnsä kaikessa hiljaisuudessa. Sittenkuin me perinpohjin olimme oppineet tuntemaan olosuhteet täällä, aloimme yksissä neuvoin parantamaan ja korjaamaan epäkohtia. Lukutaito saatiin kouluopetuksella sekä kirjojen, sanomalehtien ja pienen kirjaston avulla vähitellen paranemaan. Kirkko ynnä kouluhuone rakennettiin. Vasta perustetusta raittiusyhdistyksestä saatiin melkoista apua työssä, kun tähän yhdistykseen voi turvata monessa tapauksessa, kun apua tarvittiin. Venäläiset virastot rupesivat yhä enemmän käyttämään koulumestaria apuna vaikeammassa ja vaarallisemmissa tutkimuksissa ja viimein pitivät ne tarpeellisena palkata hänet Venäjän valtiovaroilla järjestyksen pitäjäksi siirtolassa ja sen ympäristöllä. Kuinka monta ja kovaa taistelua on maksanut ennenkuin kapakat, lailliset ja laittomat, saatiin pois, varkaat voitettiin ja kylä tuli sille kannalle jolla se nyt on, tietää vaan se, joka itse on ottanut osaa työhön. Jos kiittämättömyys yleensäkin on maailman palkka, niin kyllä saavat papit ja koulunopettajat Siperiassa kokea sitä enemmän kuin kukaan muualla.

Monessa suhteessa on Om-siirtokunta, mitä luontoon tulee, kaikista Siperian suomalaisista siirtokunnista suosituin. Peltomaata on kylliksi ja enemmänkin kuin kylliksi. Mitä sen hyvyyteen tulee, tarvitsee vaan sanoa että se on arvosteltu ensimmäisen luokan peltomaaksi, joka etelä-Siperian mittakaavan mukaan merkitsee 1/2-1 metrin ruokamultakerrosta. Metsät, joissa on koivuja ja haapoja,

ovat aikoinaan olleet erittäin hyviä, mutta järjettömän haaskaamisen kautta ovat ne tulleet huonommiksi. Vesakkoa on kuitenkin hyvin runsaasti. Niityt ovat yleensä jotenkin kaukana. Sillä ei viitsitä ruveta heinää niittämään, missä se ei ole lähes miehen korkuista. Tavallisesti katsotaan vähemmän heinän laatuun kuin sen paljouteen. Sen vuoksi jäävät suuret alat, jotka kasvavat mitä parasta heinälajia, kuten villiä virnaa, niittämättä, ja etsitään alhaisia maita, missä kasvaa pitkää saraheinää. Karjanhoito on alhaisella kannalla. Parempia heinälajia ei korjata sen vuoksi että — karja syö niin paljo niitä. Pääasia siperialaiselle on vaan että eläimet pysyvät hengissä talven yli.

Kun matkustaa siirtolan tiluksien läpi niin täytyy, jos on vähänkään käsitystä luonnon kauneudesta, ehdottomasti ruveta sitä ihaillemaan. Viljavasta, viljelykseen kelpaavasta arosta on tuhansia tynnyrinaloja silmien edessä, odottamassa vaan käsivartta ja auraa. Tuolla edempänä taas näkee lehtimetsän, niin tasaisen kuin olisi se hoidettu puisto. Niin seuraa näköala toisensa jälkeen. Milloin kulkee kuin salmen läpi saaristossa, milloin taas kuin ulapalla vuonossa, jossa on paljo lehtimetsään pistäviä lahtia ja poukamia. Tällä tavalla voi matkustaa useampia tuntia siirtokunnan maa-alueetta. Kaikki muistuttaa herrastalon tiluksista. Odottaa vaan tuolta metsän takaa suurenmoisia herraskartanon rakennuksia näkyviksi, sillä tuntuu kuin vaatisi taulu sitä, tullakseen täydelliseksi. Mutta voi matkustaa päiviä, jopa viikkokausia sellaisia alueita pitkin Siperiassa, näkemättä herraskartanoita. Jos kehitys saa rauhassa tapahtua ja Siperian maa säilyä niiltä puolivilleiltä paimentolaisjoukoilta, jotka ovat täällä aikoinaan mekastaneet ja välistä tulvanneet Eurooppaan, niin saa arvattavasti läheinen tulevaisuus nähdä nämä nyt uneksitut linnat toteutetuiksi. Uusi Siperian rautatie, joka tulee leikkaamaan siirtokunnan maata noin penikulman päässä kylästä, tuonee mukanaan uuden ajan Siperialle, tempaamalla sen lähemmäksi Eurooppaa. Silloin tulee kai myöskin se kirous, jonka tänne-karkoitus on tuottanut, vähitellen katoamaan. Kunpa vaan pysyisi silloinkin se luonnonvirkeä olo, joka niin mieltä ihastuttaa Siperiassa!

VIII.

Verhne-Suetuk.

Nyt siirrymme hyvän kappaleen itäänpäin kirgiisien eli Barabinin aroilta. Verhne-Suetukin siirtola, jota käymme kuvaamaan, on 1,800 virstan päässä Omskista ja siellä on suomalaisen pastorin vuosittain käytävä. Matka, kun ottaa lukuun ne poikkeukset valtatieltä, joita hänen täytyy tehdä käydäkseen katsomassa välillä olevalla alueella asuvia suomalaisia, tulee siten noin 4,000 virstaa. Verhne-Suetukin siirtolan asemasta ja synnyistä puhumme hiukkasen, vaikka sitä asiaa on käsitelty joksikin osaksi jälempänä seuraavassa matkakertomuksessa. Kuten länsi-Siperiankin ensimmäiset luteerilaiset kristityt olivat ruotsalaisia ja suomalaisia sotavankia Pultavasta, jotka järjestyivät kirkko-yhdyskunnaksi Tobolskissa, niin muodostivat sellaiset vangit kahdeksannentoista vuosisadan alussa ensimmäisen Ev.luteerilaisen kirkko-yhdyskunnan Irkutskiin itä-Siperiassa. Sitten perustettiin v. 1767 sotapapin virka sinne. Kuten Tobolskia katsottiin emäseurakunnaksi länsi-Siperian toisille luteer. seurakunnille, niin on Irkutsk emäseurakunta kaikille Jenisein itäpuolella oleville luteerilaisille seurakunnille.

Sittenkuin kuolemanrangaistusta Suomessa ei enää käytännössä pantu toimeen ja muutettiin elinkautiseksi pakkotyöksi kaivannoissa Siperiassa, siirrettiin vuosittain suurempi tai pienempi määrä murhamiehiä kaukaiseen itään. Niiden tie kulki Moskovan, Perman, Jekaterinenburgin ja Tjumenin kautta Tobolskiin. Koko matka kuljettiin jalkasin ja kesti se, ennenkuin he tulivat viimeksi mainittuun kaupunkiin, tavallisesti vuoden.

Vaikka heidät oli kotimaassa tuomittu elinkautiseen pakkotyöhön, niin julistettiin uusi päätös Tobolskissa, joka määräsi 15-20 vuoden pakkotyön, aina heidän rikoksiensa laadun mukaan; täällä saivat he myöskin kuulla mihin paikkaan ja mihin laitoksiin he tulivat lähetettäväksi. Osa lähetettiin nimitäin Ustj-Kamennogorskiin, toiset kruunun verkatehtaihin Omskissa, polttimoihin Taran luona, kullanhuuhtomoihin Altailla tai myös aina Nertshinskiin Baikalin takaisessa alueessa. Vaellus määrättyyn paikkaan voi kestää vielä yhden vuoden lisäksi. Kun he tulivat määräpaikkaansa, tapahtui luultavasti useimmiten, etteivät he koskaan enää tulleet luteerilaista pappia tavanneeksi. Tosin tekivät sekä Tobolskin että myös Irkutskin divisioona-saarnaajat laajoja matkoja käydäkseen uskolaistensa luona, mutta mahdotonta oli kumminkin käydä kaikissa paikoissa, minne pahantekijöitä asetettiin. Tietämätöntä oli myös papeille, missä niitä oli tavattavana. Siihen tuli lisäksi se vaikeus, että pastori ja hänen sanankuulijansa eivät juuri ymmärtäneet toistensa kieltä.

Jo vuonna 1843 teki Moskovan divisioonansaarnaaja T:ri K. Sederholm sen ehdotuksen, että kaikki

Siperiaan tuomitut ja karkoitettut koottaisiin siirtokuntiin, kukin kansakunta erittäin. Moskovan vankeinhoito-komitea lähetti ehdotuksen korkeampaan paikkaan, ja Lokakuun 20 p. 1845 ilmestyi keisarillinen käsky, että kaikki luteerilaiset eri kuvernementeista koottaisiin yhteen tai useampaan kylään Minusinskin piirissä Jenisein kuvernementtia ja niiden sielunhoito tulisi yhden tai kahden papin toimitettavaksi. Näihin siirtoloihin koottaisiin myös ne luteerilaiset, jotka olivat palvelleet aikansa valtion pakkotyössä. Kantäväestön muodostamiseksi näihin kyliin tuli Rishkovan suomalaisille kehoitus muuttaa Minusinskin alueelle. Kun hyvää peltomaata tässä siirtolassa rupesi olemaan niukalta ja sinne rupesi vuosittain tulvaamaan eri kansakuntiin kuuluvia karkoitettuja, niin noudatti moni perhe kehoitusta. Kun Irkutskin divisioonansaarnaaja pastori Butzke kävi Minusinskin piirissä vuonna 1851, löysi hän täällä 116 luteerilaista vapaaehtoisia siirtolaisia, mutta vielä ei ollut mitattu maa-alueita, joka v. 1845 annetun keisarillisen käskyn mukaan oli heille luovutettava. Kaikki kirjoitukset, jotka tästä asiasta olivat lähetetyt kameraalilaitokselle Krasnojarskiin, olivat jätetyt vastaamatta. Paikalliset viranomaiset olivat ensin osoittaneet saapuneille hedelmättömän aron Jenisein varrella asuinpaikaksi, mutta luteerilaiset eivät olleet tyytyneet tähän vaan hyvällä aistilla valinneet itselleen hedelmällisen seudun Sujetukin ja Kebeshin varrella. Pastori Butzken välityksellä saivatkin he tuon alueen. Pastori Cossmann, josta tuli hänen jälkeläisensä, jatkoi hänen työtään ja järjesti olot uudessa siirtokunnassa. Luteerilaisille mitattiin 20,000 desjätinan alue. Suomalaiset pysyivät Verhne-Suetukissa, joka oli ensimmäinen ja vanhin siirtola, lättiläiset muuttivat 1858 Nizhnaja-Bulankaan, eräasen Kebesh-joen rannalla olevaan laaksoon, 25 virstaa Verhne-Suetukista etelään. Virolaiset saivat itselleen osoitetuksi paikan Bulan-joen varrella 7 virstan päässä sieltä ja antoivat kylälleen nimen Verhnaja-Bulanka. Että he pääsisivät alkuun asumisyrittäksensä, kokosivat luteerilaiset seurakunnat Venäjällä pastori Cossmannin kehoituksesta apua näille veljilleen. Apuraha oli melkoinen. Se nousi 27 tuh. ruplaan.

Sitä osaa Minusinskin piiriä, jossa myöskin luteerilaisia asuu, on kutsuttu Siperian Sveitsiksi. Maa on niin väkevää että se tuottaa hedelmää viidentoista vuoden ajan lannoittamatta. Korkeita kukkuloita ja syviä ruohoa ja harvaa lehtimetsää kasvavia laaksoja vaihtelee. Kukkulain välillä suikertelee kirkasvetisiä jokia. Nisua, arbuuseja, melooneja ja tupakkaa viljellään; myöskin harjoitetaan mehiläistenhoitoa. Se on maa, "jossa maito ja hunaja vuotaa", voisi sanoa. Etelässä muodostavat Sajarin vuoret kuten sinisen pilviseinän kukkuloilleen, jotka ovat lumen peitossa isomman osan kesää. Lännessä taas, Jenisein länsirannalla, nähdään yksityisiä Altai-vuoristoon kuuluvia korkeita vuoria. Ilman-ala on terveellistä ja lauhkeinta mitä Siperiassa on. Yleensä voi sanoa että paikka on edullinen.

Luteerilaisista kylistä tekee suomalainen kylä Verhne-Suetuk parhaan vaikutuksen. Luultavasti ovat virolaisetkin samaa mieltä, sillä vaikka asetus määrää että Verhne-Suetuk ja sille mitattu maa-alue yksinomaan kuuluu suomalaiselle kansallisuudelle, niin on kuitenkin virolaisia pesiintynyt kylään niin lukuisasti, että heidän lukunsa 1890 nousi 364:ään. Kylän koko väestö oli silloin 921. Kouluikäisten lasten luku virolaisista vanhemmista nousi 131:een, kun suomalaisten vanhempain lasten luku oli vaan 104. Tällä on syynsä siinä seikassa, että virolaisia tulee tavallisesti koko perhe Siperiaan, kun perheenisä karkoitetaan, mutta Suomesta tulee vaan mies ja perhe jää Suomeen. Sitä paitsi karkoitetaan Virosta usein ihmisiä pienemmistä rikoksista ja nämä voivat kyllä olla kunnollisia, mutta Suomesta lähetetään harvoilla poikkeuksilla vaan hylkyjä.

Ensimmäiset karkoitettut saapuivat Verhne-Suetukiin 1857 ja pastori, joka oli toimekseen saanut suomalaisten vankien ja siirtolaisten sielunhoidon, kesällä 1863. Viimeksi mainittuna vuonna oli nimittäin keisarillinen asetus ilmestynyt Helsingissä, joka määräsi että suomalainen pastori ja katekeetta olivat lähetettävät tähän kaukaiseen paikkaan.

Pastori Roschier oli ensimmäinen Suomen hallituksen Siperiaan lähettämä pappi ja Adamsson ensimmäinen katekeetta. Pastori Roschierin velvollisuutena oli hoitaa ei ainoastaan Verhne-Suetukin suomalaisia vaan myös äskenmainituissa kylissä asuvia virolaisia ja lättiläisiä. Sitä paitsi oli hänen vuosittain tehtävä matka niihin paikkoihin Jenisein kuvernementtia, missä luteerilaisia asui. Irkutskin v.t. divisioonansaarnaajana teki pastori Roschier laajoja matkoja aina Tyynenmeren rannikolle.

Sittenkuin pastori Roschier 1878 palasi kotimaahan, sijoitettiin lättiläinen pastori Nizhnaja-Bulankaan ja suomalaista kylää tulisi, v. 1884 annetun keisarillisen asetuksen mukaan, lähinnä hoitamaan suomalainen katekeetta, joka olisi sen suomalaisen pastorin tarkastuksen alaisena, joka saman asetuksen mukaan asuisi Omskissa eli sen läheistöllä ja joka sieltä vuosittain kävisi Verhne-Suetukissa. Pastori Roschierin aikana eli noin 1875 paloi vahinkovalkealla kirkko ja pastorin asunto, jotka olivat rakennetut Apukassan varoilla. Sittemmin rakennettiin uudestaan valtionvaroilla koulutalo, johon tuli koulusalali ja asunto katekeetalle. Katekeetta Lindholm, joka tuli Adamssonin jälkeen tähän virkaan, harrasti suuresti oman kirkon saamista kylään. Kun oli Irkutskin pankissa varoja tähän tarkoitukseen noin 1,500 ruplaa ja vapaaehtoisia lahjoja Suomesta kertynyt noin 700 ruplaa, niin voitiin aije toteuttaa, ilman varsin suuria uhrauksia itse siirtokunnan puolelta.

Kirkko rakennettiin ja voitiin vihkiä syksyllä 1888. Se oli silloin tullut maksamaan 2,800-3,000 ruplaa.

Onnellisessa tilassa ovat Verhne-Suetukin talonpojat verraten useimpiin muihin Siperiassa sen kautta, että heidän on helppo muuttaa rahaksi viljansa kauppiaille, jotka ostavat läheisten kullanhuuhtomojen tarpeeksi. Hyvänä tulolähteenä on myöskin rahdin veto mainittuihin kullanhuuhtomoihin. Niinpä kertoi eräs talonpoika suomalaisessa kylässä ansainneensa 200 ruplaa yhdessä talvessa sellaisten kuormien kulettamisella. Vilja on usein Minusinskissa hyvässä hinnassa, sillä sitä ostetaan ja kuletetaan laivoilla alas jokea pitkin sellaisiin paikkakuntiin, missä viljankasvu ei menesty.

Tie Minusinskista Verhne-Suetukiin eli Kamennoi-bradiin, kuten kylää paikkakunnalla jokapäiväisessä puheessa kutsutaan, kulkee milloin mäkiä, joista on laaja näköala sekä Sajanin- että Altaivuorille, joiden luulee olevan aivan lähellä, milloin taas hedelmällisiä laaksoja ja metsiä. Kuinka voi erehtyä määrätessä etäisyyttä sellaisilla paikkakunnilla, näkee seuraavastakin. Eräs postimestari Minusinskissa kertoi luulleensa kun tuli paikkakunnalle, että matka Sajanin vuorille voi olla korkeintaan 7-10 virstaa. Tässä luulossa ehdotti hän muutamille tuttavilleen että tekisivät kävelymatkan vuorille. "Kyllä", vastasivat nämä ja silloin lähdettiin. Kun mennään Minusinskista Verhne-Suetukia eli Sajanin vuoristoa kohden, niin on kuljettava muutaman virstan pituisen metsän eli laakson poikki. Heidän astuttuaan tämän matkan ja tultuaan taas korkeammalle paikalle, näyttivät vuoret olevan yhtä etäällä. Kummastuneena kysyi postimestari silloin kuinka paljo heillä oli vielä jälellä matkaa näille vuorille. "Noin 150 à 200 virstaa on meidän vielä astuttava", tuli vastaukseksi.

Jos minä nyt voisin lopettaa kuvaukseni Verhne-Suetukista, niin olisi hyvä; mutta silloin olisi lukija saanut liika valoisian kuvan paikkakunnasta. Luonto on ihana, ilma sinisen kuultava ja ilman-ala hyvä. Leivästä ja rahan-ansiosta ei ole mitään puutetta, kaikki on totta, mutta asukkaat huokaavat kovan hirmuvaltiaan, juoppouden, orjuudessa. Tämä pahe, joka on juuri moniin muihin paheihin ja rikoksiin, pitää meidän maanmiehemme vankinaan niin, että siirtokunta ei ole voinut kukoistaa niin kuin voisi luulla ja toivoa. Suomen asema on sellainen, ettei sillä voi olla siirtomaita siinä ymmärteessä kuin muilla itsenäisillä valtioilla on, mutta meidän pitäisi pitää kunnian ja rakkaan velvollisuuden asiana auttaa maanmiehiämme korkeammalle sivistysasteelle kuin millä ne ja niiden ympärillä olevat kansat ovat. Mitä muuta on sanottavaa tästä siirtokunnasta, selviää seuraavista matkakertomuksista.

IX.

Ashtshagul.

Tämännimisestä suomalaisesta siirtokunnasta on tuskin kukaan Suomessa kuullut puhuttavan. Syy siihen on helposti löydettävissä. Ei nimittäin ole kauvempaa kuin muutamia vuosia siitä kuin ensimmäiset suomalaiset asettuivat tähän paikkaan, jossa nyt pieni tämänniminen siirtola on syntynyt. Tämä siirtola on eteläisin kaikista suomalaisista siirtoloista Siperiassa ja on noin 51 leveysasteella Tomskin kuvernementin Barnaulin piirin lounaisimmassa kulmassa. Jo kauvan oli moni Bugenen siirtolassa ollut tyytymätön asuinpaikkaansa ja halunnut päästä pois johonkin helppopääsisempään paikkaan. Muutamat sikäläiset perheet olivat monta vuotta kuleskelleet etelä-Siperiassa, asuneet milloin venäläisissä kylissä, milloin Barnaulin kaupungissa, löytämättä sopivaa asuinpaikkaa. Vihdoin asettuivat he arolle mainitulla alueella, missä oli runsaasti saatavana suolatonta vettä. Niin pian kuin he olivat tehneet sen ja Tobolskin kuvernementissa asuvat luteerilaiset olivat saaneet tiedon siitä, muutti vielä vuosina 1887-1890 moniaita perheitä suomalaisia, virolaisia ja lättiläisiä Bugenesta ja Om-siirtokunnasta. Alue kuuluu keisarilliselle kabinetille ja on Barnaulin vuorihallituksen hoidossa. Asianomaisten toimesta mitattiin luteerilaisille maa-alue, laskettu 700 henkeä varten, jonka luvun pitäisi kokoontua määrävuosien kuluessa, jos he tahtoivat pitää koko mitatun maa-alueen. Vuonna 1891 oli siirtokunnassa 102 henkilöä, enimmäkseen suomalaisia.

Useampia kertoja olin saanut kirjeitä Ashtshagulista, joissa pyydettiin tulemaan heidän luokseen, mutta en ollut voinut saada matkarahoja ennenkuin keväällä 1891. Toukokuun keskivälillä mainittuna vuonna olin valmis lähtemään mainitulle virkamatkalle, joka oli viimeinen pitempi matka mitä Siperiassa tein. Siitä tulen kertomaan jossakin seuraavassa luvussa.

X.

Päästyäni vähä järjestykseen ja saatuani podorozhnan (kyytipassin), läksin matkalle Jelankaan, joka on 150 virstaa itään Omskista, sillä siellä sanottiin suomalaisia asuvan. Kun tulin sinne, sanottiin että minun olisi pitänyt poiketa oikealle paljo ennen ja että minä nyt olin tehnyt 70 virstan mutkan. Kuultuani kuitenkin, että kylässä asui lähemmä sata luterilaista, rauhoituin ja jäin yöksi sinne. Aamulla k:lo 5 lähetin sanan eräälle suomalaiselle, joka heti tuli kestikievariin. Tämä sanoi olevansa Ylistarosta ja nimensä olevan Pajumäki. Sovittuamme ajasta ja paikasta kokoonnuimme k:lo 10 e.pp. erään Helsingistä kotoisin olevan suutari Strandin luona ja minä pidin jumalanpalveluksen siellä kahdellekymmenelle hengelle. Sitten läksin minä taas matkaan etsimään suomalaista siirtokuntaa ja tulin k:lo 6 j.pp. erääseen venäläiseen kylään Om-joen varrella. Toisella rannalla oli suomalainen siirtokunta. Odottaessani miestä viemään kapineitani venerantaan, näin kolme miestä tulevan, yksi keskellä ja hänen kummallakin puolellaan mies, kelpo nuija kädessä. Eräs venäläinen sanoi: tuo keskimäinen on suomalainen. "Hyvää päivää", sanoin minä suomeksi. — "Jumala antakoon", vastasi hän. "Jouduin tässä kiinni", jatkoi maanmieheni. — "No mistä syystä?" — "Ei se asia ollut niin suuri mutta ihminen joutuu toisinaan onnettomuuteen", arveli hän, ja lisäsi: "kyllä jo taitaa henki mennä, on seitsemäs kerta kun täällä jouduin kiinni." Mies sanoi nimensä olevan Liisanpoika ja kotoisin olevansa Hämeenlinnasta. Sittemmin sain kuulla, että hän oli ollut työssä eräällä venäläisellä, joka lähetti hänen hevosella ja kärryillä viemään ruokaa työväelle pellolla. Mutta Liisanpoika piti edullisempana ajaa tiehensä. Niin hän meni ja möi sekä hevosen ja kärryt että kaikki, millä jotain arvoa oli. Tästä teostaan oli hän nyt vangittu.

Kun katselin suomalaista kylää etäältä, näytti se minusta monessa suhteessa muistuttavan suomalaista kylää kotimaassa. Saunat joenrannalla ja pitkät koivut piholla, mutta ennen kaikkea kieli, jota puhuttiin, muistutti Suomea. Ajajan huudosta tuli eräs vanha mies veneellä minua hakemaan. Hän oli kivuloinen ja heikko. Kun hän kuuli minun olevan suomalaisen papin, joutui hän sellaisen ilon valtaan että hän lankesi polvilleen ja huudahti: "Voi Herra Jumala, vai tuli tänne viimein oikea suomalainen pappi!" Kun minä sitten istuin maanmiestemme keskuudessa, niin tuntui minusta ihan kuin olisin löytänyt sen, mitä kauvan olin etsinyt. Ihmeellistä ei se ollutkaan, sillä ei päivääkään tuskin ollut kulunut viiteen vuoteen, etten olisi ajatellut näiden maanmiestemme hyljättyä asemaa.

Sen vuoksi ei ollutkaan pieni ilo minulle nähdä että olin tervetullut ja kauvan odotettu. Luterilainen siirtola Om-joen varrella on 125 virstan päässä itään Omskista, mutta ei kuulu Akmolinskin alueeseen, johon Omsk kuuluu, vaan Tobolskin kuvernementtiin. Siirtokuntaan kuuluu neljä kylää, Helsinki eli Ruotsinkylä, Narva eli Suomenkylä, Tallinna eli Eestinkylä ja Riia eli Lätinkylä.

Kun pastori Johansson ei voinut saada kyllin paljo luterilaisia tähän uuteen perustamaansa siirtokuntaan, niin pyysi hän Tobolskin kuvernöörinvirastolta että kaikki Siperiaan tuomitut koko Venäjän valtakunnasta lähetettäisiin Om-siirtokuntaan. Niin tapahtuikin. Tässä lienee etsittävä syy siihen että lakattiin lähettämästä suomalaisia niille määrättyyn Verhne-Suetukin siirtokuntaan Minusinskin piirissä Jenisein kuvernementtia. Vuosittain tulvasi siirtokuntaan sadoittain henkilöitä, suurimmaksi osaksi pahantekijöitä ja roistoja. Pian muutti pastori Johansson pois Omskista, jossa hänen oli asuntonsa, ja hänen sijaansa tuli vähemmin tarmokkaita miehiä, jotka kävivät siirtokunnassa vaan yhden taikka korkeintaan kaksi kertaa vuodessa. Elämä siellä tuli aina pahemmaksi ja pahemmaksi, ja lopullisesti tuli luterilaisista sellainen kauhistus ja vitsaus koko tienoolle, että väestö eli venäläiset kääntyivät virastojen puoleen pyytäen ettei lähetettäisi kaikkia pahantekijöitä heidän piiriinsä, sillä siellä ei nyt enää ollut mitään turvaa hengen eikä omaisuuden puolesta. Lienee tapahtunut että meidän maanmiehemme lähtivät 20 à 30 miehen suuruisina joukkoina rosvoamaan ja varastamaan. Sitten tulikin käsky, että luterilaisia ei pitäisi lähettää enää kaikkia yhteen paikkaan, vaan hajottaa kaksittain kuhunkin kylään. Mutta pahuus ei ole vähentynyt luterilaisissa, vaan on se viime vuosina noussut korkeimmilleen. Kaikki siveelliset käskyt ja siteet ovat poistetut. Avioliittoa ei pidetä ollenkaan pyhänä. On tavallista että vaimo jättää ja elää toisen kanssa, jätetty mies taas ottaa itselleen vuorostaan toisen vaimon j.n.e. Suomalaisessa kylässä sattui m.m. sellainen tapaus että kaksi miestä oli vaihtanut vaimoja. Että vaimo varastaa miehensä omaisuutta tämän ollessa poissa kotoa ja lähtee tiehensä toisen kanssa, on tapahtunut usein. Eräs mies tuli minun luokseni ollessani siirtokunnassa ja pyysi minua kuulustelemaan hänen vaimoan matkoillani. Kun hän oli ollut heinänteossa, oli hänen vaimonsa myynyt kaikki kalat, mitä hän oli pyytänyt keväällä, kaiken voin ja kaikki munat, sekä juonut rahat suuhunsa ja sitten karannut kotoa. Kuulin kerrottavan että vaimo ensin oli ollut kelpo ihminen, mutta hänen miehellään oli ollut tapana pakoittaa hänen juomaan, kun itsekin joi. Siten tuli vaimosta vähitellen juoppo. Eräs toinen tuli ja valitti että hänen vaimonsa oli jättänyt hänen kolme vuotta sitten sekä asui erään virolaisen luona, jonka kanssa hänellä oli kaksi lasta. Siitä huolimatta sanoi hän kumminkin ottavansa vaimonsa vastaan, jos tämä tahtoi tulla takaisin jota se kuitenkin ei tehnyt. Toisilta kuulin että hän oli ajanut pois vaimonsa ja antanut hänelle lehmän sekä sanonut että he nyt olivat eronneita ystäviä.

Sen talon isäntä, missä asuin, oli etevä mies, suomalaisenkin mitan mukaan. Hän oli kauvan pitänyt suomalaisia lehtiä ja lukenut hyvin paljo. Hän oli syntynyt Siperiassa vapaista vanhemmista ja oli suuressa arvossa ei ainoastaan siirtokunnassa, vaan myöskin ympärillä olevissa venäläisissä kylissä. Hän kärsi revolverinlaukauksesta, jonka oli saanut eräältä lättiläiseltä, kun tätä oli pantava kiinni. Lättiläiset ja saksalaiset ovat pahimpia siirtokunnassa. Melkein koko lättiläinen väestö on varkaita ja varkaan-salaajia. Jos joku rehellisempi olisikin heidän joukossaan, niin ei se uskalla avata suutansa, tietäen mitä olisi seurauksena. Sinä kesänä olivat lättiläiset kiskoneet rahoja ympärillä olevista venäläisistä kylistä aina toista tuhatta ruplaa. Ne varastavat nimittäin hevosia venäläisiltä, jotka sitten saavat lunastaa ne kylästä sovitulla summalla. Minä näin luettelon, kuinka paljo kukin oli saanut maksaa. Erästäkin oli verotettu 70 ruplaa. Kun ne sitten lähtevät hevosineen, ammutaan niitä jälestä. Kylän koulumestari Mühlenberg, sivistynyt mies, kertoi minulle että lättiläiset kaksi päivää sitten juuri olivat hukuttamassa kahta venäläistä jokeen, kun nämä olivat tulleet etsimään varastettua tavaraa. Jos ei hän olisi seisonut revolveri kädessä ja uhannut ampua heti sen, joka uskalsi estää venäläisiä pelastamasta itseään, niin olisivat he epäröimättä tehneet tekonsa. Koulumestari oli sitten saanut terveisiä että olisi kauniisti, muuten saisivat he kyllä hänen vaikenemaan ijäksi. Lättiläiset ovat ylimalkaan vaikeata kansaa. Erään lättiläisen vihin erään luteerilaisen naisen kanssa Omskissa muutamia päiviä jälkeen tuloni. Häältä oli sulhanen tullut hiukkasen juvuksiin, sanonut morsiantaan huoraksi ja antanut selkään anopilleen. Niin lähti hän kotiinsa, joka oli 80 virstan päässä Omskista. Hänen vaimonsa meni myöhemmin sinne, mutta huomasi tullessaan että miehellä jo oli luonaan nainen, joka rupesi syytämään uudelle vaimolle haukkumasanoja sekä väitti olevansa enemmän hänen vaimonsa kuin tuo toinen, kun hän pian tulisi antamaan hänelle perillisen. Nuori vaimo tuli suruisena isänsä kanssa minun luokseni neuvottelemaan, miten he saisivat laillisen eron. Parin viikon päästä tuli mies minun luokseni ja sanoi että hän poliisilla tuottaisi uuden vaimonsa luokseen. Kun en voinut keskustella hänen kanssaan ilman tulkkia sekä tiesin että hänen oli syy kaikkeen, niin puhuin tällä kertaa enimmäkseen merkeillä ja tempuilla, mutta kieltä jota hän hyvin ymmärsi. Lieneekö sitten ollut minun kaunopuheliasuuteni vai joku muu joka vaikutti, ainakin tuli hän parin tunnin päästä nuoren vaimonsa kanssa lähtötervehdykselle minun luokseni, sillä nyt oli vaimo muuttava hänen kanssaan hänen kotiinsa.

Meidän suomalaisemme täällä Siperiassa eivät kehumista kannata, ja kuitenkin täytyi Omsiirtokunnan koulumestarin sanoa että ne ovat verraten "sivistyneitä". Luultavasti tarkoitti hän että ne kohtelevat häntä siivosti ja kunnioituksella. Kun minä aamulla siirtolaan tuloni jälkeen lähdin katselemaan "Helsinkiä", kokoontuivat pian ne kylän suomalaisista, joilla ei ollut erittäin suuria (nim. äskeisiä) pahantekoja omillatunnoillaan, minun ympärilläni. Useampia pohjalaisia tapasin täällä, niinpä esim. Matti Annalan Kauhavalta, Ylihärsilän Lapualta, Liveljaan Alahärmästä y.m.

Oli ihmeellistä nähdä sitä vaikutusta, mikä minun ilmestymiselläni heihin oli. Osa vapisi niin, että heidän oli vaikea seisoa, ja kului hyvä aika, ennenkuin voin saada selvää keskustelua heidän kanssansa toimeen. Samaa olen huomannut kaikkialla suomalaisistamme, niin että minun on usein täytynyt puhua niin hiljaa ja ystävällisesti kuin mahdollista, saadakseni heitä hiukan rohkaistuksi. Kun he tulevat kaupunkiin, ovat he kuin pelotetut linnut. Ihmeellistä ei se olekaan, sillä varkauksista, joita luteerilaiset tekevät venäläisissä kylissä, ovat ne kaikki niin vihattuja, että niitä ajetaan takaa ja tapetaan kuin metsän petoja, jos niitä tavataan venäläisellä alueella. Asia pahenee vielä siitä, että monikaan ei osaa puhua venäjää selittäkseen asiaansa ja matkansa syytä, joka voi olla kyllä laillinen ja tarpeellinen. Luullaan että enemmän kuin puolet kaikista mitä Suomesta karkoitetaan menettää henkensä venäläisten käsissä ja haudataan salaa. Asianhaarat houkuttelevatkin siihen. Jos nimittäin varas saadaan kiinni ja viedään "voolostiin", kuten täällä sanotaan, niin tulee varas tavallisesti takaisin viikon päästä. Voolosti on kunnan pääpaikka ja käsittää useampia seurakuntia. Kussakin voolostissa on käräjätupa ja lautakunta, jonka eteen pahantekijä ensi sijassa viedään. Jos nyt tulee varkaan ystävä ja antaa 15 à 20 ruplaa zasedatelille (nimismiehelle), niin päästää hän vangin pois ilman muuta. Kun tämä palaa kylään, niin saavat hänen ilmiantajansa olla varoillaan. Sen vuoksi sanoi eräs venäläinen talonpoika minulle: "se, jolla on 30 tai 40 ruplaa, saa varastaa niin paljo kuin tahtoo, mutta pahempi on köyhän tehdä sitä". Eipä olekaan siis ihmeteltävää että venäläiset talonpojat itse rupeevat käyttämään oikeutta. Mutta on selvää että se usein menee laidalta ja julmuuteen asti. Kerrottiin minulle siirtolassa, että oli löydetty joesta viisikin miestä sidottuina yhteen ja suitset suussa; nämä olivat olleet hevosvarkaita, jotka venäläiset olivat hukuttaneet. Jos joku käyttäytyy hyvin venäläisten joukossa ollessaan, niin auttavat ne häntä kaikella tavalla, sillä ne ovat hyväsydämiä ja hyväntahtoisia. Mutta niiden hyvyttä käyttävät meidän maanmiehemme useimmiten väärin. Jos hän saa lainaksi 15 tai 20 ruplaa, niin katoaa hän eikä enää palaa. Ja petetty venäläinen sanoo: "Jumala hänen kanssaan, hän ei ymmärtänyt mikä hyvin ja oikein oli".

Mutta joudun liika kauvas kerrottavastani asiasta. Ensimmäinen, mitä maanmieheni kysivät hiukan toinnuttuaan, oli tämä: "Onko siinä perää kun sanotaan että täältä voisi vielä päästä Suomeen?" Minun täytyi sanoa etten uskonut heidän saavan lupaa siihen mutta lisäsin: "Miksi tahtoisittekaan täältä pois, maahan on parasta mitä olla voi ja jos olette ihmisiksi niin teidän on täällä hyvä olla". — "Niin, mutta se

ikävä", oli surullinen vastaus. "Ehkä nyt tulee parempi, kun Te olette tulleet tänne", lohduttelivat he itseään. Sittenkuin he olivat tulleet rohkeammiksi, kertoi eräs että viilsi oikein hänen sydämessään, kun hän kuuli herrasmiehen siinä puhuvan suomea; toinen taas kertoi että hikeä rupesi valumaan hänen otsaltaan j.n.e. Sunnuntaina saarnasin minä niiden rukoussalissa, joka oli pieni koulutupa lättläisten kylässä. Sillä vaikka täällä asuu pari kolme tuhatta luteerilaista, niin lienee mahdotonta saada heitä minkäänlaiseen uhraukseen kirkon rakentamiseksi. Useimmat ovat niin köyhiä että heillä tuskin on vaatteita millä itseään verhoisivat. Seurakuntaa oli koolla varsin runsaasti ja järjestys erittäin hyvä. Lieneekö ollut huono enne vai ilostako suomalaiset paukuttivat niin lujasti että he särkivät pienen kirkonkellonsa, mutta vahinko se oli joka tapauksessa laiminlyödyille ja kurjalle seurakunnalle. Iltapäivällä pidin raamatunselityksen Ruotsinkylässä sekä koetin tehdä muutamia kysymyksiä hengenasioista. Ettei aivan turhaan tarvitse työskennellä näiden kadonneitten lampaiden keskuudessa, uskon kyllä. Mutta kuinka paljon voi sentään ylimalkaan vaikuttaa, kun on tehtävä niin laajoja matkoja ympäri. Lukutaito lasten keskuudessa on huono tai ei sitä olekaan. He näyttivät olevan iloisia siitä että minä lupasin pitää lukukinkerit heidän kanssaan seuraavana talvena. Suomalaisen tavan mukaan tahtoivat tuoda minulle "muruja". Ennen lähtöäni toi yksi munia, toinen voita ja kolmas vesilinnun. Vaikka minä tiesin että antajat olivat köyhiä, niin otin minä iloisesti vastaan heidän lahjansa, jotka osoittivat että olin voittanut heidän sydämensä. Että täällä on paljon tekemistä ja työalaa jota ei niin pitäisi laiminlyödä kuin on tapahtunut tähän saakka, selvesi minulle enemmän ja enemmän. Sydämeistäni kiitin Jumalaa, etten ollut kuunnellut niiden neuvoa, jotka koettivat saada minua luopumaan tämän matkan puuhasta, sillä tarve on suurempi kuin kertoa voi. Sanoivat siirtokunnassa koettaneensa kirjoittaa Suomeen ja kuvata hätänsä, mutta eivät tietäneet olivatko kirjeet tulleet perille.

XI.

Matka Bugeneen Kesäkuussa 1886.

Kun nyt taas joku aika oli kulunut turhaan odottaessa matkarahoja Venäjältä, ja minä olin saanut hiukan säästetyksi omista varoistani, niin päätin minä tehdä matkan Bugenen siirtolaan Butakovskin voolestissa Taran piiriä. Tehtyäni kaikki mitä olin voinut saadakseni virkamatkoja varten määrättyjä varoja, niin en voinut muuta kuin kärsivällisesti odottaa parempia aikoja, vaikka se on vaikeata sekä seurakunnalle Siperiassa että minulle. Minulle on se sitä pahempaa, kun on tekemisissä enimmäkseen sellaisten ihmisten kanssa, jotka kaikki asiat pahempaan päin kääntävät.

Ilmoitettuani kahta viikkoa ennen lähtöä matkastani ja pyydettyäni että sieltä tultaisiin hevosilla noutamaan Tarasta, läksimme me, vaimoni ja minä, höyrylaivalla Omskista ja saavuimme kahdenkymmenen tunnin matkan jälkeen Taraan, joka on 280 virstaa pohjoiseen Omskista. Pitkin mutkikasta jokea tulee tie noin. 400 virstan pituiseksi. Tähän väliin, jonka me myötävirtaan kulimme niin lyhyessä ajassa, kului paluumatkalla kokonaista neljä vuorokautta. Tässä on kuitenkin huomattava että laivalla oli proomu hinattavana. Irtishin joki on aina mahtava, mutta suurenmoisimmalta se näyttää kevättulvan aikana. Sen keskimääräinen leveys on noin puoli virstaa. Nyt kun vesi oli korkealla, voi laivasta katsella kauvas ympärille, mutta myöhempänä kesällä ollaan niin syvällä jokilaaksossa että harvoin näkee muuta kuin yksitoikkoisia, jyrkkiä jokirantoja.

Nyt oli alinomainen näköala silmäkantamattomiin niittyjen ja peltojen yli. Mitä kauvemman tulimme Taraan kohden, sitä mäkisemmäksi ja metsäisemmäksi tuli maa ja jo muutamia virstoja Tarasta etelään näkyi aarniometsän eli "urmannin" reuna, kuten suomalaiset siellä venäläisten mukaan sitä kutsuvat. Tässä metsässä, jonka vertaa pituudessa ja leveydessä ei liene, vaeltaa ostjaakki vielä tuohivene pään päällä, mahdottomana sivistää, ja metsän villieläimillä on siellä rauhallinen koti. Sellaisia paksuja honkahirsiä kuin sieltä tuodaan en ole koskaan nähnyt. Kun olimme tulleet Taraan ja saaneet asunnon erään siivon pikkuporvarin luona, otin ensi työkseni kuulustella oliko ketään suomalaisia tullut meitä vastaanottamaan, mutta niitä ei kuulunut eikä näkynyt. Luultiin että oli mahdotonta päästä Bugeneen ja että syy suomalaisten poisjäämiseen oli juuri tästä seikasta etsittävä. Mutta koettaa täytyy, ajattelin, ja menin siis paikkakunnan ylhäisimmän virkamiehen, ispravnikan eli poliisimestarin luo; tämä virkamies on kuvernöörin ja nimismiehen välillä. Hän oli hyvin ystävällinen mutta sanoi että oli mahdotonta päästä Bugeneen. Niin sanoi myös paikkakunnan rauhatuomari, joka sattui olemaan paikalla. Tämä sanoi kerran kysyneensä eräältä suomalaiselta, miksi he olivat ottaneet asuntonsa niin vaikeapäisyisten soiden taakse ja tämä oli vastannut: juuri sen vuoksi että sinne on niin vaikea päästä.

Kun minä pysyin aikeessani siitä huolimatta kuitenkin koettaa, antoi ispravnikka minulle kirjoituksen, jossa hän käski alaisiaan toimittamaan minulle hevosia sekä tarjosi minulle sotamiehen avuksi matkalla,

jonka tarjouksen minä kumminkin hylkäsin.

Puolen tunnin päästä ovat hevoset teidän luonanne, sanoi hän, kun minä hyvästi-jätössä kiitollisena tartuin hänen käteensä. Pian istuimme me kapineinemme tarantassissa, jota ajoi paljaaksi ajeltu tataarilainen, joka ei suinkaan tahtonut viivyttää meidän perilletuloamme. Näytettyämme taas voolostin kansliassa kirjoitusta ispravnikalta, saimme pian hevoset, vaikka kehoitettiin meitä ettemme lähtisi yön selkään. "Te jäätte varmaan kiinni suohon", arveli itsepäinen isäntämme, jonka oli lähdeävä matkaan hevosineen. Saimme nyt vaihtaa tarantassin tavallisiin kovoihin työkärryihin, ottaa kolme hevosta kahden sijasta ja sittenkuin kaikki oli järjestyksessä, läksimme matkaan. Ensiksi laskettiin hyvää vauhtia, mutta pian rupesi olemaan tie huonoa. Toinen nevalätäkkö seurasi toisen perästä ja usein olivat hevoset aivan tarttua mutaan. Toisin paikoin taas kiskoivat hevoset, jotka kahlasivat vedessä vatsaa myöten, kärryjä puolimädännyttä telasiltaa pitkin. Viimein tuli melkein pimeä ja raskaita sadepisaroita rupesi putoilemaan mustista pilvistä.

Useampia tuntia olimme jo ajaa rähmittäneet suossa, ja kun kysyimme kyytimieheltä emmekö pian tule kievariin, antoi hän sen ikävystyttävän vastauksen että meillä oli enemmän kuin puoli taipaletta jäljellä, ja että tämä osa tietä oli vielä pahempaa kuin se mitä oli kuljettu. Niin meni sentään vähitellen eteenpäin, vaikka meillä usein oli syytä pelätä että toteutuisi mitä meille oli ennustettu, että nimittäin saisimme viettää yöme istuen kiinni suossa. Vihdoin alkoi yksi hevosista, ja paras sitä paitsi, luopumaan liitosta, sillä sen kaviot olivat alinomaisesta kahlaamisesta tulleet niin aroiksi että se tuskin enää voi jaloillaan seisoa. Koko kuorma muutettiin yksille kärryille. Ruoskanläimäykset ja ajajan yksitoikkoiset huudot, kun se hoputti väsyneitä hevosiaan, kaikuivat melkein kamalilta synkässä erämaassa. Jumalan avulla pääsemme viimeinkin eräasen venäläiseen kylään. Me koputamme porttiin ja päästää meidät sisään isäntäväki, joka nousee ylös ihan hämmästyneenä niin odottamattomasta vieraiden tulosta. Sittenkuin kotitekoista olutta, jonka vertaista ei saa Suomessa, oli tuotu virkistykseksi, tahdottiin laittaa samovaari kuntoon, jonka me kuitenkin kielsimme, sillä päivän vaivojen jälkeen tarvitsimme parhaiten lepoa. Aamulla, niin pian kuin olimme nousseet ylös, kestitettiin meitä taas kaikellisilla herkullisilla leivoksilla, joita emäntä aamupuhteen aikana oli alustanut vieraitaan varten. Yösiastamme ja ravinnosta ei otettu mitään maksua. Sillä täällä metsissä viihtyy ja elää vieraanvaraisuus aivan hyvin vielä tänäpäivänä. Esimerkkinä tästä venäläisten talonpoikien vieraanvaraisuudesta Taran seudulla tahdon mainita että kun palausmatkallani kulin torin poikki Tavassa, tuli eräs venäläinen talonpoika, tervehti hyvin ystävällisesti minua, sanoi olevansa hyvä ystävä jonkun suomalaisen kanssa, selitti missä asui ja pyysi minua olemaan niin hyvä ja tulemaan vieraaksi hänen luokseen, kun vastedes kuljen ohitse. Kun tapaa sellaista ystävyttä vieraalla paikkakunnalla, niin tekee se sydämelle oikein hyvää. Että venäläiset kohtelevat erityisellä arvonnolla ja kunnioituksella, siitä saa paljo kiittää saksalaisia pastoreja, jotka ennen ovat matkustelleet täällä. Elämällään ja käytöksellään ovat he hankkineet luteerilaisille papeille hyvän arvonn Siperiassa, jota sitä vastoin venäläiset papit eivät aina nauti. Että moni luteerilainen pappi on ollut erittäin tarkka nimestään ja arvostaan, osoittaa kertomukset tarmokkaasta pastori Johanssonista, joka kolmisenkymmentä vuotta sitten oli täällä. Kun eräs venäläinen kerran oli sanonut suomalaiselle: teidän pastorinne on vaan sikopaimen, oli hän haettanut miehen luokseen (hän oli tällä kertaa metsässä, jossa siirtolan rajoja käytiin) ja antoi hänelle kelpo vitsasaunan. Kun vielä lisää että pari huonoa virkamiestä sai eron saksalaisten pastorien toimesta, niin voi ymmärtää että kansa oli saanut kunnioitusta niihin ja niiden toimintaan.

Me jatkoimme matkaa aamiaisen syötyämme ja vaikka minä usein olen mennyt hyvää vauhtia Siperiassa, niin en tiedä sentään kulkeneeni nopeammin kuin nyt. Tiet olivat tasaisia ja maa hiukan ylävämpää. Meillä oli vaan kolmekymmentä virstaa jäljellä Bugeneen jossa meidän isäntämme, joka kyyditsi meitä, sanoi olevansa tuttu.

"Suomalaiset siellä ovat rikkaita ja kelpo ihmisiä", sanoi hän. Yksi vaikea paikka oli meillä kuljettavana, nimittäin puolen virstan pituinen suo, jossa hevoset toisinaan vajoivat niin syvään että muta nousi niiden selän yli. Jos nämä suot olisivat pohjattomia tai sellaisia kuin Suomessa, niin olisi niistä mahdoton kulkea. Mutta niissä on aina kova pohja ja kuivina kesinä ne kuivuvat niin, että täytyy tehdä kaivoja jos tahtoo elukoille vettä.

Kello kaksitoista toisena helluntaipäivänä saavuimme me suomalaiseen kylään, jonne meitä ei ollut tiedetty odottaa, sillä minun kirjeeni ei ollut vielä saapunut. Kun me tulimme postikello luokissa, niin luultiin että se oli zasedateli eli nimismies, jota odotettiin kylään samaan aikaan. Kaukaa osoitettiin meille mihin meidän piti ottaa asunnon. Sattuikin niin onnellisesti että osoitus tarkoitti juuri samaa taloa, jonne me olimme aikoneet.

Erittäin hämmästyivät ihmiset meidän tullessamme kun kuulivat meidän sanovan "hyvää päivää!" Olimme tuskin ehtineet meille osoitettuun huoneeseen sisälle, ennenkuin se oli ihan täynnä ihmisiä. Kun me emme olleet erittäin ihanan näköiset, ollen yltä päältä ravassa ja mudassa, pyysin minä heitä jättämään meidät hetkeksi siistimään itseämme. Sen tehtyä pääsivät he taas sisään. Nämä metsän

siivot lapset tervehtivät meitä vuorotellen itkien ja nauraen. Eräs ukko, joka näytti olevansa kokeneempi kuin toiset, sanoi: "Minä sanoin heti nähdessäni teidän ajavan ikkunamme ohi että se ei ollut zasedateli vaan varmaankin uusi pastorimme rouvineen."

Lukkari, eräs vanha virolainen, ei voinut kyllin harmita siitä etteivät olleet tienneet meidän tulostamme, sillä siinä tapauksessa olisivat he kunnioittaneet meitä pienellä rukoushuoneen kellolla kylään tullessamme.

Tavat kylässä ovat yksinkertaiset. Varkaudesta ja muista rikoksista kuulee harvoin. Ne viikot mitä me vietimme siirtolassa olivat kuin lepoa, kun vertaa niitä oleskeluun Omskissa tai muissa siirtoloissa, joissa aina hiipii ympärillä ihmisiä, joista ei tiedä mitä heillä on mielessä. Sillä Suomesta karkotettujen joukossa on hyvin harvoja, joita ei voi laskea konnain ja roistojen kirjoihin. Mitä enemmän tulee niitä tuntemaan, sitä huonommiksi huomaa heidät. Vaikka ei ole minulle hauskaa antaa sellaista arvostelua maanmiehistäni Siperiassa, niin en voi muuta. Usein kuvitellaan lähetettyjä murhanhaluisiksi rohkeiksi miehiksi, joilla kuitenkin voi olla joku määrä kuntoa jälellä. Jos ne olisivatkin ainoastaan murhasta ja taposta karkotettuja, niin voisi sellainen ajatus olla oikea, mutta kun ne, kuten tunnettu, melkein kaikki ovat elinkautiseen vankeuteen tuomittuja vanhoja varkaita ja maankulkijoita, on asia aivan toinen. Ne ovat useinkin hyvin pelkureita, erittäin liehakkaita, kateita ja luottamattomia siihen määrään asti, että toveri voi salaa hyökätä kimppuun ja murhata toisen, jolle on luvannut uskollisuutensa ja ystävyytensä. Mitään kiitollisuutta osoitetusta hyväntahtoisuudesta eivät he enää voi tuntea. Päin vastoin, mitä enemmän niille antaa, sitä suurempia vaatimuksia heillä on, ja julkea rahalainain kiusaaminen on tavallinen seuraus jostakin osoitetusta hyvänteosta. Henkilöt, joille minä olen kieltäytynyt lainaamasta rahaa, ovat lähettelleet minulle niin hävyttömiä kirjeitä kuin hävytön olla voi, ja täytyy sen pahempi sanoa, että sellaisia he ovat useimmat.

Suomesta tulleista ei juuri enää kannata koettaakaan tehdä kelpo ihmisiä, mutta jotain pitäisi kuitenkin tehdä, kun he nyt kerta ovat täällä; ja varsinkin pitäisi huolehtia heidän lapsistaan, että he saisivat paremman kasvatuksen, niin että ne edes oppisivat lukemaan. Pahin seikka on, että karkoitettut ovat vaikuttaneet erittäin vahingollisesti niihin siirtokuntiin, joihin ne ovat lähetetyt. Sanotaan että Rishkova oli ennen siivo kylä ahkeroine ihmisineen, mutta nyt asuu siinä enimmäkseen kansaa, joka alinomaa istuu kapakassa, ja 14 à 15 vuotiset pojat voittavat, sanotaan, uudet tulokkaat konnankoukuissa ja vehkeissä. Mitä on muuta odotettavaakaan lapsista, jotka kasvavat sellaisessa ympäristössä. Tuleeko tila koskaan paremmaksi, en tiedä. Mutta varma on, ettei suomalainen seurakunta semmoisenaan kuin se nyt on, omalla voimallaan voi auttaa itseään ylös. Sitä täytyy auttaa ja asettaa paremmille jaloille toisten. Ehkä voi se puoli mennä omin avuin, varsinkin jos lakattaisiin karkoittamasta vanhoja rosvoja ja maankulkijoita. Kaikki sivistyneet ihmiset Siperiassa, jotka tuntevat, kuinka suomalaisia vankia suuressa määrässä on vuosittain tullut länsi-Siperiaan sekä että ne ovat niin jätetyt ilman mitään hengellistä hoitoa, paheksuvat ja moittivat tätä menetystapaa kevytmielisenä ja vääränä ja muuksi ei sitä voikaan katsoa. Voi sanoa ettei ole Suomen velvollisuus enää huolehtia niistä henkilöistä, jotka ovat ikäänkuin leikatut sen valtioruumiista ja ovat jäseninä toisessa yhteiskunnassa. Mutta kenenkäs on sitten velvollisuus pitää huolta näistä eksyneistä, holhon-alaisista ihmisistä? Ehkä vastataan: luterilaisen kirkon Venäjällä. Mutta tämä kirkko, joka suureksi osaksi on koko valtakuntaan hajoitettuja pienempiä joukkoja, joista ainoastaan harvat voivat palkata pappinsa, on sangen köyhä. Kootaan tosin koko valtakunnassa joka vuosi rahoja Pietarissa olevaan apukassaan, pappien ja koulumestarien palkkaamiseksi näillä varoilla myöskin Siperiassa, mutta varat eivät riitä. Useita papinvirkojakin pysyy tyhjinä varojen puutteessa. Sitä paitsi ei Suomen kansa voi millään oikeudella vaatia, että tämän köyhän kassan pitäisi palkata opettajia sen entisille maanmiehille.

Kuinka tämä työ voitaisiin tehdä niin, että suomalainen seurakunta pääsisi nykyisestä onnettomasta asemastaan, en voi varmaan osoittaa itsekään, sillä suuri vaikeus on jo siinä että suomalaiset asuvat hajallaan niin kaukana toisistaan olevilla paikkakunnilla. Yksi asia ainakin on selvä ja se on että tarvittaisiin pari kolme lasten-opettajaa, jotka olisivat vakaantuneita ja kypsiä kristittyjä, jotka myöskin voisivat kansalle lukea saarnan ja veisata jonkun virren sunnuntaisin.

Eräs seikka, jossa Suomesta tulleet suuresti voittavat Siperiassa syntyneet, on lukutaito ja kristillisyyden käsitys. Sillä Bugenessa, jossa on paljo rikkaita ja viisaita talonpoikia, on kuitenkin harvoja, jotka osaavat ollenkaan lukea kirjaa. Ne ovat itse onnettomia siitä että niin on asian laita, valittavat ettei heidän lapsiensaakaan käy paremmin, mutta heidän valituksensa ei ole ulottunut kenenkään korviin, joka olisi voinut auttaa heitä. Että heillä on harrastusta johonkin korkeampaan ja jalompaan kuin vaan siihen, mikä kuuluu ruumiin ylläpitämiseen, todistaa se, että he ovat rakentaneet itsellensä rukoushuoneen, ostaneet itsellensä pienen kirkonkellon sekä itse palkkaavat lukkaria, joka kykynsä mukaan koettaa pitää huolta jumalanpalveluksen pitämisestä. Mutta ukko, joka on syntyisin virolainen, lukee kankeasti suomea eikä tunne mitään nuottia, vaan laulaa vaan "korvakuulolta" kuten sattuu, yhden värsyn niin, toisen näin. Hän valitti: kansa sanoo että lukkari on niin pehmeä, mutta jos lapsia kurittaa lukemaan, sanotaan heti "kuka sinulle sen luvan antoi?"

Luonnollista on, ettei lukkari kykene opettamaan lapsia, kun hän ei edes kelvolleen taida suomea. Sitä paitsi on hän vanha ja höpertynyt sekä ilman palkkaa koulutyöstään. Kun minä aloin pitämään rippikoulua lasten kanssa siellä, oli koko opetus vaan siinä, että minä opetin heitä tavaamaan ja hiukkasen lukemaan sisältä. Lapset olivat kyllä ahkeroita ja jos olisin jatkanut heidän kanssaan muutamia viikkoja, niin olisivat ne kyllä oppineet. Siinä toivossa että Jumala asettaisi niin että he seuraavana talvena voisivat saada jonkun opettajan, jätin minä heidät ripille laskematta toistaiseksi.

Toisena helluntaipäivänä pidin jumalanpalveluksen heidän rukoushuoneessaan; ja kun suomalaiset täällä viettävät myöskin helluntain kolmatta ja neljättä päivää, sain minä pitää päivä-jumalanpalvelukset molempina näinä päivinä. Sitä paitsi kokoonnuimme joka ilta rukoushuoneeseen päivän työn jälkeen tutkistelemaan Jumalan sanaa. Pyhän kolminaisuuden sunnuntaina oli rippi ja ehtoollisella käynti. Ehtoollisvieraiden luku oli noin sata.

Tapana, jota minä en ole muualla suomalaisten kesken huomannut oli se, etteivät he ainoastaan suudelleet pappia käteen tervehtiessään, vaan muutamat myös lankesivat kasvoilleen laattialle. Tämä tapa tuntuu hyvin loukkaavalta, varsinkin sille, joka on tottunut pohjalaisten suoraan tapaan. Ennenkuin he menivät ehtoollispöytänsä, menivät lapset vanhempiensa luokse ja tekivät samoin.

Yleensä oli ihmisillä tässä autiossa seudussa niin sanoakseni taitavampi käytöstapa kuin useimmissa kaukaisissa seurakunnissa Suomessa. Niiden kohtelijaisuus meitä kohtaan meni melkein liian kauvas. Sillä niin pian kuin tieto meidän tulostamme oli saapunut toisiin kyliin, katsoivat varakkaammat talonpojat velvollisuudekseen tulla tervehdyksille, ja jos joku piti viipyneensä liika kauvan, niin pyysi hän anteeksi.

Varakkain mies siirtokunnassa on kirkonisäntä, jonka luona me asuimme, ja hänen kolme veljeään. Kaikki ovat he kauniita, komeita miehiä, pitkä- ja mustapartaisia. Heillä on kullakin 30-40 hevosta sekä suuret, hyvinrakennetut kartanot. Melkein koko ajan mitä me siirtolassa olimme, olivat he meidän seurassamme. Kirkonisäntä seurasi meitä kaikkialla, vieläpä pari penikulmaa kotimat kallakin. Ne kaksi viikkoa mitä täällä viivyimme, kuluivat yhtä hupaisesti kansalta kuin meiltäkin.

Kuten mainittu ovat muutamat kelvollisemmat karkotetuista pyytäneet päästä Bugeneen, sekä sinne otetut talollisiksi. Kuinka pian kunnollinen karkoitettu voi päästä eteenpäin Siperiassa, osoittavat useat esimerkit täältä.

Muiden muassa tapasin siellä erään Unkurin Ylihärmästä, joka taposta oli tullut vankeuteen ja pyytänyt päästä Siperiaan. Hänellä oli ainoastaan viisikolmatta ruplaa tullessaan perille ja sen summan tähden oli hän heittää henkensä kahden suomalaisen käsissä, tullessaan Bugeneen. Nämä hänen maanmiehensä, eräs Ruuskanen ja eräs Koponen, olivat liittyneet häneen ja tahtoneet tulla hänelle osoittamaan tietä, toivoen saavansa rosvota hänet. Kun hän kuitenkin onnellisesti oli tullut Bugeneen, alkoi hän heti työhön päiväpalkkalaisena, sillä välin kaataen hirsä omia huoneita varten itselleen. Kun hän jonkun aikaa oli oleskellut siellä ja ihmiset alkoivat huomata hänen kelpo mieheksi, tuli hänestä vävy siihen taloon, jossa hän oli asuntonsa ottanut. Parin vuoden päästä oli hänellä oma talo ja nyt on hänellä viisi hevosta, kymmenkunta lehmää sekä kaikki mitä hän maanviljelykseensä tarvitsee. Olimme kutsutut teetä juomaan hänen luokseen, kun olimme matkalla toisissa kylissä. Hän asuu nimittäin toisessa kylässä, Matinsaimikassa, joka on 22 virstan päässä rukoushuoneesta. Kolmas kylä Arikova taas on 30 virstan päässä. Kuten sanottu, Unkuri oli ahkeruudella ja säästäväisyydellä hankkinut eli luonut itselleen hyvän kodin. Hänen vaimonsa oli kaunis nainen ja heillä oli useita terveitä lapsia. Parempi sanoi hän olevan asua täällä kuin Suomessa, ja kun hänellä oli kotinsa täällä, niin ei hän sanonut ikävöivänsäkään täältä. Ainoastaan vanhempiansa kaipasi hän.

Kun oli vanhoja ja liikkumaan kykenemättömiä ihmisiä sekä kastamattomia lapsia kahdessa toisessakin kylässä, niin piti käydä niissä molemmissa, vaikka tiet olivat sanomattoman kehoja. Täytyi taas kahlauttaa parin virstan pituisia soita. Heinänkasvu oli täällä erittäin runsas ja kun näki lehmien käyvän laitumella niityillä, joiden vertaisia ei löydä Suomessa, niin tuli ihan kummastuneelle mielelle. Heinäaikana on tavallista että mies tekee neljässä päivässä 25-30 kuormaa heiniä.

Mitä peltomaahan Bugenessa tulee, niin on se huonompaa kuin Om-siirtokunnassa. Sillä sellaista peltomaata kuin viimeksi mainitussa paikassa on, on vaikea löytää muualla. Bugenessa olisi ollut tarpeellista ojittaa peltoja, mutta sitä ei tehnyt kukaan. Jos sitä tehtäisiin, olen varma että sato tulisi paljon suuremmaksi. Ruokamultakerros on vaan noin korttelin paksuista ja sen alla on joko valkoista tai punaista savea. Valkoisen saven sanottiin olevan hyvin väkevää ja pelloksi kelpavaa. Bugenen seudulla kasvaa lehmuksia, lehtikuusia ynnä muita puulajia runsaasti. Lehmuksen niinestä tehdään lujia köysiä. Hyvä hevosrotu sekä suuria lemiä, jotka lypsävät aina kolme à neljä kannua kerralla, on väestöllä Taran seudulla. Onneksi suomalaiselle siirtolalle on ollut se, ettei yhtään lemiä täällä ole ruttoon kuollut. Siperian rutto raivoaa muuten täällä usein. Viime talvena kuolivat kaikki lehmät Om-siirtokunnassa. Luultavasti johtuu tauti suureksi osaksi siitä että lemiä on huonosti hoidettu talvella, sillä siperialaisilla ei ole navetoita. Lehmä, joka on ollut kipeä ja tullut hiukan paremmaksi, asetetaan

heti yhteen terveiden kanssa ja kuolleet elukat kuopataan ainoastaan osaksi.

Vapaita suomalaisia otettaisiin mielellään vastaan tähän siirtokuntaan.

Mainittuani että Tarassa pidin ripin ja ehtoollisen muutamille siellä asuville saksalaisille, voin päättää matkakertomukseni. Kuitenkin tahdon vielä lisätä, että venäläiset Taran vankilassa osoittivat sellaista suvaitsevaisuutta että he sallivat minun pitää luteerilaisen jumalanpalveluksen ja ehtoollisen venäläisessä kirkossa siellä. Vankien joukossa tapasin siellä erään Kauhavalaisen, joka oli karannut aina Sahalinista saakka, jonne hänet oli viety murhasta. Nyt ei hän ollut ilmoittanut nimeään eikä mistä hän oli. Tuomionsa oli hän saanut, joka oli viiden vuoden karkoitus itä-Siperiaan ja viisikolmatta paria raippoja.

Tyytyväinen näytti hän olevan tuomioon, sillä hän oli voittanut sen mitä karkaamisellaan tarkoittikin. Hän oli nimittäin siten saanut lyhennetyksi monta vuotta rangaistusajastaan. Omituiselta tuntui minusta, että hän uskalsi niin suoraan uskoa salaisuutensa minulle, jonka hän näki ensimmäistä kertaa, pelkäämättä että minä ilmoittaisin hänen nimensä tai niin toisin. Muun muassa kertoi hän pari vuotta sitten istuneensa yhden talven samassa vankilassa kuin "Napolan ukko", joka siis vielä näyttää olevan elossa. Haapoja istui viime talven Ishimin vankilassa ja lähetettiin sieltä itä-Siperiaan. Kun lisään että Sutki elänee Verhne-Suetukissa, niin olen maininnut tunnetuimmat pahantekijät Suomesta. Siihen loppupäätökseen ovat kaikki varkaat tulleet täällä, ettei ollenkaan käy tavalliselta varkaalta laatuun varastaminen Siperiassa.

Haapoja kuuluu isällisesti varoittaneen viime vuonna tulleet koettamastakaan. "Sillä", oli hän sanonut, "kyllä oli minussa rohkeutta ja miehuutta, mutta ei siitä ole mitään hyötyä, kun venäläiset tulevat seipäineen."

On kulunut talvi, jonkun verran kylmempi kuin Suomessa. Nyt on meillä mitä ihanin kesä. Kevätkesästä satoi pitemmän aikaa joka yö ja päivät olivat poutaisia ja lämpöisiä. Runsasta satoa kaikin puolin voi sen vuoksi maanviljelijä itselleen odottaa.

XII.

Ensimmäinen matka itä-Siperiaan 1886.

Syyskuun lopussa sain minä tietää kuvernöörinvirastosta Tobolskista tulleen kirjelmän kautta, ettei mitään esteitä enää ollut matkarahain saamiseen. Siinä toivossa että asia oli järjestetty myöskin Tomskissa ja Jeniseiskissä, lähdin minä matkaan itä-Siperiaan kohden saman kuun lopussa. Matkallani seurasi minua eräs Siperiassa syntynyt suomalainen Matti Saari eli Ivanoff, joka sekä puhuu että kirjoittaa venäjää sekä vielä sen lisäksi osaa viroa ja lätinkieltä. Kun vielä ottaa lukuun, että hän osaa laulaa varsin hyvin ja on ollut ehdottomasti raitis kolmekymmentä vuotta, niin huomaa helposti että on vaikea saada sopivampaa matkatoveria.

Matka Omskista Tomskiin on, kuten luontokin näiden kaupunkien välillä, yksitoikkoista. Irtishin ja Obin välinen maa on nimittäin laakeata ja matalaa. Havumetsää ei ole ennenkuin Obin lähellä, mutta runsaasti lehtimetsää, peltomaata ja niittyä on siellä. Usein saa ajaa kolmekymmentä virstaa ja enemmän näkemättä ihmisasuntoa, mutta ovatkin kylät sitten, joihin sellaisen matkan perästä tulee, suuria ja väkirikkaita. Ne ovat usein neljän à viiden virstan pituisia ja asukasten luku nousee viiteen à kuuteen tuhanteen. Eräs suomalainen, joka kerran oli kulkenut tätä tietä, sanoi olevansa taipuvainen uskomaan ettei ihmisiä enää muualla löydykään, sillä niin suuria ja väkirikkaita olivat kylät hänen mielestään. Mutta on huomattava, että juuri pääasiallisesti valtatie varrella ihmisiä asuu, ja hyvin vähä nähdään senkin varrella peltoja ja viljelystä yleiseen. Talonpojat kylvävät vaan niin paljon, että heillä on vuositarpeekseen viljaa, ja työskentelevät enimmäkseen rahdinvedossa. Rahtikuormia kulkeekin siellä lukemattomat määrät. Sen vuoksi ajetaankin tiet niin pilalle, että niitä on vaikea kulkea, varsinkin kevätpuoleen. Omituista on nähdä tee-karavaaneja, sillä teetä kuljetetaan reissä, jotka ovat niin suuria kuin pienet niittyladot Suomessa; jalakset ovat niissä paksut kuin hirret. Valjastetaan eteen 8-10 hevosta ja sitten lähdetään lentokyytiä kylästä toiseen. Kuten mainittu on talonpojilla työnä ja rahanansiona näiden kuormien ajaminen.

Matkalla Omskista Tomskiin tullaan kulkemaan kahden kaupungin, Kainskin ja Kalivanin kautta, kummassakin noin 8 tuhanteen nouseva väestö. Kalivanista alkaen saa maa toisen ulkonäön. Loppumattomat Barabinin arot ja tasangot loppuvat Obi-virran rannassa ja nyt tulee maa

mäkisemmäksi. Kaupungista, joka sijaitsee korkealla kaikille puolin viettävällä kukkulalla, näkee kaukana tummanviheriän havumetsän. Noin neljäkymmentä virstaa ajettua tullaankin todella havumetsään. Minkälaisella tunteella hengittää sen tuoksua ja kuuntelee puiden huminaa, oltuaan puolentoista vuotta poissa havumetsästä, tietää vaan se, joka on kokenut sitä. Tosiaan tuntuu se, jos tahtoo sanoa jotain siitä, kuin tuntuu nähdessä uskollista lapsuuden-ystävää, kaivattua toveria. Aivan olin minä kiusauksessa huutaa hyvää päivää rakkaille männyille Obin rannalla.

Sähkötieta ilmoitin Tomskin poliisille tulostani, sekä pyysin sen antamaan tietoa sikäläisille luteerilaisille siitä. Mutta kun luteerilaiset ovat hajalla ja niistä vaikea saada tietoa niin väkirikkaassa kaupungissa kuin Tomsk on, niin ei poliisi voinut tai ei tahtonutkaan koota niitä.

Kun minä tulin kaupunkiin, sain minä itse alkaa kutsua näitä kokoon. Ensimmäinen mikä oli tehtävä oli kuitenkin käydä tervehdyksillä, josta ollaan hyvin tarkkoja Siperiassa. Ensimmäinen tervehdyskäynti oli kuvernöörin luona, sitten kävin tervehtimässä kaupungissa olevan sotaväen komendanttia ja niin kaupungin kaikkia korkeampia virkamiehiä arvojärjestyksen mukaan.

Tomskin kuvernööri oli hyvin kohtelias ja ystävällinen upseeri, joka, kun minä valitin etten osannut venäjää, sanoi että hänelle oli yhtä ikävää ettei tuntenut mitään niistä kielistä, mitä minä puhuin.

Oli lauvantai, kun minä tulin Tomskiin. Heti panin useampia ihmisiä liikkeelle etsimään suomalaisia. Seuraavana päivänä olikin suomalaisia 15-20 henkeä kirkossa. Tomskissa löytyy kaunis luteerilainen tiilikirkko ja siinä urut. Kun ei ketään luteerilaista pappia ollut käynyt Tomskissa kahteen vuoteen, täytyi minun viipyä siellä hiukan yli viikon. Tänä aikana kävin minä kaupungin kolmessa vankilassa ja löysin niissä noin viisikymmentä luteerilaista, joista kaksikymmentä oli Suomesta. Suomalaiset olivat joko kaivantotöistä karanteita tai myös Suomesta tänne lähetettyjä murhamiehiä, joita vietiin edemmä itään päin. Eivät he aivan hiukkaa hämmästyneet, kun minä tervehdin heitä suomeksi. He sanoivat ettei heillä ollut aavistustakaan siitä että suomalainen pappi olisi Siperiassa.

Vankiloissa pidin minä jumalanpalvelusta ja jaoin ehtoollista. Lääninvankilassa arveli tirehtööri varmaankin että meidän jumalanpalveluksemme näytti liika yksinkertaiselta, sillä hän tuli jumalanpalveluksen aikana ja toi käsissään kaksi vahakynttilää, asettaen ne tilapäiselle alttarille. Tämä oli kyllä ystävällisesti tehty hänen kannaltaan. Kaupungin kirkossa pidin minä kaksi suomalaista, yhden ruotsalaisen ja yhden saksalaisen jumalanpalveluksen. Ruotsalaisia oli vaan neljä henkeä, mitä minä voin tavata, vaikka sittemmin sain kuulla että vielä lisäksi yksi ruotsalainen perhe asui siellä. Mutta yhtä vähä kuin minä tiesin heistä, tiesivät he minusta. Maanmiehemme, vapaaherra Aminoffin perheessä vietin minä joutohetkeni. Täällä Siperiassa tapaa harvoin ihmisiä, joilla on muista asioista puhumista kuin mitä syödä ja juoda ja miten pukeutua. Sitä ilahuttavampaa oli sen vuoksi minulle saada keskustella henkilöiden kanssa, joilla oli korkeampia harrastuksia. Sekä vapaaherra Aminoff että hänen rouvansa huolehtivat hellästi meidän suomalaisparioistamme, joita vapaaherralla oli muutamia mukanaan kanavatyössä Obin ja Jenisein välillä. Kuten lienee tunnettu lukijalle, on hän mainitun kanavatyön päällikkö. Tomskissa oli eräs seurustelupiiri, johon myöskin Aminoffin herrasväki kuului, jossa ei pelattu korttia eikä juotu, vaan kokoonnuttiin keskustelemaan päivän kysymyksistä ja sellaisista aineista, joista jokaisella voi olla jotain hyötyä tai sielun sivistystä. Sellaiset piirit ovat muuten harvinaisia Siperiassa, sillä niin pian kuin muutamia tulee yhteen, ollaan hiljaa kuin haudassa; ja jokainen tuijottaa vaan kortteihinsa, mietskellen miten voisi hiukan voittaan päästä pelistä.

Hengen ja omaisuuden turva on huonoa Tomskissa ja sen ympäristöllä. Uskaliasta on missä Siperian kaupungissa hyvänsä näyttäytyä ulkona iltasin, mutta Tomskissa kuitenkin enemmän kuin muualla. Viime talvena oleskeli siellä rosvo-seura, jonka tarkoituksena oli ryöstää ihmisiltä vaatteita kadulla, ja sen pahempi oli pari virkamiestä eräästä virastosta osallisina asiassa, kuten sittemmin kävi selville. Ollessani Tomskissa joutui juuri eräs tuttavistani, saksalainen telegrafisti, aikaisin eräänä iltana rosvojen käsiin, jotka veivät häneltä turkit. Kun hän kulki katua, tuli muutamia miehiä hevosella, laulaen ja soittaen, ja ohikulkiessa toimitettiin teko ja niin taas lähdettiin matkaan. Mutta meidän saksalaisella oli pitkät sääret ja hän lähti laukkaamaan perässä minkä jaksoi, näki minne rosvoit poikkesivat, ilmoitti asian poliisille ja sai turkkinsa takaisin. Rosvot vangittiin, tullakseen seuraavana päivänä, kuten minulle vakuutettiin, taas irralle lasketuiksi.

Mutta vielä kauheampi tapaus sattui myöskin minun oleskellessani Tomskissa. Kokonainen perhe, johon kuului mies, vaimo, kolme lasta ja kaksi piikaa, murhattiin k:lo 7 aamulla, kun täysi liike jo oli kaikkialla. Mainittu teko tapahtui talossa, joka oli vilkasliikkeisimmällä kadulla, kun kaupapuoti, jossa murha tapahtui, jo oli avattu. Kun minä k:lo 9 ajoin ohitse, olivat ruumiit asetetut nähtäville. Kauhistusta ja kyyneliä näkyi ihmisten silmissä, heidän katsellessaan murhattua perhettä, joka hurmeissaan tuossa makasi.

Epävarmuus Tomskissa on niin suuri, että kun minä tilasin postihevosta lähteäkseni matkaan, kehoitti postimestari etten lähtisi kaupungista iltapuoleen sillä ensimmäiset kyytivälit, sanoi hän, ovat hyvin vaarallisia. Teinkin kuten hän neuvoi. Päästyämme ensimmäiselle asemalle Tomskista itään, asettui

joukko epäilyttävän näköisiä miehiä meidän kapineiden ympärille, joita meidän nyt täytyi siirtää kärryiltä kärryille, kun minä olin myöhäisen vuodenajan vuoksi saanut jättää ajopelini Tomskiin. Eräs miehistä oli tai oli olevinaan hyvin juovuksissa ja näytti yhä tahtovan kaatua meidän kapineiden päälle. Vihdoin loppui minun kärsivällisyyteni, niin että minä vihaisella äänellä karjasin, jolloin he noloina vetäytyivät pois toinen toisensa perästä.

Tapojen villeyden ja raakuuden Siperiassa näkee siitäkin että rosvot melkein aina murhaavat uhrinsa, vaikka eivät odota siltä saavansaakaan muuta kuin nutun. Jotenkin harvoin tapahtuu kuitenkin että kyytihevosilla kulkien matkustajain kimppuun käydään. Olen kuullut täällä kerrottavan että edeltäjäni, pastori Roschier, joutui kerran Tomskin lähellä eräänä yönä suurelta tieltä viedyksi johonkin syrjäpolulle, arvattavasti jotakin viritettyä ansaa kohden, sekä että hän ainoastaan asevoimalla sai ajajan kääntymään oikealle tielle. Samoin kävi myös erään suomalaisen, joka viime kesänä tuli Omskiin. Kun hän joutui pois suurelta tieltä ja aavisti mitä oli aikomuksena, käski hän kyytimiehen kääntymään ympäri, mutta turhaan. Hänen ammuttuaan yhden laukauksen ja uhattuaan seuraavalla kerralla tähdätä hänen päähänsä, palasi tämä oikealle tielle ja tunnusti että hän isäntänsä käskystä aikoi viedä häntä sinne, missä isäntä itse jo oli odottamassa saalista.

Kolmen aseman päässä Tomskista itään oli jo rekikeli, niin että me nyt saimme vaihtaa kärryt rekeen. Matka kului hyvin ja usein näki havumetsiä. Pari vuorokautta matkattua tulimme eräänä iltana Marinskiin, joka on 12,000 asukasta käsittävä kaupunki. Siellä päätin ottaa asunnon levätäkseni yhden yön. Muuten matkustimme tavallisesti yötä päivää. Annoimme sen vuoksi viedä itsemme kaupungin ainoaan ravintolaan, jonka omisti eräs juutalainen. Minun lukkarini ja kyytimies menivät sisään huonetta kuulustelemaan. Mutta kun juutalainen kuuli, että oli kysymys papin ottamisesta asumaan, sanoi hän aivan lyhyesti: "sellaisen väen kanssa en minä tahdo olla missään tekemisissä, menkää hakemaan muualta asunto." Nolostuneena tuli minun lukkarini ulos, kun ei ollut odottanut sellaista vastausta, mutta meidän venäläinen kyytimies ei siitä säikähtynyt vaan ilmoitti juutalaiselle että se oli njemetskij (saksalainen) pastori. Se sai juutalaisen heti muuttamaan mielensä, niin että hän itse tuli juosten ulos kynttilä kädessä ja toivotti meitä tervetulleiksi. Sitten tuli hän minun huoneeseeni ja kun hän näki minun riisuvan toisen vaatekappaleen toisen perästä, mainitsi hän "ette suinkaan mahda paleltua". Koko illan istui hän sitten ja pakisi siansaksaansa, mutta varsin hyvin tulimme siltä toimeen keskenämme; minä puhuin huonoa saksaani ja hän uushepreaansa. Mutta seurauksena meidän keskustelusta oli että minä päätin lähteä oikotietä Marinskista Minusinskiin, ja silloin tulisin minä kulkemaan Altai-vuoriston yhden haaran yli. Marinskissa panin minä kaikki mahdolliset ihmiset liikkeelle etsimään luteerilaisia. Mutta yhden ainoan voin minä tavata. Hän oli kuitenkin suomalainen, seppä, joka asui täällä vierasten keskellä. Meitä tavatessamme tuli hän niin iloiseksi että hän puhkesi itkuun. Minun mielestäni oli hänen mielensä auki Jumalan sanalle, mutta hän kärsi juomisen himosta. Sittemmin olen kuullut että hän paloi eräässä tulipalossa Marinskissa.

Nyt oli meidän kuljettava tietä, jossa ei ollut kestikievareita. Sen vuoksi sovimme me erään ajurin kanssa, että hän kyyditsisi meitä 80 virstaa. Tämä ajuri, joka tuhannet kerrat kertoi meille että hänen isänsä oli ranskalainen, oli omituinen ilmiö. Tuskin minuuttiakaan oli hän vaiti koko matkalla, mutta paljo mitä hän puhui jäi minulta ymmärtämättä. Kun me matkalla kaupungista kuljimme hänen mökkinsä ohitse, juoksi hän sisään ja toi meille muutamia tuomenmarja-piirakoita. Vaikka kyllä osasin arvostella hänen ystävyyttään, en kuitenkaan voinut nauttia hänen lahjoistaan vaan pistin ne taskuuni kestittäkseni jossakin paikassa jotain nälkäistä koiraani niillä. Muutamia vaikeita paikkoja oli meillä kuljettavana, sillä jokien jää ei vielä kestänyt ja lautat olivat jäätyneet kiinni.

Myllynpatoja ja ojanteita myöten rähmimme yli miten kuten, lukkarini ja minä kuivin jaloin, mutta Frantsuzoff, ajuri, sai jalkansa märjiksi, joka ei suinkaan ollut hupaista 15-20 asteen pakkasessa. Sen vuoksi täytyikin meidän pysähtyä erääseen kylään lämmittämään häntä ja itseämme muutamalla lasilla teetä. Kello oli kaksitoista yöllä kun saavuimme kylään, johon Frantsuzoffin piti meitä viedä. Nyt päätin minä alkaa käyttää sellaisia hevosia, joita kruunun asioissa käyvät virkamiehet saavat käyttää. Odottaessamme näitä hevosia, tulin sattumalta kysyneeksi löytyikö täällä luteerilaisia. En aivan vähä hämmästynyt kuullessani että niitä oli täällä noin viisikymmentä henkeä.

Sen vuoksi päätin paluumatkalla pysähtyä täällä, jonka teinkin. Useimmat luteerilaiset olivat kuitenkin kullanhuuhtomoissa, niin että minä ainoastaan voin tavata viisi suomalaista ja pari virolaista ja lättiläistä. Näille pidin minä jumalanpalveluksen ja ehtoollisen sekä vihin yhden suomalaisen parikunnan.

Vaikka he eivät voineet millään todistuksella näyttää esteettömyyttään, ei minulla ollut sydäntä jättää heitä vihkimättä, kun he jo olivat eläneet kahdeksan vuotta ilman kirkollista siunausta ja heillä oli jo useita lapsia. Erään Porvoosta kotoisin olevan ukon tapasin mainitussa kylässä. Hän ei ollut nähnyt luteerilaista pappia 26 vuoteen. Alun pitäen ruotsia puhuva, oli hän unohtanut äidinkieltänsä siihen määrään että hänen oli mahdotonta lausua ajatuksiaan ruotsiksi.

Seikkailuun tai miksi sen kutsuisin, jouduimme neljän penikulman päässä mainitusta Tishulin kylästä. Eräs kylänkirjuri tahtoi nimittäin vangita meidät. Hän väitti että me olimme väärentäneet podorozhnan. Podorozhnalla ymmärretään paperia joka saadaan kuvernöörinvirastosta tai pienemmän kaupungin poliisilta. Podorozhnan näytettyä on jokainen kestikievari velvoitettu antamaan postihevosiä. Näitä podorozhnoja on kahta lajia: sellaisia joita annetaan kruunun virkamiehille niiden virkamatkoilla ja sitten ostettuja, joita jokainen voi saada rahalla. Minulla oli tietysti edellistä lajia. Kirjuri, jonka oli toimitettava että me saimme hevosiä, väitti että me olimme itse tehneet paperimme sekä tahtoi lähettää meitä voolostiin. Sellaista matkaa emme katsoneet kovinkaan miellyttäväksi, sillä me olimme juuri tulleet saman tien emmekä halunneet tehdä neljän penikulman retkeä takaisin. Mutta kirjuri yhä kirjoitti raporttiaan eikä tahtonut kuulla mitään selityksiä. Minä koetin pelottaa häntä sillä että tämä olisi hänen viimeinen raporttinsa mitä hän nyt kirjoitti, mutta hän sanoi palvelleensa sotaväessä kapteenina ja että hän kyllä ymmärsi asiansa. Tähän hänen vakuutukseensa huomautti minun lukkarini pilkallisesti: "Teidän urannehan on mennyt taaksepäin. Pian teistä kai tulee kylän paimen, jos yhä samoin edistytte, kuten näyttää olevan syyt ennustaa."

Vähitellen lienee kirjuri huomannut ettei hänen tekonsa olleet paikallaan, varsinkin kun kylän asukkaat, joita uteliaisuudesta oli kokoontunut iso joukko, rupesivat meidän puolellemme ja alkoivat ivata kirjuriaan. Kun raportti oli valmis ja meille tullut lähtöaika, katosi meidän vastustajamme ja kun hän ei enää näyttänyt, valjastettiin hevoset meille ja lähdettiin ajamaan eteenpäin.

Seuraava asema oli tatarilaiskylä ja kun nämä Allahin lapset kuulivat minun olevan papin, kysyivät he oliko meillä myös yhtä paljo pyhäinkuvia eli "abrasteja" kuin venäläisillä. Kun he kuulivat, ettemme me palvele pyhäinkuvia, näyttivät he tyytyväisiltä. Seuraavalla asemalla täytyi meidän kulkea joen poikki, joka on Tomskin ja Jeniseikin kupernien rajana. Joki oli jo jäässä, mutta ei kantanut hevosiä. Minä jo huolestuin mutta tataari ei ollut neuvoton.

Hän ajoi jokirantaa niin kauvas kunnes tulimme paikkaan missä virta oli niin väkevä ettei mitään jäätä löytynyt. Sinne ohjasi hän nyt hevoset suoraan virtaan. Ensin putosivat etupyörät ja sitten takapyörät aika kolauksella. Alaspäinhän menee aina helpommin mutta ylöspääsy on vaikeampaa. Sitä saimme mekin kokea. Etupyörät nousivat onnellisesti jään päälle toisella rannalla mutta silloin rupesivat ne luistamaan sivuun, ja kengättömät hevoset eivät pystyneet vetämään iljangolla. Hyvin vähällä olimme saada kylmän kylvyn, mutta tulimme kuitenkin onnellisesti takaisin kuivalle maalle.

Mitä lähemmä Altaita tulimme, sitä enemmän seudut muuttuivat. Kukkuloita oli tullut tasangon sijaan ja itse Altain vuorenhuiput näyttivät olevan ainoastaan muutaman virstan päässä, vaikka sinne oli, kuten sanottiin, vielä 100 virstaa. Toinen keilanmuotoinen vuorenhuippu näkyi toisen perästä ja niin kauvas kuin voi nähdä etelään, siinti kaukaisia vuoria. Meidän täytyi kulkea vuorenselän ylitse, ja kun me olimme matkustaneet aina Marinskista saakka eteläkaakkoa kohden, käännyimme nyt itään päin. Me kuljimme erään vuorivirran rantaa ja paha kyllä tulimme yön aikaan kulkemaan hyvin näkemistä ansaitsevan paikan kautta; se oli nim. korkealla vuoristossa oleva järvi, josta äsken mainittu joki saa alkunsa. Koko tie Jenisei-virran alueelle saakka oli yhtä vasta- ja myötämäkeä. Välistä oli kuljettavana 15-20 virstaa vastamäkeä ja sitten taas alas. Minulle oli tämä matka hauska, vaikka se kyllä oli jonkun verran rasittavakin. Täytyi matkustaa milloin reellä milloin kärryillä. Välistä olivat kärryt niin pieniä että täytyi istua jalat riippumassa ulkona kärryistä. Mutta mitä se teki asiaan? Sillä terveitä ja ketteriä olimme me, emmekä voineet kyllin ihailia kaikkia näitä uusia ilmiöitä mitä näimme. Eräänä yönä olin hiukan nukuksissa mutta heräsin siitä että hevoset olivat seisahtaneet. "Mitä nyt", kysyin minä. Kyytimies osoitti pystysuoraan kallioseinään tien varrella, ja kun minä sinne katsoin, seisoi minun lukkarini Matti siellä ja silitti kallioseinää kädellään. Hän, joka ei koskaan ennen ollut nähnyt vuorta eikä suurempaa kiveä, tahtoi nyt päästä varmuuteen siitä että vuori todella oli kiveä.

Niin pian kuin oli astuttu Minusinskin alueelle, voi runsaasta muinaismuistoista, joita siellä löytyi, ymmärtää polkevansa maata, jolla äärettömät kansanpaljoudet aikoinaan olivat eläneet. Matkustaa siellä kymmenin virstoin aroa, joka pysytettyine hautapatsailleen näyttää yhtämittäiselta hautuumaalta.

Tultuamme onnellisesti Jenisein ja sen sivujoen Tuban poikki, jotka olivat täynnä jääsohjoa, saavuimme me yhdeksän päivän päästä Tomskista lähdettyämme Verhne-Suetukiin. Kylä, joka on laaksossa pienen puron rannalla, on niin piilossa ettei tiedäkään ennenkuin tulee ihan sen päälle. Se on virstan pituinen ja osittain hyvin hyvästi rakennettu. Suomalaisten luku nousee lähemmä neljänsataan ja virolaisia on asettunut tänne niin kosolta, että niiden luku pian voittaa suomalaiset.

Mihin hyvänsä suomalaisia on asettunut, on aina virolaisia ja lättiläisiä ilmestynyt heti perästä, joka on ollut ja on suureksi haitaksi ensinmainituille. Sillä virolaiset muodostavat aina suomalaisissa kylissä erityisen puolueen keskenään, joka usein kyllä vastustaa kaikkia parempia pyrintöjä ja edistää huonompia.

Verhne-Suetuk, joka on 81 virstan päässä kaakkoon Minusinskin kaupungista, perustettiin noin neljä vuosikymmentä sitten, kun muutamia Inkerin suomalaisia Omskin läheisistä siirtoloista asettui tähän

osaan Minusinskin piiriä. Siperiassa tapahtuu sellaisia kansanvaelluksia, joille muualla vanhassa maailmassa ei ole mitään vastinetta. Jos joku maankiertäjä tulee kotipaikalleen ja kertoo että hän matkoillaan on löytänyt ihmeen kauniin maan, jonka maaperä, metsä ja heinälaji ovat erinomaisia, niin leimahtaa pian muuttokuume ilmituleen.

Kaikki mitä ei voida mukana kuljettaa myydään, kapineet ja perhe pakataan muutamiin povoskoihin (kuormiin) ja niin lähdetään omistamaan tuota luvattua maata. Sellaisia kahden- tai kolmenkymmenen hevoskuorman matkueita tavataan kesällä hyvin usein teillä.

Eräs vanha ukko elää vielä Verhne-Suetukissa, joka on ollut päähenkilöitä muutossa tähän paikkaan. Jotain hämäävää aavistusta Sajaanin vuorenrinteiden viljavuudesta, seudun sinisestä taivaasta ja ihanasta luonnosta kuuluu olleen, ja "kullan ja vihantain metsäin" toivossa jätettiin vanha kotiseutu sekä tultiinkin onnellisesti Minusinskiin. "Kun me siellä eräänä iltana", kertoi vanha mies, "olimme tehneet nuotiomme arolle kaupungin lähellä, tuli ispravnikka ajaen ohitse ja kysyi ketä me olimme ja mihin me ajoimme. Minä vastasin että me olimme luteerilaisia Tobolskin kupernista, jotka esivallan kehoituksesta tahdomme perustaa siirtolan tälle paikkakunnalle ja etsimme itsellemme sopivaa asuinpaikkaa. Hän osoitti meidät erääseen paikkaan, joka oli kuivaa, autiota aroa, ja kun me emme hyväksyneet sitä, tuotiin meidät tänne jossa nyt asumme. Sitten rakensin minä heti itselleni turvemajan. Toiset asuivat ensimmäisen talven lähinnä olevassa venäläisessä kylässä ja tulivat tänne vasta sitten kun olivat rakentaneet itselleen huoneet täällä."

Pastori Kossmann, joka Irkutskista päin kävi tällä paikkakunnalla, ei kyllin voi ylistää tätä ihanaa paikkaa ja sen jumalisia ja uutteria asukkaita. Mutta pian oli tuleva toiseksi asiain tila. Samoin kuin elämä kaikkialla, minne inkeriläisiä siirtolaisia oli asettunut, huonontui sinne ei ainoastaan Suomesta vaan Itämerenmaakunnistakin lähetettyjen pahantekijäin vaikutuksesta, niin vaihtuivat täälläkin virrenveisuut kirouksiksi ja huudoiksi. Nyt olivat kaikki Suomesta karkoitettavat Verhne-Suetukiin ja sen vuoksi lähetettiin sinne pappi ja katekeetta ylläpitämään sielunhoitoa luteerilaisten kesken. Mutta jo sitä ennen oli suomalaisen kylän oheen syntynyt virolainen, Verhne-Bulanka, ja lättiläinen, Nizhne-Bulanka. Nyt on lättiläinen kylä suurin ja viime syksynä vihittiin siellä kirkko, joka on suurimmaksi osaksi rakennettu lättiläisten omilla varoilla.

Nykyään, kun suomalaisen pastorin asunto eli asemapaikka on tullut olemaan Omskissa, asuu Nizhne-Bulankassa, joka muuten on 25 virstan päässä Verhne-Suetukista, lättiläinen pappi. Kuinka sopimaton Verhne-Suetuk oli asemapaikaksi suomalaiselle papille, huomataan siitä että syntyneiden, kuolleiden ja vihittyjen luku Omskin seudun suomalaisten keskuudessa on kolme kertaa suurempi kuin Verhne-Suetukissa. Tila Verhne-Suetukissa on melkoista parempi kuin Omskin seudun siirtokunnissa. Papin viistoistavuotinen toiminta tällä paikalla, joka kuitenkin ei ole ollut kiitollista työalaa, ei ole siltä ollut hedelmätöntä. Varsinkin on nykyinen katekeetta siellä, P.A. Lindholm, hoitanut työnsä hyvin ahkerasti, niin että lapset sekä lukevat että kirjoittavat varsin hyvin. Rippikoululapset olivat jotenkin samalla kannalla kuin lapset jossain kotimaan suomalaisessa seurakunnassa. Suurempi osa asukkaita eli oikeammin miehistä väestöstä on murhamiehiä, jotka ovat palanneet kaivostyöstä.

Usein tuovat nämä kaivoksista palatessaan melkoisia säästöjä, niin että he voivat heti aloittaa maatyötä. Jos eivät he mitään ole voineet säästää rangaistusajanaan, niin matkustavat he kullanhuuhtomaille ja hankkivat itselleen, jos ovat kunnollisia, parissa kolmessa vuodessa niin paljon rahaa, että he hyvin voivat hankkia itselleen omat huoneet, hevoset, lehmät ja muut tarpeet. Tottunut työntekijä kultakaivoksissa voi ansaita suotuisissa oloissa aina 300 ruplaa vuodessa. Ennen oli voitu ansaita paljon enemmän, mutta ajat ovat tulleet huonommiksi kullanhuuhtomoissakin. Mutta niin näyttiin uskovan Verhne-Suetukissa ja niin olen kuullut muiltakin tahoilta että hyvät työntekijät voivat ansaita paljon rahaa Irkutskissa ja sen tienoolla olevissa tehtaissa. Eräs Verhne-Suetukin kauppias, joka oli ollut pakkotyössä siellä, oli välistä voinut ansaita 3:kin ruplaa päivässä. Hänellä oli ollut yli 3,000 ruplaa tullessaan siirtolaan kun oli kärsinyt loppuun rangaistusajansa kruunun työssä.

Mainiommista pahantekijöistä tapasin minä siellä Sutkin ja Haapojan. Oleskellessani suomalaisessa kylässä olivat he pari kertaa minun luonani. Haapoja oli tullut sinne edellisenä kesänä. Muuten ei Sutki asu Verhne-Suetukissa, vaan erään viinapolttimon luona puolimatalla Minusinskista siirtolaan, ja hänen luonaan pitää Haapoja asuntoa. Palatessani Verhne-Suetukista pysähdyin Sutkin luona hänen hartaasta pyynnöstään pari tuntia. Hänellä oli kaksi suutaria luonansa työssä ja hän nauttii suurta luottamusta paikkakunnalla rehellenä ja hyvänä suutarina. Ystävällinen ja vilkkaan luontoinen ollen, on hänen vieraanaan hauska olla, ja kun lampun valossa istuttiin teetä juomassa, unohti aivan mikä mies hän on ollut. Haapoja nauroi makeasti ajatellessaan mitähän Suomessa arvellaan kun kuullaan että Sutki ja Haapoja asuvat yhdessä.

Minä luulen, sanoin minä, ettei erittäin suuresti luotettaisi tähän komppiin. Kuinka Haapoja tulee käyttäymään siellä, tulee kai aika näyttämään, mutta Sutki ennusti: "ei tuosta Matista ainakaan vielä ole miestä tullut ja tuskin tuleekaan". Hänen puheidensa mukaan oli Haapoja koettanut taivuttaa häntä

alkamaan yksissä neuvoin harjoittaa vanhaa ammattia. Kun hän sanoi siihen jyrkästi kieltäneensä, niin otin minä häntä kädestä ja kiitin häntä sekä toivotin että Herra varjelsi häntä takaisin lankeemasta.

Hiukan kamalalta tuntui minusta koko matkalla, kun Sutki vähintään viisi kertaa pyysi minua hyvin katsomaan eteeni matkalla. "Missä ollaan ystävällisimpiä, siellä oikein olkaa varovainen", sanoi hän.

Monia pohjolaista tapasin itä-Siperiassa. Muiden muassa erään Oravaisten miehen, joka kolmasti oli ollut karkuretkellä kotipaikalle. Hän näytti hiljaiselta mieheltä (jos en väärin muista oli hänen nimensä Eriksson), mutta oli kärsinyt sietämätöntä koti-ikävää. Kerrottiin minulle muun muassa erään henkilön kohtalosta, josta lapsena olin kuullut usein mainittavan. Tämä henkilö oli Karl Granrot eli Pirilo Kalle, tunnettu kahdeksan hengen murhaaja, joka koetti salata rikoksiaan tekopyhyiden varjolla. Hänen päivänsä olivat päättyneet jo matkalla Siperiaan Permissä. Muuten kerrottiin hänestä että hän luki kaikki yöt ja tuli vähän sekaiseksi viimeiseltä.

Mutta aika ei myönnä kirjoittaa enempää tällä kertaa. Joskus aijon minä, jos Jumala auttaa, matkustaa keskikesällä tähän ihanaan paikkaan, jota usein kutsutaan Siperian Sveitsiksi. Silloin toivon minä voivani matkustaa höyrylaivalla Krasnojarskista Minusinskiin sekä saavani nähdä miten Jenisei on raivannut itselleen tien pilvenkorkuisien vuorien läpi. On parina kesänä jo ylläpidetty höyrylaivayhteyttä ylä-Jeniseillä, ja kaikki jotka ovat siellä matkustaneet, puhuvat ihmetyksellä siitä suurenmoisesta luonnosta, jota saa höyrylaivasta päin katsella.

Hankittuani itselleni oman reen ja saatuani sen puolen kylän isäntien avulla kuntoon, läksin minä paluumatkalle. Katekeetta Lindholm seurasi minua kaksi penikulmaa ja sitten kääntyi takaisin kylään toimiakseen hiljaisuudessa vaatimattomassa sijassaan. Mainittava on että Verhne-Suetukin koulu on ainoa maapallolla, jossa lukutunnit alkavat kello neljä tai viisi aamulla. Koulumestari ei ole mikään unikeko ja ennenkuin päivä koittaa, ovat lapset koulussa. Että "aamuhetkellä on kultaa suussa" sanoi koulumestari nähneensä toteutuvan.

Palausmatka oli myöskin vaivaloinen, sillä Jenisein länsipuolella oli yli 100 virstan matka sulaa. Rekeä kiskotettiin toisin vuoroin hiekkaa pitkin ja toisinaan kuletettiin sitä kärryille nostettuna ja köytettynä.

Viime vuonna virka-asioissa kulkemani tien pituus oli 7,000 virstaa, ja kun matkarahoja nyt ruvetaan antamaan tarpeen mukaan, niin tulee tämä tienpituus arvattavasti lisääntymään 3,000 virstaa vuosittain.

Ylimalkaan valitettiin Verhne-Suetukissa, että pahuus oli päässyt vallalle. Kuitenkin oli muutamia valittuja sielläkin, jotka olivat taistelussa syntiä vastaan itsessään ja ulkona itsestään. He luulivat että elämä voisi muodostua toiseksi ainoastaan siinä tapauksessa, että minä asettuisin heidän kyläänsä asumaan ja pitäisin hartaushetkiä pari kertaa viikossa. Tämä ei voinut tapahtua, vaikka minä kyllä ymmärsin, että elämä voi parantua vaan Jumalan sanan saarnan kautta, joka lupauksen mukaan ei koskaan turhaan palaa. Siinä toivossa että Jumala armostaan katsoo hätäämme Siperiassa ja lähettää useampia työmiehiä tänne, jätän Teidät ja meidät Jumalan armolliseen suojaan ja sanon tällä kertaa hyvästi.

XIII.

Matka Siperiassa 1887.

I.

Lukijalle kerron jotain matkastani Verhne-Suetukiin itä-Siperiassa vuonna 1887. Matka sinne tapahtui alkupuolella elokuuta. Mitään erinomaista ei minulla ole kertomista matkasta sinne, joka kaikin puolin kävi onnellisesti. Ainoastaan sen voin mainita että minä eräässä kestikievarissa Marinskin tuolla puolen tapasin Pietarista palaavan japanilaisen lähetystön, johon kuului viisi henkeä. Tämän seurassa matkustin sitten aina Atkinskiin, jossa meidän tiemme erosivat. He kertoivat että keisari oli matkustanut Suomeen heidän ollessaan Pietarissa sekä kysyivät paljoko oli suomalaisia Siperiassa, kuinka usein minun täytyi matkustaa vuodessa sekä oliko määrätty kuinka paljo oli annettava juomaraha kyytimiehille j.n.e. Käytöksessään olivat he niin taitavia kuin mitkään sivistyneet eurooppalaiset.

Suomalaisessa siirtolassa ollessani saapui sinne professori J.R. Aspelin. Kun minun matkani oli niin

myöhästynyt sen vuoksi että matkarahoja ei voinut ajoissa saada ja vuoden-aika oli jo loppuun kulumassa, niin ei tehtykään mitään muita matkasuunnitelmia kuin että me yhdessä matkustaisimme Minusinskista Tomskia kohden sekä viipyisimme jonkun verran meidän tutkijoillemme tärkeillä paikoilla. Muutamia päiviä jälkeen Aspelinin lähdön palasin minäkin Minusinskiin.

Kun puolenyön aikaan satuin tulemaan kaupunkiin, niin en tahtonut häiritä ketään vaan päätin lukkarini Matin kanssa jäädä tarantassiin yöksi. Aamun koittaessa herätettiin meidät kotimaan sävelillä, laululla "Aamulla varhain, kun aurinko nousi" j.n.e. Äänen tunsin kohta, sillä saman laulajan kanssa olimme yhdessä kouluaikana antaneet monta serenaadia ja laulaneet monta laulua. Laulaja ei ollut kukaan muu kuin toinen Minusinkin matkueen jäsenistä, tri Appelgren. Jälleennäkeminen oli sitä rakkaampaa, mitä kauvempana isiemme maasta oltiin. Tultuani hiukkasan uuden seurani tavoille, joka tosiaankin (olkoon tämä heidän kunniakseen sanottu) enemmän huolehti tieteellisen työnsä kuin mukavuutensa puolesta, tuli puheeksi että Appelgren ja minä käväisisimme Sojoottien luona. Tämä olikin ollut matkueen tarkoitus, jos minä olisin ennen saapunut, mutta myöhäisen vuoden-ajan vuoksi oli siitä ajatuksesta luovuttu. Sajaanin vuorten eteläisellä eli Kiinan puolella on nimittäin eräässä vuoressa, Kemtshuk-virran rannalla, kirjoitus ainoastaan näissä paikoin tavattavilla tuntemattomilla merkeillä. Tämän tahtoivat meidän muinaistutkijamme saada kopioiduksi. Me kysyimme yhdeltä ja toiselta, voiko nyt enää lähteä matkalle. Toiset luulivat sitä mahdottomaksi, kun lunta jo oli satanut pari viikkoa sitten ylhäällä vuoristossa, toiset taas arvelivat että kyllä voisi päästä ylitse Sojoottien luo. Kun ei mitään varmoja tietoja voitu saada, pidimme paraana edes koettaa, kun me nyt kerran olimme niin likellä. (Siperiassa ei pidetä neljän- à viidensadan virstan matkaa minään pitkänä matkana.) Päätettiin että Appelgren, minun lukkarini Matti ja minä matkustaisimme Kiinaan etsimään tuota "viisasta kiveä". Professori Aspelinin oli pakko palata Suomeen, kun hänen virkavapautensa pian oli lopussa. Hänen lähdettyään viivymme vielä pari päivää Minusinskissa, valmistellen matkaamme ja pakaten löydettyjä muinaiskaluja. Matkaa varten ostimme erityisiä tarvekaluja sekä neuloja y.m. vaihtokauppaa varten Sojoottien kanssa. Näiden kesken ei nimittäin Venäjän raha ole käypää tavaraa. Sojoottien olot hyvin tunteva kauppias ja kaupunginpäällikkö Minusinskissa Sofianoff lainasi meille telttinsä ja nahkasäkkinsä, joihin pantiin hevosen selässä kuletettava tavara sekä antoi meille sen lisäksi kaksi suosituskirjettä Sojooteille, joilla kirjeillä sanottiin olevan suurempi voima ja vaikutus Mongoliassa kuin minkä viraston antamalla passilla hyvänsä.

Siten varustettuina lähdimme Minusinskista syyskuun 10 p. ja ohjasimme matkamme lounaasen, alkaaksemme kulun vuorten ylitse Arbatin kylän kohdalta. Tässä kylässä asui eräs Sofianoffin kauppa-apulaisia, jolle me veimme kirjeen. Siinä oli kehoitus että hän hankkisi meille hevosia. Mitä lähemmä vuoriseutua saavuimme, sitä pohjattomammiksi kävivät tiet. Viidenneljättä virstan päässä ennen Arbatia täytyi meidän vaihtaa kärryimme selkähevosiin. Paljon veden tähden olivat sillat niin sortuneet, että paikoittain oli vaikeata päästä yli. Arbatiin tultuamme kutsutimme luoksemme Sofianoffin kirjanpitäjän. Luettuaan kirjeen sanoi tämä uskovansa että nyt oli mahdotonta päästä vuorten ylitse. Sillä lumi, jota oli satanut kahden arssinan paksuudelta siellä ylhäällä, oli juuri sulamassa niin että kaikki joet olivat nousseet äyräittänsä yli. Hän ehdotti että odottaisimme muutamia päiviä, joiden kuluttua vesi mahdollisesti laskisi, jos sade taukoaisi. Eräs Arbatin talonpoika, jonka itsensä piti niin pian kuin suinkin mahdollista matkustaa sojoottien luo, tarjoutui tässä tapauksessa rupeamaan meidän oppaaksemme. Me päätimme sen vuoksi odottaa.

Tämä odotus oli minulle hyvin sopiva. Sillä joka tapauksessa tahdoin käydä Abakanskin rautatehtaassa, kun olin kuullut siellä olevan luteerilaisia, jotka kauvan olivat odottaneet että joku pappi kävisi heidän luonaan. Myöskin Appelgren oli halukas lähtemään sinne, koettaakseen yhä vielä etsiä missä se kivikirjoitus oli, jota Aspelin ja hän jo kerran turhaan olivat etsiskelleet. Kaunista ilmaa odottaessamme läksimme siis rautatehtaalle, jonne Arbatista oli vaan noin 20 virstan matka.

Me ilmoitimme itsemme konttoorissa. Minä pyysin että luteerilaisille ilmoitettaisiin minun tuloni sekä että tilaa jumalanpalveluksen pitämistä varten seuraavana päivänä minulle toimitettaisiin. Vaikka me kyllä huonosti kielellisessä suhteessa ajoimme asiamme, niin kohdeltiin meitä siltä kaikkialla ystävällisesti ja auliisti. Tehtaanhoitajan luokse kutsuttiin meidät atrialle. Meidän maanmiehiämme Hammarströmiä ja Ehnbergiä, jotka kaksi vuotta sitten olivat olleet tehtaalla, muisteltiin ja kyseltiin. Hauskan muiston olivat nämä "Suomen pojat", kuten heitä Verhne-Suetukissa yleensä kutsuttiin, jättäneet jälkeensä kaikkialla missä he olivat kulkeneet, eikä vähemmän täällä Omskin seudun suomalaisten luona.

Rippivieraiksi ilmoitautui minun luonani pari suomalaista sekä muutamia virolaisia ja saksalaisia, niin että jumalanpalveluksessa oli läsnä kymmenkunta henkilöä.

Kymmenkunta luteerilaisia sanottiin oleskelevan metsässä sysimiiluja polttamassa ja toisten taas sanottiin olevan viljanleikkuulla ympäri olevissa kylissä. Tehtaalla vallitsi tähän aikaan hiljaisuus, johon syynä oli omistajan häviöön joutuminen varallisuuden puolesta. Jos tehdasta käytettäisiin taidolla ja tarmolla, niin olisi se tuottavampi kuin mikään kultakaivanto, vakuutettiin meille. Tämä olikin varsin

uskottavaa, kun löytyi lähellä rautamalmia, joka sisälsi 70:stä aina 80 prosenttiin puhdasta rautaa. Rauta kuuluu olevan erinomaisen hyvää laatua ja menee sen vuoksi hyvin kaupaksi. Tehdas on kattilan muotoisessa laaksossa, korkeain vuorten ympäröimänä; kuitenkin ei mikään vuorista nouse lumirajan yli. Ilman-ala on terveellistä ja suloista. Maapohja on hedelmällistä ja Abakanjoessa, joka juoksee laakson pohjaa, on kirkas vesi ja runsaasti kaloja. Metsissä vilisee kaikenlaisia otuksia.

Tehtaalla oleskellessamme koetti Appelgren ottaa selkoa mainitusta kivikirjoituksesta mutta ei onnistunut. Näyttää siltä kuin ei sellaista olisi koskaan ollutkaan. Opas, joka annettiin meille osoittamaan tietä kysyttyyn paikkaan, vei meidät erään äkkijyrkän kallioseinän luo, joka oli ehkä tuhannen jalkaa korkea, mutta kysymykseen missä kirjoitus oli ei hän sanonut nähneensä eikä kuullessaan mistään sellaisesta. Opas lähetettiin etsimään jotakin toista, joka paremmin tuntisi paikkakunnan. Mutta hetkisen päästä tuli hän sen tiedon kanssa, ettei kukaan ihminen, ei edes eräs kahdeksankymmenen vuoden vanha ukko, joka oli koko ikänsä elänyt täällä, ollut kuullut puhuttavan mistään kalliokirjoituksesta tällä seudulla.

Malmilouhoksessa kävimme myöskin, ja jos työn-päällysmies olisi ollut paikalla, niin olisi meille annettu luonnollisia magneetteja, niin vakuutettiin. Niitä kuului olevan paljo rautalouhoksessa, sillä muuksi ei voi kutsua paikkaa, kun louhitut kappaleet muodostavat valmista harkkorautaa. Rauta kuuluu maksavan tehtaalle 80 kopeekkaa puudalta paikalla, Abakanin ja Jenisein jokia myöten voi sitä kuljettaa alas.

Päivälliselle kutsuttiin meidät erääseen virolaiseen perheeseen, jonka lapsen minä olin kastanut. Halusta otimme vastaan kutsumuksen, sillä kuinka hyvänsä koettaakin katsoa eteensä niin tulee kuitenkin saamaan kiristää nälkävyötä sellaisilla matkoilla. Leipä ja tee ovat jokapäiväisenä ruokana usein viikkomääriä. Kun saksalaiset näkivät ettemme pitäneet itsiämme liian hyvinä käymään vieraina virolaisen luona, katsoivat nekin voivansa kutsua meidät luokseen. Ettemme loukkaisi heitä kävimmekin erään saksalaisen luona, jossa meitä kestettiin teellä, marjahillolla j.m. Omituisena ilmiönä tahdon mainita kirkonpalvelijan tehtaalla, sillä suvaitsevampaa kristittyä en ole koskaan nähnyt. Hän esitti itsensä minulle oikeauskoisena luterilaisena sekä piti huolta kaikista kirkonisännän velvollisuuksista. Mutta tätä ei hän tehnyt ainoastaan luterilaiselle papille. Kun kreikan-uskoinen sielunpaimen tuli paikkakunnalle, palveli hän häntä yhtä uskollisesti sekä syytti suitsutusastian venäläisessä kirkossa j.n.e. Jos taas tuli roomalaiskatolinen pappi sinne, liittyi hän hänen seurakuntaansa, johon hän, puolalainen kun oli, lienee kuulunutkin. Toimitettuumme tehtaalla kaikki mitä meillä oli tekemistä, läksimme takaisin Arbatiin, saadaksemme lopultakin tietää kuinka Sojoottien luokse matkustamisen kävi. Yhä kestävän sateen johdosta oli vesi nousemistaan noussut. Muutamat metsästäjät olivat edellisenä päivänä tulleet joen yli, josta meidän oli matkallamme kahlattava senkin seitsemän kertaa, ja olivat siinä kastuneet aina kainaloita myöten. Sen vuoksi ei meitä suuresti ihmetyttänytäkään ettei kukaan ruvennut lähtemään sellaiselle matkalle meidän kanssa syksymyöhällä. Asuntomme isäntä, kasakka, kielsi meitä myöskin jyrkästi matkustamasta, sillä hän itsekään ei ollut voinut käydä katsomassa paulojaan ja loukkaitaan kahteen viikkoon, vaikka hän arveli kallisarvoisia turkiseläimiä olevan mätänemässä hänen pyydyksissään. Kun samalla kerrottiin meille millä tavalla muutamat sojootit, jotka viikko sitten olivat lähteneet kotiinsa, olivat kulkeneet jokien poikki, niin menetimme toivon päästä "taivaan valtakuntaan". Sojootit olivat nimittäin sitoneet vaatteensa niskansa taakse, ajaneet hevosesensa jokiin ja tarttuneet niiden häntiin ja siten uineet yli jääkylmässä. Tällä tavalla emme kuitenkaan tahtoneet vaeltaa.

Vastenmielistä oli myöskin lähteä paluumatkalle Minusinskiin, kun kerran olimme jo näin kauvas länteen matkustaneet. Rupesimme tekemään uutta matkasuunnitelmaa, josta pian sovimme. Kesäaikana voi nimittäin päästä Altain vuoriston poikki Kuznjetskiin länsi-Siperiassa. Tätä tietä, joka vielä oli kuljettavaa ja vähemmin vaivaloista kuin tie Mongoliaan, päätimme lähteä. Tieteellisessä katsannossa oli edullista Appelgrenille kulkea tätä tietä ja minulla oli kauvan ollut hiljainen halu päästä kullanhuuhtomaille Altai-vuoristossa, sillä siellä työskenteli melkoinen joukko luterilaisia, joilla ei ollut mitään sielunhoitoa. Sitä paitsi oli minulla tiedossa että löytyi muutamia suomalaisia sekä Kuznjetskissä että Barnaulissa, jossa jälkimäisessä kaupungissa myöskin Appelgren mielellään halusi käydä siellä olevan museon vuoksi. Matti lähetettiin Minusinskiin viemään sieltä Appelgrenin tarantassia ja meidän kalujamme Tomskiin, jossa me yhtyisimme häneen.

II.

Lähetettyämme pois minun tulkkini, sain minä ruveta hänen vaikeaan toimeensa ja vaikka olinkin kovin tottumaton tähän tehtävään, tulimme juttuun kuitenkin. Arbatista oli meillä päivän matkan Tastipiin, joka on viimeinen kylä Minusinskin puolella Altain vuoristoa. Sieltä oli vielä 400 virstan matka Kuznjetskiin. Tastipissa tahdoimme ottaa hevoset aina Daniloffin kullanhuuhtomoon Altailla. Erään maakauppiaan välityksellä saimmekin tarpeellisen luvun hevosiä. Kaikkialla tapasimme ystävällisiä ja avuliaita ihmisiä. Niinpä oli esim. sama kauppias, joka ei ainoastaan ollut liikkeessä puoli päivää

hankkimassa meille hevosia vaan myös kutsui meidät kaksi eri kertaa luokseen vieraisiin, vierasvarainen mies. Yön ennen lähtöämme saimme maata oikein tehdyissä vuoteissa, joka muuten ei koskaan ole minulle tapahtunut matkoillani. Hyvä jos itsellä on jotakin allensa heitettävää lattialle, sillä talon puolesta ei anneta mitään.

Me otimme asunnon erään rikkaan lesken luona, jolla oli useampia huoneita maalattuine lattioineen ja verhoittuine seinineen. Koristusten joukossa huomattiin suuri joukko kallisarvoisia pyhäinkuvia. Emännän sisar oli tehnyt pyhissä vaelluksen Kijeviin. Varhain aamulla kävivät nämä hurskaat sisarukset rukoilemassa pyhimpien kuvain edessä. Minun kysymykseeni kuinka tyytyväinen hän oli pyhissä vaellukseensa Kijeviin, sanoi hän: "kyllä olisi hyvin hauskaa tehdä sellainen matka uudestaan, kun vaan olisi kelpo tavalla rahaa".

Venäläiset ovat aina, sekä yöllä että päivällä, valmiita juttelemaan. Heidän suurin huvituksensa on kokoontua yhteen, joko kapakkaan tai johonkin muuhun rakkaasen paikkaan, jossa heidän puhetulvansa saa esteettömästi virrata. Usein on tapahtunut että naapurit ovat varronneet tilaisuutta kun minä olen juonut teetä jossain talossa ja tulleet sinne saadakseen haastella minun kanssani. Sellaisissa tilaisuuksissa sanovat he usein hyvästijättäessä: "paljo kiitoksia kun olette olleet niin hyvä ja jutelleet meidän kanssa." Ennen lähtöämme tuli nytkin muutamia meidän luoksemme mainitussa tarkoituksessa. Heidän joukossaan teki varsinkin eräs pikkukauppias itsensä huomatuksi puhelijaisuudestaan ja vaikka meidän oli vaikeata keskustella venäjäksi niin meni se kuitenkin mukiin kun he itse johtivat puhetta. Kun tuli puhe muinaistutkimuksesta, alkoi tämä kauppias laajalti selittää mitä hän oli lukenut jättiläisistä ja muista ihmeellisistä olennoista. Sellaisten jäännöksiä ja luita oli hänen vakuutuksensa mukaan löydetty Muurmanin metsissä, jos oikein käsitin häntä. Toisen uskottavamman tarinan kertoi hän myös meille. Jotenkin näin kuului hänen kertomuksensa: "Muutamia vuosia sitten syntyi kauhea liike täällä läheistöllä tataarien keskuudessa. He olivat nimittäin löytäneet, kuten uskoivat, pyhän kuvan jossain metsässä. Löydetyn kuvan luo alettiin nyt joukottain tekemään pyhiinvaelluksia. Viimein menin minäkin sinne ja mitäs näen! Metallista valetun naisen kuvan. Minä ymmärsin heti ettei tämä ollut mikään pyhimyksenkuva ja sanoin että yhtä pyhä olisi minun vaimoni tai minkä muun naisen kuva hyvänsä. Luultavasti on ollut, sanoin minä, joku kuningas tai ylhäinen mies, joka on teettänyt itselleen vaimonsa tai tyttärensä kuvan, pitääkseen muistona rakastetusta jos tämä kuolisi. Kuva on vihdoin joutunut maahan sekä on nyt sattumalta päässyt päivän valoon. Niin on se asia." Kun hän niin puhui täydestä vakaumuksestaan, tulivat tataarilaisparat hyvin alakuloisiksi ja noloiksi, kun kaikki heidän ilonsa siitä että Jumala oli heitä muistanut ihmeellisellä pyhimyksen kuvalla, siten riistettiin heiltä pois. Asia päättyi siten että kuva ostettiin Minusinskin museoon, jossa se vielä on nähtävänä.

Hyvä halu olisi minulla kyllä ollut sanoa "kuva kuin kuva", mutta pidin hyödyllisempänä kiiruhtaa lähtöä ja menin sen vuoksi toimittamaan matkalla tarvittavia aineita. Puudan rukiisia korppuja varustimme mukaamme sekä yhtä ja toista ruokatarvara. Meidän oppaamme otti toimekseen varustaa meidät tuoreella lihalla matkaksi, jossa tarkoituksessa hän teurasti lampaan. Paitsi meitä ja meidän kolmea hevosta kuului matkueesen opas ja eräs työmies rautatehtaasta sekä kuormahevonen, joka kantoi neljä puutaa rautakaluja kullanhuuhtomoita varten. Kaikkiaan oli siten kuusi hevosta. Kun meidän tiemme kulki enimmäkseen pienien vuorenvirtojen rantoja, ei maan ylenemistä huomattu juuri muusta kuin veden nopeudesta virroissa, jotka koko kulussaan muodostivat lakkaamattoman kosken.

Näiden poikki täytyi silloin tällöin kahlata, sillä milloin kohtasimme toisella puolen vuoren, joka sulki meiltä tien, milloin taas toisella puolella. Jo ensimmäisenä päivänä saavutimme korkeuden, missä kaikki viljankasvattaminen lakkasi, sillä yöhallojen kerrottiin turmelleen kaiken viljan mitä oli koetettu kylvää täällä. Päivä päivältä tuli metsä yhä vaikeammaksi päästä läpitse. Minun pelkoni kuinka osaisimme perille, kun kaikki olimme ensikertalaisia, hälveni pian sillä oli paljo vaikeampaa päästä pois tieltä kuin pysyä sillä. Joka ei ole nähnyt aarniometsää ei voi aavistaa kuinka runko rungon vieressä siellä seisoo ihan toisessaan kiinni ja kuinka mahtavan suuria ne ovat. Me näimme puita, jotka olivat pari kyynärää läpimitaten, mutta löytää sellaisiakin, jotka ovat kolme kyynärää läpimitaten, jos oikein rupeaa etsimään. Sellaisia jättiläispuita oli usein kaatunut polkumme poikki ja ainoastaan hakkaamalla, polttamalla tai sahaamalla oli niiden läpitse saatu tehdyksi tietä.

Tavallisimmat puulajit Altailla olivat lehtikuusi, kuusi, mänty ja seetripuu. Ensimmäisenä päivänä oli meillä ainoastaan lehtikuusimetsiä kuljettavana läpi, mutta toisena päivänä kulki tiemme suurien seetrimetsäin kautta, ja ylimpänä koristivat kuuset kukkuloita. Vahinko vaan että meidän matkamme tuli tapahtumaan niin myöhään syksyllä, sillä nyt emme saaneet nähdä ylistettyä Altain kasvistoa täydessä ihanuudessa.

Suomessa tavattavista puutarhakasveista näimme Altailla spireapensaan, Siperian hernepuun, humalan ja myrskyhatun. Paljo meille tuntemattomia sekä pensaskasveja että yrttejä näimme sekä vuoriseudussa että arolla. Yöt vietimme tällä noin 3-400 virstan pituisella matkalla joko jossakin muiden matkustajain tekemässä kodassa eli balaganissa, kuten niitä venäjäksi kutsutaan, tai myös selvetuissa huoneissa, joita kullanhuhdonta-yhtiöt ovat rakennuttaneet väestölleen lepopaikoiksi matkoilla

huuhtomoihin ja niistä takaisin. Edellisissä on hyvin vähän suojaa sadetta ja tuulta vastaan. Kuitenkin ovat ne autoissa metsissä kyllä tervetulleita yösijoja. Appelgren piirusti yhden sellaisen kodan, jonka kuvan lukijat sittemmin ovat Kyläkirjaston Kuvalehdessä nähneet. Yöksi päästettiin hevoset irti etsimään itselleen ruokaa. Mutta kauvas eivät meidän uskolliset kantajamme meistä erinneet, sillä niillä oli vaistomainen pelko tuosta äärettömästä metsästä. Sillä aikaa kun miehet riisuivat meidän hevosiamme, kokoilimme me toiset polttopuuta ynnä kuusen havuja joilla saimme istua. Kun tuli oli syttynyt, asetettiin teekattila kiehumaan ja me aloimme uskollisesti järsimään ruiskorppujamme.

Ettei ruokahalua puuttunut, kävi ilmi silminnähtävästi eväspussista, joka arveluttavassa määrässä hoikkeni päivä päivältä. Opas, joka oli varustanut meitä tuoreella lampaanlihalla, leikkasi siitä pitkiä viipaleita, joita hän sitte pisteli vartaalle. Sen toisen pään löi hän maahan niin että toinen pää tuli nuotiotulen likelle. Siten paistettiin liha hiljalleen tulen ääressä. Kun se sitten syötiin suolan kanssa, oli se hyvin maukasta. Joka tahtoo koettaa voi tehdä sen, sillä konsti ei ole suuri.

Karhuja kuuluu löytyvän paljo Altain vuoristossa, mutta me emme sattuneet näkemään yhtään. Usein kuulimme vihellyksiä metsässä ja jo arvelimme, Appelgren ja minä, olisiko se ehkä kontio joka antoi tietoa itsestään, mutta meidän oppaamme ilmoitti meille että se ei ollut mikään vaarallisempi otus kuin säysy metsäkauris, joka viheltelee metsässä. Joka tapauksessa on viisasta ja varovaista olla varustettuna ampuma-aseella, sillä ei koskaan tiedä milloin sitä voi tarvita.

Tällä tiellä tapaa harvoin ihmisolentoja ja nämä lienevät kyllä usein vaarallisempia kohdata kuin metsän villipedot. Vastenmielistä tunnetta tunsimme molemmat kohdatessamme joukon kullanhuuhdontatyöstä tulevia miehiä.

On kuultu niin paljo näiden kullanhuuhtojain kauheista töistä, että niitä hiukkasen pelkää. Sillä kaikki seikkailijat länsi-Siperiasta haluavat ja pyrkivät kullanhuuhtomoille, mistä moni heistä on sitten palannut suurien rahasummien kanssa, jotka usein ovat kootut kaikkea muuta kuin kunniallisella tavalla. Minkälaisia vaivoja nämä työntekijät saavat kärsiä, huomasimme hyvin sekä huuhtomoista palaavien ulkonäöstä että myös siitä mitä itse työpaikoilla kuulimme. Vaeltaa useita satoja virstoja aarniometsää sateessa ja loassa polviin saakka, kerta kerralta kahlata ryöppävien virtojen poikki jääkylmässä vedessä, läpimärkinä istua nuotiolla ison valkean ääressä — kaikkeen tähän täytyy kullanhuuhtojan alistua. Sitä paitsi täytyy hänen aina olla varoillaan, sillä kun uni painaa hänen silmiään, voi ryöstönhaluinen toveri lyödä hänen kuoliijaaksi. Itse huuhtomoilla taas etsitään kultaa sellaisella innolla ettei siellä ole mitään lepoa, mitään rauhaa. Ei edes lepopäivää pidetä pyhänä. Mitään välittämättä työskennellään pyhänä ja arkena samalla tavalla. Annetaan ruumisparan kestää kaikki, kunhan vaan saadaan kultaa!

Toisen kerran tapasimme odottamatta kaksi alkuasukasta näissä metsissä. Mitä kansanheimoa ne oikeastaan ovat, en tiedä. Siitä vaan ei ole mitään epäilystä etteivät ne kuulu mongoolilaiseen rotuun. Mutta muuten eivät ne ole länsi-Siperian kirgiisien eikä tataarien näköisiä. Mainitut kaksi miestä edustivat suurinta raakuutta ja villiyyttä mitä ihmisten keskuudessa näkee. Nämä aarniometsän asukkaat elävät metsästyksestä ja kalastuksesta sekä tunnustavat kreikan-uskoa, josta merkiksi he pitävät ristiä kaulassa. Kuitenkin sanottiin heidän palvelevan omia jumaliaan, joka on luultavaakin, sillä mitään tietoa kristin-opista ei heillä ole. Tämä arvostelu on muuten annettava suurimmasta osasta venäläistä rahvasta Siperiassa. Sillä vaikka se on ulkonäöltään siistiä ja käyttäytyy hyvin sievästi ja vapaasti, niin on se valitettavassa henkisessä pimeydessä. Kansalla ei ole valistunutta omaatuntoa. Samoin kuin on Suomen kansan onni ja takaus sen tulevaisuudesta että sen omatunto on valistunut ja sen oikeudentunto kehittynyt, niin on sen puute juurena ja syynä kaikkeen pahaan Siperiassa.

Että kreikkalaisella kirkolla kuitenkin on huolta näistä puolivilveistä ihmisistä Altai-vuoristossa, voi päätätä siitä että on lähetysaarnaajia lähetetty heidän luokseen ja kasvatettu monia heistä itsistä papeiksi. Eräässä kylässä lähellä Kuznjetskia, jossa sekä venäläisiä että tataareja asuu, oli pappi tataari. Venäläinen, joka tätä meille kertoi, lisäsi ettei koskaan ole heillä ollut niin kelvollista pappia kuin nykyinen.

Vaikka kristin-uskoa kaikkialla siellä tunnustetaan valtio-uskonnoksi, niin kuuluu noita-usko paikoittain olevan vielä täydessä kukoistuksessa. Syytä olisi kuitenkin tutkia tätä alkuperäistä, koko maapallolla niin levinnyttä uskonnonmuotoa, sillä minun vakuutukseni mukaan on siinä enemmän ilmestykseen osoittavaa kuin luullaan. Pian on kuitenkin se aika tuleva, jolloin ei mitään paikkaa löydy Aasiassa, missä voi oppia tuntemaan tätä pakanallista uskoa. Sillä ylä-Aasiasta on bramanismi tunkenut sen pois ja pohjoisesta sekä lännestä on kristin-usko astunut näille maille, niin että jäännöistä shamanismista nykyään löytyy ainoastaan Venäjän ja Kiinan välisellä rajamaalla. Mutta olkoon nyt kylläksi tästä asiasta.

Me ostimme muutamia jäneksiä ja pyitä näiltä metsäläisiltä, jotka niistä saivat leipää ja vähä teetä. Hyvin lannistuneen näköisiä näyttivät miehet olevan ja seisovat koko ajan, minkä heidän luonaan olimme, paljain päin. Heiltä kuulimme myös että voimme ehtiä yöksi erääseen hirsimajaan. Siis

kiiruhdimme jo väsyneitä hevosiamme ja kahlasimme joen poikki kerta kerralta. Päivä kului loppuun ja vaikka kuinka tirkistimme, ei missään näkynyt ihmisasunnon merkkiäkään. Jo olimme menettäneet kaiken toivon halutun lepopaikan saavuttamisesta ja aijoimme jo laskeutua alas sateen ja lumisohjon liottamaan maahan, kun eräs matkatovereista huomasi tulen välkkyvän metsästä. Minkälaisen ilon ja toivon tunteen pimeänä yönä aarniometsässä valkean loiste voi herättää matkamiehessä, tajusimme täydellisesti. Ainoastaan kerran vielä joen yli ja silloin olimme hirsimajan luona. Kuivia ja lämpöisiä huoneita oli meillä nyt tarjona. Juotuamme teemme, jota vartian vanha vaimo toimitti meille, menimme etsimään hyvin kaivattua lepoa. Paitsi meitä oli myöskin kaksi paimenta ottanut yösijansa samaan majaan. Näistä näytti toinen olevan huonolla tuulella, sillä hän ei voinut kärsiä että meidän seuralaisemme, jotka siitä ilosta että olivat päässeet tähän ihmisasuntoon, ahkerasti suutelivat viinapulloa sekä keskustelivat jotenkin vilkkaasti ja äänekkäästi tarjoamatta hänelle siemaustakaan. Tyytymättömyytensä ilmaisi hän epäselvällä murisemisella, joka hyvin kyllä muistutti kontion tapaa. Tätä hänen ilon ja hauskan mielen häiritsemistään ei olisi suomalainen luullakseni kärsinyt, vaan olisi pian ollut riitaa ja tappelua odotettavana. Mutta venäläiset eivät ole sellaisia. Viimein vihdoin, kun paimenen nuriseminen tuli yhä kovemmaksi, kääntyi yksi meidän seuralaisistamme aivan ystävällisesti hänen puoleensa ja kysyi: "mistä olet niin pahoillasi, taattoseni?" Tämän sanoi hän sellaisilla eljeillä ja äänellä kuin olisi hän ollut valmis syleilemään ja halaamaan puhuteltua, joka olisikin ollut vähän enemmän päihtyneen venäläisen tapaista.

III.

Tie yömajasta Daniloffin kullanhuuhtomoon kulki korkeita vuorenharjuja, jotka jo kauvan olivat olleet lumen peitossa. Oli luvattu meille suurenmoinen näköala eräältä kukkulalta, jonka ylitse meidän oli kuljettava. Mutta paksu sumu peitti koko kukkulan niin että me olimme kuin pilvessä siellä ylhäällä emmekä sen vuoksi nähneet mitään. Kova pakkanen vallitsi jo korkeimmissa piireissä vaikka oli suojainen syksyilma alhaalla laaksoissa. Meidän läheisyydessämme olikin useita vuoria, joilla lumi pysyi koko kesän.

Ylimalkaan kulki koko meidän matkamme hyvin helpokulkuisten solain eikä erin vaikeasti päästävien vuorien poikki. Ainoastaan juuri ennen kuin tulimme Daniloffin "priskan'ille", täytyi meidän kulkea alas jyrkännettä, joka oli niin kohtisuoraa että oli vaikeata pysyä satulassa. Tämä harju oli puolitoista virstaa (4,500 jalkaa) korkeammalla Feodoroffka-jokea, joka juoksee laakson pohjaa. Kun meidän tiemme kulki kuten sanottu enimmäkseen jotain jokilaaksoa ja korkeain metsäin läpi, niin oli näköalakin huono. Mutta että Altai-vuoristossa on kauniita näköaloja, on koko maailmassa tunnettua. Eräältä luonnontutkijalta Minusinskissa, Klemensiltä, kuulimme että seutu Abakanjoen lähteiden luona on erittäin suurenmoista. Hän ei sanonut nähneensä mitään sen vertaista, vaikka hän oli matkustellut Sveitsin ja muunkin Euroopan pitkin ja poikki. Feodoroffka-joen vedestä, joka näytti savivelliltä, ymmärsimme että täällä huuhdotaan kultaa. Pian näimmekin omituisia rakennuksia, jotka olivat keisarillisella lipulla koristetut. Rakennukset olivat kullanhuuhtontalaitoksia. Ensimmäinen luteerilainen, jonka siellä kohtasimme, oli pakkotyöhön tuomittu sveitsiläinen, joka nuoruudessaan oli antanut houkutella itsensä ottamaan osaa Puolan kapinaan. Lääketieteen ylioppilaana tunsu hän hiukan haavanlääkintäoppia ja pääsi viimein välskäriksi tähän kullanhuuhtomoon. Nyt koetti hän omana miehenään huuhtoa kultaa. Koko hänen käytöksestään voi huomata että hän piti elämänsä harhaan menneenä. Hän oli mennyt täällä naimisiin venakon kanssa, mutta kyynelet, jotka loistivat hänen silmissään hänen nuoruudenajastaan puhuessa, osoittivat että hän ei ollut löytänyt sitä onnea, jota hän oli odottanut itselleen elämässä. Tulla sellaisiin väleihin vähemmin sivistyneiden ihmisten kanssa ja olla ilman toivoa jonkunlaisen kasvatuksen antamisesta lapsilleen sekä vielä sen lisäksi olla erotettuna läheisimmistään semmoisella juovalla kuin uskonto, siinä kylliksi asioita, jotka voivat tehdä ihmisen elämän synkäksi. Katseltuamme sveitsiläisemme kanssa yhdessä muutamia pienempiä huuhtomoja, läksimme sieltä ainoastaan muutaman virstan päässä olevalle Daniloffin huuhtomolle. Koko tämän jokialueen oli Krasnojarskissa asuva hra Daniloff vuokrannut joltain ruhtinaalliselta henkilöltä Pietarissa. Hän antoi luvan kelle hyvänsä huuhtoa kultaa täällä, kuitenkin sillä ehdolla että kaikki kultaa oli jätettävä hänelle 3 ruplasta solotnikalta. Daniloffin täytyi maksaa kyllä runsas vuokra sekä sitä paitsi pari tuhatta ruplaa joka puudasta kultaa, mikä hänen alueellaan huuhdottiin. Ennenkuin päästään kultapitoiseen maakerrokseen, täytyy luoda pois usein aina kolmen kynnärän paksuinen maa. Se maakerros, jossa kultaa löytyi, oli hyvin sen punertavan peltomullan näköistä, mitä usein on Suomessa kivisellä maalla. Harvoin voi näissä huuhtomoissa löytää mullassa kullanalasta. Pari vuotta sitten kuuluu kuitenkin tapahtuneen kerran, että oli löydetty muutamia nauvoja painava kultamöhkäle.

Tullessamme Daniloffin kultahuuhtomoon, seisoi muutamia miehiä erään työväenasunnon ulkopuolella. Olettaen että joku suomalainen voisi olla heidän joukossaan, sanoin suomeksi: "Onko tässä ketään suomalaista?" — "On kyllä", vastasi pari ääntä; ja yksi riensi ennen meitä konttooriin ilmoittamaan että suomalainen pastori oli tullut. Hän tunsu minut nimittäin edellisestä vuodesta, kun hän oli Verhne-Suetukissa minun siellä ollessani. Me seurasimme perässä konttooriin ja esittelimme itsemme siellä isännälle itselleen, joka sattumalta oleskeli huuhtomolla, sekä hänen pojalleen, täydelle

herrasmiehelle, joka talvisin tavallisesti asuu Pietarissa. Tilapäisinä vieraina oli siellä Altain piirin ispravnikka, 20 leiv. painava jättiläinen, sekä eräs herra Horst, Pietarissa sijaitsevan etelä-altailaisen kullanhuuhtontayhtiön neljän huuhtomon isännöitsijä. Herra Horst oli luteerilainen, kotoisin Narvasta, sekä erittäin kelpo mies. Hänestä tuli meille täällä Altailla oikein suojeluspatruuna.

Kuinka ihmiset kuulumalla samaan uskokuntaan tuntevat itsensä toisiin vedetyiksi, sitä lienee jokainen huomannut, joka on matkustellut maailmassa. Ilahuttavana huomiona voin mainita, etten Siperiassa tavannut meidän luteerilaistemme keskuudessa sellaista välinpitämättömyyttä ja vihamielisyyttä kristillisyyttä vastaan kuin mitä Suomessa usein tapaa niiden joukossa, jotka mielellään haluaisivat itseään kutsuttavan "sivistyneiksi".

Horst päätti jäädä Daniloffin luokse kunnes me olimme valmiit lähtemään sieltä. Meidän piti nimittäin sitten seurata häntä hänen piiriinsä, jossa hän, käyttäkseni ispravnikan sanoja, asui kuin prinssi. Horstilla oli muutamia luteerilaisia työssä ja hän tahtoi itse käydä Herran ehtoollisella kotonaan.

Kuten sanottu, Horst piti isällistä huolta meistä. Meidän kummaksemme komensi hän sekä isäntää että palkollisia. Kun hän huomasi että me olimme märkiä ja likaisia jaloista, sai vanha ukko Daniloff käskyn tuoda meille kuivia jalkineita. Tämän käskyn toimittikin miljonääri vastustelematta. Minä sain nyt kunnian astella hänen kengissään, mutta tunsin itseni koko illan erittäin epävakaiseksi jalkojeni päällä pysymään. Illalla huomasin minä että syynä tähän olivat olleet seetripähkinät, joita minä kaadoin noin puoli korttelia kummastakin saappaasta.

Toisen päivän iltana kutsutin minä kokoon ne luteerilaiset, mitä täällä löytyi. Kahdentoista hengen suuruinen seurakunta saapui paikalle; niistä kaikki muut paitsi kaksi ymmärsivät suomea. Aivan yksinkertaisesti todistin minä heille Jesuksesta, syntisten Vapahtajasta, sekä kehoitin heitä viljelemään Jumalan sanaa. Mielipahakseni ja kummakseni kuulin nyt ettei heillä ollenkaan mitään kirjoja ollut. "Mitä tekisimme niillä", sanoivat he; "eihän meillä ole koskaan aikaa ajatella sitä, kun meillä on vaan kaksi vapaata päivää koko kesässä." Arveltiin että noin viisikymmentä luteerilaista työskenteli läheisillä huuhtomoilla. Mitä heidän aineellisiin oloihinsa tulee, niin ei siitä ole mitään sanottavaa. Terveellistä ja voimakasta ruokaa annetaan heille sekä hyvä palkka, mutta onpahan myöskin työ raskasta ja vaivaloista. Varsinkin näytti se tyllyltä, että työmiehiltä riistetään se sunnuntainlepo, jonka Jumala itse on määrännyt ja joka on niin tarpeellinen ruumiille kuuden päivän raskaan työn jälkeen.

Käyttäisivätkö luteerilaisemme joutohetkensä Jumalan sanan tutkistelemiseen, jos heillä olisikin joutohetkiä, ei ole kuitenkaan varmaa. Sillä jos heillä olisi halua sanan käyttämiseen, niin kyllä olisi aina esim. iltasilla joku vapaa hetki siihen, sillä päivänurakkansa saavat he välistä hyvin aikaisin tehdyiksi.

Mutta luonnollinen hitaus ja välinpitämättömyys ottavat pian kokonaan voiton, niin että nämä ihmisraukat lopulta eivät juuri huoli muusta kuin kullan saamisesta. Miten jonkinlaista hengellistä hoitoa voitaisiin saada näille ihmisille, on vaikeata sanoa. Että täällä kuitenkin olisi kyllä kiitollinen ala kolportöörille tai lähetyssaarnaajalle, arvelen minä. Mutta valitettavasti ihan varmaa on että tämä on vaan paljasta toivomusta niin kauvan kuin on useamman sadan hengen suuruisia kyliä, jotka ovat kaikkea muuta hengellistä hoitoa vailla kuin mitä he saavat siitä että pappi käy heidän luonaan kerran vuodessa. Vähä oli se apu, mitä minä voin toimittaa näille uskonveljilleni, varsinkin kun voin kuljettaa mukani vaan kovin vähän kirjoja. Kuitenkin oli matkasta se hyöty että minä opin tuntemaan tämän sopen laajasta seurakunnastani. Mutta Herra Jumala, joka voi tehdä yhden ainoan sanan, oikeaan aikaan lausuttuna, hedelmää kantavaksi monelle sielulle, voi myös kyllä kasvattaa hedelmän, ihanamman kuin me voimme uskoa, siitä siemenestä minkä me heikkoudessa kylvämme.

Mutta ettei minun kertomukseni pituudellaan tulisi liian väsyttäväksi lukijalle, täytyy minun lyhentää kuvaustani oleskelusta Altai-vuoristossa. Hra Horstin toimesta saimme hevosia, jotka kantoivat meidät ja meidän matkakalumme Tom-virrälle. Tällä matkalla kulimme erään luolan ohitse, jonka sisäänkäytävän me näimme, mutta aika ei sallinut astua sinne sisään. Pitkin Tom-jokea laskimme nyt alas Kuznjetskiin. Meidän aluksenamme oli koverrettu haavan runko, noin kaksi kyynärää leveä sekä kymmenen à kaksitoista kyynärää pitkä. Oijennellen vilteillä ja karhunaljoilla, joita minä lahjaksi sain kauniin kappaleen Horstilta, matkustimme nyt mukavasti sekä ihailimme toista suurenmoista näköalaa toisen jälkeen. Mitä ihanin syysilma vallitsi. Kulku alas virtaa käy nopeasti ja tarvitsematta airoja käyttää; mutta niillä jotka kulkivat vastavirtaan näytti kyllä olevan vaivaloinen työ. Parissa paikassa ostimme Kuznjetskin tataareilta kalaa. Harjuksia, taimenia ja useita muita herkullisia kalalajeja saadaan Tomista, ja me ostimme kaloja halvalla hinnalla sekä keitättimme niitä venemiehellämme. Hra Horst oli myöskin varustanut meidät hyvällä eväspussilla, niin että me emme kärsineet mitään puutetta, vaikka Appelgrenin koetukset vahvistaa ruokavarojamme ampumalla revolverilla vesilintuja eivät onnistuneet.

Kuznjetskissa viivyimme kolme päivää, jonka ajan asuimme hra Horstin talossa; toimme hänen rouvalleen häneltä myös kirjeen. Minun lukkarini Matti Saaren poika palveli täällä pataljoonassa asevelvollisuuttaan. Minun pyynnöstäni komennettiin hänet palvelemaan meitä niin kauvan kuin

olimme Kuznjetskissa. Aivan odottamatta tapasimme tässä kaukaisessa kaupungissa erään suomalaisen, neiti Molanderin Pietarsaaresta. Hän oli elänyt viisikolmatta vuotta Siperiassa ja oli nyt kättilönä Kuznjetskissa. Koko tänä aikana ei hän ollut tavannut luteerilaista pappia, sekä oli unohtanut pois äidinkiensä melkein kokonaan. "Nog går det harascho, kack ja' adin talar" (kyllä se hyvin menee kun minä yksinäni puhun), vakuutti hän, mutta niin odottamatta puhua ruotsia muiden ihmisten kanssa oli hänelle ihan mahdotonta. Ulkokuuistista osasi hän kuitenkin lukea kappaleita katkismuksesta sekä tahtoi välttämättä näyttää minulle ettei hän ollut unohtanut sisälukua. Useampia eri kertoja pyysi hän minun pitämään hänelle rippisaarnaa ruotsiksi. Palveltuaan kerran aikansa loppuun ja saatuaan eläkkeen, aikoi hän palata kotimaahan.

Eräällä kukkulalla Kuznjetskin kaupungin lähellä un vanha tataarilainen linnoitus, jonka Appलगren piirusti. Venäläiset valloittivat sen kuudennentoista vuosisadan alussa ja ovat sittemmin laajentaneet varustuksia. Pari vuotta sitte oli tuli hävittänyt suuremman osan kaupunkia, joka ei suuresti eronnut tavallisesta venäläisestä kylästä.

Oleskellessamme Kuznjetskissa sai kaupunki vieraakseen arkhierein Biskistä, joka piti messua useimmissa kaupungin kirkoissa. Että hän myöskin piti jonkunlaista saarnaa, päätän siitä että eräs nainen kysyi toiselta, joka oli ollut kirkossa: "haukkuiko hän nyt taas kuin tavallisesti?"

Kun me läksimme liikkeelle asunnostamme, jätti emäntämme meille hyvinvarustetun eväspussin. Siperialainen vieraanvaraisuustapa, jota ei saa laimiin-lyödä, on varustaa vierailleen vielä evästä.

Matka Kuznjetskista Barnauliin on 280 virstaa pitkä ja kulkee tie enimmäkseen hedelmällisiä ja viljavia tasankomaita. Barnaul on varsin hyvin rakennettu kaupunki; sinne tuodaan runsaasti kaikellaisia ruokatavaroita, jotka täällä ovat miltei halvempia kuin Omskissa. Suuri joukko virkamiehiä, enimmäkseen insinöörejä, asuu täällä. Barnaul on Altain vuorikaivosten pääpaikka. Tänne tuodaan kaikki kulta, mikä huuhdotaan länsi-Siperiassa, sekä sulatetaan täällä. Se kulta, mikä Barnaulissa sulatetaan, kuuluu nousevan noin 400 puutaan vuosittain. Sitä paitsi sulatetaan täällä hopeaa, mutta kuinka suuressa määrässä, siitä en saanut selkoa. Me kävimme katsomassa kaikkia näitä kruunun tehtaita. Hauskaa oli nähdä kuinka monen uunin ja kattilan läpi hopeanpitoisen kiven tuli kulkea, ennen kuin hopea erkani. Barnaulissa on luteerilainen kirkko ja pastorin asunto. Tomsk ja Barnaul kuuluvat samaan seurakuntaan. Ennen on pappi asunut Barnaulissa, mutta kun nyt seurakunta viime syksynä sai papin, oltuaan monta vuotta vailla, veloitettiin pappi asumaan Tomskissa. Suomalaisen ripin ja ehtoollisen pidin minä Barnaulissa. Seurakuntana oli ainoastaan neljä henkeä, kaikki vapaita ihmisiä, sillä karkoitettuja ei ollenkaan saa olla Barnaulissa. Lounaaseen Barnaulista perustavat tätä nykyä suomalaista siirtolaa Pietarin suomalaiset ja löytyisi siellä kyllä maata, sanottiin, useammillekin siirtolaisille. Maa on keisarin persoonallista omaisuutta ja olen kuullut että sinne mielellään otetaan luteerilaisia vastaan.

Erityistä ystävällisyyttä ja vieraanvaraisuutta saimme nauttia luteerilaisen kirkon-isännän tohtori Sassin talossa, jossa me vietimme kaikki joutohetkemme. Appलगren muuten työskenteli kaupungin museossa, piirustaen muutamia muinaiskaluja.

Pari vuorokautta matkustettuamme lentävää vauhtia tulimme Tomskiin ja löysimme siellä terveenä lukkarimme Matin, joka muutamien vastusten perästä oli päässyt Tomskiin, viikkoa ennen meitä, ja asui nyt meidän maanmiehemme Plathanin luona, joka, ohimennen sanottuna, on paras kaikista meidän karkoitetuistamme. Täällä saimme nyt myös kuulla, että professori Aspelin onnellisesti oli sinne saapunut sekä lähtenyt höyrylaivalla Tjumeniin. Ja niin voin minä nyt katsoa kuvauksen tästä meidän matkastamme päättyneeksi.

XIV.

Matkalta 1888. — Venäläisten luona.

I.

Kun matkat länsi-Siperian tasangolla ovat yksitoikkoisemmat kuin ehkä missään muualla, niin ei ole hauskaa kertoa niistä eikä myöskään kovin huvittavaa niistä lukea.

Näistä matkoista mainittakoon sen vuoksi ylimalkaan ainoastaan seuraavaa: Niin paljo turkkia yllä kuin mahdollista, istun katettuun rekeen ja matkustan sitten yötä, päivää siksi että olen saavuttanut

määräpaikkani. Tavallisissa oloissa voin matkustaa 250 virstaa vuorokaudessa; mutta harvat ovat ne jotka ajan pitkään voivat kestää sitä. Minä olen siitä onnellinen että voin nukkua ajopeleissäni, olkoot tiet sitten minkälaisia hyvänsä. Reestä tai tarantassista kömmin ulos pari kolme kertaa vuorokaudessa vahvistamaan itseäni parilla lasilla teetä. Jos on jotain eväspussissa, joka ei ole kivikovaksi jäänyt, niin voi pitää itseään onnellisena, sillä muussa tapauksissa saa tyytyä vaan leipään ja teehen. Välistä tapahtuu että postitalon emäntä on erittäin toimelijas laittamaan matkustajalle soppaa, piirakkaa tai jotain sellaista. Silloin voi olla varma siitä että hän tekee tämän saadakseen jotain voittoa siitä, eikä huolenpidosta matkustajan hyväksi, niinkuin on näyttävinään.

Minun matkatoverini Verhne-Suetukiin lokakuussa, hra Jarttu, joka sitten jatkoi matkaa Irkutskiin Brittiläisen pipliseuran asioissa, ja minä saimme eräässä kestiekievarissa huomata tätä. Emäntä katsoi mitä me ladoimme esille ruoka-arkustamme mutta arveli ettei siinä vielä ollut kylläksi, ja kysyi eikö hän saisi tuoda meille lautasellista soppaa. Me kiitimme ja maistoimme hiukan siitä. Mutta kun rupesimme suorittamaan hänelle sopasta ja teetä varten tuodusta vedestä 25 kop., niin hämmästyti hän aivan ja sanoi että se oli "malo" (vähä), eikä ollut tyytyväinen vähempään kuin 40 kopeekkaan, jota voi pitää hyvänä hintana paikkakunnalla, missä liha maksaa 1-1/2 kop. naula. Kun olen kulkenut samoja teitä useampia kertoja, niin olen oppinut tuntemaan ihmisiä kylissä siellä ja täällä, jotka ottavat ystävällisesti vastaan matkustajia eivätkä koeta kiskoa liika suurta voittoa heistä. Jos muuten sopii, pysähdyn aina sellaisiin paikkoihin. Sellaisia tuttavuuksia ei voi tehdä postitaloissa, jossa välistä katsotaan karsain silmin jos matkustaja jää yöksi, vaan talonpoikien luona, jotka mielellään ottavat vastaan matkustajia ja kyyditsevät, samasta maksusta kuin kestiekievaritkin. Kun kerran tulee vapaalle postitielle, kuljetetaan matkustajaa ystävä ystävältä, kylä kylältä, tulematta ollenkaan tekemisiin kruununpostin kanssa. Kun kerran tulee tutuksi venäläisessä perheessä, niin pidetään silloin jo melkein kuin sukulaisena.

Kuinka sellaisia tuttavuuksia tehdään, tahdon lukijan luvalla seuraavilla riveillä kuvata.

Matkalla Minusinskiin tulimme me juoneiksi teetä eräänä aamuhetkenä eräässä talonpoikaisperheessä Kargatski nimisessä kylässä. Talonväki oli erittäin ystävällistä. Sen vuoksi päätin minä palausmatkalla ottaa yösijan heidän luonaan. Oli 40 asteen pakkas ja kova tuuli samalla. Minä pyysin siis kyytimiehen ajamaan Savel Batjenkoffin luo ja minut otettiin ystävällisesti vastaan. Rautakamiini kuumennettiin ja se hohti kovaa kuumuutta itsestään. Lämpö nousi kyllä 25 asteeseen, ja vaikka minä vakuutin että oli kylläksi lämmin, niin pisteli hyväntahtoinen talonisäntä yhä lisää puita kamiiniin, vakuuttaen että se joka on ollut ulkona tällaisessa pakkasessa, tarvitsi kyllä saada lämmitellä. Minun kapineeni kannettiin talon komeimpaan huoneeseen, joka muuten oli tyttären makuuhuone. Kuitenkin kävi kaikki vielä kankeasti ja juhlallisesti.

Kun olin pessyt matkatomun itsestäni, astuu talon-isäntä tyttärensä kanssa sisään ja sanoo. "Kun te, jalosukuinen herra, tervehditte minua kättelemällä rappusissa, niin häpesin minä kelpo tavalla etten voinut tervehtää teitä nimellänne, sen vuoksi pyydän minä saada tietää sen, ettei sellaista toistamiseen tapahtuisi." — "Minun nimeni on Ivan Ivanovitsh, ystäväiseni", sanoin minä. "Ja minun nimeni on Savel Andrejeff ja tämän minun tyttäreni nimi on Agriofovna", lisäsi ukko. "Niin, nyt olemme me, Ivan Ivanovitsh, 'znakomi' (tuttuja). Älä nyt koskaan enää aja meidän ohitsemme, sillä sellaisista kelpo ihmisistä pidämme, Ivan Ivanovitsh."

"Ei, sitä en kyllä tee, Savel Andrejeff", sanoin minä, ja jatkoin: "nyt pyydän sinua Agriofovna Saveljevna että olet hyvä ja keität minulle kokonaisia perunoita ja asetat esille samovaarin." — "Kyllä, sen teen kohta, Ivan Ivanovitsh, mutta eikö sinulla ole mitään muuta käskemistä?" Pian olivat perunat keitetyt ja teekeittiö pöydällä. Aterian aikana kertoi ukko Savel johtuvansa niistä miehistä, jotka jo Jermakin aikana muuttivat Siperiaan.

Tämä kasakkaheimo, josta iso osa Siperian väestöä polveutuu, vaikka he eivät enää palvele kasakkoina, on kookasta ja pulskea kansaa. Englantilainen Lansdell väittää että he ovat maailman kauniinta kansaa. Varmaa on, että minä olen aivan hämmästyneenä välistä, nähdessäni ainoastaan mitä soreavartaloisimpia ja kauniimpia ihmisiä koko kylässä ilman poikkeusta. Myöskin Savel Batjenkoff oli uljas mies, ja hänen tyttärensä Agriofovna, puhdasta slaavilaista muodonlajia, johon kuuluu mustat silmät ja valkoiset hampaat, oli kauniimpia venakkoja.

Mitä siisteyteen Siperian talonpoikien luona tulee, niin on se aivan tyydyttävää. Joka kerta kuin siperialainen talonpoika astuu pöytänsä, pesee hän kätensä. Talouskalut pidetään huolellisesti puhtaina. Siirtolaiset, jotka ovat muuttaneet Euroopan puolelta, ovat sitä vastoin erittäin epäsiistejä. Myöskin luulen että varallisemmatkin asukkaat Siperian kaupungeissa ovat vähemmän siistiä kuin maalaisväestö. Mitä seurustelutapaan tulee, niin käyttäytyvät maalaisväestöön kuuluvat henkilöt säädyllisemmin kuin moni tshinovnikka (virkamies), joka pitää sivistyneen seurustelutavan todistuksena juuri rohkeutta ja vieläpä julkeuttakin. Kun talonpoika polttaa paperossiaan, etsii se jotain mihinkä voi panna poron, mutta herrasmies pitää hienoon tapaan kuuluvana heittää poron lattialle taikka matolle. Ei sääntöä ilman poikkeusta, mutta näin on useimmiten.

Kun minä otin esille voita ja lihaa ruokavakastani, niin hämmästy Agriofovna suuresti ja kysyi enkö minä paastonnut. Kreikan-uskoisilla oli nimittäin siihen aikaan kuuden viikon pituinen paasto. Minä vastasin etten pitänyt itselläni olevan mitään paastoamisen syytä ja kysyin mihin heidän tapansa paastota eräinä aikoina perustui. "Herramme Vapahtaja on niin käskenyt", sanoi hän ihan varmana. "Sitä hän ei ole käskenyt, Agriofovna, sillä meillä on sama evankelio kuin teillä, ja se ei sisällä mitään sellaista käskyä, sen tiedän." — "Sitä minä en tiedä, sillä en ole kirjan-oppinut, mutta me teemme kuten meidän isämme ennen meitä ovat tehneet", sanoi tyttö. "Meidän joukossamme on kyllä monia, varsinkin herrasväessä, jotka eivät paastoa niin paljo; myöskin paastotaan sotaväessä ainoastaan lyhyemmän aikaa", liitti talon-isäntä.

Kun Savel-ukko oli saanut kylläkseen keskustelusta uskonnollisissa asioissa, tulimme muihin aineihin. Hän kyseli muun muassa minun kotimaani asioista eri kohtia. Minä vastailin niihin niin hyvästi kuin voin. Se herätti hänessä suurta kummastusta kun kuuli että omenat Suomessa ovat kymmentä kertaa huokeammat kuin Siperiassa. Mutta ihan käsittämättömältä näytti hänestä että desjatiina peltoa voi paikoittain maksaa ainoastaan sulalle saattamisesta lähemmä 50 ruplaa.

Kun kaikesta tästä oli keskusteltu, oli aika lähteä levolle. Jo kello yhden aikaan olin taas pukeissa ja kahden aikaan jätin hyvästi ystävälliselle vaelle, joka lähteissäni yhtenästä toisti onnentoivotuksia ja sanoja "Ivan Ivanovitsh", "znakomi" ja "pozhalusta".

Tällä olkoon vaan sanottuna että jokainen, joka siihen pyrkii, voi löytää ystävällisiä ihmisiä kaikkialla maailmassa, — Siperiassakin.

II. Matkalla Verhne-Suetukissa: kirkon vihkiminen; kirkko ja kapakka.

Muutamissa kylissä Tomskin ja Atsinskin välillä asuu suomalaisia, joita minä koetan saada toimellani avustaa matkoillani, mutta näitä on sangen vaikea tavata. Osasta he ovat myöskin kadottaneet kaiken harrastuksen Jumalaan ja jumalanpalvelukseen. Esimerkkinä sellaisesta välinpitämättömyydestä voisi erään porvoalaisen mainita, joka asui Tomskin kuvernementissa Tishulin kylässä. Minulla oli asuntoni hänen asuntonsa viereisessä talossa, mutta hän ei katsonut itsellään olevan aikaa tulla jumalanpalvelukseen, vaikka hänellä nyt ensi kertaa kuudenkolmatta vuoden päästä oli siihen tilaisuutta. Ainoastaan puoliväkisin sain minä hänet saapuville. Saadakseni selvää onko ketään suomalaista niissä kylissä missä käyn, lupaan minä tavallisesti 20 kopeekkaa sille, joka minulle voi tuoda jonkun luteerilaisen. Kun kerran saan kiinni yhteen, niin hän tuo kyllä sitten kaikki muut. Tavatakseni niitä maanmiehiä, jotka asuvat yleiseltä maantieltä kaukana olevissa kylissä, maksan tavallisesti jonkun ruplan henkilölle, joka ottaa sellaisille maanmiehille viedäkseen tietoa koska he voivat tavata minua. Välistä onnistun siten tapaamaan yhden tai pari henkeä, välistä ei tule ketään. On melkein mahdotonta toimittaa hajallaan asuville mitään sielunhoitoa. Useimmiten olen saapunut määrättynä päivänä perille; mutta jos on tapahtunut että minun tuloni jonkun voittamattoman esteen kautta on myöhästynyt, niin ovat he taas kaikki hajautuneet kun minä saavun. Vaikka olisin ihan koko vuoden matkalla, en kuitenkaan voisi tavata kaikkia piirissäni hajallaan asuvia suomalaisia, kun ne vaeltavat kylästä kylään. Muutamat niistä näyttävät vaativan että minä niin tekisin, vaikka he, kuten sanottu, sitten pitävät omana asianaan tahtovatko saapua heidän läheisyydessään pidettäviin jumalanpalveluksiin vai ei.

Tomskin kaupungissa oleskelee muutamia työmiehiä passilla. Heidän tähtensä olen minä joka vuosi oleskellut siellä jonkun päivän sekä pitänyt jumalanpalveluksen ja ehtoollisen kirkossa. Eräänä vuonna oleskelin Tomskissa kahdeksan vuorokautta, mutta kahtena viime vuotena vaan neljä ja viisi vuorokautta. Kun minä viime syksynä määräsin että jumalanpalvelus oli pidettävä arkipäivinä, ei tämä näyttänyt miellyttävän toisia, kun he siten tulisivat olemaan poissa työstä puolen päivää!

Samassa kaupungissa olin minä tapaamassa erästä suomalaista Vilh. Forsbergiä vankilassa. Hän oli siellä syytettynä erään suomalaisen naisen Elisabet Parviaisen murhasta; tämä oli viimeksi nähty mainitun Forsbergin seurassa ja seuraavana aamuna löydetty kuoliaaksi pistettynä eräässä puutarhassa. Syyksi tuohon tekoon arveltiin että Forsberg, joka varkaan käden kautta oli kadottanut muutamia vaatekappaleita, epäili Parviaisen tietävän kuka oli varastanut, mutta ettei tämä ilmaissut. Myöskin kuuluu Forsberg olleen syytteen-alaisena jonkun kapakoitsijan tai sentapaisen henkilön ryöstämisen yrityksestä. Mutta kun hän toimittaa rikoksensa selvällä päällä ja tarkoin suunnittelee ne edeltäpäin, niin voinee hän pujahtaa irti tästäkin asiasta; varsinkin kun Siperiassa ainoastaan kaikkien selvimmät todistukset riittävät jonkun langettamiseen. — Vuonna 1892 kuuluu Forsberg tulleen langetetuksi uudesta murhasta, ja tuomituksi pakkotyöhön itä-Siperiassa.

Matkoillani olen aina saanut levitetä kaikki kirjat, ja voin toivoa että ne levittävätkin siunausta. Sittenkuin elämä luteerilaisissa siirtoloissa on ruvennut hiukkasen asettumaan, toivon että kunnollisimmat meidän suomalaisista tulevat niitä yhä enemmän ja enemmän käyttämään.

Siirtykäämme nyt, ilman mitään enempää matkan kuvausta, Verhne-Suetukiin. Jo etäältä voimme kuunvaloissa yössä nähdä uuden nyt vihittävän kirkon torninhuipun. Sähkösanomalla olin ilmoittanut kylään tuloni, sillä edellisestä vuodesta aikain oli Minusinskikin nyt sähkölangalla yhdistettynä muuhun maailmaan. Asuntomme saimme nytkin kuten ennen, ent. pääkirjurin herra Möllerin luona, jonka siistissä ja ystävällisessä perheessä tuntee olevansa kuin kotona. Herra Jarttu ja minä ryhdyimme nyt työhön yhteisesti. Me oleskelimme täällä Marraskuun 12 p:stä 24:een. Harvoja olivat ne päivät, milloin emme pitäneet raamatunselitystä tai hartaushetkeä. Minulle oli iloista että oli mukana henkilö, joka voi auttaa minua virkani toimituksessa. Pääjuhla meidän oleskelu-aikanamme Verhne-Suetukissa oli kirkon vihkiminen, joka tapahtui tuomiosunnuntaina. Jo lauantaina alkoi kansaa tulemaan 25-30 virstan päässä olevista virolaisista ja lättiläisistä kylistä. Ympärillä olevista venäläisistä kylistä oli muutamia utelijaita saapunut, ja jokunen aina Minusinskista. Omitekoisen ohjelman mukaan, johon oli koottu kappaleita suomalaisesta ja saksalaisesta käsikirjasta, toimitin minä vihkimisen. Suomalaisessa käsikirjassa oleva kaava on minun mielestäni erittäin köyhä. Lättiläinen pastori Salith, Nizhnaja Bulankasta, autti kirkonvihkimisessä, joka tapahtui seuraavalla tavalla:

Seurakunta kokoontui ensin koulusaliin, jossa jumalanpalvelusta oli pidetty edellisinä vuosina. Virsi veisattiin, jonka jälkeen vihkimisen toimittaja piti lyhyen puheen, joka päättyi kiitosrukoukseen Jumalalle siitä elämän sanasta, jota hän oli antanut tässä huoneessa julistaa. Virsiä veisaten astui seurakunta juhlaikulussa kouluhuoneesta kirkkoon. Papit ja koulunopettajat kulkivat etunenässä kantaen raamattua, ehtoollisastioita ja muita alttariin kuuluvia esineitä. Uuteen kirkkoon astuessa piti vihkimisen toimittaja, ennenkuin ovi avattiin, puheen seurakunnalle sanoista: Herra varjelkoon sinun sisälle- ja uloskäymisesi nyt ja ikuisesti. Virren n:o 75 veisattua astuivat papit kuoriin alttarin ulkopuolelle, ja vihkimisen toimittaja puhui Matth. 16: 15-18 johdosta.

Puheen ja kirkko käsikirjassa määrätyn rukouksen pidettyä luki pastori Salith 84:n psalmin, jonka jälkeen kirkko saarnastuolissa ja alttarilla vihittiin siinä järjestyksessä kuin saksankielinen käsikirja Venäjän luterilaisia seurakuntia varten määrää. Sitten kuin papit olivat astuneet alttarin eteen ja lausuneet siunauksen seurakunnalle, alkoi tavallinen jumalanpalvelus. Samana päivänä pääsivät sen vuoden rippikoululapset, luvultaan yksitoista ripille; sitä paitsi jaettiin ehtoollinen 256 muulle rippivieraalle.

Uudessa kirkossa on istuinpaikkoja lähemmä kahdellesadalle hengelle, ja on se hyvin aistikkaasti rakennettu; myöskin sisustus on tyydyttävä. Kun vaan uusi kirkko houkuttelisi suurempia joukkoja puoleensa sunnuntaisin, kuin — kylän kapakka. Niin kauan kuin kapakka, tämä turmeluksen pesä, on kylässä, ei ole odotettavana mitään suurempaa hedelmää työstä siveellisyyden kohottamiseksi.

Panee varmaan kummastelemaan että oikeus kapakanpitoon riippuu asukasten mielivallasta ja että enemmistön päätös, myöskin niissä kylissä missä on yksinomaan karkoitettuja, määrää asian. Sellaiset oikeudet ovat enemmän vahingoksi kuin hyödyksi, sillä niitä melkein aina väärin käytetään. Sekä kirkko että kouluhuone on Verhne-Suetukissa, ja ne ovat molemmat oikein pulskeita rakennuksia, joista etusijassa saa kiittää katekeetta Lindholmia.

Mutta meneekö siveellisyys eteenpäin? Onko tullut olo yhtään paremmaksi edes ulkonaisesti tässä siirtokunnassa? Sen pahempi täytyy minun epäillä tätä. Kirjeessä, joka on lähetetty Tammikuussa, kirjoittaa katekeetta Lindholm: "Sellaista paloviinantulvaa, kuin täällä on vallinnut tänä jouluna, en ole ennen koskaan nähnyt, sillä 60 puolikkoa meni kaupan kuudessa päivässä. Se edusti lähemmä 600 ruplan raha-arvoa. Sellaiseen on rahaa kyllä." Viime vuonna kokosi kapakka kylästä luullakseni noin 8-9,000 ruplaa. Kuinka monen päivän työ on sitä paitsi mennyt hukkaan! Kuitenkin arvelevat kylän miehet olevan hyvin edullista sallia kapakkaliikettä harjoitettavan, kun kapakoitsija tästä oikeudesta makaa 200 ruplaa kylän rahastoon. Näillä 200 ruplalla maksaa kylä nyt velkaansa kirkonrakennusrahastolle. Siten avustavat Verhne-Suetukin ukot kirkonrakennusta! Katekeetta Lindholm on hyvin paljo nähnyt vaivaa viinan vastustamisessa ja sellaisen puolueen muodostamisessa, joka tahtoi kapakkaa pois. Hänen ansionsa on myös, kuten mainittu, se seikka että täällä on komea koulutalo sekä ennen kaikkea kirkko. Hra L. on myöskin ollut hyvä koulumestari, joka on osannut totuttaa lapset järjestykseen ja kuriin. Yhden ihmisen toimintapiiri on kuitenkin rajoitettu ja lahjat ovat monenlaiset. Lindholmin uskollinen työ ei tule jäämään hedelmää tuottamatta.

III. Ilman-ala, maaseikat y.m.

Niinä päivinä kuin Verhne-Suetukissa oleskelimme, kävi minun luonani joka päivä ihmisiä neuvottelemassa minun kansani uskonnon asioista. Suomesta karkoitettu joukko ei ole suuri tässä siirtolassa, mutta kaikki ne, jotka asuvat täällä ja joiden luku nousee noin 200 perhekuntaan, ymmärtävät suomea. Vaikka ei olekaan Suomen hallituksen velvollisuus kustantaa useampia työntekijöitä Verhne-Suetukiin, niin olisi täällä kuitenkin tärkeä työala vapaalle kristilliselle

rakkaustoimelle, työala, jota ei pitäisi laiminlyödä. Työ tällaisessa siirtolassa ei ole niin hauskaa kuin usein on esim. Suomessa, jossa ollaan samanmielisten ystävien piirissä. Sen joka tahtoo työskennellä Siperiassa, täytyy olla valmis kärsimään monia ja suuria vaikeuksia. Aina olen minä ajanut meidän suomalaisten asiaa Verhne-Suetukissa sinne tulvaavia virolaisia vastaan. Ehkä olen tehnyt tätä kyllä liian tukeasti, mutta omituisen vaikutuksen sain kun erään sairaan luona käydessäni minun kysymykseeni, oliko sairas suomalainen, vastattiin: "Ei, herra pastori, kyllä hän on virolainen, mutta kyllä hänellä on kuolematon sielu." Oli äänessä ja puheentavassa jotain joka muistutti tunnetuista sanoista: "Herra, syöväthän koiratkin niistä muruista, mitkä heidän herransa pöydältä putoavat." Ovathan inkeriläiset ja virolaiset meille suomalaisille hyvin likeisiä. Sen vuoksi voi pitää meidän velvollisuutenamme, kun olemme parempiosaisen veljen asemassa, jakaa henkistä omaisuuttamme heillekin.

Jo varhaisemmissa kirjeissäni olen kehunut ilman-alaa Minusinskin piirissä. Kuitenkaan en minä voi olla ylistämättä sitä vielä nyt. Sellaisia ihania päiviä kuin meillä nytkin oli, en ole koskaan nähnyt. Sininen taivas, jonkalaista ainoastaan etelämaan vuoriseuduissa saa ihailla, kevyt ja suloinen vuori-ilma parin asteen pakkasessa, etäällä taivasta kohden nousevat Sajaanin vuoret, jotka näyttävät siniseen huntuun peitettyiltä — kuinka suurenmoista kaikki on! Tämän ylevän luonnon katseleminen vaikuttaa ylentävästi ja jalostuttavasti jokaiseen, jolla on aistia ihailla luojaan töitä. Unohtaa pienet murheet ja ajattelee kuinka kaunis olisikaan tämä maa, jos ei olisi niin paljo paha juuri meissä ihmisissä.

Moni ajattelee ehkä että jokaisella on täysi syy olla tyytyväinen Siperiassa, siellä kun saa iloita suurenmoisesta luonnosta ja ihanasta ilman-alasta, jos vaan aineelliset tarpeet ovat tyydytetyt. Sen pahempi ei näin ole asian laita. Vuosi vuodelta tuntee selvemmin, että oleskelee karkoitettujen maassa, että jotain epäterveellistä, valheellista ja pahentavaa on myrkyttämässä ihmisiä Siperiassa. Tästä, eikä tuomareista, riippuu esim. se seikka että on erittäin vaikeata saada oikeutta Siperian oikeustoissa; ja jo tämä vaikuttaa masentavaisesti siihen joka on järjestykseen ja lainkuuliaisuuteen tottunut.

Ne seikat että kaikki maa on valtion omaa ja että kylä hirmuvaltiaana valvoo yksityisen kaikkia toimia, hervaisee kaiken kehityksen. Erittäinkään uusien kokemuksien ja työtapojen seuraamisesta ja käyttämisestä Siperian pääelinkeinoon, maanviljelyksen, alalla ei tule juuri koskaan kysymystä. Siihen tulee lisäksi Siperian erillinen asema, joka vaikuttaa painostaen ja veltostaen ihmishenkeen. Sanomalehdistöllä ei ole juuri mitään merkitystä Siperiassa ja ne harvat sanomalehdet, mitä löytyy, osaavat harvoin talonpojan majaan. Siellä ei olisikaan näillä mitään tekemistä, sillä ne sisältävät tavallisesti vaan kaupunkijuoruja ja sen semmoista. Mutta antaa hyviä neuvoja joko hallitukselle tai maanmiehelle, sitä se ei voi. Terve-suuntaiselle sanomalehdistölle olisi Siperiassa suuri työala, vaikka on epävarmaa kannattaisiko se itseään.

Hallitus koettaa antaa apua maanviljelyksellekin, mutta vähällä menestyksellä. Niinpä tilattiin Omskiin viime vuonna valtion toimesta ajanmukaisia maanviljelyskaluja että talonpojat saisivat koettaa niitä ja oppia tuntemaan niiden hyödyn ja etuisuuden.

Kun minä kerran kävin kenraalikuvernöörin luona, pyysi hän minun toimittamaan että joku noista kaluista tuotaisiin suomalaiseen siirtolaan, talonpoikien koeteltavaksi. Minä tahdoin heti tehdä koetuksen rautaäkeellä maatilallani, joka oli lähellä kaupunkia. Mutta silloin pantiin, kaiketi ilman kenraalikuvernöörin tietoa, ehdoksi että äkeen hinta, 25-30 ruplaa oli talletettava lääninrahastoon siksi kunnes äes tuotiin takaisin. Kun nyt kaikki tämä toi mukanaan virkakirjeitä monenlaisia ja vaivoja, niin annoin minä koko asian jäädä. Suomalaiset taas nauraen sanoivat: "mistäpä me ottaisimme sellaisen pääoman kuin tässä vaaditaan?" — Kun venäläisillä luultavasti on syytä samaan muistutukseen, niin saavat nämä aseet, vaikka ovatkin Siperiaan tuodut, olla rauhassa, kenenkään niitä koettamatta. Aivan toisellainen olisi asian tulos ollut, jos olisi lahjoitettu tällaisia aseita yksi tai useampia eri kunnille, niin että jokainen joka halusi olisi ilman mitään mutkia saanut niitä koettaa. Tuo takuusumman vaatimus pilaa hyvän asian.

Vielä tarkemmin valaistakseni minkälaisia olot täällä ovat, sallittakoon minun kertoa seuraava esimerkki:

Omskin ympärillä oleva aro on melkein metsätöntä. Sen vuoksi on kaikki puiden kaataminen kaupungin ympärillä kielletty. Kun ei pastorinmaalla ole mitään metsää, niin ajoin minä istuttaa sinne muutamia haapoja. Nyt oli Om-joen rannalla lähellä Omskia nuori, parin vuoden vanha haapametsä, jossa taimien luku nousi kymmeneen tuhansiin. "Tästähän on erinomaisen sopiva ottaa taimia", ajattelin minä, ja varustin itseni haettamaan parikymmentä nuorta haapaa sieltä. Mutta silloin tuli eräs hyväntahtoinen kaupunkilainen ja ilmoitti meille että oli niin ja niin monen ruplan uhkasakko taimen ottamisesta. "Mutta", sanoi hän, "kääntykää kirjallisesti kenraalikuvernöörin puoleen niin sallitaan se, luulen minä."

Niin suuriin puuhiin en tahtonut ryhtyä niin pienen asian vuoksi. Kun viime kesänä kulin saman parin virstan pituisen taipaleen poikki, jossa olin toivonut muutamien vuosien päästä näkeväni mitä

kauneimman haapametsän, niin olivat melkein kaikki haavantaimet hävinneet. Oli pantu valkea arolla olevaan kuloon keväällä ja oli samalla poltettu koko metsä, eikä kellään ihmisellä ollut mitään siihen muistuttamista. Luultavasti olin minä ainoa, joka mielipahan ja katkeruuden tunteilla näin että se oli hävitetty. — Niin menee vuosi vuodelta, eikä kukaan välitä siitä. Vaikka jokainen valittaa että metsät katoavat, niin ei kukaan ajattele sitä että olisi suojeltava nuoria taimia valkealta, joka vapaasti kulkee pitkin aroa joka kevät.

Mutta kun eletään vielä muutamia vuosia lisäksi Siperiassa, niin ajatellaan kuin kaikki muutkin: "soromnoo" (ykskaikki).

On huomattava sekä tänne karkotetuista sivistyneistä että vapaista, jotka ovat pitemmän ajan asuneet täällä Siperiassa, että heidän henkiset vaatimuksensa ovat kelpotavalla supistuneet ja rajoittuneet. Ei ole mitään korkeampia aatteita heitä innostuttamassa, ja heidän tarkoituksensa näyttää olevan palvella itselleen täysi eläke tai turvata asemansa niin hyvin kuin mahdollista. Että kehitys ja edistys niin nurinpuolisissa oloissa seisoo tai on vähäpätöinen, on helposti ymmärrettävissä, tarvitsematta siitä paljo puhua. Ehkä on henkilöitä, joilla on harrastusta muuhunkin kuin omaan välttämättömien tarpeidensa tyydyttämiseen, nimittäin yleisiin asioihin, mutta minulla ei ole ollut onnea tavata niitä. Jos alkaa keskustella jostakin sellaisesta, niin vastataan "hm":llä.

Ei mitään seuraelämää ole olemassa Omskissa, mikäli olen kuullut, missä ei kortinpeli ole pääasiana. Kun on kovin tuskastuttavaa istua yksinään ja katsella sellaista korttia pelaavaa seuraa, olen minä tullut elämään ainoastaan perheeni keskuudessa. Me, kuten kaikki muut, jotka olemme tulleet onnellisemmista maista, tunnemme itsemme sen vuoksi hyvin yksinäisiksi ja vieraisiksi.

Mitä minun suomalaisiini länsi-Siperiassa tulee, niin on minulla vuoden kuluessa ollut sekä iloa että surua niistä. Om-siirtolasta on minulla suurin ilo. Kaikin puolin on se edistynyt, sitten kuin minun onnistui saamaan heidät kieltämään kapakkaliikkeen. Itse ihmettelevät he että niin suuri muutos on voinut tapahtua verraten lyhyessä ajassa. Siellä pidetään säännöllisesti jumalanpalvelusta joka sunnuntai ja lastenkoulua kuusi kuukautta vuodessa. Kirkko, joka samalla on koulutupa ja kesällä on käytettävä sairaiden asunnoksi, on niin pieni että välistä, esim. kun rippi ja ehtoollinen on pidettävä, täytyy kehoittaa kansaa ettei tulla kovin miehissä. Jumalan avulla toivon minä vastedes saatavan suuremman huoneen jumalanpalvelusta varten.

Tänä vuonna olen niillä varoilla, mitä valtio on myöntänyt, sekä palkannut koulumestarin että vielä ostanut talon, jossa on kaksi huonetta ja tarvittavat ulkohuoneet, asunnoksi koulumestarille. Viimeksi käydessäni siirtolassa perustettiin siellä ehdoton raittiusyhdistys, johon 33 henkeä heti kirjoitettiin jäseniksi ja jälestäpäin sen ensimmäisessä kokouksessa 13 henkeä lisää.

Kun vielä mainitsen että kuumuus viime kesänä välistä Omskissa nousi +40° R. = 50° C. asti ja talvella laski aina -40° R., sekä että täällä paraallaan on kallis aika, niin että jauhot ja kaurat ovat yhtä kalliita kuin Suomessa, niin olkoon sitten kyllyksi tällä erää.

XV.

Meikäläiset Siperiassa.

Virkakertomuksesta v. 1/10 1889 — 1/10 1890.

Omskin kaupungissa olen pitänyt jumalanpalvelusta joka sunnuntai, kun olen ollut kotona, joko kaupungin luteerilaisessa kirkossa tai myös minun kodissani, sekä käynyt vankiloissa ja sairashuoneissa, joissa alinomaa muutamia suomalaisia ja muita luteerilaisia on ollut. Niitä monia henkilöitä, jotka ovat muuten käyneet minun luonani, olen auttanut sanoilla ja töillä; erittäinkin olen jokaisen varustanut sovelijalla kirjoilla.

Mutta, kuten luonnollista on, on minun aikani enimmäkseen mennyt virkamatkoihin. Palvellakseni Siperian suomalaista seurakuntaa sanalla ja sakramenteilla ole minä tehnyt seuraavat matkat:

1. Palatessani Suomesta Omskiin kävin minä vankiloissa Tjumenissa ja niiden suomalaisten luona, joita siellä oleskeli, sekä kävin myös Tjumenin ja Omskin välillä olevassa *Rishkovan suomalaisessa kylässä*.

Tämä siirtola on vanhin kaikista Siperian luteerilaisista siirtoloista. Siellä on kirkko, joka on

rakennettu Venäjän luterilaisten seurakuntien Apukassan varoilla. Myöskin koulutalo on siellä, vaikka erittäin ränstynyt. Sitten kuin eräs virolainen koulumestari Tobolskin kuvernöörin toimesta oli sieltä erotettu virasta ja minä antanut virkaeron säännöttömästä elämästä eräälle tänne tuomitulle suomalaiselle lukkarille, on kylä ollut omaan haltuunsa jätettynä. Eräs täällä syntynyt Inkerin suomalainen on kumminkin joka sunnuntai pitänyt suomalaisen ja virolaisen jumalanpalveluksen sikäläisessä kirkossa. Juoppouspahe kuin myös muita siitä johtuvia syntejä vallitsee kylässä. Että asiat eivät siitä parane, jos ei saada tänne hyvää koulumestaria, joka sekä hengellisillä esitelmillä että koululla vaikuttaisi sekä vanhoihin että nuoriin, huomasin minä. Koulumestariksi Rishkovaan sopivan henkilön luulen löytäneenikin. Sen jälkeen kuin Turussa oleva yhdistys, joka on kannattanut työtä Siperian suomalaisten sielunhoidon parantamiseksi, oli tämän henkilön kanssa sopinut palkkaehdoista, saapui hän Siperiaan ja toimii nyt katekeettana mainitussa Rishkovan kylässä, joka on 225 virstaa Omskista länteen.

2. Marraskuussa kävin Helsingin ja Narvan suomalaishylissä Omin rannalla 120 virstan päässä Omskista itään. Tässä suomalaisessa siirtolassa on säännöllistä koulua ja jumalanpalvelusta pitänyt koulumestari A. Granö, joka on nauttinut palkkaa niistä varoista, mitä Suomen senaatti on myöntänyt minulle. Koululasten luku on vaihdellut kolmen- ja viidenkymmenen välillä.

Työ *Helsingin kylässä* on saavuttanut mitä parahinta menestystä. Sekä taloudellisessa että siveellisessä katsannossa on kylä edistynyt, sitten kuin siellä saatiin raittiusyhdistys aikaan. Myös minun poissa ollessanikin on koulumestari voinut ylläpitää innostusta raittiusasiaan niin että se on saanut kannatusta ei ainoastaan luterilaisilta vaan myös kreikan-uskoisilta. Niinpä seurasi eräs venäläinen pappi esimerkkiä ja perusti raittiusyhdistyksen lähimpään venäläiseen kylään. Harvinainen juhla oli kun mainitun yhdistyksen vuosijuhla vietettiin kesäkuussa. Siihen oli kutsuttu vieraita, sekä virolaisia, lättiläisiä että venäläisiä. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, etteivät olleet olleet iloisemmassa juhlassa kuin tässä, vaikka paloviinaa täältä ihan kokonaan puuttui. Minua on suuresti ihmetyttänyt että monet henkilöt, jotka ennen ovat olleet pahimpia juoppoja, ovat pysyneet raittiuslupaukselleen uskollisina, varsinkin kun paloviinan saanti on niin helppoa Siperiassa.

Vanhaa kouluhuonetta, jota samalla on käytetty kirkkona, on viime kesänä jatkettu, korotettu, sisältä laudoitettu sekä maalattu ja sisustettu rukoushuoneeksi. Rakennukseen kuuluu kaksi salia, sisempi, joka on varsinaisena kirkkona, sekä esihuone, jota käytetään koulusalina ja joka tarpeen vaatiessa kaksoisovilla voidaan yhdistää kirkon kanssa. Sitä paitsi olen minä koulumestarin asunnon jatkoksi rakennuttanut kamarin, jonka pitää olla pastorin käytettävänä hänen käydessään paikkakunnalla. Sillä tähän saakka on ollut lähes mahdotonta pitempää aikaa viipyä täällä asunnon puutteen vuoksi. Kaikki nämä rakennustyöt ovat toimitetut niillä varoilla, mitä Suomessa on koottu Siperian suomalaisia varten.

Kummastellen ovat ympärillä asuvat venäläiset katselleet sitä suurta muutosta, joka muutamassa vuodessa on tapahtunut tässä niin pahamaineisessa kylässä, ja minä en voi muuta kuin iloita siitä että olen kuitenkin saanut nähdä sellaisen ilmiön tässä onnettomassa maassa.

Vaikka matka Helsingin kylästä *Narvan kylään* on vaan virsta, niin ei työ siellä ole kantanut sitä hedelmää mitä edellisessä. Inkeriläistä kylää pidettiin ennen paraana kylänä siirtolassa mutta pian kyllä voi sanoa että se on huonoin. Lukutaidossa ovat asukkaat kyllä jonkun verran edistyneet, kun heidät on pakotettu hankkimaan opetusta, mutta siveellisessä suhteessa ovat nämä ottaneet askeleen takaperin. Yhdessä vuodessa, kun kapakka löytyi kylässä, meni se alaspäin pelottavassa määrässä. Kuppatauti on aivan yleiseen levinnyt. Myöskin lapsissa on tätä tautia. Terveiden tila on sen vuoksi hyvin huonoa. Montakin, jotka ovat koettaneet päästä sairashuoneeseen, ei ole tilan puutteen vuoksi otettu vastaan. Kuinka vaikeata rahvaanmiehelle on saada apua jos hän sattuu tulemaan kipeäksi, todistakoon seuraava tapaus. Kaksi karkotettua veljestä Oulun läänistä oli tullut kipeiksi. Toinen koetti ensin päästä sairashuoneeseen omassa kuvernementissaan, mutta sai vastaukseksi että vaikka hän kuolisi heti kadulle, ei hänelle ollut sijaa siellä. Silloin kuletutti hän itsensä Omskiin ja pani pitkäkseen kadulle sekä kieltäytyi antamasta poliisille mitään tietoja siitä kuka hän oli. Poliisin välityksellä saikin hän paikan sairashuoneessa ja parannettiin myös. Sitten koetti veli samaa keinoa, mutta hän lähetettiin, niin kipeänä kuin hän oli, kotiin kruununkyydillä; hän kuoli kuitenkin matkalla.

3. Tammikuun alussa läksin minä Omskista käydäkseni niiden suomalaisten luona, jotka asuvat Tomskin kupernissa ja Verhne-Suetukissa. Matkalla sinne ilmoitin minä kaikissa niissä kylissä, missä tiesin suomalaisia asuvan, päivän, milloin tulisin pitämään heille jumalanpalvelusta palatessani. Ilman suurempaa keskeytystä matkustin aina Tomskiin saakka. Koko tie Omskista Tomskiin oli täynnä kuormia, joita kuletettiin Irbitin markkinoille. Tiet olivat sen vuoksi niin pilalle ajatut, että oli vaikea päästä kulkemaan. Oli kuoppia aina kolmen jalan syvyisiä. Ettei sellaisilla teillä tulisi rikki runnelluksi, täytyi asettaa itsensä patjojen sisään, mutta siitä varokeinosta huolimatta tunsin pitkät ajat seurauksia näistä jysäyksistä. Irbitin markkina-aikana on paitsi rikkaita kauppiaita myöskin rohkeita rosvoja liikkeessä teillä. Jos ei matkatoveriksi satu saamaan jotain hyvin tunnettua henkilöä niin on paras matkustaa yksin. Minä olin sopinut erään talonpojanpojan kanssa Om-siirtokunnasta, joka Tomskin

kupernissa oli palvelut asevelvollisuutensa, että saapuisi Tomskiin samaan aikaan kuin minä, ja seuraisi minua lukkarina Verhne-Suetukiin ja muihin paikkoihin. Mutta häntä en nähnyt. Tomskissa kuulin Matti Haapojan uusimmista teoista sekä arvelin että hän oli lähtenyt Irbitiin markkinoille. Tiettiin kertoa että hän aikoi pyrkiä Amerikkaan.

Oleskeltuani Tomskissa muutamia päiviä ja pidettyäni suomalaisen jumalanpalveluksen sikäläisessä kirkossa noin kymmenelle suomalaiselle, lähdin matkalle itään ja pysyin suurella tiellä aina Atsinskiin saakka. Sieltä poikkesin etelään, mennäkseni Minusinskia kohden. Ainoastaan yhden päivän seisahduksella, jonka viivyin eräällä postiasemalla pitääkseni jumalanpalvelusta eräälle luterilaiselle postimestarille, joka sisarensa kanssa siellä asuu, matkustin yhtä kyytiä ja tulin kolme viikkoa matkalla oltuani *Verhne-Suetukiin*, joka on 1,800 virstan päässä Omskista.

Kaksi viikkoa oleskelin tässä siirtolassa ja pidin kahtena sunnuntaina ripin ja ehtoollisen kirkossa. Rippivierasten luku nousi 270:een. Koulutuvassa pidin muutamia kertoja raamatunselitystä ja muuten työskentelin rippikoulu-opetuksessa ja muissa virkaan kuuluvissa tehtävissä. Lukutaito on täällä jotenkin yleinen. Juoppouspahe, joka on suomalaisten siirtokuntien suurin turmio, on hyvin yleinen täälläkin. Vuonna 1889 oli juotu tässä kylässä yksinään noin 1,500 kannua paloviinaa. Juoppouspaheen seuraukset, kuten varkaudet, tappelut ja tapot eivät jää ilmestymättä myöskään. Lähellä turmiota tuottavaa kapakkaa on talo, johon poikkeamista en koskaan laiminlyö, vaikka käynnit siellä jättävät surullisen vaikutuksen mieleen; tarkoitan kylän "kansliaa", kuten sitä kutsutaan. Tämän nimen on talo saanut luultavasti siitä, että kylän kokoukset pidetään siellä, mutta samalla on se talo, johon jokainen oikein turvaton tiensä löytää. Jos joku työntekijä tulee kipeäksi ja avuttomaksi, niin viedään hänet kansliaan, jos joku kipeä suomalainen tuodaan venäläisistä kylistä tänne, niin toimitetaan hänet myös kansliaan, samoin tehdään jos joku työhön kykenemättömäksi tulee. Ne jotka ovat niin reippaita että voivat kulkea ympäri kylässä, kuuluvat kokoavan ruokaa heikommille. Kesällä kömpivät ne, jotka jaksavat, ulos sieltä, mutta ne, jotka ovat liian heikkoja siihen, pysyvät siellä. Kun ei ketään ole, joka välittäisi näistä onnettomista, niin saavat he usein kärsiä sekä nälkää että janoa. Surullisempaa näköä kuin nämä kipeät ja leinitautiset, jotka istuvat tai makaavat siellä täällä kovalla permannolla repaleisissa räsyissään, ei juuri hevin voi nähdä. Kaikkien hylkääminä, ilman mitään toivoa elämässä, odottavat he vaan kuolemaa ainoana pelastajanaan. Heidän kärsimyksiensä lieventämiseksi olen minä voinut kovin vähä tehdä, jos ei joksikin lievennykseksi katsoisi että olen niitä ainakin sillä kertaa aina saanut iloisiksi lahjoittamalla teetä, sokuria ja muutamia vaatekappaleita.

"Nyt jätätte meidät orporaukat taas kokonaiseksi vuodeksi", valittivat he, kun jätin hyvästi nämä karkoitettut maanmieheni, mutta muuta en voinut tehdä, sillä toiset toimet ja velvollisuudet kutsuivat minua sieltä.

Avuksi matkalla otin Verhne-Suetukista mukaani erään nuoren miehen, joka on syntynyt Suomesta karkotetuista vanhemmista. Minulla oli tiedossa että parikymmentä suomalaista talvella oleskelee Marinskin piiriin kuuluvissa kylissä lähellä Altain kullanhuuhtomoja.

Käydäkseni heitä katsomassa läksin nyt toista tietä kun olin tullut. Tiemme kävi toinen toistaan seuraavia kukkuloita ja metsättömiä vuorenharjuja pitkin. Juuri eräällä näitä harjuja tapahtui että jouduimme lumimyrskyn käsiin eräänä iltana. Hevoset eivät voineet pysyä tiellä ja putosivat viimein kuoppaan, josta ne ainoastaan suurella vaivalla voitiin saada ylös taas. Ajelimme tämän jälkeen sinne ja tänne, kunnes aamupuoleen löysimme tien. Tämä oli toisen kerran, kun minä olen joutunut niin kovaan lumimyrskyyn että olen joutunut tieltä pois ja täytyntyt yön viettää siellä myrskyssä.

Kullanhuuhtomoissa työskentelevistä maanmiehistäni olin tavallisesti kohdannut kymmenkunnan Tishulin kylässä, mutta nyt siellä oli vaan eräs vanha ukko. Minä matkustin sen vuoksi eteenpäin kylästä kylään, missä suomalaisia on kirjoissa. Muutamat heistä, joita tapasin kotonaan, olivat niin vaatteettomia etteivät uskaltaneet lähteä matkalle Siperian pakkaseen. Mutta useimmat olivat matkustaneet pois, osa kullanhuuhtomoihin, osa johonkin kaupunkiin.

Suurelle postitielle tulin Marinskissa, jossa minä paikkakunnan luterilaisten kanssa tehdyn sopimuksen mukaan olin pitävä jumalanpalvelusta. Mutta kun juuri nyt sattui olemaan laskijaissunnuntai, niin ei sattunut sen paremmin kuin että jumalanpalvelukseen saapui ainoastaan eräs puolihumalainen tamperelainen. Pari muuta suomalaista, jotka täällä kuuluvat olevan, olivat hänen sanojensa mukaan joko alastomia tai vielä pahemmin pöhnässä kuin hän. Myöhemmin päivällä kävi minua asunnossani tapaamassa eräs leipurin kisällä Helsingistä ja eräs viipurilainen. Tällä jälkimäisellä oli ammattina "kruunun vaatteiden tuominen", kuten sanottiin. Minun kysymykseeni mitä tämä merkitsi selitettiin että hän yhä kerta kerran perästä meni repaleisena ja passitta Tomskiin. Siellä otettiin hänet kiinni ja lähetettiin Marinskiin. Vaatteet, jotka vankilassa annettiin hänelle, sai hän pitää. Niistä voi hän saada talvella noin kuusi ruplaa ja kesällä, kun niiden hinta on halvempi, neljä ruplaa. Suomeen oli hän pari vuotta sitten tehnyt samanlaisen matkan.

Sadan virstan päässä Marinskista Tomskiin päin on kylä *Kolionski*. Sinne olin kutsuttanut suomalaiset

läheisistä kylistä. Kuusi henkeä oli saapunut, niiden joukossa myöskin melkein kuolemaisillaan oleva sairas, Raninen, Kuopion läänistä. Minulla oli tiedossa että sekä hän että hänen vaimonsa olivat sairastaneet edellisenä talvena, ja että he olivat suuressa hädässä, jonka vuoksi minä lähetin heille kolme ruplaa rahaa. Mutta se henkilö, jonka mukana tämän summan lähetin, oli "vaivoistaan" pitänyt itse yhden ruplan. Ranisen vaimo oli kuollut ja aivan varmaan on jo mieskin poissa elävien mailta. Minä jätin kuusi ruplaa kylän hallitukselle hänen hoitamisestaan.

Tässä kylässä tapahtui minulle muuten jotain, jota ennen koskaan ei ollut minulle tapahtunut matkoillani. Minut kiellettiin pitämästä jumalanpalvelusta siinä talossa, jossa pidin asuntoa. Isäntä ei ollutkaan kreikan-uskoinen vaan katoolilainen, rikas puolalainen. Muutin heti pois erään venäläisen luokse ja kysymykseen, saanko pitää hänen luonaan jumalanpalvelusta, vastasi hän: "onhan meillä yksi Jumala ja yksi usko, minun huoneeni ovat teidän käytettävänä." Olkoon sanottuna etten minä ole huomannut edes suvaitsemattomuuden jälkeäkään ei maallikoissa eikä papeissa, vaan ovat kaikki, varsinkin totisesti uskonnolliset, pitäneet minua uskonveljenä.

Kolionskista tulin minä Tomskiin, jossa tunsin hiukan pahoinvointia itsessäni, mutta jatkoin matkaa Kainskiin. Siellä oli minun pakko asettua vuoteenomaksi. Kahden päivän päästä voin kuitenkin pitää jumalanpalvelusta niille muutamille suomalaisille, mitä siellä löytyi, mutta sivukyliin en uskaltanut lähteä, vaikka olin aikonut, vaan riensin niin kiuruusti kuin taisin Omskiin, jossa sairastuinkin lievästi rokkoon. Nyt olin vuoteen omana ja näin miten talvi kului, voimatta käydä rekikelillä vaikeapäisyissä siirtokunnissa Tara-joen varrella.

4. Maaliskuun lopussa kävin Om-siirtokunnassa ja pidin siellä lukukinkerit lapsille.

5. Jään lähdettyä jo'ista ja teiden vähä kuivettua läksin toukokuun alussa Rishkovaan. Tähän kylään on vaikea päästä keväällä, ja vaikka minä matkalla vaihdoin tarantassini pienempiin kärryihin, niin tartuimme eräässä paikassa kiinni liejusaveen emmekä päässeet siitä irti ennenkuin saimme muilta apua. Että monet muut matkustajat olivat joutuneet vielä kovempiin tekemisiin, näin minä niistä kuolleista hevosista ja häristä, mitä savessa virui.

6. Kesä- ja heinäkuussa kävin *Om-siirtolassa* sekä vietin siellä ulkoilmassa sikäläisen raittiusseuran ensimmäisen vuosijuhlan. Päivää, joka alettiin jumalanpalveluksella kirkossa, jatkettiin sitten leikeillä, kilpa-ammunnalla ja ruumiinharjoituksilla. Muutamia palkintoja jaettiin myöskin. Päivä päätettiin raittiuskokouksella, jolloin muutamia uusia jäseniä ilmoittautui. Kuinka kummallisia käsityksiä täällä yleensä on raittiusyhdistyksestä, näkyy niistä sanoista millä eräs virolainen ilmoitti itsensä jäseneksi. Hän sanoi: "minä tahtoisin uskoni muuttaa ja ruveta körttiuskoon."

Keväällä ja kesällä olin minä Moskovan konsistorin kautta saanut kaksi virkamääräystä, nimittäin toukokuussa määräyksen hoitaa niitä virolaisia ja lättiläisiä, jotka asuvat Kainskin ja Marinskin piirissä Tomskin kupernia ja kesäkuussa, sittenkuin rentustunut entinen pastori oli saanut eron, olemaan v.t. kupernin-saarnaajana Tobolskin kupernissa, v.t. saarnaajana luterilaisille Omskin kaupungissa ja Akmolinskin alueessa sekä v.t. saarnaajana karkotetuille virolaisille, lättiläisille ja saksalaisille länsi-Siperiassa. Kun yhden ainoan henkilön siten pitää huolehtia sekä opettajista ja niiden ylläpidosta virolais-lättiläisissä kouluissa ja uskonnon-opetuksesta kadettikoulussa, poika- ja tyttögyymnaaseissa Omskissa, paitsi niitä toimia mitä kuuluu varsinaiseen sielunhoitoon, niin on selvää että työtä on liika paljo. Se on tullut niin laajaksi varsinkin kansliatointen kautta, että minun on täytyntä ottaa kirjuri avuksi, jolle olen maksanut palkkaa 15 ruplaa kuussa. Toistaiseksi on kieltäydytty antamasta minulle minkäänlaista korvausta työstäni.

7. Palvellakseni Taran ja Tobolskin kaupungissa sekä Bugenen siirtolassa asuvia luterilaisia, läksin elokuun alussa höyrylaivalla Tobolskiin. Kuvernööri sattui olemaan matkustanut Kasanin näyttelyyn, jonka vuoksi monet asiat, joista olisin mitä kipeimmin tarvinnut saada keskustella hänen kanssaan, jäivät ratkaisematta. Kaupungin luterilaisessa kirkossa pidin kolme kertaa jumalanpalvelusta saksaksi sekä yhden suomalaisen ja yhden saksalaisen jumalanpalveluksen vankiloissa.

Vuosituomiolla istui täällä kolme siirtolaisiksi länsi-Siperiaan karkoitettua suomalaista sekä pakkotyö-osastossa eräs Suomesta elinajaksi tänne lähetetty murhamies. Sairashuoneessa tässä osastossa oli eräs lättiläinen, joka jo neljä vuotta sitten oli armoitettu, mutta oli ollut liian heikko lähetettäväksi kotipaikalleen Kuurinmaalle. Hän ei ollut voinut päästä minkäänlaiseen yhteyteen sukulaistensa kanssa, vaan täytyi maata täällä elävänä haudattuna. Hän pyysi minua kyynelsilmin kirjoittamaan hänen kotiinsa, jonka minä teinkin. Ilahuttavaa oli nähdä millä hellyydellä nuori lääkäri kohteli häntä. Korvaani kuiskasi tämä, että pian oli tuleva loppu lättiläisparan kärsimyksistä.

Palasin Tobolskista suomalaisen *Bugenen siirtolan* kautta. Tie sinne kulkee suuria koivumetsiä pitkin ja vesiperäisiä soita, joissa heinä ja kaisla kasvavat niin korkeiksi että kulkee niinkuin metsässä. Toisin paikoin teiden varsilla kasvaa villiä virnaa niin runsaasti, että töin tuskin pääsee sen läpi. Vaikea on täysin käsittää mikä heinän paljous täällä vuosittain kasvaa vaan kuivamaan ja mätänemään. Kun viime

kesä oli tavattoman kuiva, niin oli kuitenkin helpompi kuin tavallisesti päästä Bugeneen.

Oleskeltuani siellä viikon, jona aikana minä laskin ehtoolliselle rippikoululapset, matkustin Taraan.

Lukutaito on kyllä tullut hiukkasen paremmaksi Bugenessa, sittenkuin minä kolme talvea olen ylläpitänyt siellä koulua; mutta se henkilö, joka on siellä opettajana toiminut, ei näytä olevan siihen sopiva, jonka vuoksi olisi tarpeen saada sinne kykenevämpi mies. Asuinhuoneet koulumestarille olen minä jo ostanut ja nyt lupasi kylä talven aikana rakentaa kouluhuoneen.

Sekä Om-siirtolassa, Rishkovassa että Bugenessa ovat seurakuntalaiset sitoutuneet antamaan koulumestarille palkaksi jonkun verran viljaa ja voita. Myöskin olen minä kääntynyt apurahaston hallinnon puoleen Moskovassa pyytäen palkan apua koulumestarille, mutta on tähän tullut kieltävä vastaus.

Palveltuani sanalla ja sakramenteilla Tarassa asuvia luterilaisia, palasin Omskiin syyskuun alussa.

8. Tultuani valmiiksi poissaoloni aikana saapuneiden virkakirjeiden asioissa, matkustin syyskuun lopussa Om-siirtolaan sekä palvelemaan suomalaisia että pitämään jumalanpalvelusta siellä asuville virolaisille, lättiläisille ja saksalaisille.

Kevään kuluessa sain valmiiksi *saamattomain rampain ja sokeain kodin*, jonka olen rakennuttanut lähellä Omskia olevalle maatilalleni. Siellä olen Suomesta saaduilla vapaaehtoisilla avuilla pitänyt hoidossa kuutta henkeä, joista kaksi on sokeaa, kaksi heikkomielistä ja kaksi rampaa. Kun vielä lisään että olen pienemmillä raha-avulla ja vaatteiden hankkimisella koettanut auttaa suurimpaan hätään joutuneita maanmiehiäni, niin olen maininnut ulkonaiset piirteet toiminnastani Siperiassa kuluneena vuotena.

Suomalaisen evankelis-luterilaisen seurakunnan väkiluvun muutoksista mainittakoon tässä vielä että 45 on syntynyt, 41 kuollut, 48 ripille laskettu, 14 paria vihitty. Rippivieraiden luku oli 624. Näihin lukuihin ei ole laskettu ainoastaan karkoitettuja, vaan myös Inkerin suomalaiset.

Yllämainitusta käynee kyllä selville, että olen tunnollisesti koettanut täyttää velvollisuuttani, mutta kuitenkin tiedän että paljoa ei ole ehditty tehdä, joka kuitenkin olisi ollut tehtävä. Kun koko huolenpito näistä 5,000:een nousevista karkoitetuista luterilaisista on minulla yksinään ja olot monissa suhteissa eivät ainoastaan ole kehittymättömät vaan vielä vastaiset, niin on myös selvää että minun asemani ei ole helpointa laatua. Luottaen Jumalan apuun ryhdyn kuitenkin työhön ja matkoihin vielä ensi vuodeksi.

Omskissa lokakuun 28 p. 1890.

XVI.

Kirgiisi-arolla 1891.

Oli valittavana kaksi tietä Astshaguliin päästäkseni. Joko oli minun kuljettava maantietä Om-siirtolan ja Judinskin kautta, suuren Tsani-järven ohitse ja sitten eteenpäin kaakkoa kohden, tai myös höyrylaivalla Pavlodarin kaupunkiin Semipalatinskin alueessa. Vaikka hevoskyyti 700 virstan matkalla monessa suhteessa olisi ollut huvittava, pidin kuitenkin parempana matkustaa höyrylaivalla Irtish-virtaa ylös Pavlodariin ja sitten sieltä hevosella 250 virstaa pitkin kirgiisien asumaa aluetta. Kun pelkäsin että tulisi olemaan vaikeata kielellisessä suhteessa tulla toimeen näiden paimentolaisten kanssa, kirjoitin Astshaguliin ja pyysin jonkun sieltä tulemaan minua vastaan Pavlodariin. Siis astuin minä Omskissa erääseen Kurbatoff & Ignatoffin omistamaan höyrylaivaan ja olin pian matkalla etelään päin. Oikeanpuolisella Irtishin rannalla sijaitsee kasakkakylä 20-30 virstan matkan päässä toisistaan. Tämä kasakkalinja ulottuu Omskista kauvas etelään, luultavasti niin kauvas kuin Venäjän alusmaata piisaa. Irtishin koko vasemmalla rannalla asuu yksinomaan kirgiisejä ja hiukkasen yläpuolella Omskia myöskin oikeanpuolisella rannalla. Noin sata virstaa ylöskäsin Omskista näin erään kasakkain kesäleireistä, joka turvemajoineen ja pajusta niottuine aittoineen näytti kaikkea muuta kuin sotaiselta. Norjalainen perämies, joka oli Kurbatoffin palveluksessa, sanoi nauraen: "Kuinkahan pitääkään kirgiisien olla pelossaan tuosta!"

Irtish oli noussut äyräittänsä yli, sillä oli kevättulvan aika. Monin paikoin ei voinut nähdä oikeata eikä vasenta jokirantaa, toisinaan oli vaikeata pysyä virran uomalla, jonka vuoksi asetuttiin ankkuriin pimeimmäksi osaksi yötä. Jos ei olisi siellä täällä nähnyt puita pistävän esiin vedestä, olisi luullut

olevansa merellä.

Matkatovereina oli minulla pari unkarilaista ja yksi tataarilainen. Unkarilaiset olivat matkalla Smeinogorskiin Altaialueella, jossa heidän oli määrä rakentaa keisarillisen kabinetin laskuun uusimallisen hopeansulatus-uunin. Välimme tuli olemaan erittäin likeistä, sillä olimmehan, kuten unkarilaisetkin sanoivat, heimolaisia, vaikka kaukaisiakin. Tataari oli rikas kauppias, joka matkusti kauppa-asioissa. Unkarilaiset, joilla oli hyvin kiire, jättivät meidät viimein, pitäen parempana matkustaa hevosella. Kun tataari ja minä jäimme kahden kesken, rupesin hänen kanssaan keskustelemaan uskonnollisista kysymyksistä. Muun muassa kysyin häneltä pitikö hän Muhamedin käskyä levittää hänen oppiansa maailmaan tulella ja miekalla yhtä jalomielisenä kuin Jesuksen käskyä levittää kristinuskoa saarnaamalla vakaumuksen kautta. Kun ei hän mitään vastausta antanut, niin lisäsin minä: "katsoisitteko tulleenne hyväksi kristityksi, jos minä uhaten halkaista teidän pääanne, väkiväkolla kastaisin teidät?" Hyväntahtoinen nauru oli hänen ainoa vastauksensa.

Ennenkuin tulimme Pavlodariin, kuljimme erään paikan kautta, missä korkeita suolavuoria oli ladottuna jokirannalla. Tässä seudussa sijaitsevat Siperian paraat suolajärvet. Suola on hyvää ja maksaa Omskin torilla 15 kop. puuta, mutta Minusinskissa nousee sen hinta aina kahteen ruplaan puudalta.

Pavlodarissa, jonne tulimme kolmantena päivänä, oli useita proomuja Kurbatoffin lastauspaikalla, joihin lastattiin valmistamattomia nahkoja. Satakunta puolialastonta kirgiisiä, tukka lyhyeksi leikattuna ja kalotti päässä, toimitti lastausta nauraen ja hyppien. Päätäten heidän kovasta kiireestään luulisi heidän olevan erittäin kelvollisia työntekijöitä, vaikka heitä ylimalkaan pidetään laiskoina.

Rannalla olevassa ihmisjoukossa huomasin heti kaksi suomalaista, jotka Astshagulista olivat tulleet minua vastaan. Niin pian kuin olimme valmiita lähtemään, jätimme Pavlodarin ja suuntasimme matkamme itää kohden. Nyt oli meillä edessämme aro, missä satojen virstain matkalla ei löydä ainoatakaan puuta. Aallontapainen maanpinta oli hiekkasekaista multaa. Siellä täällä näkyi pieniä järviä, enimmäkseen suolavetisiä. Kappaleen matkan päässä Pavlodarin kaupungista oli laajoja peltoja, joita kaupungin porvarit olivat kyntäneet. Mutta sanottiin että myös kirgiisit olivat alkaneet viime aikoina kasvattamaan viljaa. Eräessä paikassa näin kirgiisin taluttavan kahta toisensa perässä kulkevaa kameelia, jotka vetivät äkeitä. Sanottiin että kameeli on erittäin hyödyllinen eläin, se kun voi vetää kahta vertaa enemmän kuin hevonen ja syö puolta vähemmän.

Tie Astshaguliin oli erittäin tasaista ja hyvää ja ilma oli mitä ihaninta. Joka puolella näki mehukasta vihantaa ja suuren runsauden monenvärisiä kukkia. Toisin paikoin peittivät aroa pitemmällä matkaa spirea-pensaat. Mitään muuta ei ollut nähtävänä kuin aroa ja taivasta, mutta kuinka ihanalta ja valppaalta tuntui kuitenkin!

Kaukaa voi nähdä jonkun kirgiisiläisen paimenen karjoineen, jossa oli kameelia, hevosia, lampaista tai lehmiä. Samaten kulimme muutamien kirgiisiaulien ohi. Kun alkoi hämärtämään illalla, otimme yösjan arolla lähellä pientä lampia, jonka vesi oli suolatonta. Minun maanmieheni olivat varustaneet itsensä polttopuilla ja hiilillä lämmittääkseen teekeittiötä, joka heillä oli mukana. Tehtyämme tulen alkoi toinen suomalaisista, Mikkel Matvejeff niminen seppämies, keittämään kalaa. Toinen, Taneli Ivanoff eli Saari, työskenteli teekeittiön kanssa.

Sill'aikaa kävelin minä arolla hengittämässä sitä ihanaa tuoksua, joka illalla täytti koko ilman. Kun sitten istuimme teekeittiön ympärillä, niin emme teen juomisen taidossa tosiaankaan jääneet jällelle täysiverisistä venäläisistä. Ruoan jälkeen rupesimme odottamaan unta sekä nukuimmekin pian niin suloisesti kuin mikään kirgiisi niillä tienoilla. Emme olleet niin heikkohermoisia että juotuamme kymmenkunnan lasia teetä, olisimme tämän jälkeen olleet unettomia. Mutta aron pienet siivelliset asukkaat olivat valppaampia kuin me, ja nämä herättivät minun kerta kerralta. Tarkoitin laululintuja. Koko ilma kaikui ensimmäisessä aamukoitteessa leivosten lirytyksestä; leivosia onkin lukematon paljous Siperian aroilla. Toisena päivänä tulimme havumetsään, joka neljän penikulman levyisenä ulottuu useampia satoja virstoja aroa pitkin. Me kulimme koko päivän ja osan seuraavaakin tätä metsää pitkin. Täällä oli joukko työväkeä kaivamassa kanavaa, joka tulisi kiertämään koko metsän. Aina parinkymmenen virstan päässä on metsänvartija. Hänen työnsä ei ollut helpoimpia. Kun aukea tasainen aro ympäröitsi metsää, niin oli varkaiden helppo tulla sinne ja sieltä. Sen vuoksi kaivettiin, varkaiden pidättämiseksi, kanavaa metsän ympäri. Sitä paitsi olisi se metsälle suojeluksena valkeaa vastaan, jos aro kuivana aikana rupeaisi palamaan. Voi nimittäin syksyllä tapahtua että kulo rupeaa vahingossa palamaan. Silloin raivoaa tuli hillittömästi. Kyliä, peltoja, heinäsuovia ja elukoita palaa ja ihmisiä hukkuu liekkeihin. Kuva on aivan sama kuin ruohokentillä Amerikassa. Toisena iltana otimme yösjamme arolla lähellä Bor'ia, kuten tätä metsää kutsutaan.

Yöllä kääntyi tuuli; se kääntyi pohjoiseen ja ilma tuli jäätävän kylmäksi. Tietäen kyllä kuinka epäluotettava Siperian kevät on, olin pakannut kirja-arkkuuni lampaannahka-turkit, jotka nyt tulivat minulle erittäin hyvään tarpeeseen.

Kolmannen päivän iltana näkyi kaukaa tumma piste. "Se on meidän kotimetsämme", sanoi Mikkel. "En minä näe mitään metsää", vakuutin minä. "Ettekö näe siellä semmoista tupsua", sanoi Mikkel kummastellen. Niin vähäpätöinen oli metsä, että sitä todellakin voi verrata tupsuun, mutta vielä pahempi oli että tämä "kotimetsä" ei kuulunut Astshagulille vaan eräälle venäläiselle kylälle.

Vasta kolmannen päivän iltana saavuimme Astshaguliin, ja silloin olivat meidän hevosemme sangen väsyneet. Eripuraisuutta näytti vallitsevan kylässä siitä kuka saisi papin asumaan luokseen. Väestö oli jakautunut kahteen puolueeseen, joilla kummallakin oli valmistettuna asunto papille. Mikkel vei minut tietysti siihen asuntoon minkä hänen puolueensa oli valinnut. Lampun valossa voin nähdä miten seinä oli vihreänään rusakoista ja muista syöpäläisistä. "Eikö täällä ole mitään muuta asuntoa, missä syöpäläiset eivät vaivaisi minua?" kysyin. "On täällä kyllä vastapäätä teitä varten varustettuna siisti tupa, mutta eivät näytä sallivan teidän ottaa asuntoa sinne", sanoi eräs toisen puolueen miehistä.

Enempää kursailematta kannatin minä kaluni sinne ja sain puhtaan ja siistin asunnon, koko tuvan yksinään itseäni varten, sekä voin levätä syöpäläisien häiritsemättä. Talonväkenä oli emäntä ja hänen yksikolmattavuotinen tyttärensä. Perheen-isäntä oli Barnaulissa vankina, murhasta epäluulon alaisena. He olivat muuttaneet Bugenesta jo monta vuotta sitten ja olivat oleskelleet milloin missäkin venäläisissä kylissä. Tytär ei ollut koskaan nähnyt luterilaista pappia ja oli siis vielä ripille laskematon. Kaiken tämän sain tietää jo ensimmäisenä iltana.

Lukijalla ei juuri voi olla muuta käsitystä puuttomalla arolla olevasta kylästä kuin että se ja sen ympäristö on erittäin kolkkoa. Mutta niin ei ole Astshagulin laita. Se on notkossa kahden järven välillä. Vesi näissä järvissä on hiukan karvasta, mutta suolatonta vettä on kuitenkin toisaalta runsaasti saatavana. Järvissä ja rannoilla kasvoi korkeaa kaislaa, johon kaikellaiset linnut olivat ottaneet asuntonsa. Mutta kun ei ollut venettä koko kylässä, niin eivät linnut paljo tarvinneet huolia rannoilla pyssy kädessä kulkevista metsästäjistä. Että kuitenkin aina joku oli päässyt hengestään, siitä olivat todistuksena paistin muodossa esille tulevat sorsat.

Pääelinkeinona kylässä on maanviljelys. Valkoinen turkkilainen vehnä menestyy täällä erinomaisesti, ja vaikka siirtolaiset leipovat siitä lesimättä, tulee leipä valkoista kuin ensimmäisen luokan konvehtijauhosta. Pelto on hiekkasekaista mustaa multaa, ja antaa tavallisina suotuisina kesinä runsaan sadon. Vaikka voitaisiin viljellä vehnää suuressa määrässä, ei tehdä tätä, sillä saadaan vaan 30-50 kopeekkaa parhaasta turkkilaisesta vehnästä. Jotenkin hyviä niittyjä on jo olemassa, ja jos tahdottaisiin kulkulaitoksilla nostaa kevät-vettä, niin voitaisiin saada laajoja niittyjä lisäksi. Arbuuseja viljellään ja tulevat ne näillä seuduilla erinomaisen makeita. Tätä hedelmää viljellään paljo aroseudussa. Erityisellä innolla näyttivät meidän suomalaiset hoitavan arbuusimaitaan ja huolehtivan niistä. Oleskellessani kylässä tein kiertoretken sen tiluksille ja tulin siihen käsitykseen siitä mitä näin että voi elää ja voida hyvin täälläkin, vaikka metsä oli viidenneljättä virstan päässä kylästä ja tilaisuutta rahan ansaitsemiseen vähä. Kirkollisia oloja, jotka olivat huonossa kunnossa, koetin järjestää. Yksitoista lasta laskettiin muutaman päivän rippikoulu-opetuksen jälkeen ripille. Kylän hautuun vihittiin, syntyneet ja kuolleet pantiin kirjoihin j.n.e. Joka päivä illalla oli minulla hartaushetki luonani. Mutta eräänä päivänä tuli pari naista minun luokseni pyytäen että minä pitäisin nämä hartaushetket jossain muussa paikassa, koska moni kyläläisistä oli epäsovussa talon emännän kanssa eivätkä sen vuoksi tahtoneet tulla hänen kynnyksensä yli. Saatuaan vakavan varoituksen lähtivät he häpeissään pois, mutta sillä seurauksella, että sekä he että monet muut heidän kanssaan tekivät sovinnon emännän kanssa. Sunnuntaina pidin minä suomalaisen ja lättiläisen jumalanpalveluksen ynnä ehtoollisen. Koko joukon kirjoja jätin minä kylään ja kehoitin heitä kokoontumaan sunnuntaisin lukemaan hartaudekseen Jumalan sanaa. Innokkaasti halusivat he saada jonkun koulumestarin kylään, joka opettaisi heidän lapsiaan ja pitäisi huolta jumalanpalveluksesta. Mutta kun heillä itsellään ei ole varoja palkata sitä ja muitakaan varoja ei ole käytettävänä, niin ei tämä heidän pyyntönsä tai halunsa voi tulla täytetyksi, ainakaan kovin pian.

Muutamia perheitä jotka kuuluivat Molokana lahkoon (protestanttisen tapainen lahko kreikkalaisessa kirkossa) oli äskettäin saapunut paikkakunnalle, haluten ruveta asumaan yhdessä luterilaisten kanssa. Lähetyskunta niitä oli sen asian vuoksi minun puheillani. Minä pidin paraana heille perustaa oman siirtolan, vaikka minulla ei ollut mitään vastaan että he eläisivät lähellä luterilaista siirtolaa ja ystävällisissä väleissä sen kanssa.

Ilma oli ensimmäisinä päivinä Astshagulissa ollessani ollut sateista ja eräänä yönä kävi hirvittävä ukon-ilma kylän yli. "Pahan ilman jälkeen antaa Jumala auringon paistaa", sanotaan, ja niin kävi nytkin. Illalla istuin minä maan tavan mukaan oven ulkopuolella kylän raitin varrella ja katselin huvikseni miten kirgiisineidot kulkivat poimien kuivanutta karjanlantaa itselleen polttoaineeksi. Pian tulivat he niin "kesyiksi" että uskalsivat tulla niin lähelle minua että pääsin keskusteluun heidän kanssaan. Varsinkin kiinnyn erääseen heistä, joka näytti puoleksi lapselta puoleksi vanhukselta. Hän sanoi olevansa kahdeksantoista vuoden vanha ja olleensa naimisissa jo yhdentoista vanhasta. Hänen miehensä oli hyvä

hänelle. "Hän pitää niin minusta, ettei hän sano ottavansa ketään lisäksi", vakuutti hän. Kysymykseeni eikö hän pitänyt liian varhaisena mennä naimisiin yhdentoista vuoden vanhana, sanoi hän sen olevan kyllä aikaista, mutta piti viidentoista vuoden ikää suloisimpana naimisiin menemistä varten. Eräs toinen tyttö, 10-12 v. ikäinen, sanoi olevansa kihloissa mutta tulevansa viettämään häitä vasta kolmen vuoden kuluttua.

Toimitettuani kylässä mitä olin voinut, läksin minä kotiin päin. Hiukan alakuloisena jätin nämä uskoja heimolaiset kaukaiselle kirgiisiarolle, saadakseen seuraavan kerran apua Jumala tietää koska joltain toiselta luterilaiselta papilta.

Kolmenkymmenen virstan päähän kyyditsi minua eräs suomalainen Makkonen, Bugenesta muuttanut. Seuraavaksi kyytiväliksi sain venäläisen kyyditsijän, mutta sitten oli minun koetettava päästä kulkemaan omin päin kirgiisien keskuudessa. Puoli-yön aikana tulin eräsen kirgiisiauliin ja vaivoin saimme muutamia viistosilmäisiä kirgiisejä herätetyksi. Nyt ruvettiin kulkemaan aulista auliin. Kello kuuden aikana aamulla tulin minä eräsen auliin, jossa asui kirgiisivanhin, jolla sanottiin olevan tuhannen hevosta. Minut vietiin telttiin, vaikka se ehkä ei ollut niin aivan sopivaa, sillä staarostan kaksi nuorta vaimoa oli vielä vuoteissaan, toinen toisella seinällä jurttaa ja toinen toisella. Muuten on tavallista että kirgiiseillä on monivaimoisuudessa eläessään jokaista vaimoiaan varten eri jurttat ja että mies asuu vuorotellen viikon kunkin luona. Staarosta oli harteva kookas mies, noin 25 v. ikäinen. Pian olivat kaikki jaloillaan jurtassa ja eräs tataari Pavlodarista saapui paikalle. Tämä kysyi minulta venäjäksi enkö halunut juoda samppanjaa. Vaikka minulla oli sääntönä etten maistanut mitään väkijuomaa matkoillani, niin olin kuitenkin utelijas saamaan nähdäkseni oliko heillä tosiaankin samppanjaa tarjottavana ja pyysin saada. Nyt tarjottiin minulle malja kumisia, jolle tataari oli antanut tämän nimen. Sill'aikaa oli teekeittiö kiehunut ja asetettiin ympyriäinen pöytä jossa oli noin korttelin korkuiset jalat, keskelle jurttaa ja levitettiin sille liina, joka oli niin likainen etten sen vertaista ole nähnyt. Tällä pöytäliinalla rupesi emäntä pyyhkimään kuppeja, joihin hän meille kaatoi teetä. Tuo oli nyt liian ilkeää katsella, niin että minä, unohtaen ehkä mitä katsottiin sopivaksi kirgiisien luona, otin käsiliinan laukustani, huuhdoin ja pyyhin yhden kupin itseäni varten. Aurinko rupesi jo tulemaan hyvin lämpimäksi kun minä jatkoin matkaa toiseen auliin, osaamatta vaihtaa sanaakaan kyytimieheni kanssa. Nämä kirgiisit, jotka harvoin tulevat tekemisiin venäläisten kanssa, ymmärtävätkin sen vuoksi hyvin vähä venäjää. He elävät karjanhoidosta. Moni viidenkymmenen vuoden vanha mies ei kuulu koskaan maistaneen leipää. Kun he ensin maistavat leipää, kuuluvat he usein sylkevän sen suustansa pois ensimmältä. Mutta kyllä useimmat näyttävät jo tottuneet siihen. Merkeillä ja liikkeillä antoi kyytimieheni tietää että hän mielellään söisi palasen leipää. Käsitettyäni mitä hän pyysi, leikkasin hänelle hyvän kappaleen leipää, jonka hän ilman vastenmielisyyttä nautti. Eräs toinen kyytimies tahtoi tietää kuka minä olin, ja kun ilmoitin hänelle olevani "tshinovnik", niin näytti hän tulevan siitä mitä suurimman ihailun ja kummastuksen tilaan. Maiskuttaen suullaan ja heiluttaen päätään molemmille puolille sanoi hän: "hoi voi".

Saadakseni pian hevosia auliin tultuani otin minä, niin pian kuin joukko miehiä oli kokoontunut minun ympärilleni, esiin painetun podorozhnani, joka oli varustettu kahdella venäläisellä kotkalla, ja luin painokkaasti ensimmäiset sanat "Me Aleksanteri III:s" ja lisäsin: "hevosia heti!" Sanoilla oli hyvä vaikutus ja kuin tuuliaispää ratsasti joku tabunin (lauman) luo ja toi hevosia. Eräs kyytimies osasi hiukan venäjää mutta ajoi niin kamalan hurjasti että minä olin hiukan peloissani. Hän vakuutti kerran kyydinneensä erästä tohtoria ja vaikka tämä oli maannut ja nukkunut kuomissa, niin oli kaikki käynyt hyvin, jonka vuoksi minun piti rauhoittua. Hetken päästä kysyi hän olinko tyytyväinen vauhtiin, ja kun olin siihen myöntänyt, kysyi hän vielä olinko niin tyytyväinen että hän voi toivoa pientä juomarahaa. Kun olin hänelle vakuuttanut sitä tulevani antamaan, tasaantui hän hiukan. Viimeisessä hevostenvaihtopaikassa ennen Pavlodaria ei ollut mitään muuta kuljetuskeinoa saatavana koko aulissa kuin noin kahdentoista kyynärän pituisella aluksella oleva kori, jolla aluksella tavallisesti kuljetettiin pitkiä rakennushirsiiä. Mutta mitäs oli tehtävä. Minä valjastutin sen eteen hevoset ja tulin sillä ajaen Pavlodarin kaupunkiin. Minkälaista naamaa katsojat ikkunoista näyttivät, en voi sanoa, mutta hiukan nolona risteilin kirgiisini kanssa katuja pitkin siellä täällä, etsien majalaa.

Sellaisen sainkin viimein erään porvarin luona, mutta itse sain minä toimittaa itselleni sekä ruoan että sängyn. Minun oli pakko odottaa kaksi päivää höyrylaivan lähtöä Omskiin, joiden kuluessa minulla oli hyvää aikaa katsella kaupungin merkillisyyksiä. Näitä ei ollut muuta kuin moskeea ja venäläinen kirkko. Tataarilais- eli kirgiisiläiskoulu oli kaupungissa, mutta oppilaat näyttivät kehoilta ja pörröisiltä. Irtilish oli täälläkin tulvinut niin että vastapäinen ranta ja aro olivat veden alla 16-20 virstan matkalta. Oli kuljettava tämä matka lossilla, jos aikoi Karkaralin kaupunkiin päin, joka on 331 virstan päästä lounaseen Pavlodarista. Tämä kaupunki on juuri aron ja vuoriseudun rajalla. Siellä kuuluu olevan hautakumpuja ja keskenjääneitä kuparilouhoksia, joita asukkaat kuuluvat kutsuvan tshuudilaisiksi kuparilouhoksiksi. Siis muinaistutkijoille tärkeä paikka. Samassa vuoriseudussa, hiukan luoteesen, on pieni Koktsetan kaupunki. Kun sen läheisyydessä on havumetsää ja vuorijärviä, matkustaa ylimystö Omskista ja ne, joilla on aikaa ja varoja siihen, sinne viettämään osan kesäänsä vuoristossa. Tutkivan

silmäyksen loin minä oikeanpuoliselta ja korkealta Irtishin rannalta sinne ylitse, mutta tiesin myös etten sinne koskaan tule menemään. Kuitenkin on aina ihmetyttänyt minua miksi matkailijat niin harvoin käyvät katsomassa näitä pohjois- ja keski-Aasian vuoriseutuja, vaikka elämä sekä arolla paimentolaisten keskuudessa, ylhäällä vuoristossa ja synkeissä metsissä tarjoaa niin paljon luonnollista virkistystä ja niin paljon uutta huvittavaa, että ihmisen, joka on kiusaantunut liiaksihienostuneen maailman pakosta ja rauhattomuudesta, luulisi halusti hakevan lepoa ja virkistystä juuri semmoisissa paikoissa kuin nämä. Mutta ovathan mieliteot ja halut niin erilaisia täällä maailmassa.

Odotettuani, kuten sanottu, pari päivää Pavlodarissa, saapui eräs hinaajahöyry, jolla matkustin Omskiin. Tämä matka, jolloin olin tilaisuudessa nähdä kirgiisejä heidän oikeassa kotipaikassaan, pysyy hausimpien muistojen joukossa, mitä minulla Siperiasta on.

XVII.

Häälauluja, koottu Bugenen siirtokunnassa Siperiassa.

Ylkä-miehen kotona, ennen kun hänen kutsutut istuvat ruualle.

I.

Juuri ennen kun morsianta lähdetään noutamaan.

Lähekkö Jumala aviksi
Jo on tuonut Luoja tunnin
Ajan annelt armollinen
Minun viljo vellolleni,
Kullalleni kukkumaan,
Vierelleni vierimään.

II.

Kääntyen ylkään lauletaan:

Istukko velvyeni
Taatat tuvin turkin päälle
Mammon höyhenpatjan päälle.
Selin seinää sinistä
Lahti lauttaa valkeata,
Alle pyyhkin pyhäisen
Alle tuohukset! vahaisen
Alle liitsan armollisen,
Miss' on Maaria maannut
Luoja lounatta piellyt
Pyhä risti rengotellut.

III.

Nyt istuu ylkä sanotulle paikalle, ja laulajat pitkittävät aterian aikana:

Loi Jumala pojan emolle
Antoi Luoja hautojalle.
Kuin syntyi emylle pojut
Emä oli hengettä olilla
Pojat hengettä tyvessä.
Loi Jumala hengen emälle,
Emyt hellä hengen pojalle.
Isä hulkku hyytä hymppynen piossa
Jäätä kääntty kainalossa.
Isä rapsii saunatietä
Kaprii saunan kynnyksiä.
Isyt kyseli: min' antoi Jumala meille?

Loiko Luoja luokkakättä,
Antoiko armollinen atrakättä?
Vieras nainen, viekas nainen
Kylän nainen pettelikko
Se petti vanhan isän
Vanhan taatan vaaliani.
Se vaites vastaeli:
Ei luonut Luoja luokkakättä
Ei antanut armollinen atrakättä,
Antoi astian pesiän
Toi tuvan pyyhkiän
Toi pirtin pesiän.
Isyt oli mielillä pahoilla
Sydämmillä surkiammilla
Sapsii tulia saunatieltä
Kepsii mennä kiuka'alle.
Toinen nainen naapurista
Se toi toet sanomat.
Oo! isyt vana isä
Vanha taatta vaaliani,
Elä ole mielillä pahoilla
Ole mielillä hyvillä
Sy'ämmillä lempeämmillä.
Loi teille Luoja luokkakättä
Armollinen antoi atrakättä.
Isyt mielellä hyvillä
Syämmillä lempeämmillä
Kepsy tulla kiukaalta
Kepsi mennä kellariin.
Sivalsi sian lihutta
Otti vanhaa lehmän voita
Toi siis tuopilla olutta
Kantoi kaksikorvasella.
Hiiva alla, vahto päällä,
Keskellä olut punanen.
Hyysi hyytä piossa
Jää kättynen käessä,
Millä emyttä siiyttää
Emyn saunan maassa maatessa
Olkosilla olossa
Lavosilla levätessä. —
Toi isä soimesta hevosen
Kaukalolta kauran syöjän.
Toi papin Paiteesta
Kirkkoherran Kiiovasta.
Toi lukkarin omiltamailta,
Pantiin nimi vellolleni
Pantiin kutsu kullalleni
N. N. (esim. Juho) papin pantu nimi.
Nimi on papin panema
Nimi lukkarin luettu
Kirkkoherran kirjoitettu
Nimi mammon mairoiteltu.
N. hellä velvyeni!
Jos nyt muutat polvuttasi
Elä muuta mielyttäsi
Ylön elä kaso kantajasi
Vett'o vanha vaaliasi.
Emy on nähnyt suuret vaivat
Kuoria kovat kipiät.
Monet yöt oli unetta
Monet aamut murkinatta
Monet päivät lounaatta
Monet illat iltaisetta.

Yhes kesäses yös
Kuuets hunnut kuivaeli
Kaheksat kapaloitsi.
Muut naiset unet makasi
Kälyt kyljet kääntelivät.
Ain oli käsi kätköissä
Viisi sormee vivussa.

IV.

Syönnin ajalla kääntyvät laulajat isä-miehen eli puhe-miehen puoleen laulaen:

Isä mies isyjen poika
Päämies päivetty kypärä
Lagle lauan otsallinen!
Papin sulka paras sulka
Se on pantu parrallesi
Levitetty leuvallesi.
Kuule tänne kuin mä puhelen
Tähe tänne kuin sanelen.
Kysykkö isyen appii
(Nyt rupee isämies apua korjaamaan).
Min annap isyt aviksi?
Taatta soimesta hevosen
Kaukalolta kauran syöjän.
Kysytkö emyen appii
Min annap emyt aviksi
Pojalle ainoalle?
Emyt pajan palttinaisen
Narvan kaaren kankahista
Pihkavan pitkistä linoista.
Maahan asse avinainen
Rinnan eestä ristitelty
Ihan suista sulkuteltu
Kulkun alta kulliteltu
(toinen:
Alta kulkun kumakoittu)
Alta polven poimiteltu.
Kysykkö vellon appii
Min annap vello aviksi?
Vello vaskisen satulan
(Vello saarnaisen satulan)
Kysykkö sisson appii
Min antaa siso aviksi?
Siso silkkisen sinerkan
Siso kultasen kussikan.
Kysykkö setän appii
Min annap setä aviksi?
Setä rapsaa rahalle.
Kysykkö vävyn appii
Min annap vävy aviksi?
Vävy ruoskan vaskivarren
Vaskivarren ja kultasiiman.
Kysykkö enon appii
Min annap eno aviksi?
Eno rapsaap rahalle.
Kysykkö mimmin appii
Min anap mimmi aviksi —
Mimmi rapsap rahalle.
Kysykkö kylän appii —
Kylän miehet isäni
Kylät naiset emäni
Kylän pojat puolet vellot
Kylän tyttäret sisarueni.
Avittakaa ainuttani

Matkamiestä marjuttani.
Ken soalla, ken solella
Ken on vaskisormuksella.
(Ainoat ajat kylässä
Kylä kyyttiä kysyy
Paimen palkkaa anoo).

V.

Kerääjä kääntyen ylkään.

Mä kyselen kannattelen
Mihin panet apirahasi?
Vai ostat sota-hevoson
Vai ostat sota-satulan
Vai ostat pyrreen pyssyn?
Elä osta sota-hevosta
Elä osta sota-satulaa
Elä osta pyrreetä pyssyy.
Osta orja emällesi
Tuo tulen puhuja
Saa saunan lämmittäjä
Tuo veen tuoja.
Vett' on vanha vaaliasi
Nousee ohkaen olilta
Voivotellen vuoteelta
Lyöpi kättä kylkiissä.

VI.

Syötyä kiitetään isäntää, emäntää näin:

Kyl' on mejjän taatalla
Kyl' on huolta huolitellut
Kyl' on murrellut murotta.
Noustu on aamulla varrain,
Ennen muitten nousemaa
Ennen kuun kumettamista.
Viepi verkkoja veteen
Tuotu on lohta Laukaasta
Vimpaan meren selältä
Lohet suuret hammasluista
Kaik' oli taatan lauvan päällä,
Vielä on orrella ravattu.
Pyhät on käynyt pyssyn kanssa
Aret on käynyt atran kanssa.
Tuonut on tetret lehtikorvat
Saanut sarvipää jänikset. —
Aitumala mammolleni!
Syöttämästä, juottamasta
Päälle paljo palvomasta.
Kyllin syötti, kyllin juotti
Kyllin kyllältä piteli.
Kyl' on meiän mammolleni
Noustu aamulla varain,
Ennen muien nousemista
Ennen kuun kumettamista.
Sulaili kesäisen voin,
Kakut paisto paisteella.

VII.

Ennen lähtöä lauletaan juuri hankkiessa:

Jouvu jouvu velvyeni
Jouvu juomukaisueni

Jo kävin uksesta ulos
Veräjämästä vainiolla
Jo löin silmiä iteen
Jo löin luomet lounaassa.
Jopa illakko joutuu
Hämärikko heittää.
Isä mies isyjen poika
Päämies päivätty kypärä!
Laho kyselen kannattelen
Perin pohjin poimittelen
Etimmäinen tien käyjä
Vellon aseeseen ajoja!
Onko sinne soinen matka
Vai onko vesinen matka?
Ku on soinen matka
Suku suuri silloittaapi,
Ku on vesinen matka
Sitte viekää vene vesille.
(Kääntyen sulh. lauletaan:)
Jouvu jouvu velvyeni!
Neiti kutsuu kuun valolla
Äijä päivän vaietessa
Muu suku murkinaksi. —
Jo on tuotu tuomivitsat
Hankittu hanen pajuset
Niillä pieni pieksetään
Matala maahan lyyään
Neion suuressa suvussa
Leviässä lensiössä. —
Elä huoli velvyeni!
Kyll' on seinä setiä
Toinen se'än poikia
Kyll' on karja kaasikkeita.

VIII.

Juuri kun rekehen istutaan lauletaan:

Viisas vahtii viilon alta
Kavala katoksen alta
Joka aita on arpaita —
Noiat nuoleksi noiskoot!
— Lähteköön Luoja luokallesi
Armollinen aisallesi!
Aja hiljaa velvyeni!
Elä aja kiustun kiireest'
Ajat hingistys hikeen
Kassat ne utuiset hurstit
Liinalakanat hyväiset.
Onnekas oli velvyeni,
Kynsi kymmenen vakoo
Kylvi kymmenen jyvää,
Siitä kasvoi onni kaura
Onni kaura ja onni otra.
Sillä syötteli hevosta
Jaaikkoista jalotteli.

IX.

Jo näkyy neion linna
Neion kastari kojoaa.

(Sinne tullessa tehdään vastarintaa morsiamen talossa, eikä tahdota päästä sisään ennen kun on kortteri ostettu rahalla. Lauletaan):

Tehkää lahti lauta portit

Lahti lautaiset veräjät!
Ammu avattaessa
Kiuksu kiinni panness!
Neito pilotaa piilosta
Vaataa vaski renkahasta.

(Talon puolustajille):

Elä ota verta velloltani
Kauvetta kalevastani
Ota veri vieraalta
Kauve kaiken rahvaan.

(Sulhaselle):

Elä nouse maahan marjueni,
Hevoselta hellyeni
Varsalta valermueni!
Ennen kun kuusi kumartaa,
Ennen kun viisi vitsaksi venyy.

(Morsian-talon laulajat tarjoen olutta yljälle):

Nouse maahan marjueni,
Hevoselta hellyeni
Varsalta valermueni
Vastumaisille valoille.
Nouse onnemme ojasta
Hateemme haon alta
Kultasilla kortoisilla
Hopiaisilla olilla.
Kuin menet puola porstuaan,
Siastarani sienitsaan
Läpi uksien ounapuisien
Läpi vitsasen veryen,
Elä kosse saapastas kynnyksis
Kynnykset on kyven alaiset.
Lyökkö risti rinnallesi,
Kahen puolin kaulallesi,
Eteen tee emäsi risti,
Taaksesi taatan risti,
Viereesi vellon risti,
Sivullesi sisaren risti.

X.

Tupaan tullessa tulijat:

Terve tuppaa tultu
Ennen nähtyä majaa
Eletty rahvaassa!
Varpaat alas valuvat
Kynnet kylmettyvät,
Nyt oli utunen ilma
Juoksi räntä rästähistä
Puissa viitta viisin varsin
Kauhtana kaheksin varsin
Kussikasta kultaherneet.

XI.

Yljän laulajat lausuvat:

Isä mies isyjen poika
Päämies päivetty kypärä
Lakle lauan otsallinen!
Kuule tänne ku mä juttelen,
lähe tänne ku mä sanelen.
Elä piä maassa marjuttani
Permannolla pienyttäni,
Ei oo marjut maasta saatu

Permannelta pienyttäni.
Ossa sihu sirkulleni
Paras paikka partilleni,
Alle pyykien pyhäisen
Alle tuohuksen vahaisen,
Miss' on Maaria maannut
Luojut lounatta piellyt
Pyhä risti rengotellut.
Kappaa lauta rahalla
Peitä penkki penningillä.
Elä itke isän rahaa,
Kyllä meillä rahaa ompi.
Sepyt on meidän isämme
Meillä ompi setä seppä
Taatan vello on takoja.
Yksi laiva lainehtii
Toinen purjeissa ajaa.
Olkoon kiitetty Jumala
Tänätty totinen Luoja!
Jo sain sihan sirkulleni
Parhaan paikan partilleni
Alle pyykien pyhäisen,
Alle tuohuksen vahaisen,
Miss' on Maaria maanut
Luojut lounatta piellyt
Pyhä risti rengotellut.
Istukko velvyeni
Äijän tuvin turkin päälle
Ämmän höyhenpadjan päälle,
Selin seinää sinistä
Lahti lautaa valkiata.

XII.

Ylkä istuu nyt pöydän taakse, hänen laulajansa laulaa morsiamen talon kunniaksi:

Lankoiseni lintuiseni
Langot linnukaisueni!
La' kyselen kannattelen
Perin pohjin poimittelen.
Onko nääliä vävyllä
Onko nälän poikasia?
Viekää velloni hevonen,
Se on velloni hevonen
Mik' on hurstiin huputeltu
Synnykseltä suitset päässä.
Viekää kultaiseen kunitsaan
Hopiaiseen soimeen,
Siellä ompi kulta patsas
Siellä ompi kulta kokka
Sinne sio velloni hevonen.
Katso kaasiken hevoista,
Se on kaasiken hevonen,
Mik on helmillä ehitelty,
Heitä heiniä etehen
Katso saaha kauroja.
Muulla suulla mustat ruunat.
Lankoiseni lintuiseni
Hyväiset on mejän langot
Hyväinen laatu lankoisilla.
Lako katso langon riittä
Lako langon laattiata
Lako katson kainostani
Vaata varjostani.
Lako katson kantapäillä

Varpaan nenillä vajotan.
En minä seiso sillallesi
Seison kemppi kengilläni.
— Lankoseni lintuseni
Langot linnukkaisueni!
Hyväiset on meiän langot
Hyväinen laatu langoilla
Hyväiset on meiän langot
Hyväiset on langon lapset.
Hoitaneet kylän sikoita
Kaiseneet kylän kanoja.
Ei ole sian tonkelmaa
Ei kanan kaapelmaa.
Tiion taion on ootettu velvyttäni
Halattu emäni lasta.
Toisin tupa lämmitetty
Taion tare suojennettu.
Onko lakien laulajata?

XIII.

Nyt esiintyvät morsiamen laulajat.

Lähekkö Jumala aviksi
Kullalleni kukkumaan
Virrelleni vierimään!
Terve kuu, terve päivä
Terve vastoinen vävyni
Kukali tulit?
Tulitko Luojan tietä myöten
Maariaisen maata myöten?
Ken sinun tiellä terveytti
Ken antoi arolla kättä? —
Kuu alta, päivät päältä
Luojat luotehen nenästä
Jumala jogen takanta. —
Terve hattu pää-laelta
Terve kauhtana kultaloimi
Terve kultanen kusakka.
Terve kintaat käjestä
Terve kirjat kintaista
Terve viitta viisin varsin
Terve kauhtana kaheksin,
Terve paita palttinainen
Maahan asti avinainen
Narvan kaaren kankahista
Pihkavan pitkistä linoista
Rinnan eestä ristiteltu
Hihan suista sulkuteltu
Kulkun alta kulliteltu
Alta polven poimiteltu.
Terve saappaat jalasta
Terve sukka saappaista
Terve kirjat sukista.
Istuu kuin Moskovan molotsa
Niinkuin pajarin pantu
Ivolinnan isvosikka
Narvan kaaren kaupan poissa.
Kaksi kaikesta väestä
Mies valittu kymmenestä.
Terve kaikki saae-väki
Kaik' on suku suurta miestä
Kaik' on saajut saappaissa
Hienot herrasväkeä.
Vellot verka kauhtanoissa

Itse saarut sametissa.
Kaasiket vävyn sisaret
Kaik' on silkissä hyvässä
Pyhä päivän rätsinäissä.
Kuin on kaason päät siottu
Niin on miekan päät niottu.
Kuin on kaasot kengitetty
Niin on hevoset rauvotettu.
Isä mies isyjen poika
Päämies päivetty kypärä
Kuule tänne kun mä juttelen
Tähe tänne kui sanelen!
En mie rahatta laula
Suutani kullatta kuluta
Kieltä en pieksä penningittä.
Mie oon vanha ja rumala
Tervaskanto ja kamala.
(Nyt korjaa laulaja itsell. rahaa.)

XIV.

Ylkä-miehen puolesta:

Isä mies isyjen poika
Päämies päivetty kypärä
Kuule tänne kuin mä juttelen
Tähe tänne kuin sanelen:
Ei mee meto minuun
Ei puutu olut punainen
Koi saa neittä nähäkseni
Neion nimee tietääkseni.
Miss' on neion piilospaikka
Hanuen sala sakara,
Missä neio piilustelee?
Morsiamen puolue:
Hanut hiusta harjaeloo
Hanut on aitassa kovassa
Vellon vehnä salvon päällä
Yhdeksän lukon takana
Esi-lukku kymmenettä.
Isämies:
Lukut suullani sulatan
Votan ilman vottimitta.

XV.

Sulhasen seurassa olevat vaimot menevät morsian-kamariin ja laulavat:

Terve sauna, terve sammal
Terve kiukaa merin kivinen
Laki lahnan suomuksinen
Perä sein' on petran luinen
Kylki-sein' on kynne päinen
Ovisein' on ouna puinen.
Terve sopa, terve solki
Terve se soan alainen.
Terve kaksi kaasa naista
Kolme korvan vierellistä
Neljä neion ituita.
Kaikki maa valasteloo
Valkealta aanovalta,
Kaikki maa punerteloo
Punaselta aanovalta.
Kaikki maa kellarteloo
Hyviltä kelta pauloilta.
(Tarjovat neiolle leipää ja olutta).

Syö syötetty minoni
Juo juotettu minoni!
Syökö mejän syömisiä?
Saarut saajani lähetti
Mesileivät velvyeni.
Haukkaa pala haapiasti
Pure pala puikiasti.
Juo juotettu minoni
Maista mejän mallasvettä
Juo mejän humalavettä
Ota mejän otravettä.
Katso mejän kauravettä.
(Neito kolmesti haukkaa ja kolmesti juo).
— Näytä kähkö kätesi
Virpu viisi sormuttasi!
Jo näytti kähkö kätensä
Synnykö sormus sormeesi
Oikeaasi sormeesi
Sormeen nimettömään!
Käet on paksut minnollani
Käet paksut, sormet hoikat
Käet käärimän kutojan
Sormet rihman suoristajat.
(Sormus annetaan morsiamelle).

XVI.

Kun palaavat morsiamen tyköä yljän luo:

Olkoon kiitetty Jumala
Tänätty totinen Luoja
Jo sain neittä nähäkseni
Jo söi mejän syömisiä
Jo joi mejän juomisia
Jo joi mejän humala-vettä
Maisti mejän mallas-vettä
Otti mejän otra-vettä
Katso mejän kaura-vettä
Pitää mieltä mejälää
Mieltä mejän vellolleni.
(Sulhaselle):
Minä näin sie et nähny!
Sait sen mitä halasit
Saimme sen himotun minjän
Saimme sen hänen halatun.

Näitten viime värsyjen aikana ostaa isämies morsianta hänen isältänsä, ja morsian lahjoineen tulee yljän tuomana sisään.

XVII.

Nyt tuodaan morsiamen lahjat sulhaisen su'ulle.

Lahjan tuojat:
Nouskaa eestä risten rahvas
Kahen puolen kaltiskaa
Laha paistaa pilosta päivä
Kuu ikkunasta kumettaa
Suku katsoo lahjojasi. —
Onko lahjani lahkeet?
Tarkastajat:
— Kui oo pantu papuskoija
Tuppaeltu tupuskoita —
Kyll' on pitkät, kyll' on hienot
Kyll' on hienoo heijaeltu
Kalan kieltä keträelty

Kyll' on hienoo kuottu.

XVIII.

Hää-väki:

Aitumala neijolleni
Kaksi neijon kantajalle
Kolme neijon kuorialle
Neljä neijon emälle
Koi antanu neijon maata
Ripasäären rengotella
Kuin kutoi näitä lahjoja
Tupa kuusinen kumisi
Laki lautanen helisi
Ei oo antanu kylän maata
Siltä kaiteen kaljunalta
Siltä pirron piukkinalta
Kääyrattaan kärinältä.

XIX.

Hääväkeä asetetaan ruualle.

Yljän seurue:

Elä kanna kaakkujasi
Pilaeli piirajasi
En minä tullut syömistä varten
Enkä juossut juomista varten,
Tulin aineeni aviksi
Vähä vellon vierilliseks'.
Lankoiseni lintuiseni
Langot linnukaisueni
Kaikki on pesty puhtaaksi
Lusikat lumen palasiksi
Lauat lahti valkiaksi
Kynnykset kyyhkeän alaiset.
On käynyt kähkö tuvassa
Vierryt virppi permannolla
Kuiskannut kuusi pihassa
Tuutikko toisessa käessä.
— Ei käynyt kähkö tuvassa
Eikä vierryt virppi permannolla.
Vierit virpit vellon naiset.

XX.

Syönnin jälkeen:

Aitumala langolleni
Pomosiba kullalleni
Syöttämästä, juottamasta
Päälle paljo palvomasta
Kyllin syötiin, kyllin juotiin,
Kyllin kylliltä piteli.
En kraaksutellut kovita
Enkä paukutellut palanneita
Piirakat reen pituiset
Leivät saijan saarnalliset
Oluet meen makuiset.
Kyll' on minun lankoiseni
Kyll' on minun lintuiseni
Kyll' on huolta huolitellut
Kyll' on murrellu muretta
Tämän tunnin tarpeheksi
Tämän kuuron kunniaksi

Kyll' on minun lankoiseni
Kyll' on minun lintuiseni
Kyll' on huolta huolitellut
Aret on käynyt atran kans'
Pyhät on käynyt pyssyn kans'.
Aret on pyytänyt ahvenia
Pyhät pyytänyt pyyn lihoja.
Mitä on lohta Laukahassa
Mitä on vimpaa meressä?
Suuret hauet kulta suomut
Kaik' oli langon lauan päällä.
Viel' on orrelle ravattu.
Ees' oli ehinen lauta
Takan' oli tammen lauta.
Kyll' oon käynyt pulmissa monissa
Käynyt saassa saajuessa,
En oo syönyt niitä syömisiä
Enkä juonut niitä juomisia
Mitä näissä lankuessa.

XXI.

Morsianparia kehutaan:
Olkoon kiitetty Jumala
Tänätty totinen Luoja
Jo sain kaksi kasvanutta
Yhtä pitkät, yhtä suuret
Yhtä muotoiset molemmat
Yhteen käyvät silmän rypsyt
Vierööt poset verevät.
Jos on naista minneessä,
Kyll' on miestä vellossa.
Viel' on velloni pitempi
Vielä on päätä korkeampi.
Kerjäläiset käyvät kieltä
Santit saatteli sanoja
Sanottiin velvyttäni
Ei sanottu saavan naista.
Sai naisen naapurista,
Otti naisen omilta mailta.
Yksi ounapuu oli kylässä,
Yksi oksa ounapuussa,
Yksi oksassa omena.
Sekin sillalle putosi
Vieri sillalta veteen.
Senkin otti velvyeni
Sen tapasi tammieni.
Oto toto velvyeni
Laha lähen kottii
Laha mie juttelen ennellesi
Sanon saunan tuojallesi
Vieraat otit omakses
Omat heitit vieraaksi
Sisos siirtelit sivulle
Vellon naiset vierastasi.
Elä huoli velvyeni
Sen on suutunut suuri Luoja
Laatinut hyvä Jumala
Pojan naija morsianta
Tytön mennä miehelään.
Teille tyhjä, meille tyhjä
Tyhjä tytön sihaan
Tyhjä tytön tyyvittäjälle
Lapsen laakitellulle.
Kuin katson neijon kantajaa

Kuin hulkkuu syän piossa
Kaksi kättä kainalossa
Aina on vesisin silmin.
Ai hullua tytön isää!
Toista hullua tytön emää
Kuin antavat käskyn käestä
Antoi orjan ovesta.
Ketä nouset käskemään?
Käsket kahta kämmentä
Niinkuin käärimäisyyttäni,
Lähettele jalkoja
Niinkuin lemmiteltyjäni,
Ojentele olkapäitä
Niinkuin ottamaisuttani —
Kun tulee suvi suloinen
Tulee hellä heinä-aika
Kallis kauran leikkoo-aika.
Isä mies isyjen poika
Päämies päivetty kypärä!
Laha kyselen kannattelen
Onko sanassa tehny
Kättä lyyessä kädellä
Saaha isälle tytön sihaan
Kihlakunta kirveitä
Valtakunta valjaita,
Mit' itse metsään menööt
Mit' itse metsästä kotiin tuloot
Sylen puita mennessä leikkaa
Tois on tullessa sahaavat
Emälle tytön sihaan
Vakan täysi vaapukoita
Seulan täysi siestareja
Saaha pankit paasi pohjat
Saaha kultainen korenta
Minet itse kaatuu kaivotielle
Kaivolta itse tupaan?
Neitsyeni neitsykkeni
Elä ole pahoilla mielin
Elä oo surkein syämmin
Ei pannut siun isäsi
Ei pannut sinun emäsi
Ei pannut pakenialle.
Panit vanhalle talon pojalle
Kyntömiehelle kypenelle.
Kyntömies on vellyeni
Mutajalka muurameni.
Kyllä mejän vellollamme
Ompi maita kynnettynä
Kyll' on siementä selitetty
Pellolle viritelty
Ääret vieret vehnämaita.
— Neitsyeni neitsekkoni
Elä oo pahoilla mielin
Elä surkeen syämmin
Ei pannut sinun isäsi
Eikä pannut sinun emäsi
Ei pannut pakenevalle
Panivat kun kannalle kapustan
Niinkuin naatin nauriille.
Tuntoo, velvyeni tuntoo
Tupaa tehdä, tallii salvoo
Pannoo pangille vannetta
Pyrryttelee lypsikölle.
Neitsyeni neitsikkoni

Elä käy kengättä kujalla
Kapsikatta kaivotiellä.

XXII.

Morsiamen suku:
Sisarueni N. N. (nimi)!
Olit yksi, maksoit kaksi
Seisot seitsemän sihassa
Olitko kuu kotosi päällä
Päivyt päällä tanhuvasi.
Kun astut jalan tupahan
Kynnys eessä kynehtii.
Ku astut laavitsalle
Niin lauta eessä lainehtii.
Se oli ilmutta ijässä
Se oli polvutta parasta,
Mi ikä isän kotona
Polvut mamman polven luona,
Kylä ei kuullut kurjuttasi
Vanhemmat valeuttasi.
Toisin toisessa talossa
Toisin vieraat veräjät
Toisin ukset ulvahteloo.
(N. N.) sisarueni!
Kuhun jätät vanhan emän
Vanhan mamman vaaleasi,
Kevät kankaan kutojaksi
Hienon pirran pirkuttajaks'.

XXIII.

Tyttö erotessa:
Siitkööt minun sihaani!
Paratkoot paikkueni —
— Taian teille toisen tulla
Toisen teijän vieraaksi —.
Otrat otsin kasvakoot,
Otrat otsin, kaurat kaksin
Vehnät vaon viertees!

XXIV.

Sulhasen taloon mennään.

Yljän seurue:
Jouvu jouvu velvyeni
Jouvu juomukkaisueni!
Isyt kotona oottelee
Hautoja halailee
Rinnakkaisen riihen eessä.
Ylkä:
— Yksin tulin, kaksin menen
Sylen täyen, saanin täyen.
On mitä hevonen veittää,
Liina harjan liikutella.
Neittä helminta vetää
Panimistä taluttaa.
Halle on hänen erota —
Ihastukko mejän ennee?
Ihastu elä pelästy.
— Jo toin tulen puhujan
Jo toin saunan lämmittäjän
Jo toin veen tuojan.

XXV.

Toisena hää-päivänä kun huivi pannaan pään ympäri:

N. N. (mors. nimi) sisarueni
 Kuule tänne kui mä juttelen
 Tähe tänne kui sanelen
 Kui näälän naiset nappajaat:
 Jo kassa kaotetaan
 Hieno hiuksi heitetään.
 Kun oli kassa kauluessasi
 Sinis oli viitta valta'asi.
 Tuli vihma, ne virutti
 Tuli tuuli, kuivaeli.
 Kuin sait marjut muille maille
 Tuomut toisille vesille,
 Kano muille kallioille,
 Lintu muille liivakkoille,
 Nimi toinen annetaan
 Entinen unohetaan.
 Kutsutaan jo kurjueksi
 Maan pahaksi mainitaan.
 Siis ett' maksa maasta rohta
 Rikkaa riihen edestä
 Olen kortta ett kuominalta
 Peltikkäistä permannolta —.
 Se oli polvutta parasta
 Mi ikä isän kotona,
 Polvut mamman polven luona.
 Olit yksi, maksoit kaksi
 Seisot seitsemän sihassa.
 Mamma kutsu mejjän marja,
 Taatto kutsu mejjän tammi,
 Vello kutsu mejjän virppi,
 Siso kutsu mejjän sirkko.
 Kysymätt' kävit kylässä
 Anomatta vainiolla.
 Kysy äijät, kysy ämmät
 Kysy kymmenen kyty'y
 Sapsi sata nattaa.
 Siis kysy kypärä päältä
 Ni'ku kovalta koivulta
 Ni'ku kylmältä kiveltä.
 — Itetin ihanat silmät
 Viäretin poset verevät -.

(Yhtämittaa nyt sulhaselle ja taas morsiamelle):

Tunsit tulla, tunne olla
 Taija tarkasti piellä
 Tunsit ottaa, tunne hoitaa
 Taija tarkasti pitää
 Elä lyö yhestä syystä
 Elä kaikkia kahesta
 Elä kohta kolmannesta —
 Lyö syystä kymmenestä.
 Neitsieni neitsikkoni,
 Kuin lienee ylön hyvä
 Saat kuussa kuus kiitosta
 Kaksitoista kymmentä kesässä.
 Kun lienet ylön pahaja
 Siis saat kuussa kuuat ruoskat
 Kahettoista kymmenet kesässä.

XXVI.

Lauletaan viime-aterian aikana ennen kun hääväki lähtee, kun jo morsian on ruokaa laittamassa:

Aika aika neitsyeni
Istumasta astumaan
Käymään kälyn jälillä
Ano piian askaleilla.
Kuule tänne kui mä juttelen
Tähe tänne ku sanelen!
Ku se kukko kerran laulaa
Siis sie päätäsi kohenna.
Kun se kukko toisen laulaa
Siis sie jalkasi kengitä.
Kun se kukko kolme laulaa
Siis sie tuisaha tupaan.
Lietso lekko permannolla
Ota tuli tupaan
Ota pangit paasi pohjat
Ota kultanen korenta,
Siis sie vieri vesille
Siis sie ka'a kaivotielle.
Vieritä vakka kivelle
Jauha jauhot kiireesti
Seulo jauhot siiviästi
Leivo leivät liehkeästi
Elä jätä alle hänen munia
Päälle elä pääskysen munia.
Sitä ei suo mejän enne
Meijän hautoja ei halaja.
Elä oottele mejän nattoo,
Nato laajap lahjoja.
Elä oottele kälyy,
Käly kääri lapsia.
Elä ottele kytyy,
Kyty menee kyntämään. —
— Neitsyeni neitsikkoni!
Kuule tänne kui mie juttelen
Tähe tänne kui sanelen:
Kun tulee tora taloon
Ääni äijälän taloon,
Siis sie tuissaha tuaasta ulos,
Siis sie armu ammuja
Heitä heinät hevosille
Lase kättä lampaalle.
Sinne viskaa vihasi,
Tule naurulla tupahan.
Siis tunnut hyvän hyväksi
Hyvän miehen tyttäreksi
Hyvän pojan puolisoksi.

XVIII.

Eräs höyrylaivamatka Irtish-joella.

Tuntia, milloin höyrylaiva on lähtevä jostakin paikasta Siperiassa, määrätään harvoin tai ei koskaan. Käydään kysymässä päivä päivältä "pristanissa" ja siellä voidaan lähimain ilmoittaa edes päivä milloin laiva saapuu, mutta usein kyllä käy niin että saa yhden tai useampia päiviä odottaa laivaa ilmoitetun ajan ylitse. Jos ei ole oikein huolellinen niin voi helposti tapahtua että laiva on tullut ja mennyt ennenkuin pristaniin ehtii. Pristanilla ymmärretään suurempaa proomua, jossa on kannella odotussaleja matkustajille, huoneita päällysmiehelle eli prikashtshikalle, joksi häntä kutsutaan, ja konttori y.m. Pristani on kiinnitetty jokirantaan, johon se on yhdistetty sillalla. Sellaisia pristaneita on joka kaupungin tai suuremman paikan kohdalla, missä höyrylaivat seisautuvat.

Eräällä matkalla, jonka tein keväällä 1887, tulin hevosella Taran kaupunkiin Irtishin rannalla, ja kun pristani on virstan päässä kaupungista, niin päätin mieluummin ajaa sinne heti ja siellä odottaa höyrylaivaa, jolla olin Tobolskiin matkustava, kuin ottaa asunto kaupungissa ja ehkä herätessä aamulla saada sen tiedon että laiva jo on lähtenyt.

Minun saapuessani oli ennen minua pristanissa koko joukko muita matkustajia, niiden joukossa kaksi venäläistä pappia. Toinen oli muuttoretkellä jäämerenrannikkoa kohden, jossa hän oli saanut "kirkon" pohjoispuolella Beresovia. Tutustuttuani hiukkasen ympäristööni ja erittäinkin pappeihin, aloimme keskustelemaan kaikellisista seikoista keskenämme. Pian saivat venäläiset virkaveljeni tietää että minäkin olin pappi, ja silloin tahtoivat he tutkia mitä minä oikeastaan uskoin ja opetin. Ilmoitustani siitä että uskoin ja opetin niitä totuuksia mitä on raamatussa lausuttuna, eivät he näyttäneet epäilevän; mutta oliko se raamattu mikä meillä luterilaisilla oli, sama kuin heidän, siitä olivat he epätiedossa. "Alkaako teidän raamattunne sanoilla: Alussa loi Jumala taivaan ja maan", kysyivät he. "Niin alkaa se", vakuutin minä. Kun lisäksi selvitin uskovani niihin uuden testamentin totuuksiin, joita evankelistat ja apostolit — luetteloin niiden nimet — olivat kirjoittaneet, niin alkoivat he jo saada edullisen ajatuksen minun uskonnostani, mutta luettuani osan apostolista uskontunnustusta heille, tulivat he niin tyytyväisiksi että toinen pappi otti juhlallisesti lakin päästään, kumarsi syvään minulle ja sanoi: "harashoo." Siten oli tuttavuus solmittu ja he selittivät että meillä kaikilla oli sama usko. Kävelimme laivaa odottaessamme jokirantaa pitkin ja oli meillä suuri vaiva itsemme suojelemisessa hyttysiä vastaan, jotka hätyyttivät meitä. Eivät ainoastaan maalla kävellessämme vaan myös pristanin odotussalissa vaivasivat hyttysset. Siellä täällä rannalla olivat odottajat tehneet nuotiotulia savulla karkoittaakseen näitä itsepäisiä veren-imijöitä. Illan kuluessa sattui tapaus, joka ehkä näyttää lukijasta kummalliselta, mutta joka osoittaa millaisessa arvossa venäläiset papit ovat omien uskolaistensa luona. Ollessamme kävelemässä rannalla oli pristanin päällysmiehen eli kirjanpitäjän rouva laittanut kannelle voileipäpöydän ynnä teetä. Vähän hämmästyin huomattessani että nämä varustukset tarkoittivat minua osaksi, sillä päällysmies tuli minua kohteliaasti pyytämään juomaan teetä hänen ja hänen rouvansa kanssa. Jos minä olin kummastunut siitä että olin sellaisen huomion esineenä, vaikka olin tuntematon ja vieras paikkakunnalla, niin hämmästyin vielä enemmän ettei venäläisiä pappeja, joiden seurassa olin, haastettu joukkoon. Vieläpä se hiukan harmittikin minua, kun pidin epähienosti tehtynä kirjanpitäjän puolelta ettei osoittanut samaa kunnioitusta omille papeille kuin vieraan uskonnon. Mutta vielä pahemmin kävi. Minun venäläiset virkaveljeni olivat menneet odotussaliin ja kun siellä oli sietämättömän paljo hyttysiä, niin tuli toinen niistä ja pyysi lupaa saada karkoittaa ne savulla ulos. Jotenkin karkeilla sanoilla kielsi kirjanpitäjä sen, koska se sekä oli tulenvaarallista että myöskin savustuisivat vastamaalatut huoneet, kuten hän sanoi.

Nyt suuttui pappi. "Tiedätkö mikä velvollisuutesi matkustajia kohtaan on?" kysyi hän. "Ilmoitan sinulle että sinun velvollisuutesi ei ainoastaan ole sallia että hyttysset savulla karkoitetaan odotussalista, vaan myöskin että sinun täytyy toimittaa niin että tämä tulee tehdyksi." — "Vai niin, arvelet sinä," sanoi kirjanpitäjä. "Minä näytän pian sinulle mikä minun velvollisuuteni on. Mene", huusi hän erälle laivamiehelle, "sammuttamaan kaikki valkeat mitä rannalle on tehty, ettei tuli vaan pääsisi halkopinoihin". Palvelija teki kuten hänen oli käsketty, ja sammutti tulen, jonka ympärillä myöskin pappien perheet istuivat. Papilla ei ollut mitään sanottavaa tähän, vaan meni häpeissään pois. Vastenmielisen vaikutuksen teki tapaus minuun, kun tästä kaikesta näin miten vähäsenkään sivistynyt venäläinen kohtelee sielunpaimeniaan. Mistä se tulee, että luterilaisella papilla on niin suuri arvo Siperiassa, olen siellä täällä maininnut. Ettei tämä seikka ole jäänyt venäläisiltä papeilta huomaamatta, sen todistaa erään papin sanat, jolle eräällä matkalla esittelin itseni. "Niin, te olette aivan toisella arvoasteella kuin me", sanoi hän ikäänkuin surullisesti. En voi muuta kuin surkutella Siperian venäläisiä pappeja, sillä he saavat ensin jotenkin puutteellisen sivistyksen seitsenvuotisessa seminaarissa Tobolskissa ja sitten kuin he ovat virkaan tulleet on heidän määrätty palkkansa niin alhainen — luulen sen olevan 120 ruplaa — ja lopun saavat he kerjäämällä ja vaatimalla kitsailta talonpojilta, joiden mielivallasta riippuu paljoko suvaitsevat antaa. Kun sen maksun suuruus, mitä papit ovat saavat vihkimisestä, lapsenkastamisesta ja hautaamisesta, on määräämätön, niin syntyy aina pitkiä keskusteluja ja kaupanhieromisia papin ja hänen seurakuntalaistensa välillä, ennenkuin näitä toimia tehdään. Talonpojat koettavat tinkiä palkkion niin vähäksi kuin suinkin ja pappi taas on luja puolestaan sillä se on juuri hän nyt, joka määrää. Esimerkkinä kuinka sellaisessa tinkimisessä käy, tahdon mainita mitä eräs kyytimies kerran kertoi minulle. Hänen isänsä oli kuollut, ja kun hän hieroi kauppaan papin kanssa sen hautaamisesta, niin tahtoi tämä palkaksi hiehoa. Mutta kun kertoja ei tahtonut suostua tähän, niin uhkasi pappi ja sanoi: "jos annat minulle hiehon, niin hautaan isäsi kuin kristityn tulee tulla haudatuksi, mutta muussa tapauksessa hautaan hänet paholaiselle." Ettei kertojaa tuollainen uhkaus peljättänyt, voin päättää niistä heleistä nauruista, joilla hän kertomustaan säesti. Kaikki venäläiset papit, joiden kanssa tuli puheeksi heidän palkkaustapansa, pitivät meitä luterilaisia pappia onnellisempina sen vuoksi että meillä oli määrätty palkka eikä meidän tarvinnut olla riippuvaisia talonpoikien mielivallasta. Kuitenkin on papin ja hänen seurakuntansa väli usein hyvä. Kuulin monessa paikassa Siperiassa talonpoikien kiittävän pappejaan hurskaiksi ja avuljajiksi sielunpaimeniksi.

Yöllä tuli odotettu höyrylaiva, ja päästyämme sinne, eräisen Kurbatoffin ja Ignatoffin suuria jokilaivoja, pääsimme tosin vapaiksi sääskistä, mutta muita vaikeuksia syntyi. "Sarapolets", se oli laivan nimi, oli niin täynnä matkustajia, että oli mahdotonta saada sijaa kannen alla. Välisansa oli myöskin täyteen ahdettuna. Pitkänpuolisen etsimisen jälkeen löysin tyhjän paikan vastapäätä erästä kalmukia, joka oli Kiinan puolelta Altaita. Matkakaluni panin penkin alle ja tein itselleni vuoteen mukanani olevista tyyneistä ja vaatteista. Pian oli minulla valmiina tuota kolmen vuorokauden pituista matkaa varten jotenkin mukava paikka. Lähimpänä naapurinani oli, kuten sanottu, kalmukki, uskonnoltaan muhamedilainen. Hänellä oli muhamedilaisten tavan mukaan lyhyeksi leikattu tukka ja lyhyenpuoleinen parta. Hän ei osannut sanaakaan venäjää. Penkillä, jossa hänellä oli sijansa, oli vielä, jos hän tahtoi hiukan väistää, tilaa yhdelle hengelle lisäksi. Vastatulleet kulkivat ympäri, etsien itselleen leposijaa. Pian huomasi eräs nuori venakko, jolla oli suuri neitsy-Marian kuva rinnalla, joutilaan sijan muhamedilaisen vieressä ja alkoi kokoomaan kalujaan sinne. Muhamedilainen, joka ylimalkaan katsoo että naisten pitäisi hävelijäästi pysymän etäällä ja joka muutenkaan ei liene pitänyt Marian kuvasta, sai suuret silmät ja teki kaikellaisia poiskäskeviä liikkeitä. Nuori venakko, joka oli pyhiinvaellus-retkellä Kijeviin, kysyi ihmetellen venäjäksi mitä hän tarkoitti. Kalmukki ei voinut selittää tarkoitustaan muulla tavalla kuin tarttui kiinni parrastaan, näytti sitä hänelle ja katsoi sitten tukeasti häntä silmiin. "En ymmärrä", sanoi venakko ja asettui tyyneesti muhamedilaisen viereen. Hän ei voinut käsittää että muhamedilainen piti erittäin sopimattomana hänen asettumistaan makaamaan hänen viereensä.

Ennenkuin rupean kuvaamaan muuta "publiikkia", niin kerron loppuun näistä kahdesta ensimmäisestä tuttavastani. Kalmukki ja minä istuimme katsellen toisiamme, voimatta vaihtaa sanaakaan, ja niin rupesimme makaamaan. Seuraavana aamuna seisautui laiva jonkun kylän luona ja kalmukki nousi ylös ja meni maalle. Hetken perästä tuli hän kirjavassa viitassaan ja pisti minun käteeni kaksi keitettyä, lämmintä munaa. Tämä osoitti että olin voittanut hänen erityisen suosionsa ja luottamuksensa. Vaikka emme ymmärtäneet toisiamme, niin syntyi matkalla jonkullainen ystävyys välillämme. Kun hän astui maalle, merkitsi hän minulle että pitäisin silmällä hänen kalujaan, ja kun minä lähdin johonkin, jätin kapineeni hänen huomaansa. Erään tataarin kautta, joka kielellisessä suhteessa voi käsittää kalmukin tarkoituksia, sain tietää että tämä oli pyhiinvaellus-matkalla Mekkaan. Todellakin pitkä pyhiinvaellus-matka!

Toinen pyhiinvaeltaja, mainittu venakko, oli viidenkolmatta vuoden vanha nainen, jonka mies oli hänen jättänyt, ja nyt pyrki vaimo päästä johonkin luostariin. Hän matkusti ilmaiseksi laivassa. Ennen laivaan astumistaan kääntyi hän kapteenin puoleen sanoen: "Sallitteko köyhän pyhiinvaeltajan, joka on matkalla Kijeviin rukoilemaan Jumalaa, kulkea laivassanne?" — "Ole Kristuksen tähden tervetullut", vastasi kapteeni hartaasti ja niin astui hän laivaan. Mutta laivassa oli useampia muitakin pyhiinvaeltajia. Eräs diakoni Omskista oli matkalla Jerusalemiin rukoilemaan Kristuksen haudalla ja kymmenkunta tataaria Bukarasta matkusti Mekkaan rukoilemaan profeetan haudalla. Osa näistä Bukaaran tataareista piti päivän aikana, kun oli lämmin, yllään ainoastaan pitkää valkoista hametta, joka oli aivan kuin aina jalkoihin ulottuva paita. Kun minä näin eräällä heistä bukaaralaisen nelikulmaisen hopearahan, niin pyysin saada sitä häneltä ja tarjosin siitä 15 kopeekkaa. Tataari suostui vaihtokauppaan. Eräs venäläinen kauppamatkustaja, joka oli kuullut meidän pienen kaupanhieromisemme, tahtoi tunkeutua väliin ja tarjosi hänelle muutamaa kopeekkaa enemmän. Ylenkatseellisella silmäyksellä karkoitti hän venäläisen ja antoi minulle rahan sovitusta summasta. Ylimmällä kannella oli koko päivä yhtä kaupantekoa, sillä muutamia kuljeskelevia tataarilaisia kauppamiehiä oli mukana ja osasivat he panna tavaransa kaupaksi täälläkin. Kun he tässä usein kyllä näyttivät ahneutta ja voitonhimoa, joka ei näyttänyt olevan sopusoinnussa sen hartauden ja hurskauden kanssa, jota he osoittivat yleisölle paljolla rukoilemisellaan yläkannella, niin huomautti eräs sveitsiläinen, joka myöskin seurasi mukana matkustajana, tataarilaista mullah'ta tästä, sekä pyysi hänen kehoittamaan uskolaisiaan esiintymään arvollisemmalla tavalla. Mutta mullah ei aikonutkaan sekaantua siihen asiaan.

Kuinka monenlaista kansaa matkustaa siperialaisella höyrylaivalla, valaiskoon seuraava tieto. Pääväestönä tietysti olivat venäläiset; sitten tuli tataareja, kalmukkeja, kirgiisejä, juutalaisia, saksalaisia, sveitsiläisiä, norjalaisia ja suomalaisia, siis yhdeksää lajia kansaa. Yhtä eroavaisia kuin ne olivat uskonnoltaan ja kansallisuudeltaan, yhtä erilaisia olivat he myös ammatiltaan ja yhteiskunnalliselta asemaltaan. Hyvin eri tarkoituksia oli myöskin eri henkilöiden matkalla. Matkustajain joukossa huomattiin Semipalatinskin kuvernöörin perhe, tataarilaisruhtinas Tarasta, kenraaleja ja kadetteja Omskista, paimentolaisina kuljeskelevia arolaisia, venäläisiä, juutalaisia ja tataarilaisia kauppiaita, oluenpanijoita ja muita käsityöläisiä ja sen lisäksi vielä me, jotka kuuluimme hengelliseen säätyyn. Mutta kaikki olimme me rauhassa keskenämme, eikä muita väitteltyä uskonnollisista kysymyksistä tullut kuin eräs, mikä tapahtui Omskista kotoisin olevan juutalaisen pikkukauppiiaan ja yllämainitun mullah'in välillä. Tämä jälkimäinen näytti kuitenkin tuskin ottavan korviinsa juutalaisen innokkaita esityksiä, vaan sively hymyillen partaansa.

Siten kuluivat päivät ja puolivaloisat yöt keskustellessa ja katsellessa kaikkia näitä erilaisia kansoja,

jotka ristiinrastiin liikkui sekaisin laivassa. Kolmen vuorokauden matkan jälkeen laskimme pristaniin Tobolskissa, jossa minä nousin maalle muutamaksi päiväksi, palvelemaan sikäläisiä uskolaisiani ja maanmiehiäni. Vaikka olin ensin nureksinut, olin vihdoin iloinen siitä etten ollut saanut salonkipaikkaa, sillä jos olisin siellä olostanut, olisi paljo siitä mitä kansimatkestajana näin, jäänyt minulta näkemättä. Kalmukin lahjaa, jota, vaikka se vähäpätöinen olikin, luen rakkaimpien joukkoon mitä Siperiassa sain, en myöskään olisi saanut, jos olisin salonkiin joutunut.

XIX.

Tobolsk.

Matkakertomuksissani olen usein maininnut Tobolskin kaupungin, mutta kun se on Siperian vanhin kaupunki ja kauvan aikaa ollut sen pääkaupunki, niin on paikallaan luovuttaa sille tässä muutamia riviä. Kaupunki vietti kolmensadan-vuotisen juhlasa vuonna 1889, jona aikana Venäjä oli pannut valtansa alle Aasiassa maa-alan, joka on puolitoista kertaa niin suuri kuin koko Eurooppa. Tobolskin kaupunki on rakennettu Irtishin oikealle rannalle vastapäätä sitä paikkaa, missä Tobol siihen yhtyy. Suurempi osa kaupunkia on niin matalalla paikalla, että osa siitä on joskus ollut korkeain kevättulvain aikana veden alla. Pienempi osa siitä on korkealla mäellä, joka on yhteydessä alemman kaupungin kanssa puolen virstan pituisen, vuoren läpi kaivetun, tien kautta, jonka sanotaan olevan niiden ruotsalaisten sotavankien kaivaman, jotka Pultavan tappelun jälkeen vietiin Tobolskiin. Sitäpaitsi ovat kaupungin osat yhdistetyt rappustiellä, jota käypäläiset usein käyttävät. Alempi kaupunki, jossa kuvernöörintalo, noin kymmenen venäläistä kirkkoa, luostari, luteerilainen ja katooninen kirkko sijaitsevat, on niin vesiperäistä, ettei mitenkään voitaisi pitää katuja kunnossa, jos ei niitä päällystettäisi lankuilla. Sekä kadut että pihat näyttävät sen vuoksi lattialta. Kuinka pehmeätä maa on, osoittaa se seikka että luterilaisen pastorin asunto, joka aikoinaan on ollut kahdenkertainen puurakennus, on painunut niin syvälle maahan, että nyt näkee ainoastaan yläkerroksen. Parissa vuosikymmenessä mennee tämä yläkerroskin samaa tietä.

Sittenkuin Tobolsk lakkasi olemasta Siperian pääkaupunki, on se mennyt yhä enemmän ja enemmän alas päin. Sitävastoin on Omsk, josta Tobolskin jälkeen tuli länsi Siperian kenraalikuvernöörin asuintopaikka ja hallituskaupunki, mennyt eteenpäin. Jonkunlaisella katkeruudella puhuvat vanhat ukot Tobolskissa, jotka muistavat kaupunkinsa loistoajan, kilvoittelevasta kaupungista Omskista. Useimmat rakennukset Tobolskissa ovat puusta, ja monet ovat huonon perustuksen vuoksi joutuneet arveluttavasti kallelleen.

Lähellä satamaa on kauppatori eli basaari, johon ei ainoastaan kuulu avonainen kauppapaikka vaan myös useampia riviä pieniä puu-makasiinia eli puotia, joissa on myytävänä hyvin erilaisia tavaroita. Varsinkin runsaasti on myytävänä kaloja. Sen vuoksi on suuri osa torista eroitettu kalankaupalle. Kun kalastajat tulevat veneineen kaupunkiin, vetävät ne veneensä mutaa pitkin aina torille saakka. Mitä kelvollisimpia ja jaloimpia kalalajeja saadaan ostaa hyvin halpaan hintaan. Paitsi meillä tavallisesti nähtäviä kalalajeja saadaan täällä sampia, sterlettii (jota moni pitää maukkaimpana kaikista kaloista) ja njelmoja. Kaupungin ympäristö on mäkistä ja metsäistä ja hyvin rikasta marjoista. Tobolskissa voi saada kaikkia Suomessa tavattavia marjalajeja. Toisin on laita Omskissa, joka on hyvin marjattomalla seudulla. Sen huomion tekee heti kun istuu pöytään Tobolskissa että paras tavara, leipä, on paljo huonompaa täällä kuin eteläisemmällä arosideuduilla.

Ylimalkaan ei Tobolsk ole mikään epä mukava olopaikka ja luulen että ne ruotsalaiset ja suomalaiset sotavangit Pultavalta, jotka olivat saaneet tämän kaupungin monivuotisen vankeutensa paikaksi, voivat olla yhtä tyytyväisiä täällä kuin missään muussakaan paikassa Venäjän valtakunnassa. Arvokkaita muistomerkkejä ovat nämä sotavangit jättäneet jälkeensä Siperiaan. Tobolskissa kuuluu osa linnanmuurista ja eräs torni ylemmässä kaupunginosassa olevan heidän rakentamansa. Vaikka ahkerasti tiedustelin taloa, missä sotavangit olivat pitäneet kouluaan, en siltä saanut selvää siitä. Kuitenkin sanoo eräs uudempina aikoina täällä käynyt matkustaja, että se vielä on jällellä. Vankien hautuumaata näytettiin minulle v. 1887, mutta nyt on kasarmi rakennettu sille paikkaa. Erään hautakiven löysin myöskin, jossa voi tavata kokoon nimen "Craemer". Kummastusta herättävä asia on se, että noiden maassamme laajain pietistisien herätyksien alku on etsittävä täältä kaukaisesta maailman sopesta. Kaukana kotimaastaan ja omaisistaan, hakivat ruotsalaiset ja suomalaiset sotavangit lohdutustaan Jumalan sanan tutkistelusta. Vainoja oli heillä jo täällä kärsittävä, vieläpä muutamilta vankeuteen seuranneilta sotapapeilta. Mutta toiselta puolen saivat he rohkaistusta samanmielisiltä veljiltä Euroopassa. Tunnettua on että kuuluisa Francke Hallesta lähetti heille sekä kirjoja, kehoittavia

kirjeitä että raha-apua.

Kuten Tobolskissa ovat nämä vangit jättäneet jälkeensä muistomerkkejä Irkutskissa. Ranskalainen de Lanoye sanoo kirjassaan Siperiasta Irkutskista puhuessaan: "Kaupungin kirkot ovat kaikki kauniilla paikalla ja sievien istutuksien ympäröimiä. Useita näistä ovat rakentaneet ruotsalaiset upseerit, jotka olivat Pultavalla joutuneet vangeiksi ja jotka Pietari Suuri oli karkoittanut näihin kaukaisiin paikkoihin. He lienevät kai opiskelleet rakennustaidetta, sillä he ovat jättäneet jälkeensä muistomerkkejä, joita harvat eurooppalaiset olisivat voineet pystyttää. Niinpä kuuluvat vangit juuri parhaillaan rakentaneen itsellensäkin kirkkoa, kun he saivat vapauden palata kotimaahansa. Kirkon sitten rakensivat valmiiksi venäläiset ja se on siellä vielä nytkin kreikkalaisena pyhäkkönä."

Tobolskin merkkillisyyksistä on tuomiokirkolla ja piispantalolla ylemmässä kaupungin-osassa etusija. Tästä kaupungin-osasta on laeva näköala Tobolin ja Irtishin yli, jotka suikertelevat kaupungin ympäri. Tuomiokirkon seinät ovat koristetut metropoliittien ja arhhiereiden kuvilla. Näiden joukossa näkee myöskin Vapahtajan kuvan. Tuomiokirkko tekee juhlallisen vaikutuksen. Kerran olin siellä kuuntelemassa messua enkä koskaan ole kuullut niin valtavaa basso-ääntä, kuin siellä palvelevalla papilla oli. Lähellä kirkkoa on kuuluisa Uglitsh-kello telineillä. Sen karkoitti Siperiaan Boris Godunoff, koska sillä oli annettu merkki eräasen kapinaan. Sittenkuin sitä oli julkisesti ruoskittu ja manattu, sai se matkustaa samaa tietä kuin niin moni muu kapinoitsija, mutta sellaisen kuuluisuuden on se saavuttanut, että tuskin kukaan vieras kulkee Tobolskin kautta käymättä Uglitsh-kelloa katsomassa. Aivan lähellä linnaa on puisto, jonka sisäänkäytävän viereen rakennettiin museo v. 1889. Itse puistossa on Jermakin, Siperian valloittajan, muistopatsas. Museo, joka rakennettiin Tobolskin kolmensadanvuotisen riemujuhlan muistoksi, käsittää suuren kokoelman esineitä sekä kansa- että muinaistieteen alalta. Se osasto, johon välttämättä huomio kääntyy, kuvaa edellisten aikain rangaistusjärjestelmää kidutuskaluineen ja leimasimineen, joilla pakkotyöhön tuomitut merkittiin. Kun katselee eräässä museon kaapissa olevaa "knut"-ruoskaa, niin täytyy tuntea itsensä iloiseksi kun elää sellaisena aikana jolloin ihmisten, vaikkapa olisivatkin olleet pahantekijöitä, ei enää tarvitse väenteleitä tämän kauhistavaisen kidutusaseen alla. Jos Kennan, joka panee liikutukseen kaikkien heikkojen ihmisten hermot jo kuvatessaan Siperian rajapylvästä, saisi nähdä jotain sellaista, kuinka monta juttua syyttömästi kärsivistä se mies sepittäisi, — hän joka julkisesti väittää että nihilistit ja muut samallaiset valtiolliset haaveksijat ovat jaloimpia ihmisiä mitä Venäjän valtakunnassa on. Ja eikös yleisö siitä suurella nautinnolla lukisi! Suomalaisten vankien joukossa, jotka ovat karanneet pakkotyöstä ja sitten taas joutuneet kiinni, olen tavannut sellaisia jotka ovat kärsineet knut-rangaistuksen, mutta ei kukaan ole kärsinyt sitä syyttömästi. Kuinka viisasta nyt vallitseva järjestelmä lieneekin, että ihmiset, jotka ovat yhteiskunnan kauhuna, ihmiset, jotka voivat silpoa, ryöstää ja murhata kokonaisia perheitä ja jotka tekevät sen uudestaan ja yhä uudestaan, että sitten kiinni tultuaan eivät tule kärsimään vähintäkään ruumiinrangaistusta, kuinka viisasta tämä Siperiassa nyt vallitseva rangaistusjärjestelmä on, ajatelkoot ne jotka voivateleivät vankien kärsimisistä Siperian vankiloissa. Niin, mutta nehän ovat valtiolliset vangit, hallinnollista tietä lähetetyt, jotka viattomasti kärsivät, sanotaan. Siihen vastattakoon että sillä henkilöllä on jo liiaksi vähä arvostelukykä, joka ehdottomasti uskoo pahantekijän omiin ilmoituksiin ja vakuutuksiin viattomuudestaan. Että valtiollisista syistä karkoitettut eivät myöskään ole aivan vaarattomia ja että hallituksella kyllä on syytä pitää heitä silmällä, olen tullut huomaamaan, sillä niin paljo olen tullut tekemisiin näiden hengenheimolaisten kanssa Siperiassa.

Niitä kidutusaseita, jotka nyt ovat muiden muinaismuistojen joukossa Tobolskin museossa, ei ole koskaan käytetty muille vangeille kuin törkeille pahantekijöille ja murhamiehille.

Oppilaitoksia on Tobolskissa, paitsi hengellistä pappisseminaaria, klassillinen kahdeksanluokkainen gymnaasi, tyttökoulu ja hengellinen pensionaatti nuoria tyttöjä varten. Asukkaat tässä pensionissa ovat, jos saa uskoa erästä venäläistä naista, jonka kanssa katselin laitosta, "hyvin hartaita ja hurskaita neitosa". Sieltä saavat ne nuorukaiset, jotka ovat päättäneet kurssin hengellisessä seminaarissa, valita itselleen aviopuolison. Kuten tunnettu, ei heitä vihitä papiksi ennenkuin he ovat "yhden vaimon mies". Kaupungissa on läänin houruinhuone ja sairashuone, joka täyttää kaikki nykyajan vaatimukset. Joka kerta kun kävin katsomassa jotain kuumetautista, puettiin minut desinfioituun liinakaapuun.

Että Tobolsk on terveellinen paikka, voinee päättää siitä että sen asukkaat saavuttavat usein tavattoman korkean iän. Luteerilaisen seurakunnan "fac totum", eräs Otteson, joka on sekä kirkonvartija ja lukkari että väliaikainen pappi, on nähnyt seitsemänkymmentä kevättä siitä kun hänet Siperiaan karkoitettiin. Vaikka hän ei mielellään sano ikäänsä, niin voi siitä jotain käsitystä saada hänen lausunnostaan, joka kerran oli päässyt häneltä: "minä olin iso poika, lähes täysikasvuinen, kun ranskalaiset olivat Moskovassa". Sama Otteson kertoi että kun hän tuli Tobolskiin, eli siellä eräs suomalainen, jonka nimi oli Dahlberg. Vielä 102 vuoden vanhana kävi hän vapaasti rappusia myöten ylempään kaupunkiin. Kerran oli hän ottanut mäelle päästyään erään tytön vyötäisistä ja pyörähytti tanssin sen kanssa. Hän eli 105 vuoden ikään, "mutta viimeiseltä alkoi ukko tulla miltei lapseksi uudestaan", arveli Otteson. Samalta Ottesonilta ei paljo puuttune sadasta, mutta vielä on hän ripeä kuin kuudenkymmenen vanha mies, ja on hänellä sen vuoksi hyviä toiveita saavuttaa Dahlbergin ikä. Paitsi

niitä suomalaisia, jotka ovat vuosituomiolla lääninvankilassa tai pakkotyö-osastolla, asuu Tobolskissa yksi ainoa suomalainen, nimittäin kelloseppä Blomqvist, joka aikoinaan on karkoitettu Venäjältä. Hänellä on oma liike ja tulee toimeen varsin hyvin. Hän on naimisissa erään nyttemmin kuolleen Tobolskin kauppiaan ja kirkonisännän tyttären kanssa. Kun vanhemmat eivät tahtoneet antaa hänelle tytärtään, niin menetteli hän maan tavan mukaan. Hän maksoi 10 ruplaa papille, joka eräänä aamuna kello neljä vihki kirkossaan Blomqvistin ja hänen morsiamensa. Sellaista tapahtuu usein Siperiassa, vaikka tuommoinen vihkiminen nyt jo kuuluu olevan laissa kielletty. Kun tällainen vihkiminen on tapahtunut, menevät vastaanaineet muutamien päivien päästä morsiamen vanhempien luokse, lankeavat heidän jalkojensa juureen ja pyytävät heiltä anteeksi. Ensimmäisen kerran saavat he kuitenkin tehdä tämän turhaan. Jonkun ajan päästä tulevat he taas ja sama temppu uudistetaan jälleen. Nyt antavat vanhemmat heille anteeksi ja siunaavat heitä. Että papit ovat taipuvaisia suostumaan tällaisiin ylimääräisiin tekoihin, vaikka ne ovat laissa kiellettyjä, on kyllä tunnettu Siperiassa. Muistan jutun samallaisesta tapauksesta Suetukissa Minusinskin piirissä. Meidän maanmiehemme Möller Verhne-Suetukissa kertoi että kun hän oli voolostin kirjuriina, niin tapahtui kerran että juuri kun oikeus istui, joku tuli sisälle ja sanoi zasjedatelille, joka on oikeuden puheenjohtaja: "sinun tyttäresi on juuri nyt kirkossa vihittävä sen ja sen kanssa". Zasjedateli syöksi heti kirkkoon, mutta liian myöhään. Kun hän sitten nuhteli pappia siitä että oli vihkinyt hänen tyttärensä, niin oli tämä aivan tyyneesti sanonut: "anna poikiesi ottaa itselleen vaimot samalla tavalla, niin pääset kaikista hääkustannuksista, kyllä minä lupaan vihkiä nekin."

Meidän maanmiehemme professori Ahlqvist asui usein kielentutkimusmatkoillaan Blomqvistin luona. Kerran oli hän tuonut mukanaan ostjakin jostakin pohjoisemmasta seudusta Tobolskiin ja tämän avulla täydentänyt Blomqvistin luona jotain teosta ostjakin kielestä. "Professori oli kiivas mies", sanoi Blomqvist. "Kun hän kerran kysyi ostjakilta mitä piru merkitsee ostjakin kielellä, sanoi tämä: 'ei ole lupa lausua hän syntistä nimeään'. Professori nousi ylös ja antoi ostjalle korvapuustin ja karjasi: 'sanotko heti mitä piru merkitsee!' Ostjaksi sanoi sitte koreasti tuon syntisen sanan."

Kesäkuukausina, kun kaikki Obilta ja Irtishiltä lähteneet laivat kulkevat Tobolskin ohitse matkallaan Tjumeniin ja takaisin, on siellä elämää ja liikettä. Sitä vastoin on kaikki kuollutta ja hiljaista talvisaikaan.

Itse kaupungin sisällä on munkkiluostari, jossa en tullut koskaan käyneeksi; sitä vastoin olin vaimoni kanssa kerran eräässä nunnaluostarissa, joka on kymmenen virstan päässä kaupungista, ja tahdon kertoa lukijalle tästä matkasta.

XX.

Ivanoffin nunnaluostari.

Euroopan Venäjällä ei tarvitse kulkea pitkiä matkoja ennenkuin näkee jonkun luostarin fantastisine kupoleineen ja tornineen. Mutta Siperiassa on niitä sitä vastoin hyvin harvassa. Laajassa Tobolskin kupernissa on minun tietääkseni ainoastaan kolme luostaria, ja nämä kaikki Tobolskin kaupungissa tai ympäristöllä. Kun matkustaa höyrylaivalla Tobolskista Omskiin, niin näkee Irtishin oikealla rannalla rakennusryhmän, johon kuuluu kirkkoja ja suuria valkoisiksi kalkittuja kivirakennuksia. Se on eräs munkkiluostari, joka siellä uljastelee korkealla mäellä. Irkutskin kaupungissa tai lähellä sitä kuuluu olevan mainio luostari, jonne ihmisiä lähtee pyhiinvaellukselle koko Siperiasta, vieläpä Euroopastakin. Paitsi näitä luostareita löytyy pyhiinvaellus-paikkoina kirkkoja, joissa on ihmeitätekeviä pyhäinkuvia, joita hurskaat kreikan-uskoiset käyvät kumartamassa. Sellaisia pyhiinvaeltajia tavataan usein kesällä suuria joukkoja. Niissä on sokeita, rampoja ja muita, jotka eivät ole löytäneet onneaan täällä maan päällä, vaan etsivät parempaa kotimaata. Monet hurskaat kreikan-uskoiset pitävät melkein omantunnon asiana tehdä sellaisia rasittavia matkoja. Tarari kaupungissa olin kerran asuntoa erään hurskaan kivuloisen lesken luona, joka kuvasi minulle sielun-ahdistuksiaan ja sanoi muun muassa olevan aina hänen tunnollaan että hänen pitäisi tehdä pyhiinvaellus Irkutskiin, johon hänellä oli 3000 virstan matka. "Kuinka te, rakas mummo, kestäisitte sellaista matkaa", sanoin minä. "Onhan sitäpaitsi Herra Kristus, lupauksensa mukaan, meidän tykönämme joka päivä, ja kuuleehan Jumala meidän rukouksemme, missä hyvänsä me häntä uskossa avuksi huudamme". — "Juuri sillä olen itseäni lohduttanut", sanoi muija. Keskustelumme kuluessa tulin siihen varmuuteen, että muijan sielunsilmät olivat avatut ja että hän yksinkertaisessa lapsenuksessa piti itsensä siihen sovintoon, joka Kristuksessa tapahtunut on. Keskustelun jälkeen sanoi muija, ikäänkuin itsekseen: "niin, kyllä asia on se että meillä kristityillä on sama usko, mutta tataareilla ja juutalaisilla on eri."

Samoin kuin roomalais-katolisessa kirkossa koettavat myöskin monet kreikkalaisessa kirkossa saavuttaa rauhaa luostarielämällä. Mutta ettei luostarielämä aina ole mallikelpoista, kertovat ne, jotka ovat tulleet lähempiin tekemisiin niiden asukkaiden kanssa. Mutta tässä on sama sääntö kuin muuallakin: "sekalainen on seurakunta".

Mainittuani nämä seikat luostari-elämästä yleensä, ryhdyn kuvaamaan edellisessä luvussa mainittua käyntiä Ivanoffin nunnaluostarissa.

Erään saksalaisen Tobolskissa asuvan herrasväen kanssa päätimme lähteä käymään kymmenen virstan päässä sieltä olevassa luostarissa. Tie kulki seutua, joka mäkisyytensä kautta hyvin muistutti Hämettä. Erään pitkän mäen rinteellä, kauniin metsän ympäröimänä on Ivanoffin nunnaluostari, josta on näköala laakson ja metsäisen kukkulan ylitse. Me pysähdyimme luostarin portin ulkopuolelle ja meidät otti vastaan eräs nunna, osoittaen meidät luostarinkirkkoon, missä jumalanpalvelusta parhaillaan pidettiin. Seisottuamme puoli tuntia kirkossa ja kuultuamme lymyssä olevan luostarisisaren yksitoikkoista lukemista ja katseltuamme nunnien hartautta, ikävystyimme ja läksimme ulos kirkosta nähdäksemme jotain lisää. Eräessä ovesta näimme miellyttävän näköisen nunnan utelijaasti katsovan meihin. Hyvin auliisti suostui hän viemään meitä eräaseen osastoon luostaria, missä viidenkymmenen verta nunnia oli valamassa ja kultaamassa vahakynttilöitä. Ivanoffin luostarilla on yksinoikeutena vahakynttiläin valmistaminen kaikkiin Tobolskin kupernin kirkkoihin. Katseltuamme kynttilätehdasta vietiin meidät toiseen osastoon luostaria, maalaustyöpajaan. Siellä työskenteli muutamia, tätä taidetta varten Euroopan Venäjällä opetettua tyttöä, maalaten pyhäinkuvia. Mitään itsenäisyyttä aineiden käsittelyssä ei tietystikään tullut kysymykseen, mutta tarkasti ja hyvin tekivät he työnsä. Minä kysyin kuinka paljon taulu, joka kuvasi Kristusta ristillä, puoliko'ossa maksaisi, ja muistelen sen hinnaksi ilmoitetun 50 ruplaa ilman puitteita. Säälin näitä nuoria naisia joiden piti haudata itsensä luostarimuurien sisälle koko elämäkseen ja kysyin eikö tuntunut raskaalta pysyä täällä ijäti. Tämän kielsi se jyrkästi, joka johti puhetta, mutta minä en uskonut häntä täydellisesti sittenkään. Sieltä vietiin meidät eräaseen osastoon, joka lähinnä muistutti koulusalia, ollen täynnä 15-20 vuoden ikäisiä tyttöjä. En voinut saada selville olivatko kaikki nämä valmistettavat pukeutumaan huntuun vai olivatko he täällä jonkunlaisessa pensionissa. Taipuvampi olin olettamaan jälkimäistä seikkaa, sillä minusta tuntui luonnottomalta että näistä nuorenpirteistä, iloisista tytöistä tehtäisiin nunnia. Seurassamme olevat naiset ihailivat heidän kirjailutöitään ja ompelujaan. Näitä teoksiaan toimittivat he ilman mallia ja monet olivat oikeita taidekappaleita. Nunnat ja sisäoppilaat näyttivät erityisellä mielihalulla osoittavan hyvyttään ja huolenpitoaan meidän pienille pojille. Tämä näytti minusta myöskin todistavan, että he luostarissa kaipasivat sitä, mikä kodissa levittää valkeutta ja iloa!

Luostarin hallussa oli suuria maatiluksia, jonka vuoksi nunnat myös harjoittivat maanviljelystä ja karjanhoitoa, mutta meillä ei ollut aikaa lähemmin ottaa katsellaksemme niitä osastoja. Minä pidin luostarissa käyntiä onnistumattomana, jollemme näkisi ja tapaisi abedissaa. Kun ehdotin saksalaisille tovereilleni että käytäisiin hänenkin luonaan, niin asettuivat he vastaan, sillä he pitivät sitä nokkamaisena. Mutta minulla oli omat mietteeni ja ajattelin että jos abedissalla on tavallinen ihmisjärki, niin täytyy hänen mieluummin pitää sitä kunnioituksen osoitteena kuin epäkohteliaisuutena, että evank.luteerilainen pappi käy häntä katsomassa. Niin läksin minä hänen luokseen ja muu seura rohkaisi itseään ja läksi mukaan. Abedissa otti meitä vastaan isonpuoleisessa huoneessa. Hän oli noin 45 vuoden ikäinen nainen, hänellä hienot, naiselliset piirteet ja erittäin miellyttävä käytöstapa. Hän otti hyvin sydämmellisesti vastaan meitä ja osoitti minulle paikan, jossa hän sanoi Tobolskin arhhierein tavallisesti istuvan luostarissa käydessään. Minun vaimoni näytti erittäin miellyttävän häntä, sillä ehtimiseen tuli hän taputtamaan häntä. Meidät pyydettiin jäämään teelle. Abedissa kertoi että heitä oli kolme sisarta ja kaikki nunnia. Heidän isänsä oli ollut kauppias Tjumenissa ja oli kuollessaan määrännyt että hänen äidittömät orpotytönsä olivat kasvatettavat luostarissa.

Tultuaan täysikasvuiseksi olivat he jokainen päättäneet ruveta nunniksi. Lieneekö sitten ollut abedissan vai jonkun muun ansio, mutta mallikelpoinen siisteys ja järjestys vallitsi kaikkialla luostarissa. Ei jälkeäkään siitä raskaudesta ja synkkyudesta, jota ylimalkaan pidetään omituisena luostarille. Iloisia ja päivänpaisteisia olivat huoneet ja ikkunat verhoilla varustetut. Komeat kukat kaikkialla tekivät parastaan saattaakseen olon hupaiseksi ja kodikkaaksi. Emme voineet kylliksi ihailia abedissan harvinaisen hienoa kukkakokoelmaa, jonka lehdillä turhaan etsi tomunhiukkaakaan. Huoli kaikista töistä ja abedissan hoidon alla olevista kolmesta sadasta naisesta antoi hänelle niin paljon päänvaivaa, "että usein menee pää pyörälle", sanoi hän. Ystävyttään meitä kohtaan tahtoi abedissa näkyvällä tavalla osoittaa, lahjoittamalla minun vaimolleni loistokappaleen kiinalaista ruusua, jonka seuraavana päivänä haetimme luostarista ja lähetimme höyrylaivalla Omskiin. "Huomatkaa", sanoi nunna hymyillen, "minä en lahjoita sitä teille, pastori, vaan teidän matushkallenne". Mitä suloisimmalla mielialalla läksimme luostarista ja näkisimme varmaan suurimmalla riemulla uudestaan abedissan, jos se olisi meille sallittu joskus elämässä.

XXI.

Irtish, Obi ja Jenisei.

Kun virroilla Siperiassa on melkein sama tehtävä, mikä merellä meillä, niin katson olevan paikallaan omistaa niille erityisen lukunsa. Niin hauskaa kuin olisikin puhua itä-Siperian virroista, joista olen lukenut niin paljon, niin en rupea tekemään sitä kun en ole niitä omin silmin nähnyt. Kuvaus käsittää siis vaan Obi-, Irtish- ja Jeniseivirrat. Kumpika jo'ista Irtish vai Obi on pidettävä pääjokena, siitä ovat mielipiteet olleet eroavaiset. Omasta puolestani pidän niitä kumpaakin itsenäisenä jokena. Ne ovat molemmat melkein yhtä pitkiä ja yhtä vesirikkaita. Ennen Jäämereen laskemistaan yhtyvät ne. Veden paljouden suhteen pääsee tarkoin laskettuna Obi etusijaan, mutta pituuden suhteen sitä vastoin Irtish. Nämä molemmat joet ovat laivalla kulettavia vähintään 2000 virstan matkalta. Sitä paitsi on Irtishillä laivalla kulettavia sivujokia, Tobol ynnä sen sivujoki Tura ja Ishim. Näillä sivuhaaroilla on 10 à 15 virstan levyinen rantamaa, joka joka kevät jää veden alle. Obin sekä myös Irtishin keski- ja alaosa sivuhaaroinen ovat jotenkin verkallisia laskussa ja sen vuoksi myös sekä helppoja kulkea että runsaskalaisia. Irtishin lähteet ovat kiinalaisessa Mongoliassa, jonka vuoksi jokea usein runoissa kutsutaan "kiinalaiseksi neitsyeksi." Se juoksee sitten runsaskalaisen Saisan-järven läpi, joka on 1,700 jalan korkeudessa merenpinnasta. Koko tätä osaa jokea on mahdoton laivoilla kulkea, mutta aina Saisanista Jäämereen voi sillä alkukesästä purjehtia.

Obi taas syntyy Altai-vuoristossa Venäjän alueella ja juoksee seutujen kautta, jotka suurenmoisudessa ja kauneudessa voivat kilpailla minkä alppiseutujen kanssa hyvänsä. Obin tärkeimmät sivuhaarat ovat Tom ja Tshulim, joista varsinkin edellinen kulkee pohjois-Altain vuoriston kautta nopeaa vauhtia.

Jenisei, joka ylä- ja keskijuoksullaan on raivannut itselleen tien vuoriseutujen kautta, on tämän johdosta hyvin virtava ja vähemmän kalakas. Kuitenkin voi Jeniseillä kulkea kovalla höyryvoimalla varustettu laiva aina Jäämerestä Minusinskiin saakka, siis lähemmä 1,500 virstan matkan. Sittenkuin kanava, joka tulee yhdistämään toisiinsa Obin ja Jenisein, on valmistunut, on oleva mahdollista höyrylaivalla kulkea Tjumenista Minusinskiin, vieläpä Irkutskiin, jos nimittäin kuten toivotaan Angaralla voidaan laivaliikettä panna toimeen. Jäät lähtevät Irtishistä Omskin luona noin huhtikuun 15 p., ja joki jäätyy samoilla paikoilla marraskuun alussa. Jäiden lähtö tapahtuu ilman suurempia häiriöitä. Kuulee vaan suhinaa ja rotinaa kun jääleipot menevät jokea myöten Jäämerta kohden. Rannoilla olevien kaupunkien ja kylien asukkaat tervehtivät riemulla joen vapautumista ja moni uhraa sille rahaa tai muita arvoesineitä. Näin huomasi tekevän sivistyneidenkin ihmisten Omskissa. Luultavasti on tämä tapa jäännöstä siitä ajasta, jolloin osoitettiin joelle jumalallista kunnioitusta. Kuitenkin kuuluu jäiden lähtö muutamissa Irtishin sivuhaaroissa olevan väkivaltaisen. Niinpä kertoivat vanhat ihmiset Rishkovassa että useampia ihmisiä heidän kylästään oli hukkunut Ishimiin erään sellaisen jäidenlähdön aikana.

He olivat nähneet, ollessaan jo keskellä Ishimin laaksoa, miten jääsohjoinen vesipaljous tuli vyöryen alaspäin. He ajoivat minkä vaan heidän hevosensa jaksoivat juosta, ehtiäkseen maalle, mutta ainoastaan kahdelle onnistui pelastua. Viisi muuta joutui kevättulvan vietäväksi, joka vuoren tavalla vei mukanaan huoneet, elukat ja kaiken muun mitä tuli sen tielle. Mutta sellaisia tapauksia sattuu harvoin länsi-Siperiassa, ja voivat tapahtua ainoastaan silloin kun jää on muodostanut padon eli röykkiön ja suuri vesijoukko on kokoontunut yläpuolelle, niin että viimein murtaa padon ja syöksyy hävittäen eteenpäin. Kaikissa tapauksissa on keskusliike Siperiassa häiriintynyt joksikin aikaa jäiden lähtiessä. Sittenkuin joet ovat päässeet jääpeitteestään, tulee tulvain aika, jolloin saa kulkea raskassoutuisilla proomuilla usein 10 à 20 virstaa. Kuinka vastainen Siperian rautatie voitaneen johtaa näiden jokien poikki, on oleva hauska nähdä. Samoin kuin keskusliike keväällä kätkee, niin syksyllä käy samaten, jokien jäätyessä. Kun talven tulo Siperiassa on yhtä säännöllinen ja nopea kuin kesänkin, niin ei viivy erittäin monta päivää ennenkuin joet, proomuilla kulkemisen lakattua, ovat joutuneet niin vahvan jään peittoon, että niistä voi hevosella kulkea. Jenisei on tässä suhteessa oikullisempi kuin Obi ja Irtish, samoin kuin jäiden lähtökin siinä on väkivaltaisempi kuin ensinmainituissa.

En voi olla ottamatta H. Lansdellin kuvauksen mukaan erästä herra Seeböhm'n kertomusta jäänlähdestä ala-Jeniseillä 1877. Hän ja hänen seurueensa matkustivat alas virtaa jäätä pitkin kapteeni Wiggingsin kanssa ja tulivat Thames-laivalle sen talvikortteeriin lähellä Kureikan laskua Jeniseihin, jossa he aivan rauhallisina odottivat laivakulun alkamista, kun kesäkuun 1 p. tuli ja sen mukana mitä Seeböhm kutsuu "Jenisein taisteluksi".

"Paino alapäin vaikutti että eräs iso jääala nousi ylös, ja sysätessään kulmikasta rannan nientä vastaan muurautui vähitellen jakso 50 à 60 jalan korkuisia jäävuoria, jotka tarjosivat erittäin hauskan näyn. Suuria jäämöhkäleitä, kuuden jalan paksuisia ja kahdenkymmenen jalan pituisia, oli siellä

pystyssä, toiset musertuivat palasiksi ja näyttivät rikkoontuneelta posliinilta. Toiset palaset olivat valkoisia, toiset kirkkaita kuin kristalli tai sinisiä kuin Italian taivas. Sen jälkeen rupesi joki nousemaan ja yön kuluessa murtautui koko Jenisein jääkuori irti, niin laajalta kuin voi nähdä, hirmuisella räiskeellä. Sankka joukko jääleippoja ja ahtojäästä syöksyi hillitsemättömällä vauhdilla ylös Kureikaa, lykkäsi laivaparkaa edellään kuten leikkikalua ja jätti sen illalla melkein kuivalle maalle suurten jäälohkareiden keskelle. Näillä ahtojään joukoilla Jeniseillä oli muutamina päivinä 30 virstan nopeus tunnissa. Siten jatkui neljätoista päivää. Monta neliöpenikulmaa jäätä kulki ylöspäin muutamia tunteja ja sitten taas takaisin. Välistä olivat ahtojää ja leipot pakkaantuneina niin tiviisti yhteen, että näytti kuin olisi hyvin helposti voinut päästä joen poikki. Toisin paikoin voi löytyä iso määrä avointa vettä ja jäävuoret 'poikivat', kulkiessaan eteenpäin suuresti huojuen ja loiskuen, niin että se kuului penikulman päähän. — Lopuksi seurasi viimeinen hävitys voitetun talven voimille, jotka yhä enemmän väsyivät 14 päivän pituisessa taistelussa, ja seitsemän päivän vielä kuluttua tulivat suuren pohjoisarmeijan taistelijat hiljakseen purjehtien alas jokea muserrettuina ja päivettyneinä pieninä jäävuorina, likaisina jääkappaleina jotka näyttivät liejumöhkäleiltä ja särkyneenä ahtojäänä perikatonsa viimeisessä tilassa, — jonka jälkeen joki oli noussut 70 jalan korkeuteen."

Jenisei-joen keskimääräinen nopeus sen keskijuoksulla, joksi on laskettava Minusinkin-Jeniseiskin väli, on laskettava niiden tietojen mukaan mitä olen nähnyt noin 10 virstaksi tunnissa. Mutta on paikkoja, missä virran nopeus nousee puolta suuremmaksi. Jenisein yläjuoksulla kuljetaan Sajoottien luota Minusinskiin Sajaanin vuoriston läpi hirsilautoilla. Nämä matkat eivät ole vaarattomia. Kun on kuljettava jostakin koskesta, niin tarvittanee kyllä teräksisiä hermoja etteivät kasvot käy kalpeiksi. Muutamat suomalaiset, jotka tulivat kullanhuuhtomoista Amurista hirsilautalla, kertoivat että heillä oli mukanaan eräs korkeampi venäläinen virkamies, joka, kun he lähestyivät vaarallisinta paikkaa, rupesi hädissään huutamaan: "laskekaa minut maalle, laskekaa minut maalle, minulla on vaimo ja lapsia!" Luultavasti tapahtuu jotenkin samallaisia kohtauksia joka kerta, kun näistä paikoista kuletaan. Virran nopeuden vuoksi pysyvät muutamat paikat jokea talvella jäätymättä. Kestää usein kauvan ennenkuin jää on kuljettavaa Jenisein poikki. Usein kuljin jäätä Obin ja kaikkien sen sivuhaarojen poikki, mutta kun tulin Jeniseille, oli se niin sula että sen poikki voi kulkea lossilla. Vielä kauvan sittenkin kun lossi on lakannut kulkemasta, voi veneellä päästä jäähyhmän läpi. Koettaminen kestääkö jää joella jo hevosen kulkea, ei ole sekään vaaratonta. Kuinka tämä tapahtuu, näkyy seuraavasta.

Matkalla Minusinskista Omskiin tulin minä joulukuun keskipäivillä 1888 eräänä yönä Abakanskin kylään, joka on Minusinkin puolella Jenisei-jokea. Kun ei kukaan tietänyt oliko jää niin lujaa että sitä voi kulkea, täytyi minun pysähtyä postitaloon päiväkoittoon asti. Minä rupesin makaamaan reessäni postitalon edustalla, etten tarvitsisi viedä sisälle matkakalujani joita muuten olisi voitu varastaa. Sellainen uni, kun on vartioitava kapineita ja epäluulolla kuultava joka askelta ja ääntä läheistössä, ei suinkaan ole virkistävää. Matkatoverina oli minulla eräs kolportööri, joka makasi sisällä postitalossa, mutta hän valitti aamulla ettei ollut saanut rahtuistakaan unta, kun oli kuvitellut mielessään koko yön että varkaat olivat hyökänneet minun päälleni ja murhanneet minut. Päivän tultua pyysimme postihevosiä, mutta kieltäydyttiin jyrkästi antamasta niitä matkalle epävarman Jenisein poikki. Minä läksin kylään ja tapasin viimein miehen, joka kolmesta ruplasta ryhtyi koetukseen viedä meidät yli. Hän valjasti hevosparin minun rekeni eteen ja niin lähdettiin ajamaan alaspäin virran rantaa myöten. Tultuamme eräasen paikkaan, jossa saari jakoi joen kahteen haaraan, kulimme onnellisesti ensimmäisen haaran poikki, vaikka näytti kamalalta, kun oli paikoittain sula vesi kahden kyynärän päässä reestä. Tultuamme saarelle pysähtyi kyytimies ja tahtoi tutkia jään lujuuksia virstan levyisellä päävirralla. Me seurassimme mukana ja pian saimme nähdä erään kalastajan, joka laski koukkujaan. Häntä koetimme saada tutkimaan jään kestävyyttä ja lupasimme hänelle ruplan tästä vaivasta. "Minä tunnen Jenisein liika tarkoin ja tiedän kuinka monta uhria se joka vuosi vaatii ollakseni niin kevytmielinen että ruplan tähden antautuisin sellaiseen hengenvaaraan", sanoi kalastaja. Mitähän minun venäläinen kyytimieheni nyt rupeaa tekemään, ajattelin minä. Melkein pidin varmana että hän palaisi. Mutta hän lähti hetken matkan päähän joelle ja koetteli jään kestävyyttä lyömällä siihen kirveellä siellä täällä. Sitten tuli hän taas hevosten luo, jonne minun matkatoverini ja minä olimme menneet ja sanoi että olisi parasta uskaltaa koetus. "Tehkää te kuinka tahdotte ja kapineet ja reki menköt Jeniseihin, mutta itseäni en minä pane sellaiseen vaaraan", sanoin minä. Niin arveli matkatoverinikin, ja molemmat nousimme reestä. Venäläinen nousi seisomaan reen nenään ja löi hevosiä ruoskalla. Hänen huutaessaan ja viheltäessään lähtivät nämä juoksemaan täyttä laukkaa. Huolestuneina seurassimme katseillamme tuota rohkeata ajajaa. Parin minuutin päästä, kuljettuaan vaarallisimman paikan yli, seisahtui hän ja viittasi iloisesti meitä seuraamaan. Ihmetellen katselimme tuota pitkäpartaista venäläistä talonpoikaa ja ajattelimme: "sotajoukolla tällaisia voisi maailman voittaa". Tultuamme seuraavaan kestikievariin, annoimme hänelle mielellämme ei ainoastaan sovittua kyytipalkkaa vaan myös juomarahan, joka oli jonkun verran runsaampi tavallista.

Mitä olisikaan Siperia ilman näitä suuremmissa jokia! Luoksepääsemätön alue, joka näyttäisi kuolleelta ruumiilta, ilman elostavia valtasuonia. Sillä sellaisiin suoniin voi näitä jokia, jotka ovat suurimpia maapallolla, verrata. Minun mielestäni ei se ole Jenisei, kuten yleensä näytään oletettavan,

vaan Obi-Irtish sivujokineen, joka tulee aikoinaan olemaan tärkeimpänä välittäjänä Siperian kaupalla, sillä se leikkaa pitkin ja poikki viljavimman osan Siperiaa, tuon maanviljelykselle sopivan ja hedelmällisen länsi-Siperian tasangon.

XXII.

Eräs yö syrjäteillä.

Aivan yleinen luulo Siperiassa on että asukkaat useimmissa paikoissa ovat valmiit ryöstämään ja murhaamaan matkamiehen, jos vaan tämä voi tapahtua ilman kiinnitulemisen vaaratta heille itselleen. Että kaikki tämä osaksi on tottakin, siitä sain Siperiassa ollessani varmoja tietoja ja siitä ovat todistuksena usein teiden varsilla tavattavat ristit. Asetetaan aina risti tiepuoleen, missä ryöstömurha on tapahtunut. Miten siirtolaisjoukkoja, joihin oli kuulunut aina viisi tai kuusi perhettä, oli jäljettämiin kadonnut, miten monia kymmeniä murhattujen ruumiita oli löydetty siitä tai siitä joesta tai järvestä, miten se ja se murhattiin ja ryöstettiin matkalla, kaikki nämä ovat asioita, joita eri muodossa yhä kuulee kerrottavan. Matkoilla, kun kulkee tuntemattomien ihmisten keskuudessa ja tuntemattomissa paikoissa, tarvitsee aina olla hiukan varovainen. Joka matkustaa ilman sellaista varovaisuutta, todistaa sillä joko että hän on ihan tietämätön olosuhteista taikka myös kevytmielinen. Eräs varokeino, joka on otettava huomioon niin tarkoin kuin suinkin, on matkustaa kruununpostilla. Sillä jos tämän tekee, niin matkustaa ihan varmasti. Postitalossa eli kestikievarissa joka, kuten koko kyydinpito, on kruunun laitos, löytyy kirja, johon kruunun palkkaama kirjuri merkitsee matkustajan nimen, milloin hän tuli, kuinka kauvan hän viipyi paikalla, milloin hän läksi ja kyytimiehen nimen. Joka posti-asemalla saa kyytimies ilmoituksen kaikesta tästä, jonka hän seuraavalla asemalla näyttää kirjurille, joka kuittaa ottaneensa sellaisen kyytin vastaan. Niin kuljetaan asemalta asemalle ja siten on mahdotonta jäljettämiin kadota. Mutta kun on monta etua matkustamisesta "vapaalla postilla" eli ystävän luota toiselle, jolla tavalla voi päästä "ketjun katkeamatta" Tjumenista Irkutskiin, niin pitävät monet tätä matkustustapaa parempana. Suurilla valtateilla voi vaaratta matkustaakin näin, mutta ei syrjäisemmällä seuduilla. Myönnän vielä että virkamies voi ilman suurempaa vaaraa matkustaa missä tahtoo, sillä tiedetään että hänen katoomisensa ei tapahdu ilman jälkoluja. Mutta alempaan yhteiskunta-asemaan kuuluvan muukalaisen tulee matkustaa mitä suurimmalla varovaisuudella.

Siperiasta kotiin tultuani on usein kysytty minulta enkö koskaan ollut hengenvaarassa siellä. Mutta mikäli itse tiedän, en koskaan semmoisessa tullut olemaan, vaikka kyllä minua muutamia kertoja varoitettiin varomaan itseäni ilkiöiltä oma in maanmiesteni joukossa, jotka olivat minua uhkailleet. Yhden ainoan kerran oli minulla suurempaa vastahakoisuutta lähtiessäni matkalle eräaseen pahanmaineiseen paikkakuntaan, jossa muutamia tunnettuja suomalaisia roistoja asui, ja joista yksi oli lausunut kovia uhkauksia minua vastaan. Saavuttuani paikalle lähetin heti tiedon kaikille että olin saapunut heidän kaupunkiinsa ja olin pitävä jumalanpalvelusta silloin ja silloin. Se henkilö, joka oli uhanut minun henkeäni, ei ollenkaan saapunut jumalanpalvelukseen, ja siihen olin minä tyytyväinen. Yhden ainoan kerran jouduin käsikähmään erään päihtyneen suomalaisen kanssa, joka jo nyt on saanut surmansa Siperiassa.

Matkalla ei saa pitää itseään, kuten sanottu, kovin huolettomana.

Eräs yö Siperian matkastani on unohtumattomaksi painunut minun mieleeni, sillä se oli hyvin synkkä ja kamala. Tosin teki vastenmielisen vaikutuksen minuun kun kyytimies yöllä herätti minun huudolla: "Luulen että olemme rosvojen piirittämät!" Mutta pian huomattiin että ne olivatkin rauhallisia ihmisiä, joiden kanssa olimme ajaneet yhteen. Kamalia olivat myös ne yöt, milloin ajoimme harhaan ja olimme pakotetut viettämään yön lumimyrskyssä arolla. Mutta kaiken tämän kestäessä oli kuitenkin varma ettei ainakaan ryövärit kimppuun hyökkäisi. Mutta ei mikään yö tuntunut niin karmealta kuin se jota nyt tarkoitan.

Matkatoverina mainitulla matkalla oli minulla uskollinen ystäväni ja lukkarini Siperiassa, Matti Saari. Me olimme matkustaneet muutamia kyytivälejä Jeniseistä Tomskia kohden ja oli meillä edessämme se vuorenselkä, joka erottaa Obin ja Jenisein vesialueet. Toinen puoli edessämme olevasta tiestä oli vastamäkeä ja toinen myötämaata. Postiasemalla emme voineet saada hevosia, joita me huonon tien tähden tarvitsimme kaksi paria. Meidän täytyi sen vuoksi hankkia niitä mistä voimme. Pian tulikin luoksemme kaksi nuorta miestä, jotka tarjoutuivat kyyditsemään meitä. Olimme pian sopineet kyytipalkasta ja minun avonaisen rekeni eteen valjastettiin neljä hevosta. Minusta näytti hiukan ihmeelliseltä että kaksi täysikasvuista miestä tuli kyyditsemään meitä, sillä sellaista ei ollut ennen

tapahtunut. Pimeässä voin myöskin erottaa että molemmilla oli vyössä valkoisen lammasnahka-turkin päällä kirves. Mutta kun tiesin ettei Siperiassa milloinkaan lähdetä matkalle ilman jonkunlaista asetta, niin en ensin ajatellut siitä mitään. Aloimme matkamme nousemalla ylös 16 virstan pituista korkeata havumetsää kasvavaa mäkeä. Mitä korkeammalle tulimme, sitä huonommaksi kävi keli, niin että hevoset viimein kiskoivat rekeämme eteenpäin melkein paljasta maata. Vastoin tavallisuutta olivat meidän kyytimiehemme jotenkin harvapuheisia, vaikka olisi muuten ollut vaikeata kuulla heitä, sillä piti sellaista ääntä jalaksien alla kun rauta raappi paljaisiin kiviin. Raju myrsky oli noussut, niin että kuuli alinomaista natinää ja räiskettä metsästä. Vaikka ei Matilla eikä minulla ollut halua nukkua, niin ei puhelu tahtonut vaan sujua. Oli sellainen mieliala kuin vaaraa jännityksellä odottaessa. Mitä pitemmältä yötä kului, sitä useammin alkoi ajatus noista kahdesta kyytimiehestä kirveineen tulla meitä vaivaamaan. Olemmehan yleisellä maantiellä kumminkin, vaikka meillä ei ole postihevoisia, lohdutimme itseämme. Mutta kuinka on tie tullut niin kaidaksi ja epätasaiseksi? "Matti, nyt emme ole valtatiellä", sanoin minä. — "Ei, emme olekaan, — hoi kyytimiehet, mihin viette meitä?" huusi Matti. — "Me poikkesimme tänne syrjätielle ja kulemme ahtaan solan kautta, sillä sitten tulemme jokilaaksoon, jossa on ruohoa kasvavia niittyjä ja siellä kulkee reki helpommin kuin hiekkaisella tiellä", vastasivat miehet. Ilmoitus tuntui varsin luonnolliselta, mutta se mahdollisuus että pahoja aikomuksia piili kyytimiehissä, oli hyvin lähellä. Ilmoittaisinko epäluuloni Matille? Sitä en tehnyt. Kuinka suuri mahdollisuus oli meillä menestyksellä puolustaa itseämme, ajattelin minä, jos meidän kimppuumme käytäisiin. Me istuimme turkit korvissa ja käärittyinä rekeen, niin että ainoastaan päänuppi pisti esiin. Juuri tämä oli onnettomuus, sillä kuljettajamme olisivat kerran kirveillään lyöden voineet särkeä pääkallomme. Kuitenkin, ne olivat etupuolella meitä ja vaikka oli pimeä, voimme aina pitää niitä silmällä. Me kuljemme ahtaiden solain ja paikkain läpi, jotka pimeässä näyttivät kamalilta. Miehet pysäyttivät hevosensa ja hiljaa supisevat keskenään. Mitähän he aikovat tehdä? Toinen, joka oli ratsastanut erään hevosen selässä, nousee alas. Toinen ajaa hevosia, sill'aikaa kun toinen jättäytyy jälkeen ja pysytteleikse ihan reen tasalla. "Miksi kulet sinä reen sivulla, mies?" kysyy Matti rauhattomalla äänellä. "Minä nojaan rekeä ettei luiskahtaisi alas syvyyteen, jonka näette tuolla oikealla." Minä käännyin osotetulle puolelle ja näin pimeän läpi jotakin kimaltavaa syvyyden pohjassa ihan meidän vieressämme. Se oli erään pienen joen pinta, joka joki juoksi melkein suoraan meidän allamme. Mies voi, jos tahtoi, kaataa meidät sinne alas, antaa meidän musertua, ryöstää meidät ja sitten sanoa onnettomuuden tapahtuneen. Mitä kaikkia mahdollisuuksia ilmestyikään, kun mielikuvitus kerran pääsee valloilleen. Tie kulki nyt yhä alaspäin ja pian olimme tasaisella maalla, missä reki sujui helpommin kuin ruohostossa. Siellä seisoi pylväntapaisia kiviä niityllä, jotka pimeässä näyttivät kuin kummituksilta. Me kuljimme nimittäin nyt hautuumaan poikki, johon muinaisajan kansat, jotka aikoja sitten täällä ovat asuneet, ovat kuopanneet kuolleensa ja joiden muistoksi he ovat pystyttäneet näitä patsaita. Missä me olimme, emme tietäneet, ja tulisimmeko vielä pääsemään ulos tästä sokkelosta, oli myöskin epävarmaa. Tie kulkee milloin metsiä milloin laaksoja ja viimein kentän poikki, joka oli kokonaan pyöreän mulkkerokiven peitossa. Lopuksi kuljemme pitkin pystysuoraa vuorensinää, jossa me olemme jonkun verran suojassa yhä lisääntyvältä hirmumyrskyltä. Aavistamatta tai uskaltamatta toivoa mitään sellaista, tulemme suoraan eräasen kylään. Me koputamme erään talon portille ja meidät päästetään heti sisälle lämpimään tupaan. "No, Matti, onko teillä halua kulkea syrjäteitä vielä jonkun yön?" kysyin lukkariltani. — "Ei, olen saanut jo tarpeeni siitä, mutta Jumalan kiitos että olemme nyt siellä missä olemme, sillä minä epäilin jo suuresti, tulemmeko vielä näkemään auringon nousemista", vastasi Matti juhlallisesti.

Juuri kun olin kirjoittanut näitä muistelmia matkoistani Siperiassa, otin käteeni Finland-lehden, se oli marraskuun 24 p:nä 1892, ja luin sen ensimmäisellä sivulla uutisen, joka todistaa että on vaarojen alaisena suurella Siperian maantielläkin. Uutinen kuului näin: "Matkalla Krasnojarskin ja Irkutskin välillä, ei kaukana Kanskin kaupungista Jeniseiskin kupernissa, hyökkäsivät rosvot erään sirkus-seuran kimppuun. Johtaja lyötiin paikalla kuoliaaksi ja kaksi nuorallatanssijaa sai hengenvaarallisia haavoja. Sen jälkeen ryöstettiin kaikki paljaiksi, jonka jälkeen rosvot pötkivät pakoon vieden vankeina mukanaan kolme seurueeseen kuuluvaa pikkulasta." Сибирь Сибирь (Siperia on Siperia) sanoo siperialainen, kuullessaan jotakin tuollaista tapahtuneen.

XXIII.

Zaimka ja ukkojen koti.

Zaimkaksi kutsuvat siperialaiset ulkotalojaan. Sellaisia on jokaisella vähänkään varakkaammalla talonpojalla. Venäläiset asuvat suurissa kylissä, joiden ympärillä on tavallisesti aitaus elukoita varten. Edempänä on heillä peltonsa, usein kahdenkymmenen virstan päässä. Kun he tulevat oleskelemaan

osan vuotta kaukana pelloillaan, niin syntyy sinne pian ulkotalo kaikkine tarpeellisine rakennuksineen. Näissä ulkotaloissaan, jotka rakennetaan mikäli mahdollista lehtimetsän rantaan, viettää siperialainen hauskimmat päivänsä. Kun kysyin Siperiassa syntyneeltä ja kasvaneelta suomalaiselta Ivanovilta eli Saarelta, lukkarini pojalta, joka seurasi minua Suomeen, mitä hän piti meidän maasta ja kaikesta mitä hän oli matkalla nähnyt, sanoi hän: "mitään en ole nähnyt jota pitäisin parempana kuin zaimkamme Om-siirtolassa, sillä se on korkeine koivuineen, ruohoisine aroineen ja vihantine nisulaihoineen kauniin paikka minun mielestäni." Kuitenkin oli hänellä kyllä käsitystä luonnon kauneudesta, joka näkyy siitä että kun olimme nousseet näkötorniin Pyynikillä ja katsoimme Näsi- ja Pyhäjärveä, hän sanoi: "Nyt voin ymmärtää miksi Suomesta karkoitettut aina ikävöitsevät kotimaahansa."

Kuten muillakin siperialaisilla, on suomalaisella pastorillakin zaimkansa. Se sijaitsee kuudentoista virstan päässä Omskin kaupungista Om-joen varrella. Asetuksen mukaan piti suomalaisen pastorin saada maata Venäjän valtiolta ja monien mutkien ja utterien muistuttelemissien jälkeen siitä sain itselleni mitatuksi satakaksikymmentä desjätinaa maata mainitussa paikassa. Arvaamattoman hyödyllinen on tämä suomalaiselle pastorille, sillä sinne voi hän muuttaa kesäksi, kun oleskelu kaupungissa tulee melkein sietämättömäksi. Omskissa on myrskytuulia koko kesän, tavallisesti k:lo 8:sta aamulla iltaan saakka. Tuuli nostaa hiekkaa ja tomua kaduilta, niin että saa peljätä näkönsä kadottamista. Melkein joka kesä raivoaa vaikeantapaisia mahatauteja kaupungissa. Sen vuoksi odottaakin jonkunmoisella ikävällä sitä aikaa, kun saa muuttaa zaimkaan.

Zaimkassa ei ollut mitään rakennuksia, kun minä otin sen vastaan. Ensi kesän asuimme eräässä kirgiisijurtassa, jonka minä vuokrasin kuudesta ruplasta kuulta. Sittemmin rakennettiin sinne kaikenlaisia rakennuksia, vieläpä tuulimyllykin.

Kun me vietimme hauskimmat päivät oloajastamme Siperiassa juuri zaimkassa, niin otan kuvatakseni sitä ja elämää siellä.

Zaimkamme oli Omin länsirannalla, noin kahden virstan päässä Omskin ja Tomskin väliseltä suurelta maantieltä. Aro viettää niin suuresti jokeen päin että tieltä ei näe edes myllyä, joka kuitenkin on korkeimmalla paikkaa talossa. On kumminkin edullista Siperiassa olla niin piilossa kuin mahdollista. Osa maa-alueetta on joen ympäröimänä, joki kun tekee sellaisen mutkan että sadan sylen aidalla on aidattu 50 tynnyrin-alan suuruinen niemi. Tätä aitausta käytetään syöttöhakana ja niittynä. Sillä niinä kesinä, milloin sataa runsaasti, voi tuskin nähdä nuorta karjaa, kun se kahlaa ruohossa. Kuivina kesinä sitä vastoin ei saa mainittavan paljo heiniä sieltä. Aitauksen ulkopuolella olevaa aroa on alaltaan yli kaksisataa tynnyrin-alaa. Maata annettiin minulle miltei silmämitalla, tai oikeammin, joen tekemää nientä ei otettu ollenkaan laskuun. Kaikkialla tiluksilla on mustaa multaa kyynärän paksuudelta ja sitten sen alla merkelinsekainen savikerros. Minä kynnätin 30-40 tynnyrin-alaa peltoa. Kun ei kiviä eikä kantoja ole estämässä, niin on hyvin helppo saada peltoa itselleen. Kuitenkin tekivät tiheet ruohonjuuret sen että kyntäminen on varsin raskasta, sillä vaikka ensi kerran vaan kamaraa kuorii, niin tarvitaan hyvin ruokittu hevospari vetämään auraa. Kun minä kylvin vaan toisen puolen pelloista vuosittain ja pidin toista puolta kesantona, niin tarvitsin maanviljelykseen vaan kaksi paria hevosia. Pellot kasvavat ojittamatta tai lannoittamatta. Heinälajeja kylvin sekä timoteitä että apilaa, mutta apila ei menestynyt vaikka hankin siemeniä sekä Pietarista että Vjernoista. Sitä vastoin onnistui timotei jotenkin hyvin. Mitään taloudellista voittoa ei ollut maanviljelyksestä, sillä vilja oli halvassa hinnassa, mutta siinä oli voittoa kyllä että voi pitää muutamia maanmiehiä työssä eikä tarvinnut ostaa sitä ruokaa, mikä meni ruokkiessa tänne karkoitettuja maanmiehiä, joita usein kävi pastoriaan katsomassa. Kun sellaisia kuleskelevia suomalaisia melkein aina oleskeli meidän luona sekä kaupungissa että zaimkalla ja osa niistä oli vanhoja ja voimattomia, apua ja tukea tarvitsevia, niin rakennutin ukkojen kodin varoilla, jotka kerättiin Suomessa.

Kuinka tarpeellinen sellainen koti oli, voi ymmärtää siitä kun tietää että luonakävijöitä oli kymmeneen henkeen saakka kerralla, ja niistä muutamia sokeita tai raajarikkoja. Vaivaishuoneeseen kuuluu kaksi salia, yksi kumpaisessakin päässä rakennusta, sekä porstua ja keittiö välillä. Toista salia käytetään asuinhuoneena kotiin otetuille ukoille, ja toista kokoushuoneena rukousta ja Jumalan sanan tutkistelua varten. Täällä oli kulkijamilla aina koti eli maja muutamaksi päiväksi. Kun itsellä oli annettavana niille leipä-ainetta, niin oli mahdollista ilmaiseksi pitää muutamia raajarikkoja alinomaa ukkojen kodissa, sekä ruokkia jonkun päivän niitä, jotka muuten tulivat katsomaan. Vihdoin rupesivat kulkijamet pitämään minun velvollisuutenani elättää heitä jonkun aikaa ja monet työhön kykenevät pyrkivät talveksi ukkojen kotiin. Tätä käsitystä koetin minä oikaista hyvin selvillä puheilla, sillä tulin katkeran kokemuksen kautta huomaamaan, kuinka suureksi vahingoksi hyvälle asialle liika kauvas menevä avunanto voi viedä.

Jos tulee kuiva aika, joka on maanviljelijän suurin vihollinen Siperiassa, niin on kaikki työ mennyt hukkaan. Silloin on pastorin työstä elättää ukkoja kodissa, eikä myöskään raahdi ajaa niitä sieltä pois nälkäaikana. Sen vuoksi ovat ne rovat, mitä armelijaat ihmiset Suomessa ovat uhranneet ukkojenkodille Siperiassa, olleet tarpeen ja tervetulleita, ja tarvitsee se yhä ystäviä Suomessa, jos kodittomat sokeat ja

rammat edelleenkin saavat oleskella tässä kodissa, joka armeliaisuudesta on rakennettu arolle kaukaisessa Siperiassa heitä varten.

Sanoin viettäneemme hauskimmat päivät Siperiassa-olomme ajasta zaimkallemme. Mitä hauskuutta on asua puuttomalla arolla, voi moni ihmetellä, joka ei ole koskaan asunut sellaisessa paikassa. Sanotaan usein että on mahdotonta sanoin lausua mitä sydän tuntee. Kun on kerrottava mikä miellyttää jollakin paikkakunnalla tai kun on selitettävä miksi rakastaa juuri sitä maanpaikkaa, missä on viettänyt lapsuudenvuotensa ja saanut ensimmäiset vaikutukset, niin voivat sanat tuntua toisesta hyvin jokapäiväisiltä tai runottomilta, vaikka niissä kätkeytyy koko runouden maailma sille joka kertoo. Siten käynee minunkin, koettaessani kuvata mitä hauskuutta voi olla puuttomalla arolla asuessa.

Kello on neljä aamulla ja aurinko rupeaa juuri valaisemaan aroa, kun lähden joelle poikineni onkimaan. Joki on kirkas kuin peili. Kirkasta pintaa röyheltää ainoastaan kalojen loiskiminen ja koko luonto, joka vielä on ikäänkuin aamukapaloon käärittynyt, on juuri heräämässä levoltaan. Kun kulemme mehevän vihannan peittämää aroa pitkin, emme kyllin voi ihailla sen kauneutta. Kastehelmet näyttävät miljoonilta timanteilta, jotka kimaltavat milloin yhden milloin toisen värisinä. Moniväriset loistavat kukat, jotka juuri ovat avanneet kehänsä, kun aamuaurinko on heittänyt lämmittävän säteen niiden ylitse, koristavat aroa, ja mitä suloisin kukantuoksu nousee maasta kuten itsetiedoton kiitosuhri luomakunnasta luojalle. Muistan erään kauniin kesäaamun, kun minun poikani huudahtivat ihastuksissaan: "tunnetko, isä, kuinka hyvältä tuoksuu?" Lykkäämme vesille veneen ja kuljemme virran poikki eräälle saarelle, joka on joen toisella rannalla. Siellä olemme kuten seinän ääressä, missä kaiku vastaa meille joka sanan minkä lausumme, sillä ranta on melkein pystysuora ja ehkä sataa jalkaa korkea. Pikku saarellamme on muutamia halava- ja pajupensaita sekä ruohikkoa. Arotuuli olkoon kuinka tuima hyvänsä, täällä olemme suojassa. Rupeamme onkimaan ja otamme kalan toisensa jälkeen, sillä ilman jotensakin hyvää saalista emme koskaan tule kotiin. Pian on pyydettyjä kaloja sadoittaisin. Mitä paremmin ottaa onkeen, sitä innokkaammiksi tulemme, kuten oikeain urheilijain tulee.

Nauttimaan kesän ihanuutta luonnon helmassa tulee äiti palvelustytön kanssa, tuoden mukanaan ruokavasun ja padan. Valkea laitetaan ja sekä teetä että kalaa keitetään, ja maukkaampaa aamiaista iloisemman mielialan vallitessa ei syö kukaan tsaarin valtakunnassa, — niin uskomme ainakin me. "Hoi!" huutaa joku rannalta. Kukahan se mahtaa olla, ihmettelemme, mutta pian tulevat pojat ilosta hyppien kertomaan että se on "Saaren vaari" eli lukkarini Matti, joka on tullut kalastelemaan meidän kanssa muutamia päiviä ja "myllyä käyttämään", kuten hänellä oli tapana sanoa. Niin olemme saarellamme aina iltapuoleen saakka. Kun kuumien aika on mennyt, lähdemme pelloille katsomaan miten ne kasvavat. Siitä tulee kolmen kilometrin kävelymatka, ennenkuin olemme kaikki katsoneet. Mutta lukija ei varmaankaan unohtaisi tätä kävelymatkaa, jos olisi ollut mukana. Etten ainoastaan itse todistaisi arokasvullisuuden loistosta, vaan antaakseni muidenkin puhua, mainitsen kahden kirjailijan kuvauksen siitä. Mitä Kennan lausuu luonnosta Siperiassa, on totta, jota kuitenkin ei voi sanoa paljosta muusta, mitä hän kertoo; siihen en kumminkaan voi tässä koskea, syystä että hänen kirjansa on täällä kielletty. Hän sanoo luonnosta Omskin ja Tshukalinskin välillä seuraavaa: "Tuntee helpotusta ja sisällistä iloa jättäessään kylän ja lähtiessään laajalle, puhtaalle ja vilpoiselle arolla, missä kukkien tuoksu täyttää ilman, lintujen riemu kuuluu korvaamme ja ihastunut katse milloin lepää suurilla aloilla sametinhienoa nurmikkoa, milloin harhailee etäisyyteen pitkin aaltoilevaa aroheinää, jonka etualalla lukemattomia villirusuja, satakaunoja, englantilaisia hyasinttia ja tummia liljoja loistaa sitä vastaan. Krutajan ja Kolmakovan kylien välillä kulimme aron poikki, joka sanan mukaan oli kukkamerta. Minä nousin vaunuista ja syöksyin tähän tuoksuvaan valtamereen nauttimaan hiljaisuudesta ja yksinäisyydestä. Minun vasemmalla puolellani, toisella puolen tietä, kulki alanne, joka vähitellen yleni ja näköpiirin rannassa päättyi koivumetsän tummansinisiin piirteihin. Koko tasanko, jota siellä täällä katkaisi pieni järvi, oli peitetty samettihienolla ruoholla, jonka keskessä joukoittain lehmiä, härkiä ja lampaita kulki laitumella. Korkeammalla oleva osa ympäröivää aroa oli yhtenä kukkamattona, siinä oli kauniita oranssin keltaisia astereja, pilkukkaita liljoja suuresti taipuneine kukkalehtineen, valkoapilaa, satakaunoja, englantilaisia hyasintteja, spireoita, lutserneja ja omituisia kukkia, jotka kasvoivat pitkinä hentoina tähkinä ja muistuttivat pienistä raketeista, joita aron keijukaisneidet lähettivät ylös. Liikkumaton haalea ilma oli täynnä omituisia suloista tuoksua, jota tahtoisin verrata villiin hunajaan. Mikään ääni ei häirinnyt hiljaisuutta aavalla arolla paitsi mehiläisten surina, muutamien sirkkojen säännöllinen tirsuttaminen ja arolinnun valittava huuto lentäessään peltohiiren pesän yli. Oli ihanaa maata pitkällään kukkien keskellä ruohossa, nähdä, kuulla ja hengittää."

Eräs toinen matkustaja, englantilainen Lansdell, joka kertoo kaikki todenmukaisesti, mitä hänen kirjassaan luetaan, kuvaa aroa seuraavalla tavalla: "Matka Barnauliin osoitti meille ihanuusia näköalain ja kasvullisuuden puolesta, joita emme ollenkaan odottaneet. — — Matkustimme aaltoilevia tasankoja ja ne matkustajat, jotka kulkevat etelämmäksi Bijskiin ja sinne edemmä, tulevat lähelle noita suuresti kehuttuja ja erittäin näkemistä ansaitsevia seutuja Altai-vuoristossa. Kasvullisuus Tomskin ja Barnaulin välillä oli ihmetyttävän kaunis ja mitä edemmä tulimme etelää kohden, sitä loistoisemmaksi kävi se. Paljo seudun kasvustosta oli meille tunnettua, mutta näimme myös koko joukon puita, pensaita,

kasveja ja kukkia, jotka olivat uusia meille. — — Kevätkukista kaipasimme säynäskukkaa, tai ehkä emme huomanneet sitä, mutta orvokkia oli, sekä myös harjaneilikoita, satakaunoja, kissankelloja, uhkeita kamillikukkia, villiruusuja, krokuksia, niittyneilikoita ja monia muita. Keto loisti sananmukaisesti sinisistä muistiaiskukista. Me keksimme myös tällä matkalla minulle uuden kasvin, jota kasvoi hyvin runsaasti; siinä oli oransinväriset kukat, hiukan aholeinikköjen tapaiset, mutta paljon suuremmat. Tomskista itään näimme suuria, punaisia liljoja, joita pidetään harvinaisuutena Englannin puutarhoissa, mutta jotka täällä kasvoivat viltinä. Myöskin oli siellä suurin määrin punaisia kukkia, jotka suuresti muistuttivat piooneja."

Kaikki mitä tässä on sanottu Tomskin ja Barnaulin välisen aron kasvistosta, sopii myöskin Omskin tienoosien. Tahdon vaan vielä lisätä että zaimkalla kasvoi villinä useita meille tuntemattomia kukkia, jotka hienoutensa vuoksi olisivat olleet kaunistuksena mille puutarhalle hyvänsä. Mutta me katselimme kävelymatkallamme ei ainoastaan viljeltyjä kasveja, vaan pääasiallisesti viljeltyjä. Peruna- ja naurismailta menemme katsomaan kuinka valkoinen turkin- ja kiinanvehnä rehoittaa. Olin kylvänyt neljää eri lajia vehnää, joita vuosien kuluessa olin hankkinut itselleni eri paikkakunnista. Syysruista, kesäruista, ohraa, kauroja ja herneitä, kaikkia näitä lajeja olimme kylväneet ja kesällä 1889, joka oli sateinen ja suotuista kasvullisuudelle, korjasimme noin neljäsataa tynnyriä viljaa.

Ilta lähestyy ja työmiehet sekä ukkojenkodin hoidokkaat kokoontuvat saliin iltarukoukseen. Iltaurinko on jo vajonnut näköpiiriin taakse, mutta kauvan istumme turvemajamme takana Omin rannalla hengittämässä keveätä aroilmaa.

Mutta eivät ainoastaan kirgiisit, jotka hoilottaen Omin toisella rannalla ajoivat hevoslaumojaan joelle juomaan, vaan myös meidän yövartijamme, joka käveli edestakaisin pyssy olalla, muistuttavat meitä että olemme Siperiassa. Niin, tosin oleskelimme puuttomalla arolla Siperiassa, mutta se miellytti meitä niin että hyvin käsitan miten eräs suomalainen virkamies Helsingissä, joka oli nähnyt päivän valon ja kasvanut Uraalin arolla, voi sanoa: "Sen vuoksi että olen temmattu sieltä, tunnen itseni vaan puolihmiseksi."

XXIV.

Kirgiisit.

Tämä paimentolaiskansaa, joka tunnustaa Muhametin oppia ja kuuluu turkkilaisiin kansoihin, asuu suurella osalla keski- ja länsi-Aasian ylängöstä. Omskin kaupunki on kirgiisein aromaan rajalla, mutta sitä pohjoisemmaksi eivät heidän asuinsijansa ulotukaan. Omskissa heitä näkee joka päivä ja kaikkina vuoden aikoina, mutta erittäinkin saapuu heitä joukottain joulun edellä pidettäville markkinoille. Siinä nähdään pitkiä karavaaneja, joissa on useampia kymmeniä kamelia, mitkä euroopalaisille markkinoille kuljettavat sisemmän kirgiisiläis-aron tuotteita.

Kesäisin olen usein käynyt kirgiisein luona heidän auleissaan (kylissänsä). Se on sopinut minulle hyvästi, he kun, näet, joka kesä kevätkuoleen asettavat leirinsä Om'in vastaiselle rannalle, vastapäätä sitä maapalstaa, minkä valtio on antanut suomalaisen pastorin asuttavaksi.

Asunnostamme voimme nähdä koko aulin. Sinistä aromaan-taivasta vasten näyttävät heidän oikeanpuolisella rannalla sijaitsevat, noin nelikymmenlukuiset jurttansa varsin haaveellisilta, olletikin kun niitä katselee kesäöiden himmeyden peittäminä. Heidän leiristänsä kuuluva hälinä, heidän tuhansien nautainsa ja lammastensa mylvinä ja määkiminen, tuo sointuisa, kova outo kieli; nämä kaikki johdattavat mieleemme, että olemme aasialaisen paimentolaiskansan keskuudessa. Helposti voi tulla tutuksi heidän kanssansa. Sen pahempi rupeevat he kylläkin pian niin tuttaviksi, että tunkeilevaisuutensa takia käyvät vastuksiksi. Kun he sittemmin kuulivat, että me pian aijoimme lähteä pois paikkakunnalta, oli heillä olevinaan syytä tulla valittamaan sitä että me, "heidän ylhäisimmät tuttavansa", niin pikaan heidät jätimme. Samalla tietysti soveltui hyvin ottaa lainaksi "Luojan lukuun" yhtä ja toista, niinkuin muutama kopeekka rahaa j.n.e.

Kesä on kaikille ihmisille iloinen vuoden-aika, mutta erittäinkin on se ilon-aika paimentolaiskansoille, jotka asuvat telteissänsä. Tyytyväisenä silloin kirgiisikin istuskelee jurttansa ovelta, katsellen laumojansa, jotka käyvät laiumella pitkin tuota silmäkantamatonta aroa. Se on hänestä kaikkein suurin nautinto, kun saa istua levossa ja juoda itse mielestään niin verrattonta kumissijuomaa, jota hänelle naisensa valmistavat tammanmaidosta. Hänen leponsa ei häiriinny siitä, että lapsensa juoksentelevat arolla alastomina, päivän polttamina ja likaisina, eivätkä saata tarpeettomat huolet

tulevasta talvesta karkoittaa tyytyväisyyden hymyä, mikä on luettavana hänen suopeilla, leveillä kasvoillaan.

Monesti olen perheeni kera soutanut Om-joen poikki ja lämpimänä, kirkkaana kesäpäivänä ohjannut kulkuni kirgiisiläis-auliin. Hyvän ystävämme Vektur-Gan'in silloin aina tapasimme istumassa vaipuneena ainakin päältä nähden syvällisiin mietiskelyihin. Voidaan kyllä näitä ystäviämme soimata kaikesta muusta, mutta ei tylyydestä vieraita vastaan. Mitä sydämmellisimmällä tavalla vastaanottaa kirgiisi vieraansa eli ystävänsä, puristaen tämän kättä molempain käsiensä välissä, kuten heillä on tapana tervehtiä. Kumissia, jota säilytetään raa'oisista vuodista ommellussa säkissä, huljutetaan kelpo lailla ja tarjotaan sitten vieraiden nautittavaksi pienissä puukupeissa. Mutta jo ennenkun olet ehtinyt tyhjentää kuppisi, on levinnyt maine vieraan tulosta auliin, ja tuossa tuokiassa tähystelee sinua puolensataa hymyilevää vinoa silmää. Jos viitsit pudistaa kättä jonkun heikäläisen kanssa, saat kuulla kuiskattavan: "tuo on komeata herrasväkeä", tai jotakin sellaista.

Samassa aulissa on kaikenlaatuisia jurttia. Rikkaat laittavat jurttansa hienommasta ja kalliimmasta huovasta, köyhät saavat tyytyä karkeaan karvahuopaan. Monen jurtan ulkonäöstä huomaa, että ovat olleet jo arollaan auringon paahteessa kymmenen kesää. Keskikokoisesta jurtasta maksetaan vuokraa 6-10 ruplaa kuukaudelta. Jurttain hinta vaihtelee 100-400 rupl. Meidän rikkaimmalla ystävällämme ja naapurillamme, eräällä sulttaani Ustan-Bek'illä, on kolme jurttaa, joiden arvo yhteensä nousee 1000 ruplaan. Hänellä on sen lisäksi muutakin omaisuutta. Niinpä on hänellä esim. tabun (lauma), jossa on 600 hevosta. Kun astuu sisälle hänen jurttaansa, hämmästyy sitä loistoa, mikä siellä kohtaa silmää. Kallisarvoisia mattoja ja koreita satuloita riippuu jurtan seinillä. Myöskin jurtan sisemmän osan lattiata peittävät kalliit matot. Kun ystävämme Vektur-Gan vei meidät tämän ylimyksen luoksi, ilmoittamatta että se, jonka luo meitä vietiin, oli sulttaani, joka kruunausjuhlassa Moskovassa oli edustanut kirgiisejä, niin tunsimmepa sisäänastuessamme itsemme melkein nolostuneiksi. Kohtelias isäntä, keski-ikäinen mies, jonka ulkomuodossa kuvastui avomielisyys ja säädyllyisyys, pyysi meitä astumaan peremmäksi ja asetti tuoleja istuttavaksemme. Kirgiisit istuvat muuten samoin kuin lappalaiset jalat ristissä alla. Sulttaani esitteli meille vaimonsa, itämaisen kaunottaren, ja kahdeksantoista vuotiaan poikansa. Viimeksi mainittu oli kookkain ja kauniin kirgiisi mitä milloinkaan olen nähnyt. Sekä isällä että pojalla oli päällään pitkät, hienot vaipat ja päässään kallisarvoiset kalotit. Emäntä tarjosi meille kumissia kiinalaisissa kupissa, mitkä suuruudelleen olivat sovitettut sen mukaan kuin itsekunkin luultiin voivan nauttia. Vaikka meistä tullessamme tuntui harmilliselta, että kutsumatta olimme tunkeutuneet päällikköhenkilön jurttaan, niin jopa lähdettyämme olimme lujasti päättäneet noudattaa Ustan-Bek'in ystävällistä pyyntöä, että saapuisimme heidän juhlaansa; josta juhlasta minä kuitenkin olin estetty läsnäolemasta. Samoin kävi eräiden häiden, joihin olimme kutsutut.

Antaakseni lukijalle kuvan kirgiisien elämästä sekä kesä- että talvis-aikana, tahdon esittää tässä seuraavat kertomukset, joista ensimmäinen on ennen julkaistu eräässä sanomalehdessä.

Yötä kirgiisien luona.

Kun katselee ihmispaljoutta, mikä liikkuu Omskin kaduilla taikka kauppatorilla, näkee kasvonmuotoja, jotka suuresti eroavat euroopalaisista. Olemme tässä tekemisissä erään mongoolilaisen kansan kanssa. Nämä lyhkäiset, mutta vankkarakenteiset ihmiset, joiden väärät sääret ja vaappuva käynti heti ilmaisee että he ovat paremmin perehtyneitä satulassa istumiseen, kuuluvat suureen kirgiisien sukuun, jonka asuinseutuna on Omskin etelä- ja lounaspuolella oleva aro. Kun kaupankäynnissä alinomaa tulee tapaamaan näitä aromaan poikia, niin herää halu omin silmin nähdä, millaista on heidän koto-elämänsä noilla äärettömällä aavikoilla. Sellaisen tunteen valtaamana päätin minä muutamana kauniina kesäpäivänä v. 1886 lähteä erääseen kuusikymmentä virstaa Omskista sijaitsevaan kirgiisiläis-auliin. Auliin vievällä tiellä tuli minua vastaan muuan varakas kirgiisi, joka, kuultuaan minne matkani piti, ystävällisesti pyysi minua yöksi jurttaansa. Kun hän nyt oli erään Omskissa asuvan teurastajan kanssa menossa laumainsa luoksi myydäkseen jonkun härän, jatkoin minä, heidän neuvonsa mukaan, matkaani auliin, missä oitis löysin Iskakin jurtan. Iskak oli, näet, kirgiisin nimi.

Kylässä, jossa oli parikymmentä jurttaa, syntyi eloa ja liikettä, kun vieras herra tuli heidän luoksensa, sillä tällaisista ei joka päivä tapahdu. Vieläpä naisetkin, jotka muhamedilaisten seassa ovat hunnuilla varustetut, kurkistelivat uteliaasti jurttain ovilta. Ylt'ympäri minua kertyi pian joukko uteliaita katselijoita, jotka isojen lasten tavoin seisovivat siinä naureskellen. Tulipa heidän mullah'insa niinkin rohkeaksi, että astui siksi lähelle minua, jotta saattoi kädellensä koskettaa kellonvittojeni, ja naurahteli huomattavasti vitjoissa riippuvan kompassin levottoman heilumisen. Kappale, mikä erittäinkin näytti olevan heistä mieluinen, oli minun suomalainen puukkoni tuppineen. Jokainen uusi tulokas sitä ihaili, mutta minä ihailin jotakin toista, jota kirgiisit eivät näkyneet huomaavan, ihailin sitä luonnontaulua, mikä oli silmäini edessä. Punertava kesäaurinko loi viimeisiä säteitensä monivärisen aroon, ja kun näki nuo suunnattomat karjalaumat ja paimenten istuvan telttiensä ulkopuolella, tuntui siltä kuin olisi noin vaan ilman mitään tullut muutetuksi patriarkkain aikoihin ja mielikuvituksessaan katseli, millaisessa

tilassa isä Abraham oli istuessaan majansa ulkopuolella Mamren tammistossa. Hetkisen katseltuani tätä näköalaa ja oltuani vuorostani uteliaan töllistelemisen esineenä, sain minä hyvän syyn astua sisälle jurtaan, sillä Iskak ja teurastaja tulivat samassa auliin.

Muodoltaan on kirgiisiläisjurta ampieispesän kaltainen. Sisävarustus on puista, joiden päälle huovat pingoitetaan ja jotka ovat taidokkaasti taivutetut ja toisiinsa kiinniliitetyt. Kun jurtta on muutettava toiseen paikkaan, otetaan ensinnä pois huovat, jotka ovat vississä järjestyksessä asetetut kukin paikalleen; sitte irrotetaan puuvarus ja kaikki saadaan sitten helposti kulkemaan rattailta. Iskakin jurtta oli muuten samallinen kuin toisetkin, se vaan eroa että se oli hiukan suurempi ja runsaammin koristeltu. Keskellä jurttaa oli tulisija, jonka kohdalla katossa oli räppänä eli lakeinen. Oven vastaista seinää koristivat kirjavat matot ja ylenympäri pitkin seinää oli tiloitettu koreasti silattuja kirstuja, joissa perheen omaisuus säilytettiin. Minua pyydettiin astumaan niin perälle jurttaa kuin suinkin, ja hiukan arveltuani teinkin sen ja istuuduin matolle. Tuoleja tahi penkkejä ei jurtassa ole käytettävänä.

Aurinko oli mennyt mailleen ja nyt voivat kirgiisit ryhtyä syömään ja juomaan tarvitsematta loukata omiatuntojansa. Oli, näet, juuri parhaallaan heidän suuri paastonsa, ramadan, jolloin he eivät nauti mitään auringon noususta sen laskuun saakka. Isäntä, joka istui vieressäni, tarjotutti itselleen maljallisen kumissia, ja sen tyhjennettyään antoi hän tarjota samaa meille, vieraillessa. Illan kuluessa join minä pari maljallista sanottua juomaa, mutta isäntä tyhjensi ainakin kymmenkunta maljaa. Kumissia, joka on kirgiiseillä lempijuoma, oikeinpa pyhä juoma, valmistetaan tammanmaidosta, jota huljutetaan ja piestään nahkasäkeissä. Tämä juoma on jokseenkin samanmakuista kuin hiukan hapannut kirnumaito ja kummallisen voimakasta. Jos heikonpuoleinen henkilö juo sitä pullollisen, niin on hänen vaikea kestää jaloillansa, siinä määrässä se "laskee kaikkiin jäseniin". Laihakko henkilö voi muutamassa viikossa lihoa uskottomasti, jos hän joka päivä juo muutamia pulloja kumissia. Heikkorintaisia ihmisiä matkustaa pitkät matkat saadakseen juoda kumissia kirgiisien arolla. Usein palaavat huonoina sairastaneet potilaat terveinä ja virkeinä omaistensa luoksi elelyään kesäkauden jurtassa kirgiisin-ruoilla. Vastenmielisyys, joka ensinnä on tammanmaidon juomista vastaan, katoaa pian eikä ole olemassa virkistävää juomaa kuumana kesäpäivänä kuin on lasillinen kumissia. Kumissi ei ole juovuttavaa kuten esim. airan, jota kirgiisit myöskin osaavat valmistaa käyneestä tammanmaidosta. Muuten ovat kirgiisit raitista väkeä, jotka harvoin tahi ei koskaan juovat itsensä humalaan. Meidän juotua kumissimme ja sittenkun myös oli ahkerasti viljelty täälläkin käytäntöön tullutta samovaaria, astui jurttaan kymmenkunta mieshenkilöä, niiden joukossa myöskin mullah. Heidän perästänsä astui sisään mies taluttaen lammasta, jota hän uskollisesti piteli kiinni niskasta, samalla kun hän lakkaamatta tirkisteli isäntään. Viimemainittu vihdoon viittasi kädellään, jolloin mullah nousi ylös, veti esiin puukkonsa ja meni lampaan luoksi. Kuultiin veren virtaavan permantoon tehtyyn kuoppaan, uhraus oli toimitettu ja minut tämän toimituksen kautta otettu vieras-ystäväksi heidän sekaansa.

Kun tämä seremonia oli päättynyt, hajaantui kokous ja pian kuultiin teurastajan mitä suloisimmassa levossa vetelevän aimo hirsistä. Minä nojasin kyllä patjaani vasten, mutta unta en sinä yönä tutuistakaan halunnut enkä saanutkaan silmiini. Likelle meitä oli isäntä paneutunut puoleksi makaavaan asentoon ja hänen jalkopuoleensa laskehe hänen vaimonsa levolle. Mies näytti laskevan leikkiä vaimonsa kanssa, ja kerran lykkäsi hän tätä jaloillansa virkkaen: sinä käyt jo vanhaksi, minun täytyy hankkia itselleni nuori vaimo. Vaikka tämä oli pilaa puolivillin kansan keskuksessa, saatoin lampun valossa huomata, miten tuskallisen vaikutuksen nämä sanat tekivät vaimoon. Hän tiesi että hänen miehensä ja herransa voi tehdä niin koska vaan tahtoi, ilman että hänellä olisi mitään oikeutta sellaista menettelyä vastustaa. Kauvaksi aikaa vaivuin miettimään, kuinka tyytyväisiksi ja iloisiksi meidän naistemme kristikunnassa pitäisi itsensä tunteman. Sillä siinä tunnustetaan naisen persoonalle sama korkea arvo kuin miehenkin ja avioliitossa on hänellä sama oikeus kuin miehelläkin yksin omistaa puolisonsa rakkaus ja uskollisuus. Oli jo tullut sydänyön aika, mutta kirgiisiläis-aulissa vallitsi täydellinen elämä ja toiminta. Vähitellen täytyi jurttamme miehillä ja nämä muodostivat pari piiriä ympäri tulisijan. Sillä välin keitetty lammas kannettiin kokonaisena sisään kaukalossa. Keveällä kädellä koskettaen pyydettiin minua ottamaan osaa ateriaan. Meille leikattiin joitakuita lihapalasia ja ne asetettiin vatiin, mistä me, toisten esimerkkiä noudattaen, niitä otimme käyttämällä siihen tarkoitukseen muita välikappaleita kuin omia sormiamme. Ennenkun aterialle käytiin, olivat kaikki saaneet pestä kätensä, siitä olivat palvelijat pitäneet huolen. Ei ollut siinä nähtävänä veitsiä, kahvelia eikä lusikoita, eipä vielä leipääkään, sillä kunnan kirgiisit eivät sitä käytä. Liha, mikä eteemme asetettiin, oli harvinaisen maukasta. Kirgiisit ovat hyvin taitavia laittamaan ruokaa lammaslihasta, taitavampia kuin yksikään sivistynyt kansa. Kuten sanottu, "viisihaaraisilla" me, teurastaja ja minä, kävimme käsiksi lihapalasiin ja minä ehkä olisin tullut käyttäytyneeksi varsin "moukkamaisesti", joll'ei teurastaja olisi antanut minulle tarpeellista ohjausta. Kuuluu, näet, asiaan, että "ylhäisempi mies", kuten hän sanoi, ei kalua kaikkea lihaa luusta, vaan tulee hänen sittenkun on hiukan syönyt siitä, tarjota se jollekulle, joka istuu hänen takapuolellaan piirissä. Näyttääkseni säädyliseltä tein minä tietysti neuvon mukaan ja uudet vierasystäväni kävivät kärkeästi kiinni lihapalasiin, jotka minä heille ojensin. Miehestä mieheen tarjoihtiin myöskin lientä, missä lammas oli keitetty, mutta minulla ei ollut halua sitä juoda.

Lammas oli pian nautittu terveydeksemme ja ainoastaan munuaiset olivat tähteinä vadissa. Muuan palvelija eli "viinuri" leikkeli ne palasiksi ja taitavammin kuin eurooppalaiset viinurit hän suikahutti kullekin tulevan osan sormillaan suoraapäätä hänen suuhunsa.

Selvityksen vuoksi virkkoi teurastaja kirgiiseille: "näin ei ole meillä tapana tehdä". Aterialta päästyä lähti yksi toisensa jälkeen pois ja noudattaen teurastajan esimerkkiä minä paneusin pitkäksi saadakseni jotakaan lepoa. Isäntä ja emäntä istuivat vielä sairaan lapsensa vuoteen ääressä, ja liikuttavaa oli nähdä, mitenkä ruskeaihoinen kirgiisi armaasti hyväili kipeätä poikaansa. Vieläkään ei vieraiden kulku ollut tau'onnut, sillä ulkoa kuului kovaa kaviontöminää ja sisään tuli vieras kirgiisi, joka tervehdittyään isäntäväkeä alkoi puhella isännän kanssa kirgiisien kielellä, josta minä en saanut mitään tolkkua.

Mutta samoin kuin tässä, ajattelin itsekseni, kävi varmaankin keskustelu Jobin aikana, vuoronperään, näet, puhuivat muukalainen ja isäntä, pitäen pitkiä esityksiä, joll'aikaa toinen istui pelkkänä korvana. Emäntä seurasi tarkasti keskustelua, sen näki hänen elehtelevistä kasvon-ilmleistään; mutta hänellä oli lahja, josta moni hänen eurooppalaisista sisaristaan saattaisi kadehtia häntä, hän osasi olla vaiti. Keskustelujen tuloksena oli se että vieras mies otti taskustaan paperin, minkä antoi isännälle, heitti hyvästi ja meni matkaansa. Päivä alkoi jo sarastaa, kolme satuloitua hevosta talutettiin jurtan ovelle, Iskak, Omskista kotoisin oleva seuralaiseni ja minä hyppäsimme satulaan ja ratsastimme ulos varhaisena aamuhetkenä nähdäksemme erään maatalon, joka oli muutamain virstain päässä Irtishjoen varrella. Lähtiessäni kirgiisijurtasta en raskinut ottaa mukaani heidän niin kovin kalliina pitämänsä puukkoani tuppineen, vaan annoin sen muistoksi jurtan emännälle, joka ilosta huudahtaen otti sen vastaan.

Kirgiisien luona talvella.

Useimmat Omskin asujamista tuntevat kirgiisien kesäelämän, jotavastoin varsin harvoille on tuttua, miten he elostavat talvis-aikana. Varmaankaan en minä koskaan olisi tullut käyneeksi heidän luonaan tähän vuoden-aikaan, joll'ei muuan tapaus olisi siihen vaikuttanut. Kirgiisit, jotka kesällä asuvat jurtissa aukealla arolla, muuttavat talveksi metsiin tahi notkoihin, missä ovat suojassa kylmiltä tuuilta. He rakentavat siellä itsellensä huoneita turpeista ja palmikoivat pajusta suojuksia karjallensa. Sellaiseen kylään minä matkustin englantilaisen naisen, missä Kati Marsden'in seurassa, joka v. 1891 kulki Omskin kautta matkallansa Kamtshatkaan, missä hän tahtoi oppia tuntemaan pitaalitautisten tilaa. Lukija on ehkä sanomalehtien välityksellä tutustunut mainittuun naiseen, joka kotiuduttuansa tältä matkalta sai pääsyn sekä Englannin kuningattaren että myöskin Wales'in prinsessan puheille. Viimeisten viestien mukaan, mitä olen Kati Marsden'ista nähnyt, oli hän matkalla Amerikkaan, siellä esitelmillä kerätäkseen varoja, joilla perustettaisiin pitaalisten sairashuone Kamtshatkaan. Oleskellessaan Omskissa kävi mainittu nainen muutamia kertoja meidän luona ja kerran hän lausui haluavansa saada nähdä mitenkä kirgiisit asuivat. Kun minulla oli joitakuuta tuttuja kirgiisejä, päätimme me yhdessä tehdä huvimatkan heidän kyläänsä, joka sijaitsi kolmenkymmenen virstan päässä Omskista. Mutta meidän hankkeemme ei sujunutkaan niin hiljaa ja huomaamatta kuin olimme aprikoineet. Päivää ennen kuin matkalle piti lähdeä saapui poliisimestari luokseni, sanoen tullessaan kenraalikuvernöörin käskystä kuulemaan minne meillä oli aikomus lähteä. Tämä kaikki muka tapahtui sitä varten, että he voisivat edeltäkään ilmoittaa kirgiiseille meidän aiotusta tulostamme heidän auliinsa. Jonkun tunnin päästä tuli kenraalikuvernöörin kirgiisiläinen tulkki, Oblai Hamov, ja ilmoitti saaneensa käskyn seurata meitä tulkkina. Hänen kanssaan me sovimme siten että hän ja minä ajaisimme yksissä ja miss Marsden toverinsa kera toisessa reessä. Jo k:lo yhdeksän seuraavana aamuna oli Oblai Hamov minun luonani, mutta me saimme odottaa likemmä tuntikauden ennenkun Miss Marsden saapui. Häntä oli juopunut kyytimiehensä, joka vakuutti tietävänsä missä minä asuin, kuljetellut ympäri kaupunkia. Lopultakin hänen oli täytynyt kääntyä brittiläisen raamattuvaraston puoleen ja sieltä hän sitte sai erään, joka opasti hänet minun asunnolleni. Siinä syy viipymiseen. Kummankin reen eteen oli valjastettu kolme hevosta, ja hyvää vauhtia mentiin poikki kahdenkymmenenviiden virstan laajuisen metsättömän aron, joka erotti meitä siitä metsästä, missä kirgiisiauli sijaitsi. Metsän rinteessä oli meitä vastassa kirgiisi, päällään kirjava, pitkä päällysnuttu, joka oli kiinnitetty hopeahelaisella vyöllä. Hän ajaa karautti meidän edellämme koreassa satulassaan auliin. Me pysähdyimme ystävänä Ustan-Bekin tuvan edustalle, joka oli osaksi puusta osaksi turpeista. Sekä isä että poika olivat ovella meitä vastassa ja lausuivat meidät tervetulleiksi. Mutta ei ainoastaan nämä, vaan kaikki ylhäisemmät kirgiisit aulissa, niiden luku nousi pariinkymmeneen mieheen, olivat juhlapukineissaan vieraita vastaanottamassa. Sulittaani Ustan-Bekillä ja hänen pojallansa oli päällään pitkät takit, jotenkin samallaiset kuin meidän yönuttumme, mitkä olivat reunustetut kultanauhukilla. Lyhyeksi kerityissä päissään oli heillä kalotit, jotka olivat runsaasti kullalla kirjailut. Kun olimme tervehtäneet emäntää, kutsuttiin meidät teelle. Sen jälkeen menimme ulos katselemaan aulia, jossa oli kaikkiaan parikymmentä, osaksi maahan kaivettua turvemökkiä. Kumminkin saattoi täälläkin huomata, että araapilainen eli, jos niin sopii sanoa muhameedilainen tyyli on ollut rakennusmestareilla määrävänä heidän laatiessaan näitä yksinkertaisia asunnoita. Huoneuksen toisessa päässä oli ymyrkäinen, jurtantapainen rakennus, johonka sitten oli liitetty

kapeampi suorakaiteenmuotoinen kylkiäinen. Nämä mätästuvat ovat hyvin lämpimiä, sillä niiden seinät ovat parin kyynärän vahvuiset. Kaikki tuvat kylässä oli lakaistu puhtaaksi ja vasikoista ja lampaista ei nyt näkynyt jälkeäkään heidän asumuksissaan. Yön ajalla olivat kirgiisit panneet kuntoon yhden jurtan, jonka seinät he olivat koristelleet kaikenkaltaisilla korukaluilla, jotta englantilaisnainen saisi jotain käsitystä heidän kesäelämästään. Katseltuamme Ustan-Bekin karjaa, palasimme hänen asuntoonsa tietysti koko kirgiisijoukon saattamina. Täällä alkoi nyt miss Marsden ostella kaikellaisia kirgiisiläisiä esineitä ja vaatteita, joita hän saikin oikein sievän kokoelman. Vieraiden kunniaksi lauloi nuori Ustan-Bek, säestäen laulantaansa jollakin käsiharmonikan tapaisella soittokoneella, laulun, jota kirgiisit sanoivat laulettavan ainoastaan vanhempainsa tahi korkea-arvoisten vieraiden kunniaksi. Sillä aikaa puuhaili naisväki kyökkiaskareissa viereisessä huoneessa. Me kurkistimme sinne, mutta ruoanlaittaminen näytti käyvän sanan täydessä merkityksessä käsinkoskettavaan tapaan, sillä, kuten edellä jo on sanottu, eivät kirgiisit käytä lainkaan kahvelia. Siksiäpä virkkoikin Miss Marsden: "on parempi ettei ollenkaan näe" (nim. miten ruokaa laitetaan). Kohta tuotiin sisään valmiiksi laitettu ruoka, jona oli keitettyä hevosen- ja lampaanlihaa riisisuurimoiden kera. Erinomaisen oivana herkkuna tarjottiin sydäimestä lähtevää suurta hevosen verisuonta. Tulkki Oblai Hamovista, joka oli syntyään kirgiisi, maistuivat herkkupalat hyviltä, mutta Miss Marsdenia, hänen naistoveriansa ja minua ei maittanut muu kuin lampaanliha. Kysymykseeni oliko hevosenliha yhtä hyvänmakuista kuin lampaanliha, sain Oblai Hamovilta tällaisen vastauksen: "Hevosenliha on sangen maukasta, mutta kyllähän lammaslihakin on hyvää." Aterioiminen kävi jokseenkin säädyllisesti eikä siihen ottanut aulin kirgiiseistä osaa yksikään muu kuin isäntä. Kirgiisiläiset seuralaisemme istuivat kaikin lattialla jalat ristissä allansa sekä seurasivat ahnain silmäyksin jokaista palaa, jonka me suuhumme pistimme.

Sydämmellisesti he lähteissämme hyvästelivät meitä kaikkia, mutta sentään näin heidän hellivän hartaimmin tulkki Oblai Hamov'ia. Heidän silmistään luki selvästi että he ajattelivat: "hän on kumminkin yksi meistä". Tulkki oli muuten syntyisin Semiretsinskin alueelta ja oli hän viimeisen itsenäisen kirgiisiusulttaanin veljenpoika. Muun muassa kertoi hän kotiseudultaan että siellä oli kaukana vuoristossa kivikirjoituksia, joita ei kukaan osaa lukea. Istuessamme reessä kotimatalla sanoi Oblai Hamov olevansa oikein mielissäänsä kirgiisien säädyllisestä esiintymisestä meidän siellä ollessamme, sekä arveli että heidän aulissansa olot olivat sangen hyvällä kannalla. Vaikka he meiltä olivat kyllä kokeneet salata puutteitansa, ei minulta voinut jäädä huomaamatta että kirgiisit saivat kelpo lailla kiristää nälkävöitänsä talven ajalla. Tämän näki jo heidän ulkomuodostaankin. Ystävälläni Vektur-Ganilla, jonka luona myöskin käväsin, olivat varat niin niukassa, ettei voinut tarjota edes lasillista teetä. Mutta kesällä hänellä sitä vastoin oli 20-30 tammaa lypsämässä ja mies joi kumissia päivät pääksytysten, niin että oli pyöreä naamaltaan kuin täysikuu.

Samoin kuin ihmisillä, niin oli myös elukoilla toimeentulo tiukanlaista. Ulkona arolla etsivät heidän hevoslaumansa ravintoa lumen alta, jonka he kuopivat pois kavierillansa. Sittenkun hevoset ensin olivat muokanneet lumen, seurasivat lampaat aivan heidän kintereillensä keräilläkseen ruohonkorret, mitä hevosilta oli jäänyt tähteeksi. Hallitus on koettanut saada näitä kirgiisejä ryhtymään maanviljelykseen, mutta ilman mainittavampaa menestystä. Minä puolestani kumminkin olen sitä mieltä, ettei tällainen toimenpide niinkään suuria vaikeuksia kohtaisi, kunhan sitä vaan ruvettaisiin toteuttamaan käytännöllisellä tavalla. Sellainen käytännöllinen keino olisi lähettää mies varustettuna auralla heidän kyläänsä. Hän sitte opettaisi sekä hevoset että miehet auralla työskentelemään ja siementäisi muutaman desjätinan alan maata kylän yhteiseksi. Sittenkun he kerran olisivat saaneet korjata elon, he kyllä pian ryhtyisivät viljelemään maata. Ystävänäni Vektur-Gan pyysi minua lähettämään miehenei auroineen heidän kyläänsä kyntämään ja kylvämään hänelle kappaleen maata, mutta minä tarvitsin itse väkeni enkä voinut niin muodoin hänen pyyntöönä myöntyä. Hallituksen sitä vastoin olisi helppo moinen toivomus täyttää, ja jos yritys täten onnistuisi, olisi otettu suuri askel Siperian vastaiseen edistymiseen nähden.

XXV.

Viimeinen käyntini Om-siirtolassa ja ukkojenkodin hyvästijättäminen.

Talven ja kevään aikana 1891 kävin viimeisen kerran Bugenen, Bojarkan ja Rishkovan siirtoloissa ja jätin silloin niiden asujamet hyvästi. Sydämmelleni rakkain oli kumminkin Om-siirtola aina ollut, osittain sen tähden että siellä asustivat useimmat Suomesta lähetetyt maanmieheni, osittain myöskin siksi että minun vaikutukseni siellä oli kantanut runsaimman hedelmän. Muutamaa viikkoa ennen Siperiasta lähtөөämme matkasimme sinne omilla hevosilla koko perhe ja oleilimme siellä jonkun päivän. Sunnuntaina pidin jäähyväissaarnani uudessa kirkossa, jota tosin jo kauvan oli jumalanpalvelukseen

käytetty, mutta joka vähäistä ennen oli valmiiksi sisustettu ja maalattu sisäpuolelta. Päivä oli vakava sekä seurakunnalle että minulle. Mitä silloin tunnettiin ja puhuttiin, ei kuulu tähän. Sitä vastoin sopii kertoa hiukan juhlasta, jonka vietimme siirtolasta lähtöämme edellisena päivänä; tarkoitan raittiusyhdistyksen vuosijuhlaa. Niinkuin edellisenäkin vuotena vietimme tätä juhlaa nytkin vähän matkan päässä kylästä joen rannalla olevassa lehdossa. Juhlakulussa, lippu ja kaksi viulunsoittajaa etunenässä, vaelsivat yhdistyksen jäsenet ja kutsutut vieraat kylän läpi. Vieraiden joukossa oli saksalais-lätiläinen pastori, joka vast'ikään oli tullut Siperiaan, ja virolais-lätiläinen koulumestari. Juhlakentälle oli laitettu puhujalava, joka oli kokoonpalmikoitu viheriöistä koivunlehdistä ja muotonsa puolesta näytti saarnastuolilta. Siihen nousin minä ja pidin pidemmän puheen suurelle väkijoukolle suomalaisia ja virolaisia, mikä tilaisuuteen oli kertynyt. En voi tilan ahtauden takia esittää enkä muistakaan puhetta kokonaisuudessaan, tahdon kumminkin kertoa siitä muutamia kohtia, koska esitelmässäni koskettelin joihinkuihin seikkoihin, mitkä lienevät lukijalle tuntemattomia. "Rakkaat ystävät! Kokonnuttuamme viettämään raittiusyhdistys Aamuruskon toista vuosijuhlaa ja kun tämä samalla on viimeinen kerta, jolloin minä sen juhlaan osaa otan, sallittakoon minun luoda silmäys aikaan, minkä olen vaikuttanut teidän seassanne. Miten kurja tila teidän kylässänne vallitsi minun tullessani tänne kuusi vuotta sitte, sen te itse tiedätte, tarvitsematta minun sitä teille selittää. Mutta sallikaa minun kumminkin verrata toisiinsa teidän entistä tilaanne ja nykyoloja. Silloin oli kylässä lähes yhtä monta perhekuntaa kuin nytkin, mutta kuinka paljon onkaan kylä edistynyt jo ulkomuotoonsakin nähden. Rakennus toisensa jälkeen on kohonnut turvemökkien sijaan. Siihen aikaan ei ollut olemassa kuin kolme à neljä taloa, joilla oli maanviljelystä. Kaikki muut ansaitsivat elatuksensa kulkemalla venäläisiin työansiolle — puhumatta niistä, jotka retkeilivät sinne varastamaan. Nykyään ei koko kylässä liene useampaa kuin kolme à neljä huonekuntaa, joilla ei ole maanviljelystä. Ennen oli kapakka kylttineen ensimmäinen ja tärkein rakennus kylässä. Nyt on siinä asemessa kirkko ristineen ja koulukartano, mitkä ovat ne rakennukset, joihinka yleisö kokoontuu sen sijaan kuin se muinen pakkausi kapakkaan. Ennen harjoitettiin salakapakoimista joka toisessa mökissä. Nyt ovat ne talot poikkeuksena, missä paloviinaa on edes tavattavissakaan. Ennen nähtiin juopuneita, repaleisia olennoita ehtimiseen hoipertelevan kaduilla, nyt ne ovat kadonneet. Te itse olette sanoneet, että langenneessa joukkiossa ja juoppolalleissa siirtolassa syntyi yhtä tyrehtyttävä mielentila kuin varpusparvessa milloin haukka iskee sen keskeen, kun minä vakavasti ryhdyin taistelemaan vallitsevia paheita vastaan. Vaikkakin muutos parempaan päin alkoi silloin, tahdon sentään julkisesti tunnustaa, ett'en minä olisi voinut saada mitään aikaan, ellei Jumala olisi herättänyt teidän sydämmissänne halua ottamaan osaa puhdistustyöhön. Raittiusyhdistys on ollut paras ja ainoa avustajani olojen uudesta luomisessa. Sillä kaikki mitä minä täällä läsnäollessani olin rakentanut, hajoitti viina minun poissa ollessani. Raittiusyhdistyksen jäseniä on meidän kiittäminen siitä ettei varastettua tavaraa enää tuoda kylään, ettei varkailla ole mitään kannatusta sekä että ne rupeavat häviämään. Näyttääpä ikäänkuin Jumala olisi erityisellä siunauksella ja rakkaudella ottanut huomaansa tämän yhdistyksemme. Meillä on silmäimme edessä useampia Jumalan vitsauksia, jotka ovat kohdanneet yhdistyksen pahimpia vastustajia. He ovat nyt liittyneet meihin ja työskentelevät nykyään yhdessä kanssamme. — — — Itse olette huomanneet minkä tyydytyksen saa raittiina olemisesta, itse olette tulleet havaitsemaan mikä taloudellinen etu teillä siitä on. Ennen oli Helsingin kylä pahimmassa huudossa naapuristossa asuvain venäläisten kesken. Nykyään te itse sanotte, että yösiijaa ei milloinkaan keltään kielletä, kun venäläiset vain kuulevat että on kotoisin Helsingistä. Jumalan kunniaksi ja lausukseemme totuuden on meidän tunnustaminen kaikki tämä. Mutta synty ja kiusaukset eivät nuku. Sen tähden tulee teidän olla alati varoillanne ja karttaa kaikkia juovuttavia juomia niinkuin myrkyä, jota ne ovatkin, ja paeta niitä niinkuin tulta, joka helvetistä viritettynä saattaa turmella sekä ruumiinne että sielunne."

Puheen jälkeen soittivat soittajat, joihin myöskin eräs virolainen säkkipillillään yhtyi. Yhteinen päivällinen syötiin ulkona nurmikolla ja tarjottiin teetä. Juhlavaroiksi oli jokainen tuonut hiukan, vaikka tosin me olimme pääasiallisen osan niitä varanneet mukaamme Omskista. Joukko virolaisia seisoskeli katselemassa meidän juhlanviettoamme ja eräs heistä sanoi minulle: "Teillä on paljoa hauskeempaa kuin meillä, vaikei teillä ole viinaa, jota me sitä vastoin nautimme." Iltasella poltettiin joitakuita rakettia, mitä aliupseeri Johannes Ivanoff oli valmistanut. Olimme ulkona aina k:lo 10 saakka. Oli jo pimeä, mutta yhä kestävät leimaukset valaisivat pimeyttä. Tässä omituisessa valossa me kuljimme kylään. Kadulla vielä seisahdimme, sillä tällä kertaa erinomaista kotitekoista olutta oli jäljellä kaksi puolikkaa, jotka piti tyhjennettämän. Siinä lausui joku yhdistyksen puolesta minulle kiitoksensa.

Tällaisten juhlain katsoin olevan hyvin tärkeitä raittiusasian edistämiseksi laajemmissa piireissä. Vakaumukseni on että kiitollisempaa työalaa raittiusasian ajamiselle tuskin löytyy kuin ovat venäläiset kylät Siperiassa.

Oli vihdoinkin meidän tullut aika jättää Om-siirtola ja sikäläiset ystävämmme. Tuntehin, joita tuntee milloin on heitettävänä hyvästi siinä mielessä ettei enää tässä ajassa saa toisiansa nähdä, puristimme me toistemme käsiä ja sen jälkeen me lähdimme matkalle zaimkaamme.

Katkerin hyvästijätö oli meillä kumminkin jäljellä ja muisto siitä saattaa sydämmen vieläkin

kirventelemään. Se oli köyhäinhuoneessa olevien ukkojen hyvästijättäminen. Äiti rakastaa enimmänsä sairasta lastansa ja joka ihminen tulee enite kiintyneeksi siihen, joka on enimmänsä tarvinnut hänen apuansa, erittäinkin kun sellainen henkilö osottautuu kiitolliseksi saamastaan avusta. Mistähän sitte lie johtunutkin, sitä on vaikea sanoa, mutta miten tahansa, me olimme erityisesti kiintyneet ukkosiimme. Ennen lähtöämme zaimkasta kutsuimme me heidät rukoussaliin, missä yhdessä kiitimme Herraa kaikesta Hänen hyvydestänsä meitä kohtaan kuluneina vuosina, sekä jätimme itsemme Hänen huostaansa tuntemattomain päivien varalle, joita kävimme kohtaamaan. En voi unhottaa sitä näkyä, kun sokeat viimeisen kerran, ääneensä itkien, käsillänsä sivelivät meidän poikaimme päitä ja kasvoja; pojat, näet, olivat olleet heidän uskolliset ystävänsä hyvinä ja pahoina päivinä ja saatelleet heitä pitkiä matkoja ympäri aroa. Mutta myötätuntoisuuttani heitä kohtaan, joilta puuttuu koti, sukulaiset ja isänmaa täällä maan päällä sekä sitäpaitsi näkö tahi terveys muuten, en voi paremmalla tavalla osottaa kuin ystävällisesti kehottaen näiden rivien lukijaa, ettei unohtaisi ukkojen-kotia Siperiassa, sillä se tarvitsee meidän apuamme.

XXVI.

Paluumatkalla Omskista Suomeen.

Koettuani niin perinpohjin kuin mahdollista opastaa seuraajaani pastori Erikson'ia Siperian omituisiin oloihin, lähdimme me sieltä Elokuun 16 p:nä 1891, jolloin olimme oleskelleet Omskissa päivälleen kuusi vuotta. Kun me lossilla kuljimme Irtishin poikki jatkaaksemme matkaa hevoskyydissä Tjumeniin ja viimeisen kerran näimme Omskin, semmoisenaan kuin se siinä sijaitti niin rauhallisena varhaisena aamuhetkenä, tunsimme että se oli anastanut suuremman sijan meidän sydämässämme kuin olimme luulleet. Tosin olimme saaneet kokea monia suruja ja vaarallisuuksia tässä kaupungissa, mutta Jumalan käsi oli suojelevana levännyt meidän päällämme. Monta ystävää jo olimme saaneet ja kaupungin sivistyneiden venäläisten puolelta oli osaksemme tullut ystävyys ja luottamus, jota me aina säilytämme rakkaassa muistossa.

Sekä avuksi matkalla että myöskin jollain tavoin osoittaakseni kiitollisuuttani "Saaren vaarille", joka oli ollut ystäväni ja toverini monissa vastuksissa Siperiassa, toin minä hänen poikansa, aliupseeri Johannes Ivanoffin mukana Suomeen, mistä hän syksymyöhällä samana kesänä palasi takaisin Siperiaan. Me tarvitsimme kaksi troikkaa tai, toisin sanoin, kaksi tarantassia, joiden kummankin eteen oli valjastettu kolme hevosta.

Siten jatkoimme matkaa yötä päivää yli kauniin, mutta yksitoikkoisen aron, kunneka neljäntenä päivänä tulimme Tjumeniin. Kun olin vanha tuttu useimmissa postitaloissa, sain tehdä selkoa minne matkustimme ja miksi muutimme pois Siperiasta. "Ettekö voineet viihtyä meidän luona?" kyseltiin alinoma. Suurista siirtolaislaumoista, joita tiellä tuli vastaamme, voi päättää että huhu Venäjällä uhkaavasta nälänhädästä oli todenperäinen. Omskin ja Tjumenin välillä kohtasimme noin tuhatkunnan siirtolaista. Jota kauvemmas me tulimme länteenpäin Omskista, sitä kuivuneempia olivat sekä pellot että aro. Sen vuoksi siirtyivät ei ainoastaan venäläiset Euroopan puolelta, vaan myöskin siperialaiset Kurganien ja Jaluterovin piireistä, jotka niinmuodoin kokivat välttää nälänhätää muuttamalla kauvemmas itäänpäin, missä kuivuus ei ollut niin lopelle polttanut kaikkea kasvullisuutta. Suuren siirtolaisjoukon takia, mikä kokoontui Omskiin, puhkesi siellä seuraavana talvena raivoamaan kova kulkutauti, lavantauti, joka saattoi monta ihmistä hautaan. Kaupungin kustannuksella avattiin siellä keittolaitoksia, missä hädänalaiset voivat kerta päivässä tyydyttää nälkäänsä. Miten perinpohjainen kato oli ollut eurooppalaisessa osassa Venäjää, tulimme läpi matkustaessamme näkemään. Suuria aloja, joihin oli viljaa kylvetty, oli melkein mustalla mullalla. Siellä täällä vaan saattoi äkätä jonkun pikkuisen eloaman.

Tjumeniin tulimme, kuten jo on mainittu, neljäntenä päivänä Omskista lähdöstämme. Jäimme kaupunkiin päiväkaudeksi, sekä saadaksemme kylpeä matkatomun ruumiistamme että myöskin sitä varten, jotta heikommat perheenjäsenet saisivat tarpeellista lepoa. Sen jälkeen kuin me ensi kerran olimme matkustaneet Tjumenin kautta, oli kaupunki saanut rautatien ja asemahuoneen, jonka vertaista komeudessa, niin syvällä Siperiassa kuin onkin, saanee etsiä Suomen rautateillä. Paitsi että rautatien- asemalle oli laitettu istutuksia ja kaunistuksia, oli itse kaupunki suuresti edistynyt sekä siisteyden että rakennustensa suhteen. Juna lähti Tjumenista k:lo 11 i.p. Toisena päivänä jälkeen puolisen olimme Jekaterinenburgissa ja saman päivän iltana lähdimme kulkemaan Uraalin vuorijonon yli, joka vielä erotti meidät Euroopasta. Puolenyön aikana jätimme taaksemme Aasian maan ja tulimme Euroopan puolelle, mistä seikasta meitä kulkeissamme muistutti nuo kolme asemaa: Aasia, Uraali ja Eurooppa.

Vaunut olivat täpösen täynnä, sillä kauppamiehiä kaikista kansa- ja uskokunnista oli matkalla Nizhni-Novgorodiin. Me emme saaneet makuupaikkoja muille kuin lapsille ja kun otaksuin että toisessa luokassa ehkä olisi tilaa, niin menin etsimään konduktööriä. Toisessa luokassa istui muuan lihava vanhanpuoleinen herrasmies, joka hyvin äreästi kysyi minulta mitä tahdoin. Kun sanoin hakevani konduktööriä, ärjäsi hän sopimattomalla tavalla: "Mitä te hänestä tahdotte?" — Sana sanasta, naapuri-kulta, arvelin minä ja vastasin yhtäläisellä äänellä: "itsepäähän tietänen mitä hänestä tahdon". Tällainen vastaukseni teki erinomaisen rauhoittavan vaikutuksen herraamme, joka nyt kysyi minulta kohteliaalla äänellä, olinko ulkomaalainen, sekä esitteli itsensä, ilmoittaen olevansa rautatien ylitarkastaja Uraalin rataosalla. Syntyperältään oli hän englantilainen ja sanoi olevan itsellään sukulaisia Helsingissä. On muuten tärkeätä Venäjällä, ettei hopussa nolostu, vaan on lujaa miestä puolestansa, etenkin jos on tekemisissä virkamiehen kanssa. Mutta syynä siihen että ylitarkastaja kävi niin leppyiseksi, luulen olleen sen asianhaaran että olimme ainoastaan kahden kesken vaunussa pimeänä yönä Uraalin vuoristossa, sekä että hän hoksasi, jotta en ollut niin vähällä säikytetty. Kolmantena päivänä Tjumenista lähdöstämme, aamusella, saavuimme Permiin. Useampia höyryveneitä oli siellä täysin lähtövalmiina odotellen vain junan tuloa. Pian saimme kantajia, jotka siirtivät kampeemme erääseen Kamenskin veljesten postilaivaan, joka niinikään oli valmis lähtemään. Ennätimme hädin tuskin varustaa itsellemme ruokavaroja ennen kun annettiin merkki lähtöön ja jättiläisalus alkoi liikkua viedäkseen meidät 25-30 virstan nopeudella tunnissa pitkin Kama-jokea Kasaniin ja sitten Volga myöten Nizhni-Novgorodiin.

Minä vuokrasin hytin, jossa oli kolme sijaa, mitkä tarpeeksi riittivät kahdelle aikaihmiselle ja molemmille lapsille, Ivanoffin paikka oli välikannella. Hytit ovat jokialuksissa pienten kammarien kokoisia ja niissä on suuret akkunat. Kun kerran on maksanut kajuuttansa, saa siinä isännöidä niin kauvan kuin matka kestää; aivan niinkuin huoneustossa, jonka on vuokrannut. Tilaa niissä on niin paljon että voi asettaa suuremman pöydän lattialle ja aterioida omassa hytissään. Mitä eväsvakassa on, ladotaan pöytään, ja jos mitä puuttuu, niin saa sitä tilata itselleen. Vaikk'ei tahdo muuta kuin lautasen veitsineen ja kahvelineen, niin ne saa; ja jos taas tahtoo päivällisen kolmella à neljällä ruokalajilla taikka vaan annoksen ruokaa, niin kaikki voi saada mielensä mukaan. Vapaus on rajaton ja kukin elää miten tahtoo ja miten kunkin kannattaa, tuntematta itseänsä toisista riippuvaksi. Käsket viinurin ja kysyt häneltä paljonko vadillinen keittoa viidelle hengelle maksaa. Hän juoksee hakemaan vadin ja selittää antavansa sellaisen ruplasta. "Suurempi vadillinen täytyy ruplalla saada!" — "Me voimme antaa pienen vadin vielä lisäksi, meillä ei ole yhtään tätä suurempaa." Jokseenkin niin ne asiat käyvät.

Matkustusta Kama-joella, jonka rannat ovat täynnä kunnaita ja vaihtelevaiset, kiittävät kaikki matkustajat hupaiseksi. Kuulinpa maanmieheni vapaaherra Aminoffin sanovan että matkustaminen tällä joella tuntuu hänestä hauskemmalta kuin mikään muu höyrylaivamatka Euroopassa. Mutta, lisäsi hän, kenties se tulee siitä että muutos tuntuu niin suurelta, kun tullaan Siperiasta Eurooppaan. Olipa asianlaita miten tahansa, niin on tämä laivamatka sangen herttainen. Kyliä ja pikku kaupungeita sijaitsee kauniin luonnon ympäröiminä joen rantamilla viheriäin lehdistöjen peitossa. Kun istuu valvoen myöhempään illalla — eikähän ketään matkustavaisista näy haluttavan mennä levolle — niin näkee siinä kulkevan jokialuksia toinen toisensa jälkeen. Nämä näyttävät, sähkövalolla valastuine akkunoihin, kaksikerroksisilta huviloilta.

Jos matka tapahtuu kevätkesästä, niin kuulee siellä satakielen laulaa livertelevän joka metsikössä. Suurin satama Permin ja Nizhni-Novgorodin välillä on Kasanin satama. Kun laiva seisoo siinä ainoastaan kaksi tuntia ja kaupunki on kahden virstan päässä satamasta, niin ehtii vaan hät'hätään käväistä sitä katsomassa. Me käytimme tilaisuutta saadaksemme käsitystä siitä millainen Kasan oli näköjään ja lähdimme sinne raitiovaunulla, joka meni aina kaupungin keskustaan saakka. Minun huomioni kiintyi heti esikaupungeissa oleviin komeihin puutarhoihin. Tataarit, joilla yksinomaan on hallussaan seudun hedelmäkauppa, ovat varmaankin niiden isäntiä. Elämä Kasanin satamassa on hyvin kirjavaa. Kun kaikki alukset, sekä Kaspien merelle menevät että myöskin ne, jotka kulkevat Permin ja Nizhnin välistä linjaa, poikkeevat Kasaniin, on sen satamassa alinomaa kymmenkunta höyrylaivaa; yksi lähtee ja toinen tulee. Sillalla seisoksii tataareja, jotka kaupittelevat kaikellaisia tavaroita. Tuotteita, mitä matkustajat usein ostavat mukaansa, on lavealta kuuluisa Kasanin saippua. Kun menee ylemmäs kauppapaikoille päin, jotka ovat parinsadan metrin päässä sillasta, on kuljettava alueen poikki, mikä molemmin puolin tietä on täpösen täynnä kaupustelijoita, jotka kokevat kilvan huutaa, toinen toistansa kovemmin tarjoillen tavaratansa kaupaksi. Kaikellaisia hedelmiä, kaloja, lämpöisiä piirakoita, juustoa, lihamakkaraa, kaviaaria ja kaikkea mitä suinkin ajatella voi, on siellä tarjolla.

Kasanissa kuulimme kerrottavan, että Volga-virtaan, päivänmatkan päässä täältä, oli muodostunut hiekkasarjkkä, jonka yli olisi vaikea päästä. Saavuttuamme mainitulle paikalle huomasimme puheen todeksi. Meidän on ruvettava ankkuriin, samoin kuin satakunnan muun aluksen. Paikka on äkkiä muuttunut joen päälle rakennetun kaupungin näköiseksi. Vihellystä, piipittämistä ja huudon hoilatusta joka taholla. Jäämme laivaan yöksi, mutta seuraavana aamuna varhain saamme käskyn sälyttää itsemme lotjaan, jolla meidät viedään särkän ylitse toiseen alukseen, minkä piti kuljettaa meidät Nizhni-

Tässä laivassa, jolla ei ollut varaa antaa erityisiä hyttejä kaikille salonkimatkustajille, oli meidän pakko asustaa kannella olevassa suurehkoissa kajuutassa yksissä kahden Petropavlovskista Siperiasta kotoisin olevan tataarilaisen kauppiaan ja erään kadetin kanssa, joka oli Sarapoletsista. Kauppiaat olivat matkalla Nizhni-Novgorodiin markkinoille, minne veivät jouhia ja villoja 200,000 ruplan arvosta. Olimme tavanneet samat kauppiamiehet jo Tjumenissa ja matkan varrella oli välillämme syntynyt jonkunlainen molemminpuolinen luottamus, mikä osottausi siinä että he meidän palvelijamme huostaan jättivät kapineensa, kun jossain satamassa poistuivat laivasta. Vanhempi tataari näytti olevan hieno mies. Ylimalkaan olen minä tataareista tullut hyvään käsitykseen ja turvallisesti voi luottaa heidän rehellisyyteensä. Heidän luonteessaan on jonkunlaista karkeutta, mikä suuresti muistuttaa suomalaisia. Nuorempi tataari oli enemmän hilpeämielinen ja laskeutui leikkiä kadetin kanssa. Muun muassa rupesivat he kerran keskustelemaan moniavioisuudesta. "Ihan varmaan on meillä siinä kohden asiat paremmin kuin teillä", sanoi tataari. "Te ette voi ottaa useampaa kuin yhden vaimon, mutta me saamme pitää yhtä monta vaimoa kuin kukon hoteissa on kanoja —, kas sillä tapaa me voimme tehdä", hän virkkoi ja nyökkäsi härsyttävästi päätänsä kadetille. Toinen tataari ja minä istuimme ja kuuntelimme heidän ilveilyänsä. Tehden ääneni vakavammaksi kysyin minä, eikö monivaimoisuus heidän mielestään, katsoen puolelta tai toiselta, ollut pahe, jota pitäisi välttää. Mutta molemmat tataarit puolustivat sitä, vaikkei juuri erittäin kiihkeästi. Saattaahan sattua, he arvelivat, että liitetään yhteen kaksi niin erilaista luonnetta, että heidän on mahdotonta pitää itseänsä onnellisina toinen toisensa yhteydessä. Silloinhan on parempi että mies saa hakea itsellensä toisen vaimon, jonka kanssa heidän luonteensa paremmin sopivat yhteen. "Edellisen kohtalo jää kaikkea muuta kuin hupaiseksi sen jälkeen", muistutin minä. "Laki säätää, että mies on kuitenkin velvollinen pitämään huolta ja hoitoa ensimmäisestä vaimostaan, niin ettei hän missään suhteessa joudu kärsimään mitään", huomautti tataari. Minä tajusin, että meidän kummankin käsitys naisen asemasta oli niin erilainen että ajatusten vaihto siitä asiasta oli mahdotonta. Ei kumpikaan näistä matkatovereistamme elänyt moniaviossa, ja kaikesta mitä vanhempi kertoi perhe-elämästään, selveni että hän piti avioliittoaan onnellisena, vaikka se oli lapseton. Oltuamme matkakumppaneina kokonaisen viikon heitimme me toisillemme hyvästi Nizhni-Novgorodin valkamassa. Me otimme kuormahevosen kapineitamme kuljettamaan ja vaunut itseämme varten ja niin ajoimme erääseen rautatienaseman likellä olevaan hotelliin. Kun siellä astuimme vaunuista maahan, teki muuan poliisi meille kunniaa sekä toivotti hyvää markkinaonnea. Hän arvatenkin otaksui, että me olimme tulleet kuten useimmat muutkin, kauppa-asioille. Viivyimme Nizhni-Novgorodissa likemmä kaksi päivää, saadaksemme jonkinlaisen käsityksen markkinaelämästä, joka nyt oli noussut ylimmilleen. Mutta pian tulimme näkemään, ettei tällä kertaa saa muuta kuin varsin pintapuolisen käsityksen markkinoista. Tulen ehkä kertomaan toistamiseen yhtä ja toista, mitä jo olen tästä kaupungista lausunut kuvaillessani matkaamme Omskiin, mutta sitä ei tässä voi välttää.

Nizhni-Novgorod sijaitsee Volgan oikeanpuolisella rannalla, siinä missä Oka yhtyy Volgaan. Itse kaupunki on korkealla mäellä, mistä tarjoutuu laeva näköala väkirikkaan kuvernementin yli. Tiedämmehän, että Nizhni-Novgorodin kuvernementissa on neljää vertaa enemmän väkeä kuin Suomenmaassa. Korkeammalla oleva kaupunki on sangen hyvin rakennettu ja melkein yhtä suuri kuin Helsinki. Merkillisyyksien joukossa, joita tavallisesti käydään katsomassa, on vanha linna "Nizhnin Kreml", ikivanha kirkko ja ennen kaikkea vanha tuomiokirkko, jonka portailta esitettiin merkillisin puhe, minkä ehkä milloinkaan kukaan venäläinen on pitänyt ja jonka seurauksien laajaperäisyyttä puhuja ei itsekään osannut aavistaa. Puhuja oli Kusma Minin, Venäjän suurin isänmaan ystävä, joka on haudattuna saman tuomiokirkon muurien sisälle. Ohjasimme askeleemme tuomiokirkolle ja pyhällä kunnioituksella astuimme paikalle missä Kusma Minin on seisonut. Kenties eivät kaikki lukijamme tunne tämän miehen historiaa ja sen vuoksi tahdon lyhyesti kertoa Nizhni-Novgorodin portailla tapahtuneen kohtauksen.

Ei koskaan ole Venäjänmaan tulevaisuus näyttänyt himmeämmältä kuin sinä aikana. Puolalaiset olivat taistelussa lyöneet venäläiset, heidän tsaarinsa oli kaatunut ja Moskova oli valloitettu. Alakuloisuus oli vallannut heidät kokonaan eikä näkynyt missään johtajaa Venäjän kansalle. Silloin astui esiin yksinkertainen Nizhni-Novgorodin porvari, Kusma Minin. Jumalanpalveluksen päätyttyä piti hän tuomiokirkon portailta puheen, jossa kuvaili väkijoukolle isänmaan suurta vaaraa. Nyt oli jok'ikisen velvollisuus uhrata kaikkensa isänmaan alttarille. Hän laskeutui kalleutensa ja rahansa kirkon oven eteen ja kehotti muita tekemään samoin. Isänmaallinen innostus heräsi, ja pian oli koko tori läjäpäissä täynnänsä kaikenkaltaista kallista tavaraa. Sotajoukko kerättiin kokoon ja varustettiin. Sen mukana retkesi myöskin Kusma Minin Moskovaan ja he karkoittivat muukalaiset sieltä matkoihinsa. Juuri samaan aikaan nousi Romanovin suku Venäjän valtaistuimelle. Kusma Minin on kiitolliselta synnyinmaaltaan saanut hautansa tuomiokirkossa, missä Nizhni-Novgorodin ruhtinaat lepäävät. Lamppu palaa alati Kusma Mininin haudalla ja keisarilliset eivät koskaan Nizhni-Novgorodissa ollessaan jätä käymättä hänen lepokammiossaan. Syvällisellä hartaudella seisoi hänen haudallaan, sillä me tiesimme ja tunsimme, että jokaista joka on uhrannut kaikkensa synnyinmaansa hyväksi, on jälkimaailman pidettävä kunnioittavassa muistossa. Kun vielä lisää että yläkaupungissa on

luteerilainen kirkko ja pappila, kuvernöörin-talo ja kadettikoulu, voin jälleen palata varsinaiseen markkina-kaupunkiin.

Markkinakaupunki sijaitsee niemekkeellä, joka muodostuu Okan laskiessa Volgaan. Pitkän sillan kautta on se yhteydessä itse Nizhni-Novgorodin kanssa. Messukaupunki, kuten markkinakaupunkia nimitetään, koska markkinat ovat saaneet alkunsa siten että kansaa eri osista maata kokoontui messulle eli juhalle, jota vietettiin eräässä Nizhni-Novgorodin lähistöllä olevassa luostarissa, on täynnänsä makasiineja ja asuinhuoneita, jotka ovat avoinna ainoastaan markkina-aikana, kirkkoja, pankkeja, teattereita, hotelleja ja jos jonkinlaisia huvipaikkoja. Erinomattain komea on tuomiokirkko, joka on rakennettu markkinamiesten antamalla lahjoilla sekä markkinapaikan keskellä oleva talo, missä on pankki, pasaashi, ravintola y.m. Pasaashissa soittaa kaksi soittokuntaa vuoronperään. Se on se paikka, jonne markkina-aikaan kokoontuu kaikki mitä kaupungissa on somaa ja loistavata. Muissa paikoissa esiintyvät kuuluisimmat laulajat ja laulajattaret, joita aina kosolta vieraillee Nizhni-Novgorodissa markkina-aikana. Aikomuksemme oli saada katsahdus markkinaelämästä, mutta milloin ja missä kauppoja tehtiin, sitä ei nähnyt. Pikkukauppa on siellä vähäarvoista ja paraasta päästä tapahtuu vähittäismyynti pasaasheissa. Pitkät linjat eli kadut makasiineja täynnä yhtä lajia tavaraa, tuhansittain ajureita, jotka kuljettavat tavaroita, uusia esineitä joka taholle minne silmää käänsi, tataareja, kiinalaisia, persialaisia, araabilaisia, sarteja, englantilaisia, ameriikkalaisia, sanalla sanoen kansaa kaikkia lajia mitä maan päällä asuu, vilisee siinä sekaisin kirjavassa paljoudessa. Muutamassa tunnissa väsyä niin katselemiseen, että on melkein tylsistynyt ja välinpitämätön kaikki kaikesta. Täytyy olla jotakin oikein eriskummaista, mikä edes voi itseensä kiinnittää huomiotamme. Sen tähden tyydyimme jättämään koko komeuden jo toisena päivänä ja jatkoimme matkaamme Moskovaan. Kuten höyrylaivoilla, samoin myöskin on rautateillä Venäjällä hiukan toisin kuin Suomessa. Kun matkustajatulva oli niin suuri, että sai odottaa kokonaisen tunnin ennenkun pääsi pilettiluukulle, saattoi jo edeltäpäin arvata miten vaikeaksi kävisi saada edes hiukankaan mukiinmenevätä yösijaa. Menin sen vuoksi konduktöörin pakeille ja pyysin hänen neuvomaan meille jonkun vaunun, missä ahdinko ei olisi niin suuri kuin tavallisissa vaunuissa. Mutta osaamatta odottaa sen suurempaa myötätuntoisuutta hänen puoleltaan meitä kohtaan, lisäsin: "olen osottava teille siitä kiitollisuuteni". Hän pyysi meidän odottamaan siksi kuin kaikki olivat asettuneet paikoilleen ja sitte hän lähetti erään palvelusmiehen saattamaan meidät vaunuun, missä ennestään oli ainoastaan muutamia henkilöitä. Kiitollisuuttani konduktööriä kohtaan minä osotin siten että annoin hänelle ruplan juomarahaa. Se rupla tuli kyllä ansaituksi matkan varrella. Joka suuremmalla asemalla hän kysyi meiltä, tahtoisimmeko saada vettä teekannuumme. Kiitollisuutensa osotteeksi toimitti konduktööri meille vettä. Iltasella hän toi muutamia ohkaisia lautoja, jotka me taisimme asettaa lyhyiden penkkien välille ja siten laittaa itsellemme säällisen yövuoteen. Aina kun hän kävi meidän vaunumme läpi, muisti hän katsoa että lapsilla oli huopapeitteet ympärillään. Kun muistaa noiden konduktöörin ystävällisyyttä, josta he tosin saavat juomarahaa, eivät meidän kopeat, jäykät konduktöörimme näytä juuri miellyttäviltä. Muukalaiselle on hyvä asia, että hän voi Venäjällä toivoa saavansa apua rautatienpalvelijoilta, ja mielellään hän heille siitä antaa vähäisen palkkion.

Matkakumppanina oli meillä muiden muassa eräs moskovalainen kauppias, joka ei sanonut milloinkaan pitävänsä tapana maata matkustaessaan rautatiellä. Hän joi kaiken yötä teetä herkeämättä. Venäläiset maistelevat teelasiansa, niinkuin totimiehet Suomessa totiansa. Niinpian kun joko puolisoni tai minä kohotimme päätämme, oli hän heti teessänsä käsin, ystävällisesti pyytäen juomaan lasin hänen kanssansa. Hän oli viisaasti varannut mukaansa lasia myöskin vieraitten varalle. Saatuani unta kyllekseni noudatin hänen pyyntöänsä ja join teetä kanssansa. Pian tuli puheeksi Suomen olot ja Moskovskija Vjedomosti. "Minä en juuri välitä politiikasta, vaan pidän huolta omista asioistani, mutta kummalliselta minusta tuntuu että hommataan muutoksia Suomen oloissa, vaikka suomalaiset itse ovat aivan tyytyväisiä niihin", sanoi moskovalainen kauppias, ja todennäköisesti hän lausui mielipiteen, joka on yhteinen Venäjän suurelle yleisölle. Hän kyllä käsitti, ettei heidän lehtensä asioita paranna, vaan pahentaa. Mutta häpeä ja vastuunalaisuus ei ole kohtaava Venäjän kansaa, vaan noita kunnottomia sanomalehtimiehiä itseänsä ja kaikkia niitä, jotka heidän takanansa piilevät. — K:lo 11 a.p. saavuumme Moskovaan ja menimme asumaan meille vanhastaan tuttuun paikkaan, S:t Petersburg-nimiseen hotelliin. Mainitussa hotellissa, joka on lähellä "punaista porttia", voi asua hyvin halvalla. Saa nimittäin 1 ruplan 50 kopeekan vuorokautisesta maksusta jotenkin suuren huoneen, joka on väliseinillä jaettu kolmeen kammariin. Mistään ylimääräisistä menoista ei ole puhuttakaan ja laskunsakin tietää itse tarkoin edeltäpäin.

Jäimme Moskovaan muutamaksi päiväksi sekä katsellaksemme kaupunkia ja ranskalaista näyttelyä, joka silloin oli avattu, että myöskin minä heittäökseni hyvästi Moskovan konsistorion, jonka alaisena olin ollut kuusi vuotta. Kuten aina kohtelivat konsistorinjäsenet nytkin minua erittäin ystävällisesti. Kenraalisuperintendentin luoksi olin eräänä iltana kutsuttuna teelle. Muutoin ei minulla konsistorista ollut mitään tukea toiminnassani Siperiassa. Ei mitään ehdotuksia, joita minä sille tein, otettu korviin. Sen jäsenet näkyivät otaksuvan osaavansa arvostella asioita, joita he eivät olleet nähneet ja joiden käyttöä he eivät ymmärtäneet; ja vaikka he panivat alttiiksi melkoisia summia Siperiassa olevien

virolaisten ja lättiläisten hyväksi, niin eivät antaneet ropoakaan inkeriläis-suomalaisten auttamiseksi, jotka ovat kantaväestönä luterilaisissa siirtoloissa. Työ virolaisten ja lättiläisten hyväksi oli myöskin veltoa. Autettiin, mutta juuri kun päästiin niin pitkälle että vähäinen apu olisi vielä ollut tarpeen työn edistymiseksi, silloin sanottiin "seis!", ja siten oli murrettu pontevan opettajan vaikutushalu ja kyky. Tein konsistorille useampia ehdotuksia silloin kun olin virolais-lättiläisen seurakunnan esimiehenä, mutta turhaan. Jos Suomen hallitus olisi kohdellut minua samallaisella välinpitämättömyydellä, niin ei kenraalisuperintendentti Cossmann olisi saattanut Siperiassa toimittamansa tarkastuksen jälkeen antaa sikäläisistä suomalaisista sellaista lausuntoa että "he olivat ison matkaa edellä muista kansakunnista".

Kun kaikki tämä jätetään huomioonottamatta, ei ollut mitään nurjamielisyyttä vallinnut konsistoriin ja minun välilläni. Maanmiehemme Backman, joka on Pyhän Mikaelin kirkon esipappina Moskovassa ja samalla konsistorin asessorina, ymmärsi kyllä että minulla oli ollut oikeus puolellani, ja oli pahoillansa siitä etteivät ehdotukseni olleet tulleet hyväksytyiksi.

Hyvin miellyttävää oli katsella näyttelyä, jonka ranskalaiset olivat panneet toimeen Moskovassa. Kuitenkaan ei siitä voinut olla tulematta siihen käsitykseen että koko puuhan tarkoituksena oli saada kiskotuksi kelpo tavalla rahoja siellä kävijöiltä. Senpä tähden ei koko näyttely Moskovassa saavuttanut lainkaan yleistä suosiota, vaikka Ranskassa oli arveltu aivan toisin. Suurissa parvissa näki ranskalaisia matkailijoita, joita siihen aikaan oleskeli Moskovassa ja joita me tapasimme sekä näyttelypaikalla Kremlissä että palatsissa.

Kun mieleemme teki näkemään Moskovassa olevaa keisarillista palatsia, käännyin poliisimestarin puoleen ja sain väelleni pääsyliput sinne. Yhdessä meidän kanssamme pääsi eräs ranskalainen seurue palatsiin, jonka kokonaisuudessaan meille näytteli muuan palvelija. Korkeita saleja runsaasti koristelluin pylväsrivein, jotka olivat kullatut ja joihin kalliita kiviä oli kiinnitetty — siinä kuva mikä on muistiin jäänyt käynnistäni palatsissa. Kappaleen matkaa keisarillisesta palatsista, missä hallitsija aina Moskovassa käydessään pitää asuntoa, on osasto, missä kruunun kalleuksia säilytetään. Sinne pääsee jokainen ilman pilettejä. Siellä saa nähdä kaikki kruunauspuvut sekä vielä valtakunnan kruunun ja valtikan. Tarumaiset aarteet kallisarvoisia astioita ja jalokiviä, satuloita ja aseita häikäisee siellä silmää. Mutta mielessään tuntee, katsellessa kaikkea tuota rikkautta, jonka raha-arvoa tuskin voidaan määrätä, ettei onnellisuus ole riippuvainen sellaisten omistamisesta.

Enimmin minua miellytti katsella sitä osastoa, missä säilytettiin halvempiaineisia mutta historiallisessa suhteessa arvokkaita esineitä. Pietari Suuren yksinkertaisen kätkyen ja halvan poikamies-aikuisen sängyn, re'en, jolla Napoleoni pakeni Moskovasta, suunnattoman suuret kullatut ajopelit, joissa Katariina II oli matkustanut Pietarista Moskovaan, Pietari I:sen saappaat ja hänen omatekoiset huonekalunsa sekä määrättömän joukon muita samankaltaisia kapineita sai siellä nähdä.

Ennenkun lähdimme Kremlistä, kävimme Uspenskin tuomiokirkossa, sillä Moskovan kauniiseen Vapahtajan katedraaliin, josta olen puhunut kertomuksessani matkasta Omskiin, ei sillä kertaa päässyt. Palveluhaluinen kirkonpalvelija näytteli meille kirkossa olevat pyhänjäännökset, — kunnia, joka ei tule kaikkien kirkossa kävijäin osaksi. Muun muassa avasi hän kallisarvoisen rasian, missä lasin alla säilytettiin kappale pyhän Nikolain ruumista kultakuorukseen kätkeytynä. Muuan oikeauskoinen käytti heti tilaisuutta saadakseen suudella lasia. — Sitte näytettiin meille useampia merkellisempiä pyhänkuvia, muun muassa neitsyt Marian kuva, jonka muka evankelista Luukas oli maalannut. Oikeauskoisilla ei ole ainoastaan sellaisia merkillisiä kuvia, joiden he uskovat juontavan alkunsa niin kaukaisilta ajoilta, vaan on heillä vielä semmoisiakin, joiden sanotaan olevan taivaasta tulleita. Kuten tiedämme pitää kreikkalainen kirkko näitä pyhänkuvia suuressa kunniaassa. Tuomiokirkosta menimme katsomaan Ivan Velikijn tornia ja sen vieressä olevaa "Tsar-kolokol'ia". Sanotusta tornista tarjouu eteemme näköala Moskovasta, "jota ei milloinkaan unohda", kuten nykyinen Ruotsin kuningas kuuluu sanoneen, kun hän kruununprinssinä ollessaan kävi tornissa. Mutta mikähän merkillinen laitos se "Tsar-kolokol" sitten on? kysynee joku. Se on maailman suurin kirkonkello, minkä kunnian se saanee edelleenkin pitää, ainakin kaukaisiksi ajoiksi. Venäläisillä on kirkoissaan useita ja suuria kelloja, niin että he siinä suhteessa epäilemättä käyvät kaikkien muiden kirkkokuntien etunenässä. Henry Lansdellin tiedonannon mukaan painaa Englannin suurin kello Oxfordissa 7 tonnia eli noin 15,100 naulaa, suurin kello Pietarissa 23 tonnia, vanhassa pääkaupungissa oleva "Suuri Juhana" 96 tonnia, mutta "Tsar-kolokol" eli kellojen kuningas Moskovassa painoi uudekseltaan liki 200 tonnia eli 432,000 naulaa. Tämä jättiläiskello on 26 jalkaa korkea ja sen läpimitta 67 jalkaa. Kellon toisesta kyljestä on lohennut kappale sen pudotessa tornista maahan. Nyt se olla kohjottaa maassa Ivan-Velikijn tornin juurella, ja sitä kummastelevat kaikki Moskovassa kävijät.

Matka Moskovasta Pietariin kestää noin kaksikymmentä tuntia. Terveinä ja reippaina saavuimme Pietariin oltuamme matkalla kolme viikkoa siitä pitäin kuin Omskista läksimme. Oleiltuamme Pietarissa pari päivää lähdimme kulkemaan kohti kallista kotimaata. Niiden kuuden vuoden kuluessa, minkä ajan olin hoitanut Siperiassa olevain suomalaisten vankien ja siirtolaisten pastorin virkaa, olin matkustanut noin 60,000 virstaa, siitä enemmän kuin puolet hevosella.

Rohkenen toivoa, ettei työni ole hukkaan mennyt, vaikka siinä oli paljon vastuksia, jotka sen menestymistä ehkäisivät. Työ Siperiassa on niinkuin ylimalkaan hengellisellä alalla sitä laatua, että pitkiä aikoja voi kulua ennenkun sen hedelmät tulevat näkyviin. Työmiehet, jotka ovat muokanneet maan ja siihen kylväneet siemenen, voivat olla aikoja sitte unhoon joutuneina tahi kuolleina, mutta aikanaan on heidän kylvämänsä siemen kantava hedelmän.

Olkoon aina Suomenmaan mieluisena velvollisuutena pitää huolta Siperiassa olevain poikainsa hengellisestä hoidosta ja lähettäköön se työntekijöitä heidän luoksensa!

End of Project Gutenberg's Kuusi vuotta Siperiassa, by Johannes Granö

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUUSI VUOTTA SIPERIASSA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its

attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.